Pledoarie pentru credința creștină

Un ziarist investighează cele mai dificile obiecţii la adresa creştinismului

LEE STROBEL

Autorul cărţii *Pledoarie pentru Cristos*

Prin această carte, Lee Strobel a făcut un dar atât credincioşilor, cât şi scepticilor. El nu evită să pună cele mai dificile întrebări imaginabile – întrebări despre Dumnezeu şi suferinţă, despre judecata divină şi iad, despre nedreptate şi despre exclusivitatea lui Cristos. De asemenea, îndrăzneşte să trateze problemele la care se referă în toată complexitatea lor, refuzând să cedeze tentaţiei de a scrie pe placul cititorilor şi de a oferi răspunsuri simpliste, care ar provoca mai mult rău decât bine. Totuşi, stilul scriiturii sale – sub forma consemnării unor interviuri cu experţi care discută aceste probleme dificile – face cartea extrem de accesibilă şi de atrăgătoare. Personal, am găsit-o utilă şi captivantă.

Gerald L. Sittser, profesor de religie la
Colegiul Whitworth, şi autor al lucrărilor
A Grace Disguised şi *The Will of God as a Way of Life*

Cu tenacitatea unui anchetator dur şi cu îndemânarea unui comunicator impecabil, Lee Strobel discută despre rigorile credinţei creştine într-un veac sfâşiat între pseudospiritualitate şi un scepticism strident.
Avem aici răspunsuri stimulante la interogaţii tulburătoare pentru suflet, alese cu multă subtilitate de un om care nu se teme să le pună întrebări dificile acelora care afirmă că deţin adevărul despre credinţa creştină.

Ravi Zacharias

Toată lumea – căutători ai adevărurilor spirituale, sceptici, credincioşi fervenţi – are de câştigat când Lee Strobel porneşte în căutarea unor răspunsuri la întrebările lui, aşa cum procedează din nou în *Pledoarie pentru credinţa creştină*. Sub tirul întrebărilor lui concentrate cad unele dintre cele mai dificile obstacole intelectuale în calea credinţei creştine.

Luis Palau, preşedinte al Asociaţiei evanghelistice Luis Palau

Lee Strobel investighează şi demolează cu profunzime intelectuală şi onestitate cele mai puternice argumente împotriva credinţei creştine. O carte perfectă pentru intelectuali, pentru sceptici şi pentru spiritele interogative. O sursă extraordinară pentru consolidarea credinţei.

Dr. Bill Bright, fondator şi preşedinte al
Campus Crusade for Christ International

De acelaşi autor

The Case for Christ
God's Outrageous Claims
Inside the Mind of Unchurched Harry and Mary
What Jesus Would Say

EDITURA CARTEA CREŞTINĂ ORADEA

PLEDOARIE PENTRU CREDINŢA CREŞTINĂ

Lee Strobel

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

STROBEL, LEE

Pledoarie pentru credinţă: un jurnalist investighează cele mai dificile obiecţii la adresa creştinismului / Lee Strobel ; trad.: Dorina Schinteie. - Oradea : Cartea Creştină, 2005

Bibliogr.

ISBN 973-9317-73-1

I. Schinteie, Dorina (trad.)

28

Pledoarie pentru credința creștină

Un ziarist investighează cele mai dificile obiecţii la adresa creştinismului

LEE STROBEL

autorul cărţii *Pledoarie pentru Cristos*

Editura Cartea Creştină
Oradea, 2005

Originally published in the U.S.A. under the title:
THE CASE FOR FAITH

Grand Rapids, Michigan

Ediţia în limba română publicată sub titlul
Pledoarie pentru credinţa creştină
de Lee Strobel

str. Cuza-Vodă nr. 85, 410097 Oradea – Bihor
Tel.: 0259-436.738, Fax: 0259-436.152, e-mail: smr@ecc.ro

Consilier editorial: Agnes Dragomir
Traducerea: Dorina Schinteie
Editarea: Agnes Dragomir
Coperta şi tehnoredactarea: Marcel Eugen Budea

ISBN 973-9317-73-1
Tiparul executat la Debrecen, Ungaria

Cuprins

INTRODUCERE: PROVOCAREA CREDINŢEI CREŞTINE

Teismul creştin trebuie respins de orice om care manifestă cel puţin o fărâmă de respect faţă de raţiune.

George H. Smith, ateu[1]

Credinţa creştină nu este un salt iraţional. Examinate obiectiv, pretenţiile Bibliei sunt afirmaţii raţionale, puternic susţinute de raţiune şi dovezi.

Charles Colson, creştin[2]

William Franklin Graham a apucat strâns ambele laturi ale pupitrului. Avea optzeci de ani, se lupta cu boala Parkinson, dar se uita ţintă la mulţimea din Domul RCA din Indianapolis şi vorbea cu un glas ferm şi puternic. Nu exista nici o urmă de ezitare, nici o nesiguranţă sau ambiguitate. Predica lui era în esenţă acelaşi mesaj simplu şi direct, pe care îl predica de cincizeci de ani.

S-a referit la haosul şi violenţa din lume şi s-a concentrat asupra fricii, durerii şi confuziei din inimile oamenilor. A vorbit despre păcat, despre iertare, despre salvare şi despre singurătatea, disperarea şi depresia care-i doboară pe mulţi.

— Toţi vrem să fim iubiţi, a spus el cu bine-cunoscutul lui accent din Carolina de Nord, apropiindu-se de concluzia discursului său. „Toţi dorim ca cineva să ne iubească. Ei bine, vreau să-ţi spun că Dumnezeu te iubeşte. Te iubeşte atât de mult, încât ni L-a dat pe Fiul Său ca să moară pe cruce pentru păcatele noastre. Şi te iubeşte atât de mult, încât va intra în viaţa ta, va schimba direcţia ei şi te va face un om nou, oricine ai fi tu.

— Eşti sigur că-L cunoşti pe Cristos? Vine o clipă când Duhul lui Dumnezeu te convinge, te cheamă, îţi vorbeşte chemându-te să-ţi deschizi inima şi să te asiguri că eşti într-o relaţie bună cu Dumnezeu. Sute dintre voi, cei care sunteţi în seara aceasta aici, nu aveţi această siguranţă. V-ar plăcea să fiţi siguri. V-ar plăcea să plecaţi de aici în seara aceasta ştiind că dacă aţi muri în drum spre casă, aţi fi pregătiţi să vă întâlniţi cu Dumnezeu.

Aşa i-a îndemnat să vină în faţă. Şi ei au venit – la început grupuri mici de oameni, dar apoi s-a revărsat puhoiul: persoane individuale, perechi şi familii întregi se îndreptau spre spaţiul gol din faţa

podiumului. Curând stăteau umăr la umăr, mulţimea ocupând şi părţile laterale ale podiumului, aproape trei mii în total. Unii plângeau, stăpâniţi de o căinţă tristă; alţii îşi fixau privirile în jos, încă tulburaţi de ruşine pentru trecutul lor; mulţi erau numai zâmbet – de eliberare, de bucurie... erau în sfârşit acasă.

O femeie căsătorită a povestit:

— Mama mea a murit de cancer când eu eram încă mică şi la vremea aceea am crezut că sunt pedepsită de Dumnezeu, i-a spus ea unui consilier. În seara aceasta am înţeles că Dumnezeu mă iubeşte – este ceva ce am ştiut întotdeauna, dar nu am putut pricepe efectiv. În seara aceasta, inima mea s-a umplut de pace.[3]

Ce este credinţa? Nu era nevoie să fie definită pentru oamenii adunaţi în acea seară înăbuşitoare de iunie. Pentru ei, credinţa era aproape palpabilă. Ei şi-au întins mâinile spre Dumnezeu, de parcă s-ar fi aşteptat să-L îmbrăţişeze fizic. Credinţa i-a golit de vinovăţia care-i asuprise. Credinţa a înlocuit deznădejdea cu speranţa. Credinţa le-a dat o direcţie nouă şi un scop nou. Credinţa a descuiat cerul. Credinţa era ca apa rece care le uda sufletul însetat.

Dar credinţa nu este întotdeauna aşa uşoară, nici chiar pentru cei care şi-o doresc cu disperare. Unii oameni flămânzesc după certitudinea spirituală, totuşi ceva îi împiedică s-o cunoască. Ei şi-ar dori să poată gusta această libertate, dar calea le este blocată de obstacole. Obiecţiile nu le dau pace. Îndoielile râd de ei. Inimile lor vor să-şi ia zborul spre Dumnezeu, dar intelectul îi ţine strâns legaţi aici jos.

Ei văd la televiziune reportaje cu mulţimi de oameni care vin să se roage cu Billy Graham şi dau din cap. Dacă ar fi atât de uşor, oftează ei în sinea lor. Dacă nu ar exista atâtea întrebări.

Pentru Charles Templeton – ca o ironie, fost partener de amvon şi prieten apropiat al lui Billy Graham – întrebările despre Dumnezeu s-au transformat într-o opoziţie înverşunată faţă de creştinism. La fel ca Billy Graham, Templeton le-a vorbit cândva cu putere mulţimilor pe stadioane imense şi i-a chemat pe oameni să se predea lui Isus Cristos. Unii au prezis chiar că Templeton îl va eclipsa în cele din urmă pe Graham ca evanghelist.

Dar toate acestea s-au petrecut cu mult timp în urmă. Era înainte de întrebările acelea paralizante. Astăzi, credinţa lui Templeton – asaltată în mod repetat de îndoieli persistente şi îndârjite – a dispărut. Poate pentru totdeauna.

Poate.

DE LA CREDINŢĂ LA ÎNDOIALĂ

Era în anul 1949. Billy Graham, în vârstă de treizeci de ani, nu bănuia că e la un pas de a fi catapultat într-o poziţie de renume şi influenţă mondială. Ca o ironie, în timp ce se pregătea pentru hotărâtoarea lui cruciadă din Los Angeles, el bâjbâia în nesiguranţă – nu cu privire la existenţa lui Dumnezeu sau la divinitatea lui Isus, ci cu privire la întrebarea fundamentală dacă putea să se încreadă total în ce-i spune Biblia.

În autobiografia sa, Graham a mărturisit că se simţea ca şi cum ar fi fost întins pe roată. Cea care l-a tras spre Dumnezeu a fost Henrietta Mears, o profesoară creştină inteligentă şi plină de compasiune, care cunoştea foarte bine cultura modernă şi avea o încredere imensă în credibilitatea Scripturii. De partea cealaltă îl trăgea prietenul şi colegul lui apropiat, predicatorul Charles Templeton, în vârstă de treizeci şi trei de ani.[4]

Templeton a mărturisit că s-a convertit la creştinism în urmă cu cincisprezece ani, când a ajuns să fie tot mai dezgustat de stilul lui de viaţă ca reporter al rubricii sportive la ziarul *Globe* din Toronto. Abia întors acasă după o noapte de distracţii într-o speluncă de *striptease*, simţindu-se pângărit şi murdar, s-a dus în camera lui şi a îngenuncheat lângă pat, în întuneric.

— Deodată, avea el să-şi amintească mai târziu, parcă a căzut peste mine o pătură neagră. Un sentiment de vinovăţie mi-a inundat toată mintea şi tot corpul. Singurele cuvinte care mi-au venit în minte au fost: „Doamne, coboară-Te. Coboară-Te..." Şi apoi:

Încet, greutatea a început să se ridice, o greutate la fel de grea ca şi mine. A trecut prin coapse, prin corp, prin braţe şi umeri şi s-a ridicat. O căldură inefabilă a început să-mi inunde corpul. Părea că o lumină s-a aprins în pieptul meu şi mă curăţa... Abia îndrăzneam să mai respir, de teamă să nu distrug sau să curm acea clipă. Şi m-am auzit şoptind întruna: „Mulţumesc, Doamne. Mulţumesc. Mulţumesc. Mulţumesc." Mai târziu, în pat, am rămas liniştit în mijlocul unei fericiri radiante, copleşitoare, atotpătrunzătoare.[5]

După ce a abandonat ziaristica pentru lucrarea spirituală, Templeton l-a întâlnit pe Graham în 1945, la un miting al organizaţiei creştine „Tineretul pentru Cristos". Au fost colegi de cameră şi parteneri nedespărţiţi într-un turneu plin de aventuri prin Europa, predicând pe rând de la amvon la marile adunări în aer liber. Apoi Templeton a înfiinţat o biserică; aceasta a depăşit repede capacitatea sălii de o mie două sute de locuri. *American Magazine* a afirmat că el „a stabilit un nou standard pentru evanghelizarea în masă".[6] Prietenia lui

cu Graham s-a dezvoltat. „Este unul din puţinii oameni pe care i-am iubit în viaţa mea", i-a declarat odată Graham unui biograf.[7]

Însă îndoielile au început curând să-l chinuiască pe Templeton.

— Trăisem experienţa convertirii la o vârstă incredibil de fragedă, avea el să-şi amintească mai târziu. Mi-au lipsit abilităţile intelectuale şi educaţia teologică necesare să-mi susţină credinţa atunci când - inevitabil - au început să mă chinuiască întrebările şi îndoielile... Raţiunea mea a început să conteste şi uneori să respingă adevărurile centrale ale credinţei creştine.[8]

UN TRIUMF AL CREDINŢEI

Ei bine, iată-l pe scepticul Templeton, opusul Henriettei Mears cea plină de credinţă, târându-şi prietenul Billy Graham departe de asigurările ei repetate că Scriptura este demnă de încredere.

— Billy, eşti rămas în urmă cu cincizeci de ani, argumenta el. Oamenii nu mai acceptă că Biblia este inspirată, aşa cum accepţi tu. Credinţa ta este prea simplă.

Templeton părea să câştige războiul.

— Dacă nu m-am îndoit de-a dreptul, avea să-şi amintească Graham, cu siguranţă că am fost tulburat.

Graham ştia că dacă nu se poate încrede în Biblie, nu putea să meargă mai departe. Cruciada din Los Angeles - evenimentul care avea să deschidă calea pentru lucrarea lui Graham din lumea întreagă - atârna de un fir de păr.

A cercetat Scriptura căutând răspunsuri, s-a rugat, a meditat. În final, în timpul unei plimbări cu inima grea prin munţii San Bernardino luminaţi de lună, totul a atins punctul culminant. Cu o Biblie în mână, Graham a căzut în genunchi şi a mărturisit că nu poate să răspundă la unele din întrebările filozofice şi psihologice ridicate de Templeton şi de alţii.

— Încercam să fiu onest cu Dumnezeu, dar ceva rămânea nespus, a scris el. În cele din urmă, Duhul Sfânt m-a eliberat şi am putut să zic: „Tată, voi accepta Biblia ca fiind Cuvântul Tău - prin *credinţă*! Voi lăsa credinţa să treacă dincolo de întrebările şi de îndoielile mele intelectuale şi voi crede că acesta este Cuvântul Tău inspirat".

Ridicându-se de pe genunchi, cu lacrimi în ochi, Graham a simţit puterea lui Dumnezeu aşa cum nu o mai simţise de luni de zile.

— Nu am primit răspuns la toate întrebările mele, dar am trecut o barieră importantă, a spus el. În inima şi în mintea mea, am ştiut că sufletul meu dăduse şi câştigase o bătălie spirituală.[9]

Pentru Graham a fost un moment central. Însă pentru Templeton a fost o dezamăgire amarnică.

— S-a sinucis intelectual închizându-şi mintea, a declarat Templeton.

Sentimentul pe care-l simţea cel mai mult pentru prietenul lui era mila. De acum, porniţi pe căi diferite, vieţile lor au început să fie divergente.

Istoria consemnează ce s-a întâmplat cu Graham în anii următori. El avea să devină cel mai convingător şi mai eficient evanghelist al timpurilor moderne şi unul din cei mai admiraţi bărbaţi din lume. Dar ce s-a întâmplat cu Templeton? Ros de îndoieli, el a demisionat din lucrarea creştină şi s-a întors în Canada, unde a devenit comentator şi romancier.

Raţiunea lui Templeton i-a alungat credinţa. Dar sunt oare credinţa şi intelectul cu adevărat incompatibile? Este posibil să fii în acelaşi timp un gânditor şi un creştin care crede în Biblie? Unii nu cred că se poate.

— Raţiunea şi credinţa sunt doi poli opuşi, două elemente care se exclud reciproc: între ele nu există reconciliere sau teren comun, afirmă ateul George H. Smith. Credinţa înseamnă a crede fără raţiune sau în ciuda raţiunii.[10]

Profesorul creştin W. Bingham Hunter susţine contrariul.

— Credinţa, spune el, este un răspuns raţional la dovada autorevelării lui Dumnezeu în natură, în istoria omenirii, în Scriptură şi în Fiul Său înviat.[11]

Pentru mine, care mi-am trăit mare parte din viaţă ca ateu, ultimul lucru pe care mi-l doresc este o credinţă naivă, bazată pe o temelie subţire constituită din aşteptări nefondate sau imaginare. Am nevoie de o credinţă care să fie conformă cu raţiunea, nu contrară ei; vreau convingeri care să fie înrădăcinate în realitate, nu detaşate de ea. Trebuie să aflu o dată pentru totdeauna dacă credinţa creştină este capabilă să reziste în faţa testelor la care ar putea fi supusă.

A venit vremea să stau de vorbă faţă în faţă cu Charles Templeton.

DE LA PREDICATOR LA AGNOSTIC

La aproximativ şapte sute cincizeci de kilometri nord de locul unde Billy Graham îşi desfăşura campania din Indianapolis, l-am găsit pe Templeton într-o clădire modernă, foarte înaltă, într-un cartier de oameni aparţinând clasei mijlocii din Toronto. Am urcat cu liftul până la etajul douăzeci şi cinci, m-am dus la o uşă pe care scria „Penthouse" şi am folosit ciocănelul de bronz.

Sub braţ purtam un exemplar din ultima carte scrisă de Templeton,

al cărei titlu nu lasă nici o ambiguitate cu privire la perspectiva ei spirituală. Se intitula *Farewell to God: My Reasons for Rejecting the Christian Faith.** Cartea, adesea dură, caută să golească de conţinut adevărurile creştine, atacându-le cu patimă ca fiind „demodate, demonstrabil neadevărate şi adesea, în diferitele lor manifestări, dăunătoare pentru individ şi societate".[12]

Templeton foloseşte diverse ilustraţii în încercarea de a submina credinţa în Dumnezeul Bibliei. Dar m-a izbit în special un pasaj emoţionant, în care citează ororile bolii Alzheimer, descriind în detalii vii cum boala îi dezbracă pe oameni într-un mod hidos de identitatea lor personală alterându-le mintea şi memoria. Cum, întreabă el, ar putea un Dumnezeu milos să permită ca o boală atât de înfiorătoare să-şi tortureze victimele şi pe cei dragi lor?

Răspunsul, a concluzionat el, este simplu: boala Alzheimer n-ar exista, dacă ar exista un Dumnezeu iubitor. Şi deoarece ea există, iată o dovadă convingătoare în plus că Dumnezeu nu există.[13] Pentru cineva ca mine, ale cărui rude din partea soţiei au îndurat ravagiile urâte ale bolii Alzheimer, argumentul avea o considerabilă putere emoţională.

Nu ştiam sigur la ce să mă aştept în timp ce stăteam la uşa lui Templeton. Avea să fie combativ ca în cartea sa? Avea să fie supărat pe Billy Graham? Va putea oare să ducă la capăt interviul nostru? Când îşi dăduse acordul într-o scurtă convorbire telefonică, în urmă cu două zile, spusese vag că are probleme de sănătate.

Madeleine Templeton, care tocmai îngrijise florile în grădina ei de pe acoperiş, a deschis uşa şi m-a salutat călduros.

— Ştiu că ai venit cale lungă de la Chicago, a spus ea, dar Charles este foarte bolnav. Îmi pare rău s-o spun.

— Aş putea reveni altă dată, m-am oferit eu.

— Ei bine, să vedem cum se simte, a spus ea. Am urcat în urma ei treptele acoperite cu un covor roşu şi m-a condus în apartamentul lor luxos, cu doi pudeli mari şi jucăuşi lipiţi de gleznele ei. Mai înainte dormea…

În clipa aceea, soţul ei de optzeci şi trei de ani a ieşit din dormitor. Purta un halat uşor, maro închis, peste o pijama de aceeaşi culoare. În picioare avea şlapi negri. Părul lui rar şi cărunt era puţin ciufulit. Era slab şi palid, deşi ochii gri-albaştri păreau vioi şi expresivi. Mi-a întins politicos mâna ca să i-o strâng.

---

* *Adio Dumnezeu: Motivele pentru care resping credinţa creştină*

— Te rog să mă scuzi, a spus dregându-şi vocea, dar nu mă simt bine. Apoi a adăugat sec: De fapt, sunt pe moarte.

— De ce suferiţi? am întrebat.

Răspunsul lui aproape m-a dat gata.

— Boala Alzheimer, a răspuns el.

Mi-am adus imediat aminte de argumentul lui că Alzheimer ar fi dovada inexistenţei lui Dumnezeu; dintr-odată am înţeles cel puţin o parte din motivaţia cărţii lui.

— Sunt bolnav... ia să vedem, de trei ani? a spus el încreţindu-şi fruntea şi întorcându-se spre soţia lui după ajutor. Nu-i aşa, Madeleine?

Ea a dat din cap.

— Da, dragă, de trei ani.

— Memoria mea nu mai este ce a fost, a spus el. Şi, aşa cum poate ştii, boala Alzheimer este întotdeauna fatală. Întotdeauna. Sună melodramatic, dar adevărul este că sunt condamnat. Mai devreme sau mai târziu, mă va ucide. Dar mai întâi îmi va lua minţile. A zâmbit uşor. A început deja, din păcate. Madeleine poate să confirme.

— Îmi pare rău să vă deranjez, am spus eu. Dacă nu vă simţiţi în stare...

Dar Templeton a insistat. M-a condus în camera de zi, decorată plăcut într-un stil contemporan şi scăldată de soarele după-amiezii, care se revărsa prin uşi de sticlă ce ofereau o panoramă ameţitoare a oraşului. Ne-am aşezat în fotolii alăturate şi în doar câteva minute Templeton a părut să-şi fi adunat puteri proaspete.

— Presupun că vrei să explic cum am trecut de la lucrarea spirituală la agnosticism, a spus el. Cu aceste cuvinte, a început să descrie evenimentele care l-au făcut să-şi piardă credinţa în Dumnezeu.

Mă aşteptam la asta. Dar n-aş fi putut niciodată să anticipez cum avea să se termine conversaţia noastră.

PUTEREA UNEI IMAGINI

Templeton era acum complet angrenat în discuţie. Ocazional sesizam dovezi ale bolii Alzheimer, când nu putea să-şi amintească succesiunea exactă a evenimentelor sau când se repeta. Dar mare parte a discuţiei a vorbit cu elocvenţă şi entuziasm, folosind un vocabular impresionant, vocea lui puternică se ridica şi cobora pentru a-i accentua spusele. Avea un ton aristocratic, care uneori suna aproape teatral.

— A existat un lucru anume care v-a făcut să vă pierdeţi credinţa în Dumnezeu? am întrebat pentru început.

S-a gândit o clipă.

— A fost o fotografie din revista *Life*, a răspuns el în cele din urmă.

— Adevărat? am întrebat. O fotografie? Cum aşa?

Şi-a îngustat puţin ochii şi s-a uitat într-o parte, de parcă ar fi revăzut fotografia şi ar fi retrăit momentul.

— A fost poza unei negrese din nordul Africii, a explicat el. Ţara era bântuită de o secetă devastatoare. Femeia îşi ţinea în braţe copilul mort şi se uita în sus, cu o expresie foarte nefericită. M-am uitat la poză şi m-am gândit: „Este posibil să crezi că există un Creator iubitor sau grijuliu, când tot ce avea nevoie femeia aceasta era puţină *ploaie*?"

Când a accentuat cuvântul *ploaie*, Templeton şi-a ridicat sprâncenele stufoase şi cărunte şi a gesticulat cu mâinile spre cer, de parcă ar fi cerut un răspuns.

— Cum a putut un Dumnezeu iubitor să-i facă femeii aşa ceva? a implorat el, devenind mai animat şi trăgându-se spre marginea fotoliului. Cine controlează ploaia? Eu nu; tu nu. El o controlează – sau aşa am crezut. Dar când am văzut fotografia, am ştiut imediat că nu este posibil să se întâmple aşa ceva şi să existe un Dumnezeu iubitor. Imposibil. Cine altcineva decât un diavol ar putea să distrugă un copil şi apoi să-i omoare mama în agonie – când tot ce i-ar fi trebuit era puţină *ploaie*?

A făcut o pauză, lăsând întrebarea să plutească grea în aer. Apoi s-a lăsat pe spate în fotoliu.

— Acesta a fost momentul culminant, a spus el. Şi apoi am început să mă întreb mai serios dacă lumea este într-adevăr creaţia lui Dumnezeu. Am început să analizez urgiile care se dezlănţuie în unele părţi ale planetei şi omoară fără discriminare – de cele mai multe ori dureros – tot felul de oameni, pe cei obişnuiţi, decenţi şi pe cei stricaţi. Şi mi-a devenit extrem de clar că nu este posibil ca o persoană inteligentă să creadă că există o divinitate care iubeşte.

Templeton a abordat o problemă care mă chinuise şi pe mine mulţi ani. În cariera mea de reporter, nu văzusem doar fotografii înfăţişând o suferinţă intensă; adesea am fost martor ocular şi am văzut subteranele vieţii, acolo unde colcăie tragediile şi suferinţa – cartierele rău famate din marile oraşe ale Statelor Unite; mahalalele murdare ale Indiei; închisoarea districtului Cook şi principalele penitenciare; saloanele ospiciilor pentru cei disperaţi; tot felul de dezastre. Mintea mi s-a cutremurat de mai multe ori, încercând să împace ideea unui Dumnezeu iubitor cu depravarea, durerea şi frica pe care le vedeam cu ochii mei.

Dar Templeton nu terminase încă.

— Mintea mea s-a îndreptat apoi la întreaga noţiune a iadului. Doamne sfinte, a spus el cu glasul plin de uimire, nu aş putea ţine mâna cuiva în foc nici măcar o clipă. Nici o clipă! Cum ar putea un Dumnezeu iubitor, doar pentru că nu-L asculţi şi nu faci ce vrea El, să te chinuiască pentru totdeauna – fără să-ţi permită să mori, ci trebuind să înduri acea durere o veşnicie întreagă? Nici un *criminal* nu ar face aşa ceva!

— Deci acestea au fost primele îndoieli pe care le-aţi avut? am întrebat.

— Încă dinainte am început să fiu frământat de tot mai multe întrebări. Predicasem la sute de mii de oameni mesajul opus, şi apoi am descoperit consternat că nu-l mai puteam crede. Să-l cred ar fi însemnat să neg creierul care mi se dăduse. Îmi devenise clar că greşeam. Aşa că m-am hotărât să părăsesc lucrarea spirituală. În esenţă, aşa am ajuns să fiu agnostic.

— Definiţi ce înţelegeţi prin aceasta, am spus, deoarece oameni diferiţi au dat termenului interpretări diferite.

— Ateul spune că nu există Dumnezeu, a răspuns el. Creştinul şi evreul spun că există un Dumnezeu. Agnosticul spune: „Nu pot să ştiu". Nu spune *nu ştiu*, ci *nu pot* să ştiu. Nu mi-aş permite niciodată să spun direct că nu există Dumnezeu. Nu ştiu totul; nu sunt întruchiparea înţelepciunii. Dar îmi este imposibil să cred în Dumnezeu.

Am ezitat să pun următoarea întrebare.

— Pe măsură ce îmbătrâniţi, am început cu un ton ezitant, şi vă confruntaţi cu o boală care este întotdeauna fatală, vă faceţi…

— Griji că greşesc? a intervenit el. A zâmbit. Nu, nu-mi fac.

— De ce nu?

— Deoarece mi-am petrecut toată viaţa gândindu-mă la asta. Dacă ar fi vorba de o concluzie simplistă la care să fi ajuns dintr-un capriciu, atunci lucrurile ar sta altfel. Dar îmi este imposibil – *imposibil* – să cred că există un lucru, sau o persoană, sau o fiinţă, care ar putea fi descrisă ca un Dumnezeu iubitor şi ar putea permite să se întâmple ce se întâmplă astăzi în lumea noastră.

— V-ar *place* să credeţi? am întrebat.

— Desigur! a exclamat el. Dacă aş putea, aş crede. Am optzeci şi trei de ani. Am Alzheimer. Sunt pe moarte, pentru numele lui Dumnezeu! Dar mi-am petrecut viaţa gândindu-mă la aceasta şi nu mă voi schimba acum. Ipotetic, dacă cineva ar veni la mine şi mi-ar spune: „Uite, bătrâne, cauza bolii tale este pedeapsa lui Dumnezeu pentru refuzul de a merge mai departe pe calea pe care ai fost pus" – ar schimba asta lucrurile în ce mă priveşte?

Şi-a răspuns singur, emfatic:

— Nu, a declarat el. *Nu*. În lumea noastră nu poate să existe un Dumnezeu iubitor.

Privirile ni s-au întâlnit.

— *Nu poate* să existe.

ILUZIA CREDINŢEI

Templeton şi-a trecut degetele prin păr. Vorbise pe un ton inflexibil şi îmi dădeam seama că începe să obosească. Vroiam să mă arăt plin de consideraţie faţă de starea lui, dar mai aveam câteva întrebări pe care doream să i le pun. Cu permisiunea lui, am continuat.

— Acum, în timp ce discutăm, Billy Graham este în toiul unei campanii de evanghelizare în Indiana, i-am spus lui Templeton. Ce le-aţi spune oamenilor care au păşit în faţă ca să-şi pună încrederea în Cristos?

Templeton a făcut ochii mari.

— Păi, nici nu mă gândesc să intervin în vieţile lor, a răspuns el. Dacă cineva are credinţă şi aceasta îl face un om mai bun, atunci sunt întru totul de acord – chiar dacă cred că omul în cauză este nebun. Pentru că am fost creştin, ştiu cât este de importantă credinţa pentru vieţile oamenilor – cum le modifică deciziile, cum îi ajută să facă faţă problemelor dificile. Pentru majoritatea oamenilor este un dar de nedescris. Dar oare din cauză că există un Dumnezeu? Nu, nu din această cauză.

Tonul lui Templeton nu trăda nici un fel de superioritate îngăduitoare, şi totuşi implicaţiile afirmaţiilor lui erau profund condescendente. Oare la aceasta să se reducă credinţa – a te amăgi singur pentru a deveni un om mai bun? A te convinge pe tine însuţi că există un Dumnezeu, ca să dobândeşti motivaţia necesară să-ţi ridici standardul moral cu o treaptă sau două? A accepta nişte basme ca să dormi mai bine noaptea? Nu, *mulţumesc*, m-am gândit în sinea mea. Dacă aceasta este credinţa, nu mă interesează.

— Ce părere aveţi despre Billy Graham însuşi? am întrebat. În cartea dumneavoastră spuneţi că vă pare rău de el.

— Oh, nu, nu, a insistat el, contrar celor scrise. Cine sunt eu ca să-mi pară rău pentru ceea ce crede un om? Poate că simt regrete în privinţa lui, dacă pot să mă exprim aşa, fiindcă şi-a închis mintea faţă de realitate. Dar să-i doresc răul? Pentru nimic în lume!

Templeton şi-a aruncat privirea spre o măsuţă de cafea alăturată, pe care se afla autobiografia lui Billy Graham.

— Billy este aur curat, a remarcat afectuos. În el nu există

prefăcătorie sau falsitate. Este un om adevărat. Billy este profund creştin – este „autentic", cum se spune. Crede sincer – fără urmă de îndoială. Este cât se poate de integru şi de credincios.

Dar Isus? Am vrut să ştiu ce credea Templeton despre piatra de temelie a creştinismului.

— Credeţi că Isus a trăit vreodată? am întrebat.

— Fără îndoială, a venit repede răspunsul lui.

— A crezut Isus că este Dumnezeu?

A clătinat din cap în semn că nu.

— Acesta ar fi fost ultimul gând care I-ar fi trecut prin minte.

— Şi învăţătura Lui – admiraţi învăţătura Lui?

— Ei bine, nu a fost un predicator foarte bun. Ce a spus El era prea simplist. Nu a meditat destul la învăţătura Lui. Nu a agonizat în legătură cu cele mai importante întrebări care ar trebui puse.

— Şi anume?

— Există un Dumnezeu? Cum ar putea cineva să creadă într-un Dumnezeu care face sau permite ceea ce se petrece în lume?

— Deci, cum Îl evaluaţi pe acest Isus? Părea următoarea întrebare logică – dar nu eram pregătit pentru răspunsul pe care avea să-l stârnească.

FARMECUL LUI ISUS

Atitudinea lui Templeton s-a îmblânzit. Părea că se relaxează brusc, simţindu-se confortabil să discute despre un prieten vechi şi drag. Glasul lui, care uneori sunase ascuţit şi strident, avea acum o tonalitate melancolică şi meditativă. Cu garda lăsată mult jos, Templeton vorbea liniştit, aproape nostalgic, alegându-şi cu grijă cuvintele când se referea la Isus.

— A fost cel mai măreţ om care a trăit vreodată. A fost un geniu moral. Simţul Lui etic era unic. A fost cea mai înţeleaptă Persoană pe care am întâlnit-o vreodată în viaţă sau în cărţile pe care le-am citit. Devotamentul Lui a fost total şi i-a adus în cele din urmă moartea, şi aceasta în detrimentul omenirii. Ce s-ar putea spune despre El decât că era măreţ?

Am rămas năucit.

— Vorbiţi de parcă chiar v-ar place de El, am spus.

— Ei bine, da, El este cel mai important lucru din viaţa mea, a venit răspunsul lui. Eu... eu... eu..., s-a bâlbâit, căutând cuvântul potrivit, ştiu că s-ar putea să sune ciudat, dar trebuie s-o spun... Îl ador!

Nu ştiam cum să reacţionez.

— Spuneţi asta cu o oarecare emoţie, am zis.

— Ei bine, da. Orice lucru bun pe care-l ştiu, orice lucru decent pe care-l ştiu, orice lucru pur pe care-l ştiu, l-am învăţat de la Isus. Da... da. Şi totuşi! Uitaţi-vă numai la Isus. I-a criticat aspru pe oameni. S-a mâniat. Oamenii nu se gândesc aşa la El, dar ei nu citesc Biblia. A avut o mânie dreaptă. I-a păsat de cei asupriţi şi exploataţi. Nu există nici o îndoială că a avut cele mai înalte standarde morale, că nu era duplicitar şi era mai plin de compasiune decât orice altă fiinţă umană din istorie. Au existat mai mulţi oameni minunaţi, dar Isus este Isus.

— Deci omenirea ar face bine dacă L-ar imita?

— Of, Doamne, da! Am încercat – şi tot ce am putut să fac a fost să încerc – să acţionez aşa cum am crezut că ar acţiona El. Aceasta nu înseamnă că am putut să-I citesc gândurile, pentru că unul din cele mai fascinante lucruri la El era că adesea făcea tocmai pe dos decât te-ai fi aşteptat –

Templeton s-a întrerupt brusc. A urmat o pauză scurtă, de parcă ar fi fost nesigur dacă să continue sau nu.

— Oh... dar... nu, a spus el încet, El este cel mai... S-a oprit, apoi a reluat ideea. După părerea mea, a declarat el, este cel mai important om care a existat vreodată.

Acela a fost momentul când Templeton a rostit cuvintele pe care nu m-am aşteptat niciodată să le aud de la el.

— Şi dacă pot să mă exprim aşa, a spus el şi vocea a început să i se frângă, *mi-e... dor... de El!*

Cu aceste cuvinte, ochii i s-au umplut de lacrimi. Şi-a întors capul şi s-a uitat în jos, ridicându-şi mâna stângă pentru a-şi ascunde faţa de mine. Umerii i se cutremurau în timp ce plângea.

Ce se întâmpla? Era aceasta o breşă neintenţionată în sufletul lui? M-am simţit atras de el şi am vrut să-l mângâi; dar în acelaşi timp, jurnalistul din mine voia să sape până la miezul problemei care a provocat această reacţie. *De ce* îi era dor de El? *Cum* îi era dor de El?

L-am întrebat cu o voce blândă:

— În ce fel?

Templeton s-a luptat să-şi revină. Mi-am dat seama că nu-i stătea în fire să se piardă în faţa unui străin. A oftat adânc şi şi-a şters o lacrimă. După câteva clipe stânjenitoare, a făcut un semn cu mâna. În cele din urmă a spus liniştit, dar inflexibil:

— Destul cu asta.

S-a aplecat înainte ca să-şi ia cafeaua. A sorbit o înghiţitură, ţinând cana strâns cu ambele mâini, de parcă ar fi vrut să se încălzească de la

ea. Era evident că voia să pretindă că acel moment de sinceritate al sufletului său nu s-a întâmplat niciodată.

Dar eu nu puteam renunţa aşa uşor. Nici nu puteam să trec cu vederea obiecţiile critice, dar oneste, ale lui Templeton despre Dumnezeu. Era evident că acestea cereau un răspuns.

Atât pentru el, cât şi pentru mine.

ÎN CĂUTAREA RĂSPUNSURILOR

1,6 miliarde [de creştini] se pot înşela... Afirm pur şi simplu că... oamenii raţionali ar trebui să renunţe la aceste credinţe.

Michael Martin, ateu[1]

Astăzi mi se pare că nu există nici un motiv bun ca o persoană inteligentă să accepte iluzia ateismului sau a agnosticismului, să facă aceleaşi greşeli intelectuale pe care le-am făcut eu. Aş vrea... să fi ştiut atunci ce ştiu acum.

Patrick Glynn, ateu convertit la creştinism[2]

La scurt timp după interviul cu Charles Templeton, am pornit împreună cu soţia mea, Leslie, înapoi spre Chicago, petrecându-ne mare parte a călătoriei cu maşina prinşi într-o discuţie animată despre enigmatica mea întâlnire cu fostul evanghelist.

Sincer vorbind, aveam nevoie de ceva timp ca să reflectez la acea experienţă. Fusese un interviu neobişnuit, cuprinzând toată gama de la respingerea hotărâtă a lui Dumnezeu la dorinţa emoţională de reconectare la Isus, căruia I s-a închinat cândva.

— S-ar părea că îţi place Templeton, a remarcat Leslie la un moment dat.

— Îmi place, am spus.

Adevărul este că l-am îndrăgit pe loc. Tânjeşte după credinţa pierdută, cel puţin aşa a lăsat să se înţeleagă. Ca un om care îşi aşteaptă moartea, are toate motivele să vrea să creadă în Dumnezeu. Este evident atras spre Isus, o atracţie care vine din adâncul fiinţei lui. Dar apoi mai există acele colosale piedici intelectuale care îi barează calea.

La fel ca Templeton, şi eu sunt un om care se luptă mereu cu întrebările. Pe când eram editor pe probleme legale la *Chicago Tribune*, devenisem notoriu pentru remarcile mele *„Da, însă"*. *Da*, puteam să văd că dovada într-un proces indica spre un anumit verdict, *însă* cum rămâne cu acea inconsecvenţă, cu acea omisiune sau cu acea legătură slabă? *Da*, poate că procurorul a avut o pledoarie convingătoare asupra vinovăţiei inculpatului, *însă* cum rămâne cu alibiul lui sau cu absenţa amprentelor digitale?

Şi acelaşi lucru era adevărat şi în cazul anchetei mele personale despre Isus. Am început ca ateu, ferm convins că Dumnezeu nu i-a creat pe oameni, ci că oamenii L-au creat pe Dumnezeu în efortul patetic de a explica necunoscutul şi de a-şi potoli copleşitoarea frică de

moarte. Cartea mea anterioară, *Pledoarie pentru Cristos*, consemnează cercetările mele de aproape doi ani şi dovezile istorice care m-au condus la verdictul că Dumnezeu există cu adevărat şi că Isus este realmente unicul Său Fiu. (Pentru un rezumat al acestor descoperiri, vezi Apendicele.)

Însă ele nu fuseseră suficiente ca să-mi rezolv problema. Încă mai persistau acele obiecţii sâcâitoare. *Da*, puteam să înţeleg că dovezile istorice în favoarea învierii lui Isus pot să susţină verdictul că este divin, *însă* cum rămâne cu mulţimea de probleme care încă mai persistă? Am denumit aceste dileme drept cele opt mari întrebări:

- Dacă există un Dumnezeu iubitor, de ce geme această lume devastată de durere sub atâta suferinţă şi atâta rău?
- Dacă minunile lui Dumnezeu contrazic ştiinţa, atunci cum poate un om raţional să creadă că ele sunt adevărate?
- Dacă Dumnezeu a creat într-adevăr universul, de ce dovezi convingătoare ale ştiinţei îi silesc pe atât de mulţi oameni să concluzioneze că procesul necontrolat al evoluţiei explică viaţa?
- Dacă Dumnezeu este pur din punct de vedere moral, cum poate El să consimtă la uciderea copiilor nevinovaţi, aşa cum relatează Vechiul Testament?
- Dacă Isus este singura cale spre cer, cum rămâne cu milioanele de oameni care nu au auzit niciodată de El?
- Dacă lui Dumnezeu Îi pasă de oamenii pe care i-a creat, cum poate să-i osândească pe atât de mulţi dintre ei la o veşnicie de chinuri în iad, numai pentru că nu au crezut ce trebuie despre El?
- Dacă Dumnezeu este supraveghetorul suprem al Bisericii, de ce a fost atâta ipocrizie şi brutalitate în Biserică de-a lungul veacurilor?
- Dacă mai sunt chinuit de îndoieli, mai este posibil să fiu creştin?

Acestea sunt opt dintre întrebările cele mai frecvent puse în legătură cu Dumnezeu. De fapt, câteva dintre ele au fost ridicate de Charles Templeton în interviul nostru şi în cartea sa. Şi exact ca şi în cazul lui Templeton, aceste obstacole au stat cândva neclintite între mine şi credinţă.

DEPĂŞIREA OBIECŢIILOR

Deşi mă confruntam personal cu multe din obiecţiile ridicate de Templeton, în acelaşi timp nu eram atât de naiv încât să le accept fără

să le cercetez. Îmi era clar că unele din obiecţiile lui la adresa credinţei creştine nu ar trebui deloc să se constituie în adevărate impedimente.

De exemplu, Templeton greşeşte total când spune că Isus S-a considerat o simplă fiinţă umană. Chiar dacă ne întoarcem în trecut la cele mai vechi şi mai primitive informaţii despre El – informaţii care nu ar fi putut fi alterate de tradiţia legendară – descoperim că Isus S-a perceput în termeni transcendenţi, divini şi mesianici.[3]

De fapt, avem aici o ironie: documentele istorice pe care s-a bazat Templeton pentru informaţiile lui despre viaţa morală exemplară a lui Isus sunt de fapt aceleaşi relatări ce afirmă în mod repetat dumnezeirea Lui. Deci, dacă Templeton este dispus să accepte acurateţea lor cu privire la caracterul lui Isus, atunci ar trebui să le considere demne de crezare şi când susţin că Isus a pretins că este divin şi apoi a întărit această afirmaţie înviind din morţi.

În plus, învierea lui Isus nu putea fi o legendă, aşa cum pretinde Templeton. Apostolul Pavel a consemnat un crez al Bisericii primare care se baza pe relatările martorilor oculari ai învierii lui Isus dintre morţi – crez pe care mai mulţi savanţi l-au datat la cel mult douăzeci şi patru – treizeci şi şase de luni după moartea lui Isus.[4] Această perioadă de timp este mult prea scurtă pentru ca mitologia să fi modificat documentul. Adevărul este că nimeni nu a putut vreodată să aducă vreun exemplu istoric în care legenda să se fi dezvoltat atât de repede şi să fi înlăturat sâmburele solid de adevăr istoric.[5]

Aşa cum am documentat sistematic în *Pledoarie pentru Cristos*, dovezile martorilor oculari, dovezile coroborante, dovezile documentare, dovezile ştiinţifice, dovezile psihologice, dovezile „amprentei" sau profetice şi alte date istorice ne îndrumă puternic spre concluzia că Isus este cu adevărat unicul Fiu al lui Dumnezeu.

Da, însă…

Cum rămâne cu problemele iritante care-l împiedică pe Templeton să îmbrăţişeze credinţa creştină, deşi admite că doreşte atât de mult s-o aibă. Întrebările acelea mă bântuiau şi pe mine. Mă nedumeriseră şi pe mine cândva – şi în timp ce mă îndreptam spre casă împreună cu Leslie, unele din ele au început din nou să mă macine.

CĂLĂTORIND PE ACEEAŞI CALE

Un timp nu am mai vorbit cu Leslie. Mă uitam pe geam la pajiştile unduitoare ale peisajului canadian. În cele din urmă, Leslie a spus:

— Se pare că interviul tău a avut un final cam brusc. Ce ţi-a spus Templeton înainte de plecare?

— De fapt, a fost foarte cordial. M-a invitat chiar să-mi arate tot apartamentul, i-am spus. Parcă nu ar fi vrut să mă lase să plec. Dar indiferent cât de mult am încercat, nu am reuşit să-l fac să reia discuţia despre sentimentele lui pentru Isus.

M-am gândit o clipă înainte să continuu.

— A mai spus totuşi un lucru care m-a uimit. Chiar când eram pe punctul de a pleca, m-a privit în ochi – foarte intens – mi-a strâns mâna şi mi-a spus cu multă sinceritate: „Noi doi am fost pe aceeaşi cale".

Leslie a confirmat din cap.

— *Aţi fost*, a spus ea. Amândoi sunteţi scriitori, amândoi aţi fost sceptici. Apoi a adăugat zâmbind: Şi amândoi sunteţi mult prea lucizi ca să acceptaţi credinţa creştină înainte de a fi siguri că nu este plină de inconsecvenţe.

Avea dreptate.

— Dar, ştii, mintea lui părea atât de închisă, am spus. A insistat că *nu se poate* să existe un Dumnezeu iubitor. Şi totuşi, în acelaşi timp, inima lui părea atât de deschisă. Într-un fel, cred că-L vrea pe Isus la fel de mult ca acei oameni care au ieşit în faţă la Indianapolis. Doar că nu poate să-L aibă. Cel puţin, nu crede că-L poate avea. Nu cu obiecţiile lui.

Ne-am petrecut noaptea într-un hotel din Michigan şi am ajuns acasă în ziua următoare, înainte de prânz. Am cărat valiza pe scări în sus şi am aruncat-o pe pat. Leslie a deschis fermoarul şi a început să scoată hainele din ea.

— Cel puţin suntem acasă o vreme, a remarcat ea.

— Păi, nu chiar, am spus eu.

Întrebările lui Templeton nu-mi dădeau pace. Rezonau prea puternic cu propriile mele întrebări. Aşa că am decis să-mi reiau şi să-mi lungesc călătoria spirituală într-o altă direcţie decât cea pe care o urmasem când am scris *Pledoarie pentru Cristos*, care a investigat dovezile istorice în favoarea vieţii, morţii şi învierii lui Isus Cristos. Acum voiam să stabilesc încă o dată dacă sufletul poate găsi răspunsuri satisfăcătoare atunci când creştinismul este confruntat cu întrebările cele mai dure şi mai derutante ale vieţii, generatoare de îndoieli chinuitoare pentru inimă şi minte. Poate credinţa creştină să facă faţă raţiunii? Sau investigaţia intelectuală riguroasă Îl alungă inevitabil pe Dumnezeu?

Am hotărât să-i depistez pe cei mai competenţi şi mai pasionaţi apărători ai creştinismului. Nu intenţionam să adopt o abordare cinică sau confruntativă, bătându-i la cap cu întrebări încuietoare sau încercând să-i fac să ia postura unor mari oratori. Pentru mine nu era un joc.

Eram sincer interesat să văd dacă deţin răspunsuri raţionale la cele opt mari întrebări ale mele. Voiam să le dau din plin ocazia să-şi prezinte detaliat raţionamentele şi dovezile, astfel încât, în final, eu să pot evalua dacă poziţiile lor au sens. Mai mult ca orice, vroiam să aflu dacă Dumnezeu a spus adevărul când a afirmat: „Mă veţi căuta şi Mă veţi găsi, dacă Mă veţi căuta cu toată inima”.[6]

Am pus mâna pe telefon. Venise timpul să fac planuri de călătorie, în căutarea răspunsurilor.

Charles Templeton nu s-ar fi aşteptat la nimic mai puţin.

1

OBIECŢIA 1: DE VREME CE EXISTĂ RĂU ŞI SUFERINŢĂ, NU POATE SĂ EXISTE UN DUMNEZEU IUBITOR

Fie Dumnezeu vrea să desfiinţeze răul şi nu poate, fie poate dar nu vrea, fie nu poate şi nu vrea. Dacă vrea dar nu poate, Dumnezeu este neputincios. Dacă poate şi nu vrea, Dumnezeu este rău. Dar dacă Dumnezeu şi poate, şi vrea să desfiinţeze răul, atunci cum intră răul în această lume?

Epicur, filozof

Realitatea suferinţei constituie fără îndoială singurul şi cel mai mare stimulent al credinţei creştine, şi a fost în fiecare generaţie. Felul în care ea este repartizată şi măsura în care ea este simţită par să fie cu totul la întâmplare şi ca atare inechitabile. Cei care sunt mai sensibili se întreabă dacă suferinţa poate fi înţeleasă în contextul dreptăţii şi al dragostei lui Dumnezeu.

John Stott, teolog[1]

Ca un tânăr reporter idealist, proaspăt absolvent al şcolii de jurnalism, una din primele mele sarcini la *Chicago Tribune* a fost să scriu o serie de treizeci de articole, în care urma să fac profilul unor familii sărace din oraş. Ca unul crescut în suburbiile omogene, unde a fi „nevoiaş" însemna să ai un singur Cadillac, m-am trezit repede afundat în zonele vulnerabile ale oraşului Chicago, ce se zbat în lipsuri şi disperare. Într-un fel, experienţa mea semăna cu reacţia lui Charles Templeton la fotografia femeii africane cu copilaşul ei decedat.

Doar la o mică depărtare de Magnificient Mile, cartierul de lux din Chicago unde grandioasa clădire *Tribune Tower* stă alături de boutique-uri elegante şi hoteluri luxoase, am intrat în cocioaba mică, întunecoasă şi sărăcăcioasă pe care Perfecta de Jesus, în vârstă de şaizeci de ani, o împărţea cu cele două nepoate ale ei. Cele trei locuiau acolo cam de o lună, de când fosta lor locuinţă plină de gândaci căzuse pradă flăcărilor.

Perfecta, fragilă şi bolnăvicioasă, nu mai avea nici un ban de câteva săptămâni şi primise câteva bonuri alimentare de urgenţă. A lungit cât a putut mâncarea, servind doar orez şi fasole, cu mici bucăţi de carne, masă după masă. Dar carnea s-a terminat repede. Apoi fasolea. Acum tot ce i-a mai rămas era o mână de orez. Într-o zi avea să sosească în

sfârşit cecul de ajutor social – mult întârziat – care însă va fi consumat repede cu plata chiriei şi a facturilor, iar familia avea să se întoarcă iarăşi de unde a plecat.

Apartamentul era aproape gol, fără mobilă, aparate electrocasnice sau covoare. Cuvintele îşi răsfrângeau ecourile între pereţii goi şi podeaua rece de lemn. Când nepoata ei de unsprezece ani, Lydia, pornea spre şcoală pe jos o jumătate de milă, în dimineţile geroase de iarnă, aceasta purta doar un pulovăr gri subţire peste rochia cu mâneci scurte. La jumătatea drumului, îi dădea pulovărul surorii ei de treisprezece ani, Jenny, care tremura de frig îmbrăcată numai cu o rochie fără mâneci, iar aceasta îşi înfăşura pulovărul în jurul corpului tot restul drumului. Acelea erau singurele haine pe care le aveau.

— Încerc să am grijă de ele cât pot de bine, mi-a explicat Perfecta în spaniolă. Sunt fete bune. Nu se plâng.[2]

Câteva ore mai târziu, întors cu bine în biroul luxos din zgârie-norul cu lac în faţă şi cu o privelişte inspiratoare asupra celor mai bogate cartiere din Chicago, m-am simţit derutat de contrast. Dacă există un Dumnezeu, de ce oameni buni şi decenţi ca Perfecta şi nepoatele ei trebuie să stea în frig şi să sufere de foame în mijlocul unuia din cele mai mari oraşe ale lumii? Zi de zi, în timp ce-mi făceam ancheta pentru reportajele mele, întâlneam oameni în situaţii similare sau chiar mai rele. Reacţia mea a fost să mă adâncesc şi mai mult în ateismul meu.

Greutăţile, suferinţele, durerile copleşitoare, neomenia omului faţă de om – acestea erau regimul meu zilnic ca ziarist. Nu priveam nişte fotografii dintr-o revistă ce înfăţişau imagini din locuri îndepărtate; era realitatea şi durerea vieţii văzute de aproape şi personal.

M-am uitat în ochii unei tinere mame căreia tocmai i se spusese că singura ei fiică fusese molestată, mutilată şi ucisă. Am ascultat în instanţă mărturii descriind orori înfiorătoare comise împotriva unor victime nevinovate. Am vizitat închisori gălăgioase şi haotice, scursoarea societăţii; aziluri cu buget redus, unde bătrânii se sting încet din viaţă părăsiţi de cei dragi lor; saloane din spitale de pediatrie, unde copiii vlăguiţi se luptă în zadar împotriva avansării inexorabile a cancerului; şi centrele oraşelor înţesate de criminalitate, unde traficanţii de droguri şi împuşcăturile din goana maşinii sunt la ordinea zilei.

Dar nimic nu m-a şocat mai mult ca vizita pe care am făcut-o în mahalalele oraşului Bombay, India. De ambele părţi ale străzilor gălăgioase, murdare, aglomerate, atât cât se vedea cu ochii, erau înşirate cocioabe mici din carton şi pânză de sac, situate chiar lângă şoseaua pe care autobuzele şi maşinile îşi scuipau gazele de eşapament şi funinginea. Copii goi se jucau în şanţurile de canalizare deschise care curgeau prin

zonă. Oameni cu membre amputate sau trupuri desfigurate de diformităţi şedeau pasivi în noroi. Insectele bâzâiau peste tot. Era o scenă îngrozitoare, un loc unde, mi-a spus un şofer de taxi, oamenii se nasc pe trotuar, îşi trăiesc întreaga viaţă pe trotuar şi mor prematur tot pe trotuar.

Apoi m-am întâlnit faţă în faţă cu un băiat de zece ani, cam de aceeaşi vârstă cu fiul meu Kyle la vremea aceea. Copilul indian era costeliv şi subnutrit, cu părul murdar şi spălăcit. Avea un ochi bolnav şi pe jumătate închis; celălalt privea în gol. Crustele de pe faţă îi sângerau. Şi-a întins mâna şi a murmurat ceva în hindi, aparent cerşind câţiva bănuţi. Dar vocea lui era o melodie slabă, fără viaţă, monotonă, de parcă nu s-ar fi aşteptat la nici un răspuns. De parcă ar fi fost stors de orice speranţă.

Unde era Dumnezeu în acea gaură purulentă de iad? Dacă avea puterea să-l vindece instantaneu pe acel copil, de ce-Şi întorcea spatele de la el? Dacă-i iubea pe aceşti oameni, de ce nu o arăta, salvându-i? Să fie oare acesta adevăratul motiv, m-am întrebat: că însăşi prezenţa unei asemenea suferinţe îngrozitoare care-ţi strânge inima dezminte existenţa unui Tată bun şi iubitor?

ÎNŢELEGEREA SUFERINŢEI

Toţi am întâlnit durerea şi suferinţa. Boala de inimă ni l-a răpit pe tata, deşi ar mai fi putut trăi încă mulţi ani ca să-şi vadă nepoţii crescând. Am vegheat într-o secţie de terapie intensivă pentru nou-născuţi, în timp ce fiica mea abia născută se lupta cu o boală misterioasă care-i ameninţa viaţa şi îi nedumerea pe medici. Am gonit la spital în urma telefonului panicat al unui prieten, a cărui fiică fusese lovită de un şofer beat şi l-am ţinut de mâini în clipa în care viaţa a părăsit-o. A trebuit să le spun celor doi copii mici ai unui prieten că mama lor s-a sinucis. Am văzut prieteni din copilărie murind de cancer, de boala Lou Gehrig, de afecţiuni ale inimii, în urma unor accidente de maşină. Am văzut boala Alzheimer distrugând mintea unei persoane iubite. Sunt sigur că fiecare ar putea adăuga poveşti asemănătoare de suferinţă personală.

Recent am ieşit dintr-un secol fără precedent prin cruzimea şi neomenia lui, în care victimele unor tirani ca Hitler, Stalin, Pol Pot şi Mao Tse-tung se numără cu zecile de milioane. Amploarea cruzimii ne paralizează minţile, dar ocazional dăm peste o poveste ce personalizează oroarea şi ne face din nou să ne cutremurăm.

Ca de exemplu relatarea pe care am citit-o recent despre un ziarist italian din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, care l-a vizitat pe un oarecare Ante Pavelic, tot numai zâmbete, conducătorul pronazist al Croaţiei. Pavelic i-a arătat mândru un coş cu ceva ce păreau a fi scoici.

Era, a precizat el, un cadou de la trupele lui – douăzeci de kilograme de ochi umani. O mică amintire de la măcelărirea sârbilor, evreilor şi ţiganilor.[3]

Citim istorii ca aceasta – nenorociri oribile asemenea Holocaustului, câmpurilor de execuţie din Cambodgia, genocidului din Ruanda şi camerelor de tortură din America de Sud – şi nu putem să nu ne întrebăm: *Unde este Dumnezeu?* Vedem la televizor reportaje despre cutremure şi uragane în care pier mii de oameni şi ne întrebăm: *De ce nu a oprit Dumnezeu natura?* Citim statisticile conform cărora o mie de milioane de oameni din lume nu au nici măcar necesităţile de bază ale vieţii şi ne întrebăm: *De ce nu-I pasă lui Dumnezeu?* Sau poate că suferim noi înşine de dureri persistente, de o pierdere chinuitoare sau de situaţii aparent disperate, şi ne întrebăm: *De ce nu ne ajută Dumnezeu?* Dacă este plin de dragoste, dacă este atotputernic şi dacă este bun, atunci cu siguranţă că toate aceste suferinţe nici nu ar trebui să existe. Şi totuşi, ele există.

Ba mai rău, adesea cad victimă oameni nevinovaţi. „Dacă numai cei răi şi-ar rupe gâtul sau ar face cancer, dacă numai escrocii şi şarlatanii s-ar îmbolnăvi de Parkinson, am vedea un fel de dreptate divină în univers", a scris Sheldon Vanauken, un agnostic devenit creştin.

> Dar aşa cum stau lucrurile, un copil cuminte zace în pat, murind din cauza unei tumori pe creier, o soţie tânără şi fericită îşi vede soţul şi copilul ucişi de un şofer beat şi... strigăm muţi spre stele: «De ce? De ce?» Nu ne ajută deloc să-L menţionăm pe Dumnezeu – voia Lui. Cum a putut un Dumnezeu bun, un Dumnezeu iubitor să facă aceasta? Cum a putut fie şi numai să permită ca aşa ceva să se întâmple? Şi de la stelele indiferente nu ne vine nici un răspuns.[4]

Scriitorul creştin Philip Yancey îşi începe renumita lui carte despre suferinţă cu un capitol intitulat foarte potrivit „O problemă care nu va dispărea".[5] Aceasta nu este doar o problemă intelectuală, care să fie dezbătută în sfere academice sterile; este o problemă extrem de personală, care poate să ne deruteze sentimentele şi să ne lase ameţiţi spiritual – dezorientaţi, speriaţi şi mânioşi. Un scriitor a spus odată că problema durerii este „semnul de întrebare înfipt ca un cârlig de undiţă în inima omului".[6]

De fapt, acesta este cel mai mare obstacol pentru oamenii angajaţi în căutarea spirituală. L-am împuternicit pe George Barna, directorul unei societăţi de sondare a opiniei publice, să organizeze un sondaj naţional, în care să întrebe un eşantion de adulţi selecţionat ştiinţific: „Dacă ai putea să-I pui lui Dumnezeu o singură întrebare şi ai şti că îţi

va răspunde, ce L-ai întreba?" Principala întrebare, menţionată de 17% dintre participanţii la sondaj a fost: „De ce există suferinţă şi durere în lume?"[7]

Charles Templeton a cerut şi el un răspuns la această întrebare. Renunţarea lui la credinţă a început cu acea fotografie din revista *Life* ce înfăţişa o mamă africană care-şi ţinea în braţe copilul mort pur şi simplu din cauză că nu plouase. În cartea sa în care denunţă creştinismul, Templeton enumeră toate tragediile care s-au abătut asupra omenirii din antichitate până în istoria modernă, apoi declară:

> Este imposibil ca „un Dumnezeu iubitor" să fie autorul ororilor pe care le-am descris – orori ce continuă în fiecare zi, care existau deja la începutul lumii şi vor rămâne cât timp va exista viaţa. Este o poveste inimaginabilă de suferinţă şi moarte, şi întrucât povestea aceasta este realitate – ea este de fapt istoria lumii – e evident că nu poate să existe un Dumnezeu iubitor.[8]

Nu poate? Înseamnă oare prezenţa suferinţei neapărat absenţa lui Dumnezeu? Este acest obstacol în calea credinţei cu adevărat insurmontabil? Pentru a crede cu toată inima într-un Tată iubitor şi atotputernic, trebuie să muşamalizez realitatea răului şi a durerii din jurul meu? Ca jurnalist, aceasta nu era deloc o opţiune pentru mine. Trebuia să explic toate faptele, toate dovezile, fără să minimalizez nimic.

Am discutat aceste probleme cu Leslie, într-o perioadă sensibilă a vieţii ei. Unchiul ei tocmai murise şi mătuşa fusese diagnosticată cu Alzheimer şi cancer în fază terminală. Zguduită de aceste situaţii tulburătoare, Leslie era precaută faţă de oricine încerca să dea răspunsuri facile.

— Dacă cineva crede că poate împacheta totul ca pe un cadou frumos şi să-i lege o încântătoare fundă teologică, a avertizat ea, să se ducă în altă parte.

Ştiam că are dreptate. De aceea am telefonat la Colegiul Boston şi am cerut o audienţă cu autorul cărţii *Making Sense Out of Suffering* – o carte al cărei titlu rezuma exact ceea ce încercam eu să fac.

PRIMUL INTERVIU: PETER JOHN KREEFT, PH.D.

Îmi place să-l numesc pe Peter Kreeft „ne-filozoful". Dar aceasta nu înseamnă că nu este filozof; dimpotrivă, este un gânditor de mâna-ntâi, cu un doctorat la Universitatea Fordham, cu studii postuniversitare la Universitatea Yale şi cu treizeci şi opt de ani de experienţă ca profesor

de filozofie la Universitatea Villanova şi (din 1965) la Colegiul Boston. A predat cursuri de metafizică, de etică, de misticism, de sexualitate şi de filozofie orientală, greacă, medievală şi contemporană, fiind onorat cu bursele de merit Woodrow Wilson şi Yale-Sterling.

Şi totuşi, dacă vroiai să-ţi imaginezi un filozof tipic, probabil că nu te-ai fi gândit la Kreeft. Pe drept sau pe nedrept, ne imaginăm filozofii în general ca fiind puţin plictisitori, vorbind în propoziţii vagi şi încâlcite, locuind în turnurile de fildeş ale academiilor şi serioşi până pe punctul de a deveni mohorâţi.

Prin contrast, Kreeft dă răspunsuri realiste într-un mod antrenant şi chiar plăcut; comunică pe un ton tranşant, adesea cu o întorsătură memorabilă a frazelor; are un rictus uimit şi nu se poate abţine să nu glumească chiar şi în legătură cu cele mai sacrosancte subiecte; şi, deşi are şaizeci şi doi de ani, poate fi găsit adesea pe orice plajă existentă practicându-şi hobbyul, surfingul. (Într-o carte pe cale de apariţie, un capitol se intitulează „I Surf, Therefore I Am".)*

Kreeft, un catolic foarte citit şi de protestanţi, a scris peste patruzeci de cărţi, între care *Love is Stronger than Death, Heaven: the Heart's Deepest Longing, Prayer: the Great Conversation, A Refutation of Moral Relativism* şi *Handbook of Christian Apologetics* (împreună cu K. Tacelli). Imaginaţia lui excentrică se remarcă în special în *Between Heaven and Hell*, carte care-i prezintă pe C. S. Lewis, John F. Kennedy şi Aldous Huxley, după moarte, discutând despre Cristos, şi *Socrates Meets Jesus*, în care gânditorul din antichitate devine creştin la Şcoala Teologică Harvard.

Am făcut cunoştinţă cu neobişnuitul lui simţ al umorului încă înainte să intru în biroul său. În timp ce celelalte şaisprezece uşi de birouri de pe coridorul posomorât şi slab luminat erau nepersonalizate, uşa de la biroul lui Kreeft era împodobită cu caricaturi politice înfăţişându-i pe Doonesbury şi pe Dilbert, dar şi cu alte imagini ironice – desenul unui taur, peste care era trasă o linie diagonală, fotografia lui Albert Einstein scoţând jucăuş limba şi o caricatură în care Satana îi salută pe oameni în iad, spunându-le: „Veţi descoperi că aici nu există bine sau rău – doar ceea ce vă convine vouă".

Ce m-a atras spre Kreeft a fost profunda lui carte despre suferinţă, în care face cu mult talent o călătorie exploratorie de la Socrate la Platon şi Aristotel; de la Augustin la Kierkegaard şi Dostoievski; de la *Star Trek* la *The Velveteen Rabbit* şi *Hamlet*; şi de la Moise la Iov şi Ieremia. Pe parcursul întregului periplu spiritual apar indicii care la final converg în Isus şi în lacrimile lui Dumnezeu.

---

* Practic surfingul, deci exist.

Am ajuns devreme şi l-am aşteptat pe Kreeft pe coridor. A sosit curând, direct de la o consfătuire filozofică ţinută altundeva în Boston. Jacheta lui maro, de tweed, ochelarii groşi şi părul cărunt pieptănat cu grijă îi dădeau o înfăţişare părintească. S-a aşezat la biroul lui (sub un afiş pe care scria: „Aruncarea gunoaielor interzisă") şi am început să vorbim degajat despre echipa lui preferată, Red Sox din Boston - un subiect potrivit, ţinând seama de tema discuţiei noastre, suferinţa.

Dar apoi am schimbat tactica. Nu vedeam altă modalitate de a iniţia dezbaterea noastră decât bombardându-l direct cu obiecţiile lui Templeton la adresa creştinismului, întruchipate în acea fotografie din revista *Life* ce prezenta o mamă îndurerată care-şi strângea în braţe copilul mort în Africa răvăşită de secetă.

UN URS, O CAPCANĂ, UN VÂNĂTOR ŞI DUMNEZEU

Punându-l pe Kreeft în faţa aceleaşi intensităţi emoţionale pe care o manifestase Templeton în prezenţa mea, am descris fotografia şi apoi l-am citat pe fostul evanghelist, cuvânt cu cuvânt:

> M-am gândit: „Este posibil să crezi că există un Creator iubitor sau grijuliu, când tot ce avea nevoie femeia aceasta era puţină *ploaie*?" Cum a putut un Dumnezeu iubitor să-i facă femeii aşa ceva? Cine controlează ploaia? Eu nu; tu nu. *El* o controlează - sau aşa am crezut. Dar când am văzut fotografia, am ştiut imediat că nu este posibil să se întâmple aşa ceva şi să existe un Dumnezeu iubitor. Imposibil. Cine altcineva decât un diavol ar putea să distrugă un copil şi apoi să-i omoare mama în agonie - când tot ce i-ar fi trebuit era puţină *ploaie*?... Am început să analizez urgiile care se dezlănţuie în unele părţi ale planetei şi omoară fără discriminare... Şi mi-a devenit extrem de clar că nu este posibil ca o persoană inteligentă să creadă că există o divinitate care iubeşte.

Mi-am ridicat privirea de pe notiţe. Ochii profesorului erau aţintiţi asupra mea. Stând cu faţa drept spre el, aplecându-mă înainte în scaun pentru a-mi întări cuvintele, am spus pe un ton puţin acuzator:

— Dr. Kreeft, sunteţi o persoană inteligentă şi credeţi într-o divinitate care iubeşte. Ce i-aţi putea răspunde lui Templeton?

Kreeft şi-a dres glasul.

— În primul rând, a început el, m-aş concentra asupra cuvintelor lui „nu este posibil". Chiar şi David Hume, unul din cei mai renumiţi sceptici din istorie, a spus că este doar *puţin* posibil ca Dumnezeu să existe. Iată o poziţie oarecum rezonabilă - să admiţi o mică posibilitate.

Dar să spui că nu există *nici* o posibilitate ca un Dumnezeu iubitor, care ştie mult mai mult decât ştim noi, inclusiv viitorul nostru, să poată tolera un rău ca cel văzut de Templeton în Africa – ei bine, aceasta mi se pare aroganţă intelectuală.

Remarca lui m-a luat prin surprindere.

— Adevărat? am întrebat. Cum aşa?

— Cum poate o simplă fiinţă umană finită să fie sigură că o înţelepciune infinită nu ar tolera anumite rele de durată scurtă cu scopul mai multor binefaceri de largă perspectivă, pe care noi nu le putem prevedea? a întrebat el.

Am înţeles ce voia să spună, dar aveam nevoie de un exemplu.

— Elaboraţi puţin, l-am îndemnat.

Kreeft s-a gândit o clipă.

— S-o luăm aşa, a zis el. Ai fi de acord că deosebirea dintre noi şi Dumnezeu este mai mare decât deosebirea dintre noi şi, să spunem, un urs?

Am dat aprobator din cap.

— Bine, atunci imaginează-ţi un urs într-o capcană şi un vânător care, milos, vrea să-l elibereze. El încearcă să câştige încrederea ursului, dar nu poate, aşa că trebuie să tragă în urs cu tranchilizante. Ursul, însă, crede că este atacat şi că vânătorul încearcă să-l omoare. El nu înţelege că vânătorul face totul din milă. Apoi, pentru a scoate ursul din capcană, vânătorul trebuie să-l împingă şi mai mult în capcană, pentru a detensiona arcul. Dacă ursul ar fi semiconştient în acel moment, ar fi şi mai convins că vânătorul îi este duşman şi că urmăreşte să-i provoace suferinţă şi durere. Dar ursul nu ar avea dreptate. El ajunge la această concluzie incorectă pentru că nu este om.

Kreeft m-a lăsat puţin să meditez la ilustraţia lui.

— Ei bine, a concluzionat el, cum poate cineva să fie sigur că nu se poate face aceeaşi analogie între noi şi Dumnezeu? Cred că Dumnezeu lucrează uneori cu noi într-un anumit fel şi că noi nu putem înţelege de ce lucrează astfel, după cum nici ursul nu poate înţelege motivaţia vânătorului. Aşa cum ursul ar fi putut avea încredere în vânător, aşa putem şi noi să ne încredem în Dumnezeu.

CREDINŢA ŞI PREJUDECATA

Am făcut o pauză ca să mă gândesc la ideea lui Kreeft, dar el a continuat, înainte ca eu să-i pot replica.

— Totuşi, a spus el, nu vreau desigur să-l înjosesc pe Templeton. El spune foarte cinstit şi sincer că ceva este în defavoarea lui Dumnezeu.

Credinţa poate să existe numai într-o lume în care este greu să crezi. Eu n-am credinţă în faptul că doi cu doi fac patru sau în soarele de la amiază. Realitatea acestora este neîndoielnică. Dar Scriptura Îl descrie pe Dumnezeu drept un Dumnezeu ascuns. Trebuie să faci un efort de credinţă să-L găseşti. Dispunem de indicii pe care să le urmăm. Dacă nu ar fi aşa, dacă ar exista ceva mai mult sau mai puţin decât acele indicii, îmi este greu să înţeleg cum am putea fi cu adevărat liberi să facem o alegere cu privire la Dumnezeu. Dacă am avea dovezi absolute în loc de indicii, atunci nu L-am mai putea nega pe Dumnezeu, cum nu putem nega soarele. Dacă nu am avea absolut nici o dovadă, nu am ajunge niciodată la El. Dumnezeu ne dă suficiente dovezi, astfel încât cei care vor să-L găsească să-L poată găsi. Cine doreşte să urmeze indiciile, o va face. Biblia spune: „Căutaţi şi veţi găsi".[9] Nu spune că toată lumea Îl va găsi; nu spune că nimeni nu-L va găsi. *Unii* Îl vor găsi. Cine? Cei care caută. Cei ale căror inimi sunt hotărâte să-L găsească şi care urmează indiciile.

Am intervenit.

— Staţi un moment – acum câteva clipe aţi recunoscut că „ceva este în defavoarea lui Dumnezeu" – că răul şi suferinţa *sunt* dovezi împotriva Lui, am subliniat. Prin urmare, nu admiteţi că răul este o dovadă în defavoarea existenţei lui Dumnezeu? Am lovit cu palma pe birou. Caz clasat! am declarat cu un pretins aer triumfător.

Kreeft a dat puţin înapoi în faţa ieşirii mele.

— Nu, nu, a insistat el, clătinând din cap. În primul rând, dovada nu este neapărat sigură sau concludentă. Eu spun că în lumea aceasta există dovezi pentru şi dovezi împotriva lui Dumnezeu. Augustin a spus foarte simplu: „Dacă nu există Dumnezeu, de ce există atâta bine? Dacă există Dumnezeu, de ce există atâta rău?" Fără îndoială că existenţa răului este un argument împotriva lui Dumnezeu – dar într-una din cărţile mele enumăr douăzeci de argumente care indică insistent în cealaltă direcţie, în favoarea existenţei lui Dumnezeu.[10] Ateii trebuie să răspundă la toate cele douăzeci de argumente; teiştii trebuie să răspundă numai la unul. Totuşi, fiecare dintre noi trebuie să-şi dea votul. Credinţa este activă; ea cere un răspuns. Spre deosebire de raţiune, care se înclină cinstit în faţa dovezii, credinţa are prejudecăţi.

Am tresărit la acest ultim cuvânt.

— Ce vreţi să spuneţi prin „are prejudecăţi"?

— Să presupunem că un poliţist ar intra în încăperea aceasta şi ar spune că tocmai au prins-o pe soţia mea în timp ce ucidea treisprezece vecini, tăindu-le capetele, şi că au martori. Aş râde de el. I-aş spune: „Nu, aşa ceva nu se poate. N-o cunoşti pe soţia mea aşa cum o cunosc

eu". El m-ar întreba: „Unde vă este dovada?" Iar eu i-aş răspunde: „Este de alt gen decât a voastră. Dar există dovezi că acest lucru nu este posibil". Deci am prejudecăţi. Dar prejudecata mea este o prejudecată *rezonabilă*, pentru că se bazează pe dovada pe care am strâns-o din experienţa mea foarte reală. Aşadar cineva care-L cunoaşte pe Dumnezeu are dovezi – şi deci prejudecăţi bazate pe acele dovezi – pe care cineva care nu-L cunoaşte pe Dumnezeu nu le are.

RĂUL CA DOVADĂ ÎN FAVOAREA LUI DUMNEZEU

Kreeft s-a oprit câteva secunde înainte să adauge această remarcă neaşteptată şi contrară intuiţiei:

— În plus, dovada răului şi a suferinţei poate fi folosită în ambele sensuri – poate fi folosită şi în *favoarea* lui Dumnezeu.

M-am îndreptat pe scaun.

— Cum se poate *aşa ceva*? am întrebat.

— Gândeşte-te la următorul lucru, a spus Kreeft. Dacă Templeton are dreptate să se revolte în faţa unor astfel de evenimente, aceasta presupune că există cu adevărat o deosebire între bine şi rău. Faptul că foloseşte standardul binelui pentru a judeca răul – faptul că spune foarte corect că această suferinţă oribilă nu ar trebui să existe – înseamnă că ştie ce ar trebui să existe; că noţiunea lui de bine şi rău corespunde unei realităţi; şi că prin urmare există o realitate numită Binele Suprem. Ei bine, acesta este un alt nume dat lui Dumnezeu.

Cuvintele lui Kreeft îmi sunau suspicios de mult a prestidigitaţie filozofică. I-am rezumat ideea cu prudenţă, ca să mă asigur că am înţeles-o.

— Vreţi să spuneţi că este posibil ca, fără să vrea, Templeton mărturiseşte în favoarea realităţii lui Dumnezeu, deoarece recunoscând răul, el presupune că există un standard obiectiv pe care acesta se bazează?

— Corect. Dacă-i dau unui student un punctaj de nouăzeci de puncte iar altuia unul de optzeci de puncte, aceasta presupune că standardul este 100 de puncte. Şi ideea mea este aceasta: dacă nu există Dumnezeu, de unde avem standardul binelui în raport cu care judecăm răul ca fiind rău?

— Mai mult, C. S. Lewis a spus: „Dacă universul este atât de rău... oare cum au ajuns oamenii să-l atribuie activităţii unui Creator înţelept şi bun?" Cu alte cuvinte, trebuie justificată însăşi prezenţa acestor idei în minţile noastre – adică ideea de rău şi, prin urmare, ideea de bine şi de Dumnezeu ca origine şi standard al binelui.

O contra-lovitură interesantă, am cugetat.

— Mai există şi alte moduri în care credeţi că răul este un argument împotriva ateismului? am întrebat.

— Da, mai există, a venit răspunsul. Dacă nu există Creator şi prin urmare nu există moment al creaţiei, atunci totul este rezultatul evoluţiei. Dacă nu a existat început sau cauză primară, atunci universul trebuie să fi existat dintotdeauna. Aceasta înseamnă că universul a evoluat o perioadă infinită de timp – şi acum totul ar trebui să fie deja perfect. Ar fi existat suficient de mult timp pentru ca evoluţia să se fi încheiat şi ca răul să fi dispărut. Însă tot mai există rău, suferinţă şi imperfecţiune – şi aceasta dovedeşte că ateul nu are dreptate în privinţa universului.

— Atunci ateismul, am remarcat, este un răspuns nepotrivit la problema răului?

— Este un răspuns facil – poate chiar, dacă mi se permite să folosesc cuvântul, un răspuns ieftin, a zis el. Ateismul devalorizează oamenii, pentru că spune cu snobism că nouă din zece oameni de-a lungul istoriei au greşit cu privire la Dumnezeu şi au crezut o minciună în adâncul inimii lor. Gândeşte-te la asta. Cum este posibil ca peste nouăzeci la sută din toţi oamenii care au trăit vreodată – de obicei în împrejurări mult mai dureroase decât ale noastre – au putut să creadă în Dumnezeu? Dovada obiectivă, doar uitându-ne la echilibrul dintre plăceri şi suferinţe în lume, nu ar părea să justifice credinţa într-un Dumnezeu absolut bun. Şi totuşi, această credinţă a fost aproape universală.

Toţi au fost nebuni? Ei bine, presupun că poţi să crezi lucrul acesta, dacă eşti puţin elitist. Dar poate că – la fel ca Lev Tolstoi – trebuie să învăţăm de la ţărani. În autobiografia sa, Tolstoi caută şi el răspuns la problema răului. El a observat că viaţa implică mai multă suferinţă decât plăcere şi mai mult rău decât bine şi că prin urmare este lipsită de sens. A devenit atât de disperat, încât a fost ispitit să se sinucidă. A spus că nu ştie cum ar putea rezista.

Dar apoi a ajuns la concluzia: „Stai puţin – majoritatea oamenilor *rezistă*. Majoritatea oamenilor au o viaţă mai grea decât a mea şi totuşi o găsesc minunată. Cum pot să facă acest lucru? Nu cu explicaţii, ci cu credinţă". El a învăţat de la ţărani, şi a găsit credinţa şi speranţa.[11]

Deci ateismul îi dispreţuieşte pe oameni. De asemenea, el goleşte moartea de sens şi dacă moartea nu are nici un sens, cum poate să aibă sens viaţa, în ultimă instanţă? Ateismul devalorizează tot ce atinge – uită-te la rezultatele comunismului, cea mai puternică formă de ateism din lume.

Şi în final, când ateul va muri şi se va întâlni cu Dumnezeu în loc de acel „nimic" pe care l-a postulat, el va recunoaşte că ateismul a fost un răspuns ieftin, deoarece a refuzat singurul lucru care nu este ieftin – pe Dumnezeul de o valoare infinită.

O PROBLEMĂ DE LOGICĂ

Kreeft făcuse câteva afirmaţii prealabile interesante, dar ne învârteam puţin în jurul subiectului. Venise vremea să trecem la miezul problemei. Scoţând câteva notiţe pe care mi le făcusem pe avion, l-am provocat pe Kreeft cu o întrebare ce cristaliza controversa.

— Creştinii cred cinci lucruri, am spus. Unu, că Dumnezeu există. Doi, că Dumnezeu este absolut bun. Trei, că Dumnezeu este atotputernic. Patru, că Dumnezeu este atotînţelept. Şi cinci, că răul există. Ei bine, cum este posibil ca toate aceste afirmaţii să fie adevărate în acelaşi timp?

Pe faţa lui Kreeft a apărut un zâmbet enigmatic.

— Se pare că nu pot fi, a admis el. Îmi amintesc de un predicator liberal care a încercat odată să mă convingă să nu îmbrăţişez fundamentalismul. Mi-a spus: „Aici este o problemă logică – poţi fi inteligent, sau poţi fi sincer, sau poţi fi fundamentalist, sau oricare două din aceste trei variante, dar nu toate trei deodată". Răspunsul la această remarcă a fost: „Eu spun că poţi fi sincer, sau poţi fi inteligent, sau poţi fi liberal, sau oricare două din aceste trei variante, dar nu toate trei deodată".

Am râs amândoi pe seama anecdotei.

— Avem acelaşi gen de problemă logică şi aici, am spus.

— Aşa-i. Se pare că trebuie să renunţi la una din aceste credinţe. Dacă Dumnezeu este atotputernic, El poate face orice. Dacă Dumnezeu este absolut bun, El vrea numai binele. Dacă Dumnezeu este atotînţelept, El ştie ce este bine. Deci, dacă toate aceste credinţe sunt adevărate – şi creştinii cred că sunt – atunci s-ar părea că urmarea este că răul nu poate să existe.

— Dar răul *există*, am adăugat. Prin urmare, nu este logic să presupunem că un astfel de Dumnezeu nu există?

— Nu, aş spune că unul din aceste adevăruri despre Dumnezeu trebuie să fie fals, sau poate că nu-l înţelegem noi corect.

Sosise timpul să aflu. Cu un gest larg al mâinii, l-am invitat pe Kreeft să examineze pe rând aceste trei atribute divine – atotputernicia, bunătatea absolută şi atotînţelepciunea lui Dumnezeu – în lumina existenţei răului.

Atributul 1: Dumnezeu este atotputernic

— Ce înseamnă când spunem că Dumnezeu este atotputernic? a întrebat Kreeft şi apoi a răspuns la propria lui întrebare. Înseamnă că poate să facă orice este semnificativ, orice este posibil, orice are cât de cât un sens. Dumnezeu nu Se poate face pe Sine Însuşi să nu mai existe. El nu poate transforma binele în rău.

— Deci, am spus, există lucruri pe care nu le poate face, deşi este atotputernic.

— Tocmai *pentru că* este atotputernic nu poate să facă unele lucruri. Nu poate face greşeli. Numai fiinţele slabe şi neştiutoare fac greşeli. O astfel de greşeală ar fi încercarea de a crea o contradicţie internă de genul doi cu doi fac cinci sau un pătrat rotund. Ei bine, apărarea clasică a lui Dumnezeu împotriva problemei răului este că nu este logic posibil să ai voinţă liberă fără posibilitatea răului moral. Cu alte cuvinte, o dată ce Dumnezeu a ales să creeze fiinţe umane cu voinţă liberă, depindea mai degrabă de ele decât de Dumnezeu dacă păcatul avea să existe sau nu. Aceasta înseamnă voinţă liberă. În decizia lui Dumnezeu de a crea fiinţe umane este inclusă implicit posibilitatea răului şi, prin urmare, suferinţa ce rezultă din rău.

— Atunci Dumnezeu este creatorul răului.

— Nu, El a creat *posibilitatea* răului; oamenii au fost cei care au actualizat această posibilitate. Sursa răului nu este puterea lui Dumnezeu, ci libertatea omului. Nici chiar un Dumnezeu atotputernic nu ar fi putut crea o lume în care oamenii să aibă libertate adevărată fără să existe şi potenţialitatea păcatului, deoarece libertatea noastră include posibilitatea păcatului în însăşi semnificaţia ei. Ar fi o contradicţie internă – un nimic fără sens – să avem o lume în care să existe alegeri reale dar în acelaşi timp să nu existe posibilitatea de a alege răul. A întreba de ce Dumnezeu nu a creat o asemenea lume este ca şi cum am întreba de ce Dumnezeu nu a creat culori fără culoare sau pătrate rotunde.

— Atunci de ce nu a creat Dumnezeu o lume fără libertatea omului?

— Pentru că aceea ar fi fost o lume fără oameni. Ar fi fost o lume fără ură? Da. Un loc fără suferinţă? Da. Însă ar fi fost şi o lume fără dragoste, care este cel mai de preţ lucru din univers. Acest bine suprem nu ar fi existat niciodată. Dragostea adevărată – dragostea noastră faţă de Dumnezeu şi dragostea noastră unii pentru alţii – trebuie să implice o alegere. Însă o dată cu acordarea acestei alegeri vine şi posibilitatea ca oamenii să aleagă ura.

— Dar să ne uităm la Geneza, am spus. Dumnezeu a creat cu adevărat o lume în care oamenii au fost liberi şi totuşi nu a existat păcat.

— Întocmai, a spus Kreeft. După creaţie, Dumnezeu a declarat că lumea este „bună". Oamenii erau liberi să aleagă să-L iubească pe Dumnezeu sau să-I întoarcă spatele. Dar o astfel de lume este în mod necesar un loc în care păcatul poate fi ales de bunăvoie – şi, într-adevăr, această potenţialitate a păcatului a fost actualizată nu de Dumnezeu, ci de om. Vina, la urma urmei, este a noastră. Dumnezeu Şi-a făcut partea Sa în mod perfect; noi am fost cei care am dat totul peste cap.

— Rabinul Harold Kushner ajunge la o concluzie diferită în best-seller-ul său, *When Bad Things Happen to Good People*, am remarcat eu. El spune că Dumnezeu nu este la urma urmei atotputernic – că El ar *vrea* să ajute, dar că pur şi simplu nu este capabil să rezolve toate problemele din lume. El spune: „Chiar şi lui Dumnezeu Îi este greu să ţină haosul în frâu".[12]

Kreeft a ridicat o sprânceană.

— Este greu de înţeles o asemenea atitudine din partea unui rabin, pentru că noţiunea specific iudaică de Dumnezeu este de-a dreptul contrară, a spus el. În mod surprinzător – aparent contrar dovezilor – evreii au insistat că există un Dumnezeu care este atotputernic şi absolut bun. Ei bine, această idee nu pare la fel de rezonabilă ca păgânismul, care spune că dacă există rău în lume, atunci trebuie să existe mai mulţi zei, dintre care nici unul nu este atotputernic, unii dintre ei sunt buni, alţii răi, sau dacă există un singur Dumnezeu, atunci El Se confruntă cu forţe pe care nu le poate controla. Până la revelaţia iudaică a Dumnezeului adevărat, această filozofie era foarte populară.

— Nu-l prea apreciaţi pe Dumnezeul lui Kushner, am spus mai mult afirmativ decât interogativ.

— Sincer să fiu, un astfel de Dumnezeu nu prea merită să crezi în El. Am un frate mai mare care face ce poate, dar nu poate prea multe? Ei bine, cui îi pasă? a spus, ridicând din umeri. Practic vorbind, este la fel ca în ateism. Bazează-te în primul rând pe tine însuţi şi apoi poate pe Dumnezeu, poate nu. Nu, dovezile arată că Dumnezeu *este* atotputernic. Ideea pe care trebuie s-o reţinem este că a crea o lume în care există voinţă liberă dar nu există posibilitatea păcatului e o contradicţie în sine – şi aceasta le deschide oamenilor uşa ca să aleagă răul şi să-L respingă pe Dumnezeu, de aici rezultând suferinţa. Majoritatea copleşitoare a durerii din lume este cauzată de alegerea noastră de a omorî, de a ucide, de a fi egoişti, de a ne desfrâna, de a ne călca promisiunile, de a fi nepăsători.

Atributul 2: Dumnezeu este atotştiutor

L-am rugat pe Kreeft să treacă la următoarea calitate divină – la

atotştiinţa lui Dumnezeu. S-a aşezat mai comod pe scaun, apoi a privit într-o parte adunându-şi gândurile.

— Hai să începem aşa, a spus el. Dumnezeu, dacă este atotştiutor, cunoaşte nu numai prezentul, ci şi viitorul. Şi El cunoaşte nu numai binele şi răul prezent, ci şi binele şi răul viitor. Dacă înţelepciunea Lui o depăşeşte cu mult pe a noastră, aşa cum înţelepciunea vânătorului o întrece pe cea a ursului, este cel puţin posibil – contrar analizei lui Templeton – că un Dumnezeu iubitor ar putea tolera lucruri oribile precum foametea pentru că El prevede că pe termen lung mai mulţi oameni o vor duce mai bine şi vor fi mai fericiţi decât dacă ar interveni într-un mod miraculos. Această posibilitate există cel puţin la nivel intelectual.

Am clătinat din cap.

— Îmi este totuşi greu să accept aşa ceva, am spus. Mi se pare a fi o soluţie facilă.

— Bine, atunci hai să testăm ideea, a răspuns Kreeft. Vezi tu, Dumnezeu ne-a arătat foarte clar cum se poate aşa ceva. A demonstrat cum cel mai rău lucru care s-a întâmplat vreodată în istoria omenirii a dus în final la cel mai bun lucru care s-a întâmplat vreodată în istoria omenirii.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Mă refer la deocid, a răspuns el. Moartea lui Dumnezeu Însuşi pe cruce. La vremea respectivă, nimeni n-a înţeles cum ar putea rezulta ceva bun din această tragedie. Şi totuşi, Dumnezeu a prevăzut că ea va deschide oamenilor cerul. Deci cea mai cumplită tragedie din istorie a dus la cel mai glorios eveniment din istorie. Şi dacă s-a întâmplat atunci – dacă răul suprem poate produce binele suprem – atunci se poate întâmpla oriunde, chiar şi în propriile noastre vieţi. Acum Dumnezeu ridică cortina şi ne lasă să-L vedem. Altădată El spune doar: „Ai încredere în Mine". Toate acestea presupun că viaţa omului este incredibil de dramatică; ea este mai degrabă o poveste al cărei sfârşit nu-l cunoaştem decât o formulă ştiinţifică. De fapt, hai să urmărim puţin această poveste dramatică.

Să presupunem că tu eşti diavolul. Eşti inamicul lui Dumnezeu şi vrei să-L omori, dar nu poţi. Totuşi, El are această slăbiciune ridicolă de a crea şi de a iubi oamenii, la care tu *poţi* să ajungi. Aha! Aşa că poţi lua ostatici! Pur şi simplu cobori în lume, îi corupi pe oameni şi-i aduci pe unii dintre ei în iad. Când Dumnezeu le trimite oamenilor proroci ca să-i lumineze, tu-i omori. Atunci Dumnezeu face cea mai mare nebunie – Îşi trimite Fiul şi joacă după regulile lumii. Tu îţi spui în sinea ta: „Nu-mi vine să cred că-I atât de prost! Iubirea I-a zăpăcit

mintea! Tot ce trebuie să fac este să-i inspir pe câţiva din agenţii mei – pe Irod, Pilat, Caiafa şi soldaţii romani – şi să-i determin să-L răstignească". Şi asta şi faci. Aşa că iată-L atârnând pe cruce – părăsit de oameni şi aparent de Dumnezeu, sângerând şi strigând: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?" Ce simţi tu acum, fiind diavolul? Te simţi triumfător şi răzbunat! Dar, desigur, nu ai putea greşi mai tare. Acesta este triumful *Lui* suprem şi înfrângerea ta supremă. Şi-a vârât călcâiul în gura ta iar tu l-ai muşcat, şi acel sânge te-a distrus. Ei bine, dacă aceasta nu este o întâmplare bizară, ci o paradigmă a existenţei umane, poate că acelaşi lucru se întâmplă atunci când şi noi sângerăm şi suferim, asemenea lui Cristos. Poate că aceasta este modalitatea lui Dumnezeu de a-l birui pe diavolul. Când a avut loc răstignirea, ucenicii nu au reuşit să înţeleagă cum ar putea rezulta ceva bun din ea; în mod similar, când trecem prin lupte, prin încercări şi suferinţe, uneori nu ne putem imagina cum ar putea să iasă ceva bun de pe urma lor. Dar am văzut rezultatul bun în cazul lui Isus şi putem avea încredere că va fi la fel şi în cazul nostru. De exemplu, cei mai mari creştini din istorie afirmă că suferinţele lor i-au adus în final mai aproape de Dumnezeu – deci au fost cel mai bun lucru care a putut să li se întâmple, nu cel mai rău.

Atributul 3: Dumnezeu este absolut bun

Am ajuns astfel la ultimul atribut, cel al bunătăţii lui Dumnezeu.

— Se ştie că bun este un cuvânt dificil, a început Kreeft, deoarece chiar şi viaţa de zi cu zi a oamenilor acoperă o gamă atât de vastă de sensuri. Dar, încă o dată, deosebirea dintre noi şi Dumnezeu este desigur mai mare decât deosebirea dintre noi şi animale, şi de vreme ce binele diferă enorm între noi şi animale, trebuie să difere încă şi mai mult între noi şi Dumnezeu.

— De acord, am spus. Dar dacă aş sta aici şi nu aş face nimic, în timp ce copilul meu ar fi călcat de un camion, nu aş fi bun în nici un sens al cuvântului. Aş fi un tată rău dacă nu aş face nimic. Iar Dumnezeu face ceva asemănător. El stă deoparte şi refuză să facă minuni ca să ne scape de pericole mult mai mari decât acela de a fi lovit de un camion. Atunci El de ce nu este rău?

Kreeft a aprobat din cap.

— Aşa se pare, a spus el. Însă faptul că Dumnezeu permite deliberat anumite lucruri, pe care dacă noi le-am permite, ne-ar transforma în nişte monştri, nu este neapărat un argument împotriva lui Dumnezeu.

Nu i-am putut înţelege raţionamentul.

— Va trebui să explicaţi ce vreţi să spuneţi, am zis.

— Bine, permite-mi să-ţi prezint o analogie din relaţiile interumane, a răspuns el. Dacă i-aş spune fratelui meu, care este cam de vârsta mea: „Pot să te scap de o problemă, dar n-o voi face", probabil că aş fi iresponsabil şi poate chiar ticălos. Dar facem lucrul acesta tot timpul cu copiii noştri. Nu facem lecţiile în locul lor. Nu-i punem sub un clopot de sticlă, ca să-i protejăm de orice rană. Îmi amintesc când una din fiicele mele, la vreo patru sau cinci ani, a încercat să înşire prăjituri pe aţă. A fost ceva foarte greu pentru ea. La fiecare încercare se rănea la deget şi de câteva ori chiar a sângerat. Am urmărit-o fără ca ea să observe. Încerca mereu şi mereu. Primul meu imbold a fost să mă reped şi să fac eu treaba în locul ei, când am văzut primul strop de sânge. Dar cu înţelepciune m-am abţinut, zicându-mi: „Poate s-o facă". După vreo cinci minute, a reuşit. Am ieşit din ascunzătoarea mea şi ea mi-a spus: „Tăticule, tăticule – uite ce-am făcut! Uite ce-am făcut!" Era atât de mândră că a reuşit, încât a uitat cu totul de durere.

În împrejurarea aceea, durerea a fost un lucru bun pentru ea. Eu am fost suficient de înţelept încât să prevăd că este un lucru bun pentru ea. Ei bine, desigur că Dumnezeu este mult mai înţelept decât am fost eu cu fiica mea. Deci este cel puţin posibil ca Dumnezeu să fie suficient de înţelept încât să prevadă că avem nevoie de o oarecare suferinţă din motive pe care poate nu le înţelegem dar pe care El le prevede ca fiind necesare pentru un bine final. Prin urmare, El nu este rău îngăduind ca acea durere să existe.

Dentiştii, antrenorii, profesorii, părinţii – cu toţii ştiu că uneori a fi bun *nu* înseamnă a fi amabil. Desigur, sunt situaţii când Dumnezeu permite suferinţa şi ne privează de binele mai mic al plăcerii pentru a ne îndruma spre un mai bine al educaţiei morale şi spirituale. Chiar şi grecii antici credeau că zeii îi învaţă pe oameni înţelepciunea prin suferinţă. Eschil a scris: „Zi de zi, ceas de ceas/ Durerea picură în inimă/ Când împotriva voinţei noastre, şi chiar în ciuda noastră,/ Înţelepciunea vine de la harul măreţ al lui Dumnezeu".

Despre caracterul omului ştim că se formează prin greutăţi, prin depăşirea obstacolelor, prin răbdarea în încercări. Curajul, de exemplu, ar fi imposibil într-o lume fără durere. Apostolul Pavel s-a referit la această calitate purificatoare a suferinţei, atunci când a scris că „necazul aduce răbdare, răbdarea aduce biruinţă în încercare, iar biruinţa aceasta aduce nădejdea".[13]

Hai să recunoaştem: învăţăm din greşelile pe care le facem şi din suferinţa pe care ele ne-o provoacă. Universul este o maşină de fabricat suflete, şi o parte din acest proces constă în învăţarea, maturizarea şi

creşterea noastră prin experienţele dificile, solicitante şi dureroase. Scopul vieţilor noastre în această lume nu este confortul, ci instruirea şi pregătirea pentru veşnicie. Scriptura ne spune că până şi Isus „a învăţat să asculte prin suferinţă"[14] – şi dacă acest lucru a fost valabil pentru El, de ce nu ar fi chiar mai mult pentru noi?

Kreeft a lăsat ca întrebarea să plutească o clipă în aer, în timp ce mintea îi zbârnâia. Apoi a continuat:

— Să presupunem că nu avem nici o suferinţă, a adăugat el. Să presupunem că am avea medicamente pentru orice durere, distracţii fără limite, dragoste neîngrădită – am avea orice, în afară de durere. În acest caz, nu l-am avea nici pe Shakespeare, nici pe Beethoven, nici Boston Red Sox, nici moarte – nici sens. Nişte progenituri imposibil de răsfăţate – asta am deveni.

Ar fi ca în „Zona crepusculară", unde membri unei bande de jefuitori de bănci sunt împuşcaţi şi unul din ei se trezeşte păşind pe nori pufoşi până ajunge la poarta de aur a unui oraş ceresc. Un bărbat amabil, îmbrăcat în alb îi oferă tot ce vrea. Dar curând omul se plictiseşte de aur, de vreme ce totul este gratuit, şi de fetele frumoase, care doar râd atunci când, sadic fiind, încearcă să le rănească.

Aşa că omul îl cheamă pe Sfântul Petru. „Trebuie să fie vreo greşeală." „Nu, aici nu facem greşeli." „Nu mă poţi trimite înapoi pe Pământ?" „Sigur că nu, doar eşti mort." „Ei bine, locul meu este alături de prietenii mei, Dincolo. Trimite-mă acolo." „Oh, nu, nu putem. Avem reguli, ştii cum e." „Totuşi, ce loc este acesta?" „Este locul unde primeşti tot ce-ţi doreşti." „Dar am crezut că ar fi trebuit să-mi *placă* Raiul." „Raiul? Cine a spus ceva de Rai? Raiul este Celălalt Loc." Ideea este că o lume fără suferinţă seamănă mai mult a Iad decât a Rai.

Mi se părea că exagerează.

— Chiar credeţi asta? am întrebat.

— Da, cred. De fapt, dacă nu crezi asta, atunci consideră că tu eşti Dumnezeu şi încearcă să creezi în imaginaţia ta o lume mai bună. Încearcă să creezi o utopie. Dar trebuie să analizezi consecinţele a tot ce încerci să îmbunătăţeşti. De fiecare dată când foloseşti forţa pentru a preveni răul, confişti libertatea. Pentru a preveni tot răul trebuie să anulezi toată libertatea şi să-i transformi pe oameni în simple marionete, ceea ce ar însemna atunci că le lipseşte capacitatea de a alege de bunăvoie dragostea.

S-ar putea ca în final să creezi o lume a preciziei, care s-ar putea să-i placă unui înger – *poate*. Dar un lucru este sigur: vei pierde acel gen de lume pe care şi-ar dori-o un Tată.

MEGAFONUL DURERII

Pas cu pas, Kreeft descifra tot mai mult misterul suferinţei. Însă fiecare nou adevăr părea să dea naştere la noi întrebări.

— Oamenii răi scapă nepedepsiţi de fiecare dată când produc suferinţă altora. Desigur, Dumnezeu nu poate să considere acest lucru corect, am spus. Cum poate să stea şi să Se uite? De ce nu intervine şi nu rezolvă problema întregului rău din lume?

— Oamenii *nu* scapă nepedepsiţi, a insistat Kreeft. Justiţia amânată nu este neapărat justiţie anulată. Va veni o zi când Dumnezeu va cere socoteală şi oamenii vor fi traşi la răspundere pentru răul pe care l-au săvârşit şi pentru suferinţa pe care au provocat-o. A-L critica pe Dumnezeu pentru că nu face dreptate chiar acum este ca şi cum ai citi jumătate dintr-un roman şi l-ai critica pe autor că nu rezolvă intriga. Dumnezeu va cere socoteală la timpul potrivit – de fapt, Biblia spune că unul din motivele pentru care Dumnezeu întârzie să facă dreptate este că unii oameni încă mai urmează indiciile şi într-un final Îl vor găsi.[15] În realitate, El întârzie sfârşitul istoriei din marea Lui dragoste pentru acei oameni.

— Dar între timp, nu vă deranjează toată această suferinţă? am întrebat. Nu ar fi putut Dumnezeu să reducă cel puţin câteva din relele mai oribile? Un filozof a formulat astfel un argument împotriva lui Dumnezeu: în primul rând, nu există nici un motiv care să justifice de ce Dumnezeu permite atât de mult rău, în loc să îngăduie mult mai puţin; în al doilea rând, dacă Dumnezeu există, atunci trebuie să existe un asemenea motiv; deci, în al treilea rând, Dumnezeu nu există.

Kreeft s-a arătat înţelegător faţă de acest argument, dar nu a fost de acord cu soluţia.

— Asta este ca şi cum ai spune că este rezonabil să crezi în Dumnezeu dacă în Holocaust mor şase evrei, dar nu şapte. Sau şaizeci de mii, dar nu şaizeci de mii plus unul, sau 5 999 999, dar nu şase milioane, a spus el. Dacă traduci afirmaţia generală „atât de mult" în exemple particulare ca acesta, vezi cât de absurdă e afirmaţia. Nu poate să existe o linie despărţitoare.

Este adevărat că există unele situaţii în care cantitatea devine calitate. De exemplu, apa fiartă: o dată ce se ajunge la temperatura de o sută de grade Celsius, se ajunge la un stadiu nou – vaporii – şi în cazul acesta se aplică legile gazelor, nu legile lichidelor. Dar suferinţa nu este aşa. Care este limita de la care suferinţa neagă existenţa lui Dumnezeu? Nu se poate trasa nici o astfel de limită. De altfel, pentru că nu suntem Dumnezeu, nu putem spune de câtă suferinţă este nevoie. Poate că fiecare suferinţă din univers în parte este necesară. Cum putem şti?

Am chicotit.

— Presupun că cineva ar putea spune: „Dar *eu* simt durerea, şi în acest caz este prea multă suferinţă în lume!"

Kreeft a râs.

— Aha, desigur! a exclamat el. Este un „prea mult" subiectiv. Avem aici cazul clasic de antropomorfism. Dacă aş fi Dumnezeu, nu aş permite atât de multă durere; nu se poate ca Dumnezeu să nu fie de acord cu mine; Dumnezeu a permis durerea aceasta, prin urmare Dumnezeu nu există.

— Aţi spus mai înainte că o anumită cantitate de durere s-ar putea să fie necesară. Dovedeşte aceasta că există un sens al suferinţei, am întrebat. Şi dacă da, care este el?

— Un scop al suferinţei în istorie este că duce la pocăinţă, a răspuns Kreeft. Abia după suferinţă, abia după dezastru se întorcea Israelul Vechiului Testament, se întorceau popoarele, se întorceau oamenii individuali înapoi la Dumnezeu. Din nou, să recunoaştem: învăţăm din greşeli. Ca să-l citez pe C. S. Lewis: „Dumnezeu ne şopteşte în plăcerile noastre, ne vorbeşte în conştiinţă, dar strigă în dureri. Durerea este megafonul cu care trezeşte o lume surdă".[16] Şi, desigur, pocăinţa duce la ceva minunat – la binecuvântare, căci Dumnezeu este sursa tuturor bucuriilor şi a întregii vieţi. Rezultatul este bun – de fapt, ceva mai mult decât bun.

Spus simplu, eu cred că suferinţa este compatibilă cu dragostea lui Dumnezeu, dacă este medicinală, curativă şi necesară; adică dacă suntem foarte bolnavi şi avem disperată nevoie de un tratament. Şi tocmai aceasta este condiţia noastră. Isus a spus: „Nu cei sănătoşi au trebuinţă de doctor, ci cei bolnavi... N-am venit să chem la pocăinţă pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi".[17]

— Dar oamenii buni suferă la fel de mult – sau uneori chiar mai mult – decât cei răi, am precizat eu. Asta este atât de izbitor la titlul cărţii lui Kushner: *When Bad Things Happen to Good People*.* Este oare drept acest lucru?

— Ei bine, răspunsul la această întrebare este că nu există oameni buni, a răspuns Kreeft.

— Cum rămâne cu vechea zicală: „Dumnezeu nu creează rebuturi"?

— Da, ontologic suntem buni – încă mai purtăm chipul lui Dumnezeu – dar din punct de vedere moral nu suntem. Chipul Lui în noi şi-a pierdut strălucirea. Prorocul Ieremia spune că „de la cel mai mic, până la cel mai mare, toţi sunt lacomi de câştig",[18] iar prorocul Isaia

---

* *Când oamenilor buni li se întâmplă lucruri rele* (n.tr.)

declară: „Toţi am ajuns ca nişte necuraţi şi toate faptele noastre bune sunt ca o haină mânjită".[19] Faptele noastre bune sunt pătate cu interes propriu şi pretenţiile noastre la dreptate sunt amestecate cu pofta de răzbunare. Ironia este că cei mai buni oameni sunt şi cei mai dispuşi să-şi recunoască şi să-şi admită propriile carenţe şi păcate.

Suntem material bun care s-a stricat, o capodoperă desfigurată, un copil răzvrătit. Lewis a arătat că noi nu suntem numai oameni imperfecţi care avem nevoie de creştere, ci şi rebeli care trebuie să depunem armele. Durerea şi suferinţa sunt adesea metodele prin care devenim motivaţi să ne predăm în final lui Dumnezeu şi să căutăm vindecarea lui Cristos.

De aceasta avem nevoie disperată. Aşa vom dobândi bucuria supremă de a-L cunoaşte pe Isus. Orice suferinţă, îţi vor spune marii creştini din istorie, merită acest rezultat.

SUPORTAREA DURERII

M-am lăsat pe spătarul scaunului şi am reflectat la cele spuse de Kreeft până aici. Unele din argumentele lui erau mai puternice decât altele, dar cel puţin nu a venit cu argumente tipice. Indiciile păreau să ducă undeva.

M-am hotărât să-l întreb despre un citat al lui Augustin, care a spus: „De vreme ce Dumnezeu este binele suprem, El nu va permite ca vreun rău să existe în lucrările Lui, decât dacă omnipotenţa şi bunătatea Lui ar fi de aşa natură încât să scoată binele chiar şi din rău". După ce i-am citit aceste cuvinte, am întrebat:

— Înseamnă oare că suferinţa şi răul conţin potenţialitatea binelui?

— Da, cred că orice suferinţă conţine cel puţin ocazia binelui, a venit răspunsul lui, dar nu toţi oamenii actualizează acest potenţial. Nu toţi învăţăm şi beneficiem de pe urma suferinţei; aici intervine voinţa liberă. Un prizonier dintr-un lagăr de concentrare va reacţiona foarte diferit de un altul, din cauza felului cum alege fiecare să reacţioneze la mediul înconjurător.

Dar aproape orice om poate să mediteze la trecutul lui şi să spună: „Am învăţat din acel necaz. La momentul respectiv nu am crezut că voi învăţa ceva, dar sunt un om mai mare şi mai bun pentru că am suportat acel necaz şi am perseverat". Chiar şi cei fără credinţă religioasă sunt conştienţi de această dimensiune a suferinţei. Şi dacă putem produce bine din rău chiar şi fără să-L implicăm pe Dumnezeu, îţi imaginezi cu cât mai mult se poate transforma răul într-un bine mai mare prin ajutorul lui Dumnezeu.

Dar implicarea lui Dumnezeu mai ridică o problemă: dacă El îi iubeşte pe oameni, cum poate să tolereze emoţional atacul permanent al durerii şi al suferinţei? Nu Îl copleşeşte? Am scos cartea lui Templeton şi i-am citit lui Kreeft acest citat:

> Isus a spus: „Nu se vând oare cinci vrăbii la doi bani? Totuşi, nici una din ele nu este uitată înaintea lui Dumnezeu." Dar dacă Dumnezeu Se întristează de moartea unei singure vrăbii, cum poate spiritul Lui etern să îndure boala, suferinţa şi moartea atâtor milioane de bărbaţi, femei, copii, animale, păsări şi alte fiinţe create cu simţuri, din toate părţile lumii, din toate veacurile, încă de la începutul timpurilor?[20]

— Eu cred că dl. Templeton Îl antropomorfozează pe Dumnezeu, când spune: „Nu mi-aş putea imagina cum o fiinţă inteligentă ar putea suporta acest lucru", a spus Kreeft. Şi, da, are dreptate – *nu ne putem* imagina. Dar putem să credem. Dumnezeu plânge, de fapt, pentru fiecare vrabie şi Îl îndurerează fiecare rău şi fiecare suferinţă. Aşa că suferinţa pe care a suportat-o Cristos pe cruce este fără îndoială inimaginabilă. Ea nu implica numai ceea ce trăim tu şi eu, în agonia noastră umană finită fizic şi mintal, căci acolo au fost adunate toate suferinţele omenirii.

Dar să revenim la fotografia lui Templeton cu femeia înfometată din Africa – tot ce avea ea nevoie era puţină ploaie. *Unde este Dumnezeu?* El a intrat în agonia ei. Nu numai în agonia ei fizică, ci şi în agonia ei morală. *Unde este Dumnezeu? De ce nu trimite ploaie?* Răspunsul lui Dumnezeu este întruparea. El Însuşi a intrat în toată această agonie, El Însuşi a purtat toată durerea acestei lumi, şi acest lucru este inimaginabil şi cutremurător, chiar mai impresionant decât puterea divină care a creat lumea la început.

Imaginează-ţi fiecare durere în parte din întreaga istorie a omenirii, toate adunate laolaltă ca o minge, mâncate de Dumnezeu, digerate, gustate pe deplin, etern. În actul creării lumii, Dumnezeu nu a rânduit numai iepuraşi drăgălaşi, şi flori, şi apusuri de soare, ci şi sânge, şi măruntaie, şi muşte care să bâzâie în jurul crucii. Într-un fel, Templeton are dreptate. Dumnezeu este implicat profund în actul creării unei lumi a suferinţei. Nu El a făcut-o aşa – noi am făcut-o – dar El a spus totuşi: „Să fie această lume".

Şi dacă El ar fi creat-o şi apoi S-ar fi dat la o parte şi ar fi spus: „Ei bine, la urma urmei este vina voastră" – deşi ar fi fost perfect justificat s-o facă – nu văd cum L-am putea iubi. Dar faptul că a mers dincolo de dreptate şi, într-un mod incredibil, a luat asupra Lui Însuşi toată suferinţa Îl face atât de atrăgător încât răspunsul la suferinţă este – ochii

lui Kreeft s-au rotit prin cameră, în timp ce îşi căuta cuvintele potrivite. Răspunsul, a reluat el, este... cum ai putea să nu iubeşti această Fiinţă care a mers şi a doua milă, care a practicat mai mult decât a predicat, care a intrat în lumea noastră, care a suferit durerile noastre, care ni Se dăruie în mijlocul suferinţelor noastre? Ce-ar fi putut face mai mult?

Am spus:

— Prin urmare, deci, răspunsul la întrebarea lui Templeton cum a putut Dumnezeu să îndure toată această suferinţă este – că a îndurat-o.

— *A îndurat-o!* a declarat Kreeft. Răspunsul lui Dumnezeu la problema suferinţei este că S-a coborât direct în mijlocul ei. Mulţi creştini încearcă să-L absolve pe Dumnezeu de problema suferinţei; Dumnezeu Însuşi S-a vârât singur în această problemă, cum s-ar spune – la cruce. Şi de aceea concluzia practică este că dacă vrem să fim cu Dumnezeu, trebuie să avem parte de suferinţă, nu se cuvine să evităm crucea, nici în gând şi nici în fapt. Trebuie să ne ducem acolo unde este El, şi crucea este unul din locurile unde Îl găsim. Şi când ne trimite răsărituri, Îi mulţumim pentru ele; când ne trimite apusuri, şi moarte, şi suferinţe, şi cruci, Îi mulţumim şi pentru acestea.

Am sărit supărat.

— Este oare posibil să-I mulţumim lui Dumnezeu pentru suferinţa care se abate asupra noastră?

— Da. În cer vom face exact acest lucru. Îi vom spune lui Dumnezeu: „Mulţumesc mult de tot pentru acea durere mică pe care atunci nu am înţeles-o, şi pentru cealaltă durere mică pe care nu am înţeles-o atunci; acum văd că au fost lucrurile cele mai preţioase din viaţa mea".

Deşi nu sunt capabil emoţional să fac acest lucru chiar acum, deşi nu-I pot spune sincer lui Dumnezeu din mijlocul durerilor: „Dumnezeule, mulţumesc pentru această durere" ci trebuie să spun în schimb: „Izbăveşte-mă de rău" – ceea ce este absolut corect şi absolut sincer – cred totuşi că nu acesta este ultimul cuvânt. Ultimele cuvinte ale rugăciunii „Tatăl nostru" nu sunt „izbăveşte-ne de cel rău", ci „a Ta este puterea şi slava".

Cred cu convingere că orice creştin suficient de matur poate să se uite în urmă la viaţa lui şi să identifice un moment de suferinţă care l-a adus mai aproape de Dumnezeu decât a crezut vreodată că este posibil. Înainte să se fi întâmplat acel lucru, el ar fi putut spune: „Pur şi simplu nu văd cum poate suferinţa să producă vreun bine", dar după ce iese din ea, mărturiseşte: „Este uimitor. Am învăţat ceva ce n-am crezut că aş fi putut învăţa. Nu m-am gândit că voinţa mea slabă şi răzvrătită este capabilă de atâta tărie, dar Dumnezeu, cu harul Său,

mi-a dat putere." Dacă nu ar fi fost suferinţa, acest lucru nu ar fi fost posibil.

Apropierea de Dumnezeu, asemănarea cu Dumnezeu, conformarea cu Dumnezeu, nu numai sentimentul de a fi aproape de Dumnezeu, ci apropierea ontologică reală de Dumnezeu, asemănarea sufletului cu Dumnezeu, toate acestea se nasc din suferinţă cu o eficienţă remarcabilă.

— Aţi menţionat cerul, am spus. Iar Biblia spune într-adevăr despre suferinţa noastră în această lume că este uşoară şi de moment în comparaţie cu ceea ce vor trăi urmaşii lui Dumnezeu în cer. Ce rol joacă cerul în toată această poveste?

Kreeft a făcut ochi mari.

— Dacă nu ar fi raiul, abia dacă ar mai exista o poveste, a spus el. Scoate din Noul Testament toate referirile la cer şi vei rămâne cu foarte puţin. Sfânta Tereza a spus: „Din perspectiva cerului, cea mai grea suferinţă de pe Pământ, o viaţă plină de cele mai atroce torturi, se va dovedi a nu fi mai gravă decât o noapte petrecută într-un hotel incomod". Iată o afirmaţie provocatoare sau chiar revoltătoare! Însă Maica Tereza nu a vorbit din interiorul unui clopot de sticlă, în care trăim mulţi din noi; a vorbit dintr-o viaţă plină de suferinţă.

Apostolul Pavel foloseşte un alt cuvânt revoltător într-un context similar, când compară plăcerile pământeşti cu plăcerea cunoaşterii lui Cristos. El spune că privilegiile cetăţeniei romane, ale faptului de a fi fariseu între farisei, ale unei educaţii alese, ale curăţiei date de Lege – toate acestea sunt „gunoi" în comparaţie cu privilegiul cunoaşterii lui Cristos.[21] Iată o afirmaţie foarte curajoasă!

În comparaţie cu cunoaşterea lui Dumnezeu pentru veşnicie, în comparaţie cu intimitatea cu Dumnezeu, pe care Scriptura o numeşte căsătorie spirituală, nimic altceva nu contează. Dacă la aceasta se ajunge prin tortură, ei bine, atunci tortura nu înseamnă nimic în raport cu ea. Da, este îngrozitoare în sine, dar în comparaţie cu toate acestea, este nimic.

Deci, răspunsul pentru Templeton este da, ai perfectă dreptate să spui că fotografia femeii din Africa este scandaloasă. Lipsa ploii, foametea sunt într-adevăr scandaloase în sine. Şi, într-un anumit sens, răspunsul nu constă în a găsi o explicaţie; un răspuns este să te uiţi la faţa lui Dumnezeu şi să faci o comparaţie între cele două.

Pe un taler al balanţei stă această tortură sau toate torturile din lume; de cealaltă parte a balanţei avem faţa lui Dumnezeu – Dumnezeul care Se lasă găsit de toţi cei care-L caută în mijlocul durerii.

Bunătatea lui Dumnezeu, bucuria lui Dumnezeu vor depăşi infinit toată suferinţa – ba chiar şi bucuriile – acestei lumi.

PUTEREA PREZENŢEI LUI DUMNEZEU

M-am bucurat că dr. Kreeft a adus-o din nou în discuţie pe femeia din fotografia lui Templeton. Nu voiam ca interviul să se departeze prea mult de ea. Femeia întruchipa problema suferinţei reprezentându-i cu multă forţă pe cei aproximativ un miliard de săraci din lume.

— Dacă femeia aceea ar fi acum aici, i-am zis lui Kreeft, ce i-aţi spune?

Kreeft nu a ezitat.

— Nimic, a răspuns simplu.

Am clipit din ochi neîncrezător.

— *Nimic?*

— Cel puţin nu la început, a spus el. Aş lăsa-o pe ea să-mi vorbească. Fondatorul unei organizaţii pentru oamenii cu handicap multiplu spune că lucrează cu persoanele handicapate dintr-un motiv foarte egoist: ele îl învaţă ceva mult mai preţios decât va putea el vreodată să le înveţe pe ele. Şi anume cine este el însuşi. Sună sentimental, dar este adevărat.

Unul din cei patru copii ai mei, o fiică, are un uşor handicap şi am învăţat mai mult de la ea decât de la toţi ceilalţi trei. Am învăţat că şi eu sunt handicapat, că toţi suntem handicapaţi, şi când o ascult pe ea reuşesc să mă înţeleg pe mine însumi.

Deci primul lucru pe care ar trebui să-l facem cu femeia aceasta este s-o ascultăm. Să fim conştienţi de ea. Să-i vedem durerea. Să-i simţim durerea. Noi trăim într-un balon relativ al confortului şi ne uităm la durere ca nişte observatori externi, o vedem ca pe o enigmă filozofică sau o problemă teologică. Dar acesta este un mod greşit de a privi durerea. De fapt, ar trebui să intrăm în ea, să fim una cu ea şi atunci învăţăm ceva de la ea.

De fapt, este semnificativ că majoritatea obiecţiilor la adresa existenţei lui Dumnezeu pornind de la problema suferinţei vin de la observatorii externi care se simt foarte confortabil, pe când cei care suferă efectiv devin de cele mai multe ori credincioşi mai puternici prin suferinţa lor.

Acesta este un fenomen pe care l-au observat mulţi scriitori. După cercetări ample pe tema suferinţei, Philip Yancey a scris: „Vizitând oameni a căror durere o depăşea cu mult pe a mea… am fost surprins de efectele ei. Suferinţa părea să întărească credinţa tot atât de mult cât

semăna şi agnosticismul".[22] Teologul scoţian James S. Stewart a spus: „Scepticii provin din rândul spectatorilor, al oamenilor care privesc din exterior tragedia; ei nu sunt efectiv în arenă, cunoscând suferinţa din interior. Adevărul este că oamenii care au suferit cel mai mult în lume sunt şi cei care s-au constituit în exemplele cele mai strălucite de credinţă invincibilă".[23]

— Care este cauza? l-am întrebat pe Kreeft.

Răspunsul lui a fost concis.

— Voinţa liberă, a spus el. Există o anecdotă despre doi rabini într-un lagăr de concentrare. Unul dintre ei şi-a pierdut credinţa şi spunea că nu există Dumnezeu; celălalt şi-a păstrat credinţa şi spunea: „Dumnezeu ne va salva". Amândoi îşi aşteptau rândul la duşurile morţii. Credinciosul s-a uitat în jur şi a spus: „Dumnezeu ne va salva", dar când i-a venit rândul să intre la duş, ultimele lui cuvinte au fost: „Nu există Dumnezeu".

Apoi rabinul necredincios, care criticase mereu credinţa celuilalt rabin, a intrat în camera morţii cu rugăciunea „Şema Israel" pe buze. A devenit credincios. Voinţa liberă, în ambele sensuri. De ce unii oameni devin credincioşi în Africa înfometată sau în lagărele de concentrare, iar alţii îşi pierd credinţa? Este o taină a imprevizibilităţii omului.

— Să ne întoarcem la femeie, l-am îndemnat eu. Aţi spus că ar trebui s-o ascultăm şi să empatizăm cu ea, ceea ce pare un lucru bun. Dar trebuie să fie ceva mai mult.

— Da, a spus el. Am vrea să fim Isus pentru ea, să o slujim, s-o iubim, s-o mângâiem, s-o îmbrăţişăm, să plângem cu ea. Dragostea noastră – o reflectare a dragostei lui Dumnezeu – ar trebui să ne îndemne s-o ajutăm, pe ea şi pe alţii care suferă.

Kreeft a gesticulat cu mâna spre hol.

— Pe uşă am o caricatură cu două broaşte ţestoase. Una spune: „Uneori aş vrea să întreb de ce permite sărăcie, foamete şi nedreptate, când ar putea să facă ceva în privinţa asta". Cealaltă broască ţestoasă spune: „Mi-e teamă că Dumnezeu ar putea să-mi pună aceeaşi întrebare". Cei care simt la fel ca Isus pentru oamenii care suferă trebuie să-şi manifeste credinţa uşurând suferinţa unde pot, producând o schimbare, manifestând dragostea Lui în moduri practice.

— Acea caricatură îmi aminteşte că lui Dumnezeu Îi place să răspundă la întrebări tot cu întrebări, am comentat.

— Da, o face mereu. Asta i s-a întâmplat lui Iov. Iov se întreba cine este Dumnezeu, pentru că Dumnezeu i se părea un sadic cosmic. La finalul cărţii lui Iov, lucrarea clasică a tuturor timpurilor pe tema

suferinţei, Dumnezeu vine în sfârşit cu răspunsul – şi răspunsul este o întrebare.

El îi spune lui Iov: „Cine eşti tu? Eşti Dumnezeu? Tu ai scris acest scenariu? Ai fost acolo când am pus temeliile Pământului?" Şi Iov îşi dă seama că răspunsul este nu. Atunci este mulţumit. De ce? *Pentru că-L vede pe Dumnezeu!* Dumnezeu nu-i scrie o carte. Ar fi putut scrie cea mai bună carte ce s-a scris vreodată despre problema răului. În schimb, El i Se arată lui Iov.

— Şi aceasta l-a mulţumit –

— Da! *Trebuie* să ne mulţumească – ne va satisface pentru totdeauna în cer. Cred că Iov primeşte o arvună a cerului la sfârşitul cărţii lui, pentru că-L întâlneşte pe Dumnezeu. Dacă Dumnezeu i-ar fi spus numai cuvinte, aceasta ar fi însemnat că Iov putea dialoga cu El şi I-ar fi putut adresa lui Dumnezeu altă întrebare, şi Dumnezeu i-ar fi dat un răspuns bun, după care Iov ar fi pus o altă întrebare ziua următoare, şi ziua următoare, pentru că Iov era un filozof foarte pretenţios. Situaţia ar fi putut continua aşa la nesfârşit. Ce ar fi putut să-i pună capăt? Prezenţa lui Dumnezeu!

Dumnezeu nu l-a lăsat pe Iov să sufere pentru că-I lipsea dragostea, ci tocmai pentru că-l iubea, cu scopul de a-l aduce pe Iov la punctul întâlnirii faţă în faţă cu El, ceea ce este fericirea supremă a omenirii. Suferinţa lui Iov a produs un mare gol în el, care să poată fi umplut de Dumnezeu şi bucurie.

Dacă ne uităm la relaţiile dintre oameni, vedem că îndrăgostiţii nu vor explicaţii, ci prezenţă. Şi, în esenţă, Dumnezeu este prezenţă – doctrina despre Trinitate spune că Dumnezeu este trei Persoane, care sunt prezente una pentru alta în cunoaştere perfectă şi dragoste perfectă. Din această cauză Dumnezeu este bucurie infinită. Şi în măsura în care putem participa în această prezenţă, şi noi avem bucurie infinită. Deci asta are Iov – chiar şi pe grămada lui de gunoi, chiar şi înainte să primească înapoi vreuna din averile lui pământeşti – o dată ce-L vede pe Dumnezeu faţă în faţă.

Aşa cum am spus, toate acestea sunt logice chiar şi între oameni. Să presupunem că Romeo şi Julieta au o dragoste mult mai profundă şi mai matură decât în piesa lui Shakespeare. Să zicem că ceea ce-şi doreşte Romeo cel mai mult în lume este Julieta. Şi să spunem că şi-a pierdut toţi prietenii şi averea, sângerează şi crede că Julieta este moartă.

Apoi o vede pe Julieta ridicându-se şi spunându-i: „Romeo, unde eşti? Nu sunt moartă; tu eşti mort?" Este Romeo deplin fericit? Da. *Deplin* fericit? Da. Îl deranjează faptul că sângerează, că este în zdrenţe

şi sărac? Deloc! Ar prefera să fie îndrăgostit în South Bronx decât divorţat în Honolulu.

FIECARE LACRIMĂ, LACRIMA LUI

Ne îndreptam în mod clar spre punctul culminant al discuţiei noastre. Indiciile pe care Kreeft le menţionase la începutul interviului convergeau, şi puteam să sesizez tot mai multă patimă şi convingere în glasul lui. Voiam să-i cunosc şi mai bine sentimentele – şi nu aveam să fiu dezamăgit.

— Aşadar, am spus, încercând să rezum discuţia de până acum, răspunsul la problema suferinţei nu este deloc un răspuns.

— Corect, a subliniat el, aplecându-se înainte în timp ce-şi pleda cauza. Este Răspunsul. Este Isus Însuşi. Nu este o înşiruire de cuvinte, este Cuvântul. Nu este un argument filozofic solid; este o persoană. Persoana. Răspunsul la problema suferinţei nu poate fi o idee abstractă, pentru că suferinţa însăşi nu este o problemă abstractă; este o problemă personală şi necesită un răspuns personal. Răspunsul trebuie să fie cineva, nu doar ceva, pentru că problema implică pe cineva – *Dumnezeule, unde eşti?*

Această întrebare aproape că răsuna ca un ecou în biroul lui mic. Cerea un răspuns. Pentru Kreeft, există un răspuns – unul foarte real. Unul viu.

— Isus este prezent lângă noi în locurile cele mai joase ale vieţii noastre, a spus el. Suntem frânţi? Şi El a fost frânt ca pâinea pentru noi. Suntem dispreţuiţi? Şi El a fost dispreţuit şi respins de oameni. Strigăm cu glas tare că nu putem îndura mai mult? El a fost un om al durerii şi obişnuit cu suferinţa. Ne trădează oamenii? El Însuşi a fost vândut. Se destramă relaţiile cele mai dragi sufletului nostru? Şi El a iubit şi a fost respins. Ne părăsesc oamenii? Şi-au întors faţa şi de la El, ca de la un lepros.

Coboară El în iadul nostru? *Da,* coboară. Din adâncul unui lagăr nazist al morţii, Corrie ten Boom a scris: „Indiferent cât de adânc este întunericul nostru, El este mai adânc". Isus nu numai că a înviat din morţi, dar a schimbat sensul morţii şi prin urmare al tuturor micilor decese – suferinţele care anticipează moartea şi sunt părţi din ea.

Isus este gazat la Auschwitz. Este batjocorit în Soweto. Este luat în râs în Irlanda de Nord. Este sclav în Sudan. Ne place să-L urâm, totuşi El a ales să ne răspundă cu dragoste. Fiecare lacrimă pe care o vărsăm devine lacrima Lui. Poate că nu ne şterge încă lacrimile, dar le va şterge.

S-a oprit, tonul lui încrezător devenind precaut.

— La urma urmei, Dumnezeu ne-a dat numai explicaţii parţiale, a spus încet, cu o undă de indiferenţă în glas. Poate din cauză că a văzut că o explicaţie mai bună nu ar fi fost destul de bună pentru noi. Nu ştiu de ce. Ca filozof, sunt evident curios. Omeneşte vorbind, aş vrea să ne fi dat mai multe informaţii.

Cu aceasta, m-a privit drept în faţă.

— Dar Dumnezeu ştie că Isus este mai mult decât o explicaţie, a spus ferm. Avem nevoie de El cu adevărat. Dacă prietenul tău este bolnav şi pe moarte, lucrul cel mai important pe care-l doreşte nu este o explicaţie; vrea să stai cu el. Mai mult decât orice altceva îl înspăimântă să fie singur. Deci Dumnezeu nu ne-a lăsat singuri.

Kreeft s-a lăsat pe spate şi s-a relaxat. Mai era un singur lucru pe care dorea să-l ştiu.

— Şi pentru aceasta, a spus el, *Îl iubesc.*

RAFINAREA BINELUI DIN RĂU

Nici o oră mai târziu, în maşina care se târa pe străzile udate de ploaie ale Bostonului spre aeroport era tăcere. Prietenul meu Marc Harrienger, un vechi locuitor al Bostonului, se oferise cu amabilitate să mă transporte cu maşina la biroul lui Kreeft şi înapoi. Uitându-mă pe geam fără vreun scop anume, am reluat interviul în minte. Întrebarea care mă urmărea cel mai mult era cum ar fi răspuns femeia aceea din Africa la cuvintele înflăcărate ale filozofului.

Marc fusese de faţă la interviu, ascultând atent dintr-un scaun de lemn rezemat de perete. Pentru el, acesta nu era un subiect de speculaţii inutile.

A rupt tăcerea din maşină.

— E adevărat, a spus el.

— Ce este adevărat? am întrebat.

— Ce a spus Kreeft – este adevărat. Ştiu că este adevărat. Am trecut şi eu prin asta.

Cu câţiva ani în urmă, Marc curăţa zăpada din faţa casei, când soţia i-a spus că vrea să mute maşina şi l-a rugat să aibă grijă de fiica lor cea mică. În timp ce maşina venea cu spatele, au fost aruncaţi brusc în cel mai groaznic coşmar pe care şi-l pot imagina nişte părinţi: micuţa lor a fost zdrobită de o roată.

La fel ca femeia africană, Marc ştia ce înseamnă să ţii în braţe un copil pe moarte. Deşi nu puteam discuta cu acea mamă îndurerată, puteam discuta cu el.

Atât de adâncă a fost disperarea iniţială a lui Marc, încât a trebuit să-L roage pe Dumnezeu să-l ajute să respire, să mănânce, să funcţioneze la cel mai elementar nivel. Era paralizat de durere emoţională. Dar a simţit tot mai mult prezenţa lui Dumnezeu, harul Lui, căldura Lui, mângâierea Lui şi foarte încet, în timp, rănile lui au început să se vindece.

După ce L-a cunoscut pe Dumnezeu în clipele lui cele mai grele, Marc avea să iasă din acest calvar o persoană schimbată, abandonându-şi cariera în afaceri pentru a merge la seminar. Prin suferinţa lui – deşi nu ar fi ales-o niciodată de bună voie, deşi era oribil de dureroasă, deşi i-a zguduit viaţa – Marc a fost transformat într-un om care avea să-şi dedice restul vieţii pentru a duce compasiunea lui Dumnezeu celor care sunt singuri în disperarea lor.

Când a stat prima dată la amvon, Marc a putut să se inspire din propria lui experienţă cu Dumnezeu în adâncurile suferinţei. Oamenii au fost captivaţi, deoarece pierderea lui îi dăduse o perspicacitate, o empatie şi o credibilitate specială. Zeci de oameni au răspuns că şi ei doresc să-L cunoască pe acest Isus, pe acest Dumnezeu al lacrimilor. Acum inimile multora sunt vindecate pentru că inima lui Marc a fost frântă. Din disperarea unei familii s-a născut o speranţă nouă pentru mulţi.

— Uneori scepticii îşi bat joc de afirmaţia Bibliei că Dumnezeu poate să scoată binele din durerea noastră dacă alergăm spre El, în loc să fugim de la El, a spus Marc. Dar eu am constatat că aşa s-a întâmplat în propria mea viaţă. Am simţit bunătatea lui Dumnezeu în durerea mea adâncă, şi nici un sceptic nu poate să nege aceasta. Dumnezeul pe care-L neagă scepticul este acelaşi Dumnezeu care ne-a ţinut de mână în locurile adânci, întunecoase, care ne-a întărit căsnicia, care ne-a adâncit credinţa, care ne-a mărit încrederea în El, care ne-a dat încă doi copii şi care ne umple vieţile cu un scop şi un sens nou, astfel încât să schimbăm ceva în vieţile altora.

Am întrebat încet:

— Ai vrea să ai mai multe răspunsuri la întrebarea de ce există suferinţă în lume?

— Trăim într-o lume căzută; Isus a fost suficient de sincer să ne spună că vom avea necazuri şi încercări.[24] Sigur, mi-ar place să înţeleg mai mult de ce. Dar concluzia lui Kreeft a fost corectă – răspunsul final este prezenţa lui Isus. Sună siropos, ştiu. Dar aşteaptă numai – când lumea ţi se năruie din temelii, nu mai doreşti filozofie sau teologie, ci doar realitatea lui Cristos. El a fost răspunsul pentru mine. A fost chiar răspunsul de care aveam nevoie.

Existenţa durerii şi a suferinţei sunt acuzaţii puternice împotriva lui Dumnezeu. Totuşi, întrebarea este dacă dovezile reuşesc să-L condamne. Am crezut că analiza abilă şi analogiile lui Kreeft au contribuit din plin la subminarea acestui obstacol formidabil pentru credinţa creştină, dar au mai rămas multe alte obstacole. Acesta a fost abia începutul unei lungi călătorii de descoperire şi am decis să nu dau verdictul final, până nu voi fi înfruntat toate obstacolele în calea credinţei creştine şi până nu voi fi strâns toate datele.

Între timp, proeminentul pastor britanic John R. W. Stott, care a recunoscut că suferinţa este „cea mai mare piedică pentru credinţa creştină", a ajuns la următoarea concluzie:

> Dacă n-ar fi fost crucea, personal n-aş fi putut niciodată să cred în Dumnezeu. [...] În lumea reală a durerii, cum ar putea cineva să I se închine unui Dumnezeu imun la durere? Am intrat în multe temple budiste în mai multe ţări din Asia şi am stat cu respect înaintea statuii lui Buda, care avea picioarele încrucişate, mâinile împreunate, ochii închişi, o umbră de zâmbet pe buzele lui, o privire îndepărtată în faţa lui, detaşat de agoniile lumii. Dar de fiecare dată, după un anumit timp a trebuit să mă întorc. Şi în imaginaţia mea m-am întors în schimb înspre acel trup singuratic, contorsionat şi torturat de pe cruce, cu piroane prin mâini şi prin picioare, cu spatele sfârtecat, cu mâinile şi picioarele zdrobite, cu fruntea sângerândă din pricina spinilor, cu gura uscată, stors de sete, aruncat în întunericul uitării lui Dumnezeu. Pentru mine acesta este Dumnezeu! El a renunţat la imunitatea Lui, ca să sufere. El a intrat în lumea noastră de carne şi sânge, de lacrimi şi moarte. El a suferit pentru noi. Suferinţele noastre devin mult mai uşor suportabile în lumina suferinţelor Lui. Există totuşi un semn de întrebare cu privire la suferinţa umană, dar peste el noi punem cu îndrăzneală un alt semn: crucea care simbolizează suferinţa divină. „Crucea lui Cristos… este singura îndreptăţire se Sine a lui Dumnezeu într-o lume" ca a noastră.[25]

Deliberări

Întrebări pentru reflecţie sau studiu în grup

- Cum v-au fost modelate caracterul şi valorile în dificultăţi, obstacole sau chiar în durere? În ce fel sunteţi astăzi schimbat ca urmare a problemelor pe care a trebuit să le înfruntaţi în viaţă? V-a trecut vreodată prin minte că într-o zi Îi veţi mulţumi lui Dumnezeu

pentru felul în care v-a modelat suferinţa? Kreeft a spus: „Cred că orice suferinţă conţine cel puţin ocazia pentru bine". A fost acest lucru adevărat şi în cazul dumneavoastră?

• Care au fost argumentele cele mai puternice ale lui Kreeft? Care au fost punctele lui slabe? Dacă aţi avea ocazia să-i puneţi întrebări, ce l-aţi întreba? Pe baza celorlalte observaţii ale lui Kreeft, cum credeţi că v-ar răspunde la întrebări?

• Dacă aţi fi Dumnezeu, cum altfel aţi fi proiectat lumea? Dacă înlăturaţi suferinţa ori răul şi manipulaţi voinţa liberă a oamenilor, gândiţi-vă bine la consecinţele care vor rezulta. Cum îşi vor forma oamenii caracterul în utopia dumneavoastră? Vor fi ei motivaţi să-L caute pe Dumnezeu în mijlocul plăcerilor? Dacă aţi interveni în mod supranatural ca să eliminaţi răul, unde aţi trage linia – la prevenirea crimei? La abuzarea copiilor? La furt? Calomnie? La gândurile rele care pot naşte acţiuni rele? Din care punct devin oamenii marionete fără voinţă liberă, şi deci fără a avea posibilitatea de a manifesta cu adevărat dragoste?

• Menţionaţi trei lucruri pe care credeţi că i le-ar spune Marc femeii din revista *Life*, dacă ar avea posibilitatea să discute cu ea? Cum credeţi că i-ar putea răspunde ea?

Dovezi suplimentare

Mai multe resurse pe această temă

Peter Kreeft, *Making Sense Out of Suffering*, Ann Arbor, Mich., Servant, 1986.

Philip Yancey, *Where Is God When It Hurts*, Grand Rapids, Mich, Zondervan, 1990.

Joni Eareckson Tada şi Steven Estes, *When God Weeps*, Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1997.

Luis Palau, *Where Is God When Bad Things Happen?*, New York, Doubleday, 1999.

2

OBIECŢIA 2: DE VREME CE MINUNILE CONTRAZIC ŞTIINŢA, ELE NU POT FI ADEVĂRATE

Naşterea din fecioară, învierea lui Isus, învierea lui Lazăr, chiar şi minunile Vechiului Testament, toate sunt folosite din plin în propaganda religioasă şi sunt foarte eficiente în faţa unui auditoriu format din oameni simpli şi copii.

Richard Dawkins, ateu[1]

Că Dumnezeu a acţionat în istorie nu este doar un zvon provocator, ci un fapt demn de convingerea noastră intelectuală. Minunile creştinismului nu sunt stânjenitoare pentru concepţia creştină despre lume şi viaţă. Mai degrabă sunt dovezi ale compasiunii lui Dumnezeu pentru oamenii întunecaţi de păcat şi împrejurări.

Gary Habermas, creştin[2]

Am văzut acuzaţi vinovaţi cum se agită şi transpiră pe banca martorilor când simt că nodul justiţiei li se strânge încet în jurul gâtului. Încearcă să scape cu minciuna din situaţia grea în care se află. Născocesc poveşti improbabile în efortul inutil de a respinge prin tot felul de explicaţii dovezile incriminatoare. Îşi creează alibiuri de o falsitate transparentă; dau vina pe oameni nevinovaţi; încearcă să discrediteze poliţia şi procuratura; rescriu istoria; neagă totul şi îi zăpăcesc pe judecător şi pe juraţi, încercând să-i îmbrobodească.

Dar există o tactică pe care nu am văzut-o folosită niciodată: nici un acuzat nu a pretins vreodată că amprentele lui au ajuns pe arma crimei – într-un mod inexplicabil – printr-o acţiune a lui Dumnezeu; că un eveniment misterios, irepetabil, supranatural a făcut ca amprentele lui să apară brusc într-un loc unde el nu a pus niciodată mâna.

Un acuzat a încercat totuşi odată o „apărare evazivă", lansând afirmaţia dubioasă că nivelul ridicat al zahărului în sânge ar fi fost responsabil pentru comportamentul lui criminal, însă nici cel mai îndrăzneţ acuzat nu ar încerca o „apărare bazată pe minuni".

De ce? Pentru că nimeni nu l-ar crede! La urma urmei, suntem oameni cu o gândire modernă şi ştiinţifică, trăitori în mileniul al III-lea. Nu credem în superstiţie, în vrăjitorie sau în intervenţia directă a unei surse divine nevăzute. Invocarea miraculosului ar fi o nesăbuinţă atât

de evidentă, încât nici măcar cel mai disperat acuzat nu ar recurge la o asemenea stratagemă.

Odată i-am văzut pe Penn şi Teller, celebrul cuplul de comedianţi magicieni, alegând din public un băiat de zece ani, pe nume Isaia. I-au arătat o eşarfă lungă din material sintetic, pe care au înnodat-o şi au tăiat-o la mijloc. Apoi, cu un gest larg, au scuturat eşarfa şi – *voilá*! – era din nou o singură bucată.

— Ce crezi? l-a întrebat Penn pe micuţul Isaia. A fost o minune sau un număr de magie?

Isaia nu a ezitat.

— Un număr de magie, a răspuns convins băiatul.

Chiar şi un copil pare să fie suficient de deştept ca să ştie că atunci când nu putem înţelege pe deplin ce anume a putut provoca un eveniment misterios, există totuşi fără îndoială o explicaţie rezonabilă, alta decât miracolul.

Din conversaţia mea cu agnosticul Charles Templeton am aflat că renunţase cu mulţi ani în urmă să creadă în minuni.

— Strămoşii noştri au încercat să interpreteze imponderabilele vieţii în limitele propriei lor experienţe, punând de obicei inexplicabilul pe seama intervenţiei unuia sau mai multor zei, semizei şi spirite rele, a scris el. „Dar desigur... este timpul să terminăm cu speculaţiile şi superstiţiile primitive şi să privim viaţa raţional."[3]

Mulţi oameni de ştiinţă sunt de acord cu această apreciere şi prezic că marşul triumfal al cunoaşterii va zdrobi în cele din urmă sub tălpi credinţa în supranatural. Fizicianul german Max Planck a spus în 1937: „Credinţa în miracole trebuie să cedeze teren, pas cu pas, în faţa progresului constant şi ferm al forţelor ştiinţei, iar înfrângerea ei totală este fără discuţie o simplă problemă de timp".[4]

Ateul Richard Dawkins, profesor de popularizare a ştiinţei la Universitatea Oxford şi autorul cărţii *The Selfish Gene*, crede că vremea aceea se apropie cu paşi repezi. „Suntem în curs de a pune la punct... o înţelegere completă a universului şi a tot ce se găseşte în el", a declarat el într-un interviu televizat.[5]

Aceasta înseamnă – *voilá!*, la fel ca şi în cazul eşarfei lui Penn şi Teller, refăcută prin magie – că nu va mai fi nevoie să apelăm la miraculos pentru a explica ceva ce înainte zăcea învăluit în mister.

Însă poate cineva să deţină cunoştinţe ştiinţifice sofisticate şi să creadă totuşi în posibilitatea minunilor? „Credinţa mea poate fi rezumată în acest unic paradox: cred în ştiinţă şi cred în Dumnezeu", a mărturisit Hugh Siefken, licenţiat în fizică nucleară. „Intenţionez să le afirm în continuare pe amândouă."[6]

El şi mulţi alţi oameni de ştiinţă nu văd nici un conflict inerent între profesia lor şi concluzia că universul este creat şi susţinut de un Dumnezeu care face minuni.

Să fie oare aceasta o formă de negare profesională? Poate cineva să afirme că spiriduşii şi zânele sunt personaje imaginare şi să accepte în acelaşi timp că mana din cer, naşterea din fecioară şi învierea lui Isus sunt evenimente credibile din sfera istoriei? Dacă minunile sunt încălcări flagrante ale legilor naturii, atunci cum poate o persoană rezonabilă să creadă că ele s-au produs vreodată?

Ştiam că William Lane Craig este un om raţional. Şi eram conştient că îşi foloseşte abilităţile intelectuale remarcabile pentru a apăra ideea că Dumnezeu a intervenit – şi intervine – în lume prin acte miraculoase. L-am sunat şi l-am întrebat dacă ar fi de acord să-mi răspundă la câteva întrebări pe această temă.

— Sigur că da, a spus el. Vino.

Am făcut o listă lungă de întrebări şi mi-am cumpărat bilet de avion pentru Atlanta. În timp ce zburam cu avionul, m-am gândit că oamenii primitivi ar fi considerat probabil o astfel de călătorie drept o minune. Cum altfel ar putea fi menţinute în aer cincizeci de tone de metal, sfidând aparent legea gravitaţiei? Cu siguranţă că numai mâna nevăzută a lui Dumnezeu îl susţine.

Dar oamenii de azi au mai multe cunoştinţe în acest domeniu. Ei înţeleg aerodinamica şi propulsia cu reacţie. Însă au reuşit oare cunoştinţele noastre ştiinţifice şi tehnologice să transforme credinţa în minuni în ceva demodat? Va reuşi Craig să argumenteze destul de convingător că un om rezonabil şi cu mult discernământ poate să susţină valabilitatea miraculosului?

AL DOILEA INTERVIU: WILLIAM LANE CRAIG, PH. D.

Prima mea reacţie când l-am văzut pe Bill Craig a fost neîncrederea. Barba lui, care timp de douăzeci şi trei de ani îi asigurase o alură serioasă şi academică, a dispărut. Probabil că mi-a citit pe faţă şocul.

— Am împlinit cincizeci de ani, a explicat el, şi i-am sărbătorit răzându-mi barba.

Craig m-a condus pe nişte scări în jos până în biroul său, o încăpere bine organizată, dominată de un birou din lemn închis la culoare şi de rafturi din podea până în tavan, pline cu cărţi ordonat aranjate şi cu reviste de specialitate. M-am aşezat pe un scaun confortabil, în timp ce Craig s-a instalat în spatele biroului, într-un scaun de birou îmbrăcat în piele, care i s-a împotrivit cu un scârţâit prelung.

Craig a scris foarte mult despre minuni, în special despre învierea lui Isus. Între cărţile lui se remarcă *Reasonable Faith, Knowing the Truth about the Resurrection, The Historical Argument for the Resurrection of Jesus* şi *Assessing the New Testament Evidence for the Historicity of the Resurrection of Jesus*; de asemenea, a colaborat la publicarea lucrărilor *In Defense of Miracles, Does God Exist? Jesus under Fire* şi *The Intellectuals Speak Out about God*.

Craig are un doctorat în filozofie la Universitatea din Birmingham, Anglia, şi un doctorat în teologie la Universitatea din München, iar acum este profesor-cercetător de filozofie la Seminarul Teologic Talbot. Este membru a nouă societăţi profesionale, inclusiv al Academiei Americane de Religie, al Societăţii de Literatură Biblică şi al Asociaţiei Americane de Filozofie; a scris articole pentru *New Testament Studies, Journal for the Study of the New Testament, Journal of the American Scientific Affiliation, Gospel Perspectives, Philosophy* şi alte publicaţii academice.

Fără barbă şi îmbrăcat în jeanşi, Craig arăta cu zece ani mai tânăr decât vârsta lui, cu ochii albaştri pătrunzători, cu părul şaten pieptănat lejer într-o parte şi cu un râs scurt şi entuziast. Şi-a mângâiat bărbia – resimţind poate inconştient lipsa bărbii – în timp ce asculta atent prima mea întrebare, care recunosc că era puţin provocare.

— Bine, dr. Craig, sunteţi un om inteligent şi instruit, am început. Spuneţi-mi: cum poate un om modern şi raţional să mai creadă încă în copii născuţi de fecioare, în oameni care umblă pe apă şi în cadavre care ies vii din mormânt?

Craig a zâmbit.

— Este interesant că întrebarea ta s-a referit tocmai la naşterea din fecioară, a răspuns el, pentru că ea a constituit pentru mine un obstacol major înainte ca să devin creştin. Am crezut că aşa ceva este total absurd.

— Adevărat? am spus. Cum s-a întâmplat?

— Când am auzit mesajul creştin pentru prima dată la vârsta adolescenţei, începusem deja să studiez biologia. Ştiam că pentru ca să se producă o naştere din fecioară, cromozomul Y ar fi trebuit să se formeze de la sine în ovulul Mariei, căci altfel Maria nu ar fi posedat materialul genetic necesar pentru a zămisli un copil de sex masculin. Pentru mine, aşa ceva era de-a dreptul fantastic. Pur şi simplu nu înţelegeam.

— Nu sunteţi singurul, am remarcat eu. Şi alţi sceptici întâmpină dificultăţi aici. Ce-aţi făcut după aceea?

Craig a încercat să-şi amintească o clipă.

— Ei bine, am lăsat problema la o parte şi m-am convertit totuşi,

deşi nu credeam cu adevărat în naşterea din fecioară. Dar apoi, după ce am devenit creştin, mi-am dat seama că dacă cred cu adevărat într-un Dumnezeu care a creat universul, atunci crearea unui cromozom Y ar fi fost pentru El o joacă de copil!

I-am mărturisit lui Craig că mi se părea interesant că a putut deveni creştin în ciuda îndoielilor sale asupra unei doctrine atât de importante ca naşterea din fecioară.

— Cred că autenticitatea persoanei lui Isus şi adevărul mesajului Său au fost atât de puternice, încât pur şi simplu au înăbuşit orice urmă de îndoială din mine, a răspuns el.

Dar nu l-am slăbit deloc, întrebându-l în continuare:

— Nu v-aţi aruncat pripit cu capul înainte în ceva ce nu acceptaţi în întregime?

— Nu, cred că aceasta este procedura corectă, a spus el. Nu este necesar să ai răspunsuri la toate întrebările pentru a veni la credinţă. Ajunge doar să spui: „Valoarea dovezii pare să arate că acest lucru este adevărat, deci chiar dacă nu am răspuns la toate întrebările mele, voi crede totuşi şi voi aştepta să apară în viitor răspunsurile de care am nevoie." Aşa s-a întâmplat cu mine.

— Este necesar ca omul să-şi suspende judecata critică pentru a crede în ceva atât de improbabil ca minunile?

Craig s-a îndreptat în scaunul lui şi şi-a ridicat degetul arătător în sus, în intenţia de a-şi puncta ideea.

— Numai dacă crezi că Dumnezeu nu există! a spus el apăsat. În acest caz sunt de acord – miraculosul ar fi absurd. Dar dacă există un Creator care a proiectat şi a creat universul, care-l menţine în existenţă clipă de clipă, care a instituit chiar şi legile naturale care guvernează lumea fizică, atunci cu siguranţă este raţional să crezi că miraculosul este posibil.

MIRACOL VS. ŞTIINŢĂ

Intram deja în esenţa interviului, dar încă nu ne-am oprit ca să definim termenii. Totuşi, consideram că înainte să mergem mai departe era important să stabilim ce este un „miracol".

— Folosim cuvântul acesta destul de neglijent, am spus eu. Amintindu-mi de experienţele mele din ziua respectivă, am adăugat: De exemplu, aş putea spune: „A fost o minune că am reuşit să zbor până la Atlanta" sau „Este o minune că v-am găsit casa". Folosesc oare cuvântul prea vag?

— Da, cred că este impropriu să spunem că aceste lucruri sunt

minuni, a răspuns. Ele sunt evident evenimente naturale cu consecinţe naturale.

— Atunci cum definiţi termenul miracol?

Craig şi-a expus definiţia cu multă precizie.

— La propriu vorbind, miracolul este un eveniment care nu poate deriva din cauzele naturale ce operează la momentul şi în locul unde se produce acel eveniment.

În tot acest timp, eu repetam definiţia în tăcere, pentru a mi-o întipări în minte. Am cugetat la ea câteva momente, înainte de a continua cu ceea ce eu consideram a fi următoarea întrebare logică.

— Dar atunci nu există oare contradicţie între ştiinţă şi miracole? am întrebat. Filozoful ateu Michael Ruse a spus: „Creaţioniştii cred că lumea a avut un început miraculos. Însă miracolele se situează în afara perimetrului ştiinţei, care studiază prin definiţie naturalul, repetabilul, fenomenele guvernate de legi."[7]

— Observaţi că Ruse nu spune că minunile *contrazic* ştiinţa, a remarcat Craig. El spune că minunile se află *în afara* ştiinţei, este cu totul altceva. Cred că un creştin care crede în minuni poate fi de acord cu el în această privinţă. Ar putea afirma că, la drept vorbind, miracolele se situează în afara ştiinţei naturale - dar aceasta nu înseamnă că ele contrazic ştiinţa.

Am reflectat asupra distincţiei făcute de el.

— Aţi putea să-mi daţi încă un exemplu în acest sens? am întrebat.

Craig s-a gândit puţin înainte să răspundă.

— Ei bine, de exemplu, etica se află în afara ştiinţei, a răspuns el. Ştiinţa nu face judecăţi etice. Deci nu am nimic de obiectat în principiu faţă de afirmaţia lui Ruse. El spune că scopul ştiinţei este să caute explicaţii naturale, de aceea miracolele se situează în afara domeniului ştiinţific.

Înainte să pot pune o altă întrebare, Craig a reluat.

— Aş adăuga, totuşi, că este posibilă o formă teistă de ştiinţă. De pildă, există o întreagă mişcare în rândul unor cercetători precum matematicianul William Dembski şi biochimistul Michael Behe, care inferează prin metode principiale că există un Proiectant Inteligent al universului şi al lumii biologice.[8] Acestea nu sunt arbitrare - dintr-o perspectivă raţională şi ştiinţifică, ei argumentează pe baza dovezilor că trebuie să existe un Creator inteligent.

— Deci, am observat eu, nu sunteţi de acord cu marele sceptic David Hume, care a spus că miracolele sunt nişte violări ale legilor naturii.

— Chiar aşa, absolut. Aceasta ar fi o înţelegere greşită a minunilor. Vezi tu, legile naturale dispun de condiţii *ceteris paribus* – ceea ce în latină înseamnă „toate celelalte lucruri sunt egale". Cu alte cuvinte, legile naturale pornesc de la presupoziţia că nici un alt factor natural ori supranatural nu intervine în fenomenul pe care-l descrie legea.

— Puteţi să-mi daţi un exemplu concret?

Ochii lui Craig au înconjurat rapid încăperea, căutând parcă o ilustraţie potrivită. În cele din urmă s-a oprit asupra uneia la fel de la-ndemână ca propriul lui trup.

— Ei bine, este o lege a naturii că oxigenul şi potasiul ard când intră în combinaţie, a explicat el. Dar eu am oxigen şi potasiu în corpul meu şi totuşi nu izbucnesc în flăcări. Înseamnă oare că avem de-a face aici cu o minune şi că eu încalc legile naturii? Nu, deoarece legea afirmă doar ce se întâmplă în condiţii ideale, presupunând că în proces nu intervin şi alţi factori. În cazul de faţă, însă, intervin şi alţi factori în combustie, de aceea ea nu se mai produce. Nu este vorba nicidecum de o încălcare a legii.

Tot aşa, dacă în lumea naturală acţionează un agent supranatural, atunci condiţiile ideale descrise de lege nu mai sunt valabile. Dar legea nu este încălcată din acest motiv, deoarece ea presupune clauza implicită că nimic nu îi tulbură condiţiile.

I-am spus lui Craig că această explicaţie îmi aminteşte de o conversaţie pe care am avut-o acum câţiva ani cu J. P. Moreland, renumitul filozof care a scris *Christianity and the Nature of Science*. El a folosit o ilustraţie ce se referea la legea gravitaţiei, care spune că dacă aruncăm un obiect în sus, acesta va cădea pe pământ. Dar, a spus el, dacă un măr cade din copac şi întinzi mâna să-l prinzi înainte să atingă pământul, tu nu violezi sau nu negi prin aceasta legea gravitaţiei; tu doar intervii.

— Da, exact asta am vrut să spun când m-am referit la condiţiile *ceteris paribus*, a spus Craig. Legea gravitaţiei afirmă ce se va întâmpla în condiţii ideale, fără intervenţia unor factori naturali sau supranaturali. Prinderea mărului nu anulează legea gravitaţiei sau nu cere formularea unei legi noi. Înseamnă pur şi simplu intervenţia unei persoane cu voinţă liberă, care nu ţine cont de cauzele naturale ce operează în situaţia respectivă. Şi în esenţă, aşa procedează şi Dumnezeu când face o minune.

Argumentul mi se părea logic. Ştiam, totuşi, că unii oameni de ştiinţă resping miraculosul ca pe o simplă superstiţie. Am hotărât să merg cu întrebările în această direcţie.

ACTE REALE ALE LUI DUMNEZEU

L-am întrebat pe Craig ce crede despre predicţia fizicianului Max Planck că credinţa în miracole va dispărea inevitabil o dată cu progresul ştiinţei şi despre remarca biologului Richard Dawkin că oamenii de ştiinţă vor înţelege într-o zi cum funcţionează universul şi vor zădărnici astfel nevoia de explicaţii miraculoase. Reacţia lui Craig m-a surprins.

— Cred că au dreptate, a declarat el.

Mi-am ridicat privirea de pe foia cu notiţe, crezând că poate mi-a înţeles greşit întrebarea.

— Poftiţi? am spus.

— Aşa este, a insistat el, cred că au dreptate – în măsura în care unii oameni superstiţioşi folosesc miracolele drept scuză pentru ignoranţă şi ca pe o tehnică de a miza pe Dumnezeu de fiecare dată când nu pot explica ceva. Cred că este un lucru bun că ştiinţa va eradica acest gen de gândire simplistă.

Dar nu despre asemenea miracole vorbesc eu. Mă refer la acele evenimente când se poate deduce în mod legitim că în proces a intervenit un agent supranatural. Aceste miracole – *acţiuni reale ale lui Dumnezeu* – nu vor putea fi eradicate de progresul ştiinţei, pentru că ele nu se bazează pe ignoranţă, ci sunt susţinute de dovezi ştiinţifice şi istorice concludente.

Michael Behe face tocmai lucrul acesta în cartea sa *Darwin's Black Box*, unde explorează „complexitatea ireductibilă" din natură – organismele care nu ar fi putut evolua pas cu pas prin procesul darwinist treptat al selecţiei naturale şi prin mutaţiile genetice. Ei bine, el nu se mulţumeşte să spună că apariţia unor asemenea organisme este inexplicabilă ştiinţific, ci formulează o deducţie de principiu în favoarea unui Proiectant Inteligent, pornind de la realitatea faptică. Aceasta înseamnă a gândi raţional. Concluziile lui se bazează pe o analiză ştiinţifică solidă.

Discuţia lui Craig despre dovezile în sprijinul miracolelor m-a îndemnat să-i pun încă o întrebare în legătură cu o altă afirmaţie a lui Hume, celebrul scoţian din secolul al XVIII-lea şi cel mai renumit personaj din istorie care nu credea în minuni.

— Hume a spus că dovada uniformităţii naturii este atât de concludentă, încât nici o dovadă în favoarea minunilor nu va putea vreodată s-o răstoarne, am arătat eu. De exemplu, să ne uităm la învierea lui Isus. Dispunem de dovada invariabilă a mii de ani de experienţă umană care ne confirmă că morţii nu înviază. Aşadar, spune

Hume, oricâte argumente am aduce în sens contrar, ele nu vor putea răsturna această supoziţie.

Craig a clătinat din cap.

— Nu există nici o contradicţie între a crede că oamenii rămân în general în mormintele lor şi că Isus din Nazaret a înviat din morţi. De fapt, creştinii le cred pe amândouă. Opusul afirmaţiei că Isus a înviat din morţi nu este că toţi ceilalţi oameni au rămas în propriile morminte, ci mai degrabă că Isus din Nazaret a rămas în mormântul *Lui*.

Pentru a argumenta împotriva învierii lui Isus, trebuie să aduci dovezi împotriva învierii înseşi, nu argumente care să sprijine ideea că toţi oamenii în afară de Isus au rămas întotdeauna în mormintele lor. Cred, deci, că argumentul lui este pur şi simplu greşit.

Acum, sunt de acord cu Hume că o înviere *naturală* a lui Isus din morţi, fără nici un fel de intervenţie divină, este extrem de improbabilă. Dar *nu* aceasta este ipoteza. Ipoteza e că Dumnezeu L-a înviat pe Isus din morţi, or ea nu se împotriveşte legilor naturii care stipulează că morţii nu înviază niciodată *într-un mod natural.*

DOVEZI EXTRAORDINARE

Deşi înţelegeam raţionamentul lui Craig, voiam să merg mai departe în această direcţie.

— Unii critici afirmă că învierea este un eveniment extraordinar şi că de aceea necesită dovezi extraordinare, am spus. Nu vi se pare interesantă această afirmaţie?

— Ba da, sună destul de logic. Dar este evident greşită.

— De ce?

— Fiindcă acest standard ne-ar împiedica să credem în tot felul de alte evenimente pe care de obicei le acceptăm raţional. De exemplu, nu ar fi credibilă ştirea, în cadrul jurnalului de seară, că numerele ieşite la extragerea Loto au fost 4, 2, 9, 7, 8 şi 3, pentru că acesta ar fi un eveniment de o improbabilitate extraordinară. Şansele sunt unu la milioane şi milioane, şi prin urmare nu ar trebui crezut dacă ar fi relatat la ştiri. Totuşi, credem că ne purtăm raţional dacă tragem concluzia că este adevărat. Cum se poate aşa ceva?

Ei bine, teoreticienii probabilităţii spun că trebuie să comparăm improbabilitatea producerii evenimentului cu probabilitatea ca dovezile să fie exact aşa cum sunt în cazul în care evenimentul nu ar fi avut loc.

Craig a rostit dintr-o singură răsuflare toată această afirmaţie, aşa că mintea mea a făcut eforturi serioase ca s-o asimileze.

— Mai rar, am spus ridicând mâna. Va trebui s-o luaţi mai încet şi să-mi daţi un exemplu.

— Bine, să privim lucrurile aşa: dacă există o mare probabilitate ca ştirile de seara să fie corecte, atunci este destul de improbabil să relateze incorect numerele ieşite la tragerea Loto. Această situaţie contrabalansează improbabilitatea acurateţei acelor numere, deci am da dovadă de multă rezonabilitate dacă am crede acest eveniment foarte improbabil.

În acelaşi mod, improbabilitatea care ar putea exista în cazul învierii lui Isus este contrabalansată de improbabilitatea mormântului gol, a arătărilor lui Isus de după înviere, a schimbării bruşte produse în primii ucenici, dacă nu ar fi existat un eveniment ca învierea lui Isus. Înţelegeţi ce vreau să spun?

Da, am răspuns, această ilustraţie clarifica foarte bine argumentul lui Craig. Oricât de improbabilă ar părea învierea lui Isus pentru sceptici, ea trebuie comparată cu improbabilitatea de a dispune de toate aceste dovezi istorice dacă ea nu s-ar fi produs niciodată.

— Deci, a concluzionat Craig, devine foarte raţional să credem într-un eveniment ca învierea miraculoasă a lui Isus. În plus, eu văd lucrurile aşa: dacă Dumnezeu există cu adevărat, atunci în ce sens este improbabil ca El să-L învieze pe Isus din morţi? Nu găsesc nici un asemenea sens.

— Aţi văzut sceptici care au ajuns să creadă în creştinism din cauza calităţii şi a cantităţii dovezilor în sprijinul învierii lui Isus? am întrebat.

Craig a făcut ochi mari.

— O, da, desigur! a spus el. Chiar de curând am întâlnit pe cineva care a devenit creştin renunţând la aşa-numita „gândire liberă". A studiat învierea lui Isus şi a ajuns pe baza dovezilor la concluzia că Dumnezeu L-a înviat pe Isus din morţi. Desigur, falşii lui prieteni liber-cugetători s-au înverşunat împotriva lui. Şi el s-a întrebat: „De ce sunt atât de ostili? Am urmat pur şi simplu principiile gândirii libere şi aici m-au adus dovezile şi raţiunea!"

Am chicotit.

— Vreţi să spuneţi că unii „liber-cugetători" nu sunt chiar atât de liberi pe cât ar vrea ei ca să creadă oamenii că sunt?

— Sincer să fiu, a răspuns el, cred că mulţi sceptici acţionează într-un mod foarte închistat.

Întrucât eu însumi fusesem odată sceptic, am observat şi eu acelaşi fenomen.

— Vă referiţi cumva la faptul că unii din ei exclud din start posibilitatea minunilor? am întrebat.

— Exact, a spus Craig. Logicienii au un termen: „deducţia celei mai bune explicaţii". Aceasta înseamnă că ai un pachet de date ce trebuie

explicate şi o gamă vastă de opţiuni viabile, sau diferite explicaţii pentru acele date. Va trebui aşadar să alegi care explicaţie din gama aceea vastă poate explica cel mai bine – dacă ar fi adevărată – datele observate. Dar unii sceptici nu vor permite ca în gama vastă de opţiuni viabile să fie incluse şi explicaţiile supranaturale. Prin urmare, dacă nu există o explicaţie naturală pentru un eveniment, ei rămân pur şi simplu în ignoranţă. Aceasta este prejudecată. Cu excepţia câtorva dovezi aduse de ateism, nu există motive solide pentru a exclude explicaţiile supranaturale din gama vastă a opţiunilor viabile. Însă dacă le pui în gama de opţiuni, atunci trebuie să fii un cercetător suficient de deschis şi onest ca să vezi care este cea mai bună explicaţie pentru un eveniment dat.

MIRACOLELE LUI ISUS

— Să presupunem că sunt un cercetător onest, am spus eu preluând ultima lui idee. Ce ar trebui să caut pentru a mă convinge că s-a produs un miracol?

— Ai avea la dispoziţie o serie de criterii. Ar trebui să verifici dacă evenimentul respectiv nu poate fi explicat în termenii forţelor naturale care au acţionat atunci şi acolo. Şi va mai trebui să cauţi un context istorico-religios.

Voiam să insist pe ideea aceasta a contextului. Hume a spus că dacă toţi istoricii ar cădea de acord că regina Angliei a murit şi o lună mai târziu a reapărut vie, ar fi gata să accepte orice explicaţie în afară de aceea că Dumnezeu a făcut o minune. Am cerut opinia lui Craig în legătură cu afirmaţia filozofului.

— Sunt de acord că un miracol în afara unui context este inevitabil ambiguu, a răspuns Craig. Contextul unei minuni poate să ne ajute să stabilim dacă ea este de la Dumnezeu sau nu. De exemplu, învierea reginei s-ar produce în afara unui context religios, deşi ar fi în esenţă o anomalie pură şi inexplicabilă.

Dar nu acesta era cazul lui Isus. Faptele Lui supranaturale s-au exercitat într-un context încărcat cu semnificaţie religioasă, deoarece El Şi-a făcut minunile şi exorcizările ca semne ale intrării Împărăţiei lui Dumnezeu în istoria omenirii, ele slujind la autentificarea mesajului Său. Iar învierea Lui survine ca punct culminant al vieţii şi slujirii Sale fără egal şi ca apogeu al pretenţiilor Sale radicale la autoritate divină, care în cele din urmă au dus la răstignirea Sa. Acesta este motivul pentru care învierea lui Isus ne-ar pune pe gânduri, pe când eventuala înviere a reginei ne-ar ului doar. Prin urmare, contextul istorico-religios este esenţial în înţelegerea evenimentelor miraculoase.

Dar eu am insistat:

— Dar *a făcut* Isus minuni? Ce vă convinge că a făcut?

— Adevărul este că majoritatea criticilor Noului Testament admit azi că El a făcut ceea ce noi am putea numi minuni. E adevărat, nu toţi cred că au fost minuni *autentice*, însă ideea că Isus din Nazaret a fost un făcător de minuni şi un exorcist constituie imaginea lui Isus cel istoric în general acceptată de critici în ziua de azi.

Cu aceasta, Craig s-a răsucit cu scaunul şi a luat un dosar de pe raftul din spatele biroului său. A răsfoit câteva pagini, până a ajuns la cea pe care o căuta.

— Daţi-mi voie să vă citesc un citat al lui Rudolf Bultmann, care este recunoscut drept unul din cei mai sceptici critici ai Noului Testament din secolul nostru:

> Comunitatea creştină era convinsă că Isus făcuse minuni şi relatau despre El multe naraţiuni miraculoase. Majoritatea naraţiunilor de felul acesta cuprinse în Evanghelii sunt legendare, sau sunt cel puţin învăluite în legendă. Însă nu poate exista nici o îndoială că Isus a făcut asemenea fapte, care, în concepţia Lui şi a contemporanilor, erau minuni, adică evenimente cu o cauzalitate supranaturală. Este absolut sigur că El vindeca bolnavi şi alunga demoni.[9]

Craig a închis dosarul.

— Chiar şi Bultmann spune că Isus a realizat miracole şi exorcisme. Ei bine, în zilele lui Bultmann, aceste naraţiuni erau considerate legendare, o consecinţă a unei presupuse influenţe a mitologiei greco-romane asupra Evangheliilor, însă experţii de azi înţeleg că o asemenea influenţă a fost efectiv nulă. Ei cred acum că rolul lui Isus ca făcător de minuni trebuie înţeles în contextul iudaismului palestinian din secolul I, în care se încadrează perfect.

De fapt, a conchis Craig, singura motivaţie de a te îndoi de autenticitatea miracolelor şi a le considera vindecări psihosomatice este de ordin filozofic – crezi că asemenea evenimente se pot produce sau nu? Istoricitatea evenimentelor nu este în sine pusă deloc la îndoială.

MIRACOLE ŞI LEGENDE

Concluziile acestor experţi erau utile, dar eu voiam mai mult de atât.

— Care este dovada clară că Isus a făcut minuni? am întrebat.

— Parţial constă în faptul că aceste evenimente se regăsesc în toate straturile surselor evanghelice. De exemplu, minunea hrănirii a cinci mii de oameni se găseşte în toate Evangheliile, deci dispunem de

atestări multiple, independente, ale acestui eveniment. Nici o sursă nu conţine vreun indiciu că Isus din Nazaret nu ar fi făcut minuni; prin urmare, este foarte posibil ca Isus cel istoric să fi făcut minuni. Mai mult chiar, acest lucru este în concordanţă cu contextul iudaic. Isus a fost precedat de mulţi alţi exorcişti şi făcători de minuni iudei.

Dar nu eram mulţumit de răspuns.

— Ceva nu este adevărat doar din cauză că mai mulţi oameni declară că s-a întâmplat ceva extraordinar - cum ar fi hrănirea celor cinci mii de oameni, am replicat eu.

— Într-un fel, ţine de intimitatea fiecăruia ce argumente găseşte a fi suficient de convingătoare pentru sine, a răspuns Craig. Dar cred că putem spune cu siguranţă că nu există nici un motiv să ne îndoim de aceste naraţiuni din alte considerente decât cele de ordin filozofic. Cu alte cuvinte, dacă crezi că Dumnezeu există, atunci nu ai motive întemeiate să fii sceptic cu privire la aceste evenimente.

Totuşi, dă-mi voie să mai adaug un lucru: cât priveşte minunea centrală a Noului Testament - învierea lui Isus - există argumente foarte solide pentru a concluziona cu încredere că, da, învierea lui Isus este cu adevărat un eveniment istoric. Vezi tu, dovezile în sprijinul învierii lui Isus sunt mult, mult mai puternice decât acela care confirmă, să zicem, că Isus a făcut o minune vindecându-l pe orbul din Ioan 9. Avem belşug de informaţii cu privire la mormântul gol, la arătările de după înviere şi la originea credinţei ucenicilor în învierea lui Isus.

— Nu este mai probabil ca relatările despre minunile lui Isus să fi fost de fapt legende care s-au dezvoltat la mai mulţi ani după încheierea existenţei lui pământeşti? am întrebat eu. Ateul George Smith spune: „Pe măsură ce trecem de la Evangheliile timpurii la cele de mai târziu, unele minuni devin tot mai exagerate".[10] El ilustrează acest proces legendar comparând Marcu 1, care spune că *toţi* au fost aduşi la Isus şi *mulţi* au fost vindecaţi, cu Matei 8, care spune că *mulţi* au fost aduşi la Isus şi *toţi* au fost vindecaţi şi cu Luca 4, care spune că *toţi* au fost aduşi şi *toţi* au fost vindecaţi. Aşa cum s-a exprimat istoricul Archibald Robertson: „Suntem martorii dezvoltării treptate a unei legende".[11]

Craig a făcut o faţă acră.

— Acest argument este de-a dreptul fantezist, a spus el, deoarece scriitorii Evangheliilor nu folosesc cuvintele „toţi" şi „mulţi" în felul în care le-ar folosi un raport al poliţiei.

A împins la o parte dosarul Bultmann de pe birou şi a luat o Biblie, deschizând-o la Noul Testament şi plimbându-şi degetul în josul unei pagini. După ce a găsit Marcu 1:5, a citit versetul cu glas tare:

— „Tot ţinutul Iudeii şi toţi locuitorii Ierusalimului au început să iasă la El. Şi mărturisindu-şi păcatele, erau botezaţi de El în râul Iordan."

— Bine, să ne gândim puţin la cuvintele acestea, a spus el. Textul biblic spune că Ioan Botezătorul i-a botezat pe toţi din Iudea şi din Ierusalim. *Adevărat? Toţi* din Iudea? *Toţi* din Ierusalim? a spus Craig, vocea lui ridicându-se într-o uimire batjocoritoare. *Întreaga* provincie s-a golit de oameni, care s-au dus cu toţii la râul Iordan şi au fost botezaţi *toţi* – toţi copiii şi toţi oamenii în vârstă? Ei bine, evident că nu. Expresia aceasta nu trebuie citită rigid, ca un raport de poliţie. Acum să ne întoarcem la relatările pe care le-aţi menţionat mai înainte – care este ideea lor centrală? Desigur, că mulţimi mari de oameni se duceau la Isus pentru vindecări şi exorcizări, şi acest fapt este bine atestat. Adevărul este că toate aceste relatări sunt într-un acord absolut asupra faptului că Isus a făcut miracole şi că acestea au implicat mulţi oameni.

Apoi Craig a adăugat:

— Şi este important să ţinem minte că ştim din cercetările istorice că pentru cea mai mare minune, învierea lui Isus, nu a existat suficient de mult timp ca să se formeze o legendă şi să se fi şters un sâmbure solid de adevăr istoric.

„MIRACOLELE" LUI MAHOMED

Presupunând că există dovezi istorice că Isus a făcut lucruri pe care martorii oculari le-au considerat a fi minuni, cum rămâne cu minunile din alte religii? Pentru criticul Hume, minunile din diferitele religii se anulează reciproc ca dovezi ale adevărului.

De exemplu, tradiţia islamică spune că Mahomed s-a înălţat la cer pe un catâr, că a vindecat piciorul rupt al unui însoţitor, că a hrănit grupuri mari de oameni cu puţină mâncare, că a transformat creanga unui copac într-o sabie de oţel şi că a fost responsabil şi de alte fapte supranaturale.

— Dacă el şi Isus au făcut minuni similare, l-am întrebat pe Craig, atunci nu „diluează" aceasta unicitatea lui Isus şi nu neagă minunile Lui ca dovezi în sprijinul adevărului proclamat de El?

Fruntea lui Craig s-a încruntat puţin.

— Cred că o asemenea observaţie se bazează pe o părere greşită despre islam, a spus el puţin prudent. Corectează-mă dacă greşesc, dar când citesc Coranul, constat că acolo nu există în esenţă minuni, cu excepţia aşa-numitului miracol al Coranului însuşi.

— Aşa e, am răspuns eu. Cu excepţia câtorva pasaje disputate, cred că experţii interpretează în general Coranul în felul acesta. Dar am

adăugat că aceste miracole apar în *tradiţia* islamică, unde ele proliferează realmente.[12]

Craig s-a gândit puţin şi apoi s-a concentrat asupra problemei noastre.

— Ah, da, exact – minunile sunt menţionate în aşa-numitul Hadit, a spus el. Şi iată lucrul cel mai important: tradiţia islamică s-a format sute de ani după moartea lui Mahomed şi prin urmare nu este comparabilă cu Evangheliile, care au fost scrise în prima generaţie, când martorii oculari mai erau încă în viaţă.

De exemplu, conform 1 Corinteni 15, relatările arătărilor lui Isus după înviere datează din primii cinci ani de după eveniment. În consecinţă, ele sunt informaţii proaspete, care nu puteau fi rezultatul unui proces de formare a legendei. Pur şi simplu nu se pot compara cu povestirile legendare despre Mahomed care s-au cristalizat mulţi, mulţi ani mai târziu în tradiţia islamică.

— Credeţi că este semnificativ faptul că în Coran nu se insistă asupra minunilor lui Mahomed aşa cum insistă Biblia în cazul lui Isus? Poate că de aceea a găsit Hadit necesar mai târziu să inventeze miracole în legătură cu Mahomed. El nu a pretins niciodată astfel de lucruri despre sine. În esenţă, aceste naraţiuni ilustrează modul în care relatări nonistorice apar influenţate de legendă secole mai târziu, şi aceasta în contrast cu Evangheliile, în care relatările minunilor fac parte din cele mai timpurii straturi ale surselor.

Totuşi, sesizam o contradicţie. Dacă apropierea în timp a relatării miracolelor de evenimentul însuşi este important, atunci Cartea lui Mormon trece fără îndoială testul.

— Acolo avem acţiuni miraculoase care sunt relatate la scurt timp după presupusa lor producere, şi totuşi nu le acceptăm ca fiind adevărate, am spus eu.

— În acest caz, avem de-a face pur şi simplu cu o şarlatanie de-a lui Joseph Smith, iniţiatorul mormonismului, a răspuns Craig. Este interesant că pe când trăiau la New York, Smith şi tatăl lui erau obsedaţi să găsească aurul îngropat al Căpitanului Kidd. Şi apoi, ce pretinde Smith mai târziu că a găsit? Tăbliţe de aur din partea îngerului Moroni, după care tăbliţele dispar, fiind probabil luate la cer, fără a mai fi văzute niciodată.

Aici avem o mistificare elaborată, în comparaţie cu Evangheliile, cu sinceritatea evidentă a relatării acestora. Problema mormonismului este în principal una de credibilitate, din cauză că Joseph Smith nu este credibil şi din cauza absenţei coroborărilor. Spre deosebire de Evanghelii, a căror credibilitate a fost mult întărită de arheologie, descoperirile arheologice nu au reuşit niciodată să susţină Cartea lui Mormon.

DIMENSIUNEA PERSONALĂ A MIRACOLELOR

Discuţia mea cu Craig era interesantă, dar rămânea exclusiv în plan intelectual. Am vrut să o aduc la un nivel mai personal, să pătrund dincolo de imaginea de expert a lui Craig şi să raportez problema minunilor la viaţa lui personală. Dar am ezitat.

De-a lungul anilor de când îl cunoşteam pe Bill Craig, am observat că se confrunta cu o serie de probleme de natură fizică. De exemplu, când ne-am strâns mâinile, am remarcat că mâna lui dreaptă era puţin cam rigidă. Din politeţe nu am deschis niciodată vreo discuţie pe această temă. Dar acum, în timp ce exploram acest subiect, aparenta lui suferinţă ridica o întrebare tulburătoare, pe care n-o mai puteam ignora: dacă Dumnezeu poate face minuni, de ce nu a vindecat un om atât de devotat Lui, cum este Bill Craig?

Am început prudent.

— Credeţi că Dumnezeu încă mai face minuni, nu-i aşa?

— Nu neg că şi astăzi se pot produce miracole, a spus el. Dar aş adăuga, totuşi, că nu există motive să ne aşteptăm ca ele să fie la fel de frecvente sau de evidente ca în zilele lui Isus. Se pare că minunile s-au concentrat în marile momente din istoria mântuirii, în timpul Exodului sau în lucrarea lui Isus, care considera că minunile sunt semne care le arată oamenilor că Împărăţia lui Dumnezeu a venit, iar exorcizările dovedesc puterea Lui de a distruge forţele întunericului.

— Atunci spuneţi-mi vă rog, am spus delicat, dacă Dumnezeu vă iubeşte şi are puterea să vă vindece, de ce nu face să dispară suferinţa dumneavoastră fizică?

Craig nu părea jignit de întrebare. S-a mişcat în scaun şi apoi s-a aplecat înainte, glasul lui trecând de la un ton profesional la unul mai personal şi mai blând.

— Apostolul Pavel avea ceva ce el a numit „un ţepuş în carne", şi L-a rugat pe Dumnezeu de trei ori să i-l ia, a început Craig, iar răspunsul lui Dumnezeu a fost că harul Său îi este suficient şi că puterea Lui este făcută desăvârşită în slăbiciune. Acest pasaj a fost o mângâiere şi pentru mine de-a lungul vieţii.

Privirea lui a alunecat într-o parte, întrebându-se cât de mult să spună. Când s-a uitat din nou la mine, intensitatea aspră, de oţel, a ochilor lui se transformase într-o sinceritate vulnerabilă.

— Cred că nu prea discut acest lucru în public, a spus el, dar am o boală congenitală neuromusculară, care cauzează atrofierea treptată a extremităţilor corpului. În cazul meu, boala este destul de uşoară. Mulţi oameni cu acest sindrom trebuie să poarte proteze metalice la picioare.

Sunt complet paralizaţi. Eu sunt cu adevărat norocos că boala mea nu este gravă.

— Aţi cerut un miracol? am spus.

A dat din cap afirmativ.

— Când am devenit creştin, m-am rugat ca Dumnezeu să mă vindece. Dar nu m-a vindecat.

Deşi din tonul lui obiectiv îmi puteam da seama că nu caută milă, inima mea era alături de el.

— Sunteţi dezamăgit, am spus, cuvintele mele exprimând mai mult o observaţie decât o întrebare.

Pe faţă i-a apărut un zâmbet uşor.

— Lee, ştii ce mă uimeşte? m-a întrebat cu un sentiment inconfundabil de mirare. Când mă uit la viaţa mea, văd că Dumnezeu a folosit această boală în atât de multe moduri remarcabile ca să mă modeleze, pe mine şi personalitatea mea. Din cauză că nu am putut face sport, am fost împins spre studiile academice. Datorez cu adevărat existenţa mea de expert acestei boli. Boala m-a constrâns la o viaţă a minţii.

Şi, de asemenea, m-a afectat pe plan psihologic, dându-mi o dorinţă extraordinară de a reuşi. M-a făcut să urmăresc reuşita şi obiective clar definite, ceea ce m-a ajutat să fac foarte multe în viaţă. Deci am văzut într-un mod foarte personal cum se manifestă ceea ce a spus Pavel – puterea lui Dumnezeu este desăvârşită în slăbiciune.

— Dacă aţi fi putut fi vindecat, aţi fi vrut să fiţi?

A izbucnit în râs.

— Ei bine, *acum* poate ar fi frumos, după ce am învăţat lecţia! a spus el.

Apoi a dat un răspuns mai serios, ce relua ca un ecou comentariile anterioare ale lui Peter Kreeft despre suferinţă.

— Pe de altă parte, am ajuns să mă obişnuiesc cu boala. Când mă uit în urmă, pot spune cu sinceritate că mă bucur că Dumnezeu mi-a călăuzit viaţa în felul acesta. El poate să folosească chiar şi lucrurile rele din viaţă pentru a-Şi îndeplini scopurile şi planurile Lui ultime. Aceasta nu înseamnă că lucrurile respective nu sunt rele – *sunt* rele cu adevărat. Însă ele se încadrează toate în suveranitatea lui Dumnezeu. Din rău poate să iasă chiar şi ceva bun.

CREDINŢA ÎNTR-UN DUMNEZEU AL MIRACOLELOR

Bill Craig nu este un pontificator într-un turn de fildeş; este un om a cărui viaţă de fiecare zi îi întruchipează filozofia creştină. Chiar în timp

ce se luptă cu problema foarte reală a propriei sale boli, el vine cu confirmarea că credinţa lui este bine plasată. Totul este întărit de o încredere supremă în raţionalitatea creştinismului, o religie al cărei ax central este o minune de proporţii fără precedent.

— V-aţi intitulat una din cele mai cunoscute cărţi *Reasonable Faith*, am spus, însă există sceptici care ar putea spune că acest titlu este un oximoron.

Am băgat mâna în servietă şi am scos o carte cu titlul *Critiques of God* şi am deschis-o la capitolul intitulat „Religion and Reason". Cartea era scrisă de ateul Richard Robinson, un filozof ce studiase la universităţile Oxford şi Cornell. I-am redat lui Craig un citat pe care îl marcasem dinainte:

> Credinţa creştină nu înseamnă numai să crezi că există un dumnezeu. Înseamnă să crezi că există un dumnezeu, indiferent care ar fi dovezile în această problemă. „Crede", în sens creştin înseamnă „convinge-te că există un dumnezeu, fără să ţii seama de dovezi".[13]

Închizând cartea, am ridicat privirea spre Craig şi l-am întrebat:

— Cum vedeţi această interacţiune între credinţă şi raţiune? Sunt cele două într-adevăr contradictorii, aşa cum susţin criticii?

Craig a început cu o definiţie:

— Credinţa este încrederea în ceva ce crezi că este adevărat şi dedicarea faţă de acel lucru, a răspuns el. Motivul pentru care cineva crede că creştinismul este adevărat poate să difere de la persoană la persoană. În cazul unuia, poate că Dumnezeu îi vorbeşte inimii şi produce în el convingerea că El există cu adevărat. Cred cu tărie că această posibilitate este validă.

În cazul altuia, însă, poate că explorarea intelectuală mai lucidă a dovezilor îl conduce la aceeaşi concluzie. Dar nici unul nu vine la credinţă până când nu îndeplineşte acel act de încredere sau de dedicare faţă de ceea ce crede că este adevărat. Dacă înţelegi credinţa în aceşti termeni, poţi să vezi că este total compatibilă cu raţiunea.

Când l-am rugat pe Craig să-şi dezvolte ideea, el s-a gândit un minut şi apoi mi-a oferit o ilustraţie din propria sa experienţă.

— Cu ceva timp în urmă am suferit o operaţie de transplant de cornee, dar de îndată ce cuvintele i-au ieşit de pe buze, Craig a izbucnit în râs. O nouă problemă medicală suna ca o „acumulare", în lumina discuţiei noastre precedente despre sănătatea sa. Craig a ridicat din umeri.

— Soţia mea spune că sunt o „catastrofă medicală" pe două

picioare, a spus cu un chicotit, dar că sunt cea mai sănătoasă persoană pe care o cunoaşte!

În fine, înainte să fiu dispus să las pe cineva să-mi opereze ochii, Jan şi cu mine ne-am străduit din greu să găsim cel mai bun chirurg oftalmolog din ţară. Am făcut cercetări, ne-am uitat la dovezi, l-am contactat, am vorbit cu el şi în cele din urmă, după ce ne-am convins pe baza dovezilor că era cel mai bun, atunci mi-am pus încrederea în el şi l-am lăsat să-mi opereze ochii. Credinţa ori încrederea mea în el s-a bazat pe dovezile bune pe care le-am avut despre calificarea şi credibilitatea lui.

Tot aşa, în ce priveşte credinţa în Dumnezeu sau în minuni, mulţi oameni îndeplinesc acelaşi act de încredere sau de dedicare, după ce s-au convins pe baza dovezilor că creştinismul este adevărat. Nu toţi merg pe această cale, dar există desigur oameni care merg. Şi aceasta este o abordare logică şi raţională, care foloseşte mintea în loc s-o nege.

Dar subiectul dovezilor a deschis calea unei probleme fundamentale care se cerea explorată. Craig a repetat de mai multe ori că dacă Dumnezeu există, atunci este rezonabil să credem că miracolul este posibil. Însă, cu toate că această afirmaţie sună logic, pentru mulţi oameni ea depinde de un „dacă" foarte mare.

— Ce dovezi pozitive vă conving că există o asemenea Fiinţă făcătoare de minuni? am întrebat. Îmi puteţi da nişte argumente solide pentru credinţa într-un Creator divin şi pentru validitatea creştinismului?

Craig a aprobat din cap cât timp am pus întrebarea.

— În 1986, am audiat o prelegere în care Alvin Plantinga a adus în jur de douăzeci de argumente în favoarea credinţei în Dumnezeu. Astăzi, el este cel mai important filozof creştin şi prelegerea aceea a fost o expunere uimitoare de argumente teiste, a răspuns Craig.[14]

M-am uitat la ceas.

— Ce-ar fi să ne concentrăm atenţia asupra a cinci argumente principale? am sugerat eu.

— Bine, a spus el. Voi parcurge o serie de argumente în favoarea lui Dumnezeu, care se susţin şi se pun în valoare unul pe altul.[15]

Suflecându-şi mânecile cămăşii, Craig s-a aşezat şi mai comod în scaun. Ca autor al cărţii *The Existence of God and the Beginning of the Universe* şi coautor al lucrării *Theism, Atheism and Big Bang Cosmology*, publicată de Oxford University Press, Craig şi-a început argumentele exact de unde era de aşteptat.

Motivul 1: Dumnezeu dă sens originii universului

— Atât filozofic cât şi ştiinţific, a spus Craig, aş argumenta că universul şi timpul însuşi şi-au avut începutul într-un punct din trecutul finit. Dar fiindcă ceva nu poate ieşi din nimic, trebuie să existe o cauză transcendentă, dincolo de spaţiu şi timp, care a adus universul la fiinţare.

— Şi universul a luat fiinţă prin ceea ce se numeşte Big Bang? am întrebat.

— Exact. Aşa cum a declarat Stephen Hawking: „Aproape toţi cred acum că universul şi timpul au început cu un Big Bang".[16] În această direcţie indică dovezi ştiinţifice copleşitoare – adică spre un eveniment petrecut cu aproximativ paisprezece miliarde de ani. Ei bine, aceasta ridică o problemă majoră pentru sceptici. Anthony Kenny de la Universitatea din Oxford spune: „Un adept al teoriei Big Bang, cel puţin dacă este ateu, trebuie să creadă că... universul a apărut spontan din nimic".[17]

Craig a chicotit.

— Desigur, ceva ce apare din nimic nu are nici un sens! Lee, l-ai citat de câteva ori pe renumitul sceptic David Hume în timpul interviului nostru. Ei bine, chiar şi el a spus: „Dar permiteţi-mi să vă spun că n-am afirmat niciodată o propoziţie atât de absurdă cum că ceva ar putea să apară fără o cauză."[18]

Ateii admit acest lucru. De exemplu, unul din ateii de frunte ai filozofiei contemporane, Kai Nielsen, a spus odată: „Să presupunem că auzi brusc un zgomot puternic... şi mă întrebi: «Ce a produs acel zgomot?» Şi eu aş răspunde: «Nimic, doar s-a produs.» Nu ai accepta acest lucru".[19]

Şi are absolută dreptate. Dar să ne gândim puţin: dacă este necesar să existe o cauză pentru un „bang" mic, atunci nu este logic că ar trebui să existe o cauză pentru Big Bang?

Întrebarea lui nu părea să necesite un răspuns.

— Deci cum aţi rezuma acest prim argument? am întrebat.

Craig a început să numere pe degete fiecare idee pe care o exprima.

— În primul rând, orice începe să existe are o cauză. În al doilea rând, universul a început să existe. Şi, în al treilea rând, prin deducţie universul are o cauză. Eminentul om de ştiinţă, Sir Arthur Eddington, a scris odată: „Începutul pare să prezinte dificultăţi insurmontabile, dacă nu cădem de acord să-l considerăm pur şi simplu supranatural."[20]

L-am întrerupt.

— Ei bine, aceasta indică spre un Creator, dar ne spune oare ceva despre El?

— De fapt, da, ne spune, a răspuns Craig. Ştim că această cauză supranaturală trebuie să fie o fiinţă necauzată, imuabilă, atemporală şi imaterială.

— Pe ce vă bazaţi concluziile?

— Trebuie să fie necauzată, pentru că ştim că nu poate exista un regres infinit al cauzelor. Trebuie să fie atemporală şi prin urmare imuabilă, cel puţin în afara universului, pentru că a creat timpul. În plus, dat fiind că a creat şi spaţiul, trebuie să transceandă spaţiul, deci să aibă mai degrabă o natură imaterială decât fizică.

Aici se impunea o întrebare evidentă:

— Dacă totul trebuie să aibă o cauză, atunci cine sau ce L-a cauzat pe Dumnezeu?

— Stai o clipă – n-am spus că *totul* trebuie să aibă o cauză, a răspuns Craig. Premisa este că tot ce *începe să existe* trebuie să aibă o cauză. Cu alte cuvinte, „existenţa" nu poate rezulta din „nonexistenţă". De vreme ce Dumnezeu nu a început niciodată să existe, El nu are nevoie de o cauză. Existenţa lui nu a avut niciodată un început.

I-am spus că aceasta naşte suspiciunea că Dumnezeu beneficia de o clauză specială de excepţie.

— Ateilor le-a convenit să susţină că universul este etern şi necauzat, a răspuns el. Problema este că ei nu mai pot să adere la această poziţie, din cauza dovezilor moderne care atestă că universul a început cu un Big Bang. Aşa că nu mai pot obiecta într-un mod legitim când vin şi eu cu aceeaşi afirmaţie despre Dumnezeu – că este etern şi necauzat.

Motivul 2: Dumnezeu dă sens complexităţii universului

— În ultimii treizeci şi cinci de ani, a spus Craig, oamenii de ştiinţă au fost uimiţi să descopere că Big Bang nu a fost un eveniment primordial haotic, ci mai degrabă unul extrem de ordonat, care necesită o cantitate enormă de informaţii. De fapt, chiar din momentul formării sale, universul a trebuit să fie acordat foarte fin, cu o precizie de neînţeles, pentru ca în el să existe viaţă ca a noastră. Şi aceasta indică într-un mod foarte convingător spre existenţa unui Proiectant Inteligent.

— „Acordat foarte fin" este un termen subiectiv, am remarcat eu. Ar putea însemna o mulţime de lucruri. Ce înţelegeţi prin aceste cuvinte?

— S-o privim aşa, a spus el. Vorbind din punct de vedere ştiinţific, este mult mai probabil să existe un univers *ostil* vieţii, decât unul *ospitalier*. Viaţa stă pe o muchie de cuţit.

Ca exemplu a citat scrierile lui Hawking.

— El a calculat, a spus Craig, că dacă rata expansiunii universului la o secundă după Big Bang ar fi fost mai mică numai cu unu la o sută de mii de milioane de milioane, universul s-ar fi prăbuşit într-o minge de foc.[22]

Craig a început imediat să parcurgă o listă cu câteva statistici şocante menite a-i susţine concluziile.[22] Printre acestea s-au numărat:

- Fizicianul britanic P. C. W. Davies a dedus că probabilitatea inadecvării condiţiilor iniţiale pentru formarea stelelor – o necesitate pentru formarea planetelor, şi deci pentru viaţă – este de unu urmat de cel puţin o mie de miliarde de miliarde de zerouri.[23]
- Davies a mai estimat că dacă forţa gravitaţională sau forţa nucleară slabă ar fi modificate cu numai o zecime urmată de o sută de zerouri, viaţa nu s-ar fi putut dezvolta niciodată.[24]
- Există aproximativ cincizeci de constante şi de cantităţi – de exemplu, cantitatea de energie utilă în univers, diferenţa de masă dintre protoni şi neutroni, raporturile dintre forţele fundamentale ale naturii şi raportul dintre materie şi antimaterie – care trebuie echilibrate cu o precizie matematică infinitezimală pentru ca viaţa să fie posibilă.[25]

— Toate acestea, a spus Craig, sprijină puternic concluzia că în spatele creaţiei există o inteligenţă. De fapt, explicaţiile alternative pur şi simplu nu se leagă.

De exemplu, una dintre teorii este numită „teoria necesităţii naturale", şi ea susţine existenţa unei Teorii Generale necunoscute ce ar explica universul aşa cum este. Cu alte cuvinte, ceva din natură a făcut necesar ca lucrurile să fie precum sunt.

Dar acest concept nu rezistă dacă îl studiem în profunzime. În primul rând, cine pretinde că universul trebuie să fie ospitalier pentru viaţă face o afirmaţie radicală ce necesită dovezi solide, însă această alternativă rămâne o simplă afirmaţie. În al doilea rând, mai există şi modele diferite de univers, deci este posibil ca universul nostru să fi fost diferit. Şi în al treilea rând, chiar dacă legile naturii sunt necesare, tot trebuie să fi existat la început câteva condiţii iniţiale asupra cărora aceste legi să se exercite.

Dar aceasta nu era singura alternativă posibilă. L-am întrerupt, pentru a aduce în discuţie un scenariu diferit, care părea plauzibil.

— Cum rămâne cu posibilitatea ca acordarea fină a universului să fie rezultatul purei întâmplări? am întrebat. Poate că totul este pur şi

simplu un mare accident cosmic – o rostogolire colosală a zarului, cum s-ar spune.

Craig a oftat.

— Lee, am să-ţi spun doar atât: precizia este de-a dreptul fantastică, atât de exactă din punct de vedere matematic, încât ar fi pură prostie să crezi că este un accident. Mai ales că nu vorbim despre simple probabilităţi, ci despre ceea ce teoreticienii numesc „probabilitate specificată", iar aceasta elimină categoric întâmplarea.

Nu eram încă pregătit să abandonez opţiunea întâmplării.

— Dar dacă există un număr infinit de alte universuri în afară de al nostru? am întrebat. Atunci ar fi probabil ca unul din ele să beneficieze de condiţiile necesare pentru susţinerea vieţii – acesta fiind cel în care se întâmplă să ne găsim noi.

Craig mai auzise această teorie şi înainte.

— Se numeşte Ipoteza Lumilor Multiple, a spus el. Hawking a vorbit despre acest concept. Iată datele problemei: aceste universuri teoretice ne sunt inaccesibile şi prin urmare nu avem posibilitatea de a dovedi că ele există cu adevărat. Avem de-a face pur şi simplu cu un concept, cu o idee, fără nici un fel de dovezi ştiinţifice. Proeminentul om de ştiinţă şi teolog britanic John Polkinghorne a numit această teorie drept o „pseudo-ştiinţă" şi o „aproximare metafizică".[26]

Şi să ne gândim la următorul lucru: dacă această teorie ar fi adevărată, ar face imposibilă organizarea raţională a vieţii, pentru că omul ar putea explica orice – indiferent cât de improbabil ar fi lucrul în cauză – prin postularea unui număr infinit de universuri.

Nu am reuşit să-i urmăresc raţionamentul.

— Ce vreţi să spuneţi prin asta? am întrebat.

— De exemplu, dacă ai face cărţile la jocul de pocher şi de fiecare dată ţi-ar reveni ţie cei patru aşi, nu ai putea fi acuzat că trişezi, oricât de improbabilă ar fi această situaţie. Ai putea doar arăta că într-o serie infinită de universuri va apărea un univers în care de fiecare dată când cineva face cărţile, se va alege cu cei patru aşi şi prin urmare – *norocosul de mine!* – iată că se întâmplă să fac parte şi eu din acest univers!

Dar aceasta este metafizică pură. Nu există nici un motiv real să credem că asemenea lumi paralele există. Scepticii trebuie să articuleze o asemenea teorie bizară din cauză că acordarea fină a universului indică puternic spre un Proiectant Inteligent – şi unii oameni ar emite orice ipoteză ca să nu ajungă la această concluzie.

Ştiam că acest echilibru uimitor de precis din univers a fost unul din principalii factori care l-au determinat pe Patrick Glynn, care a studiat la Universitatea Harvard şi a fost director adjunct şi expert la Institutul

Universitar pentru Studii de Politică Comunitară „George Washington", să abandoneze ateismul şi să devină creştin. În cartea sa, *God: The Evidence*, el prezintă carenţele unor teorii alternative, precum mecanica cuantică şi „universurile tinere", ajungând la concluzia:

> Astăzi, datele concrete indică puternic în direcţia ipotezei Dumnezeu... Cei care doresc să o combată nu au nici o teorie testabilă pe care s-o prezinte, numai speculaţii despre universuri nevăzute, izvodite de o imaginaţie ştiinţifică fertilă... În mod ironic, imaginea universului pe care au moştenit-o de la ştiinţa cea mai avansată a secolului XX este mai apropiată în spiritul ei de viziunea din cartea Genezei decât tot ce ne-a oferit ştiinţa de la Copernic încoace.[27]

Motivul 3: Dumnezeu dă sens valorilor morale obiective

Craig a rezumat succint punctul următor încă de la început:

— Un al treilea factor care indică spre Dumnezeu este existenţa valorilor morale obiective în univers. Dacă Dumnezeu nu există, atunci nu există nici valori morale obiective.

Desigur, se punea întrebarea ce înţelege el prin valori „obiective". Craig s-a grăbit să adauge o definiţie şi o ilustraţie.

— Valorile morale obiective sunt valabile şi obligatorii indiferent dacă cineva crede în ele sau nu, a explicat el. De exemplu, a eticheta Holocaustul drept un rău obiectiv înseamnă a spune că a fost rău chiar dacă naziştii îl credeau bun. Şi ar fi fost rău chiar dacă naziştii ar fi câştigat al Doilea Război Mondial şi ar fi reuşit să spele creierele sau să-i extermine pe toţi cei care nu ar fi fost de acord cu ei. Ei bine, dacă Dumnezeu nu există, atunci valorile morale nu sunt obiective în felul acesta.

Am clătinat din cap.

— Staţi o clipă, am exclamat. Dacă vreţi să spuneţi că un ateu nu poate avea valori morale sau că nu poate să trăiască o viaţă fundamental etică, nu pot fi de acord. Am un prieten care nu crede în Dumnezeu şi este un om la fel de bun şi de iubitor ca mulţi creştini pe care-i cunosc.

— Nu, nu spun că omul trebuie să creadă în Dumnezeu ca să trăiască o viaţă morală. Întrebarea este: „Dacă Dumnezeu nu există, există valori morale obiective?" Şi răspunsul este: „Nu".

— De ce nu?

— Pentru că dacă nu există Dumnezeu, valorile morale sunt doar produsul evoluţiei socio-biologice. De fapt, exact asta cred mulţi atei.

Filozoful Michael Ruse afirmă: „Moralitatea este o adaptare biologică, la fel ca mâinile, picioarele şi dinţii" şi, de asemenea, moralitatea este „doar un ajutor pentru supravieţuire şi reproducere... orice semnificaţie mai profundă a ei este iluzorie".[28]

Sau dacă nu există Dumnezeu, atunci moralitatea este doar o problemă de gust personal, asemănătoare afirmaţiei: „Varza are un gust bun." Ei bine, are gust bun pentru unii şi rău pentru alţii. Nu există nici un adevăr obiectiv în această privinţă; este o problemă subiectivă de gust. În acest caz, a spune că „uciderea copiilor nevinovaţi este rea" ar fi doar o enunţare a gustului personal, însemnând: „Nu-mi place uciderea copiilor nevinovaţi."

La fel ca Ruse şi ateul Bertrand Russell, nu văd nici un motiv pentru care, în absenţa lui Dumnezeu, moralitatea elaborată de *homo sapiens* ar fi obiectivă. La urma urmei, dacă nu există Dumnezeu, atunci de ce ar fi oamenii atât de speciali? Ar fi doar nişte produse secundare accidentale în natură, care au evoluat abia recent pe un fir infim de praf, pierdut undeva într-un univers indiferent, sortiţi să piară pentru totdeauna peste un interval de timp relativ scurt.

Din perspectivă ateistă, s-ar putea ca acţiuni precum violul să nu fi fost avantajoase din punct de vedere social şi prin urmare au devenit tabu în lungul proces al dezvoltării omenirii. Dar aceasta nu dovedeşte că violul este într-adevăr rău. De fapt, ne putem imagina că violul ar fi putut evolua ca ceva avantajos pentru supravieţuirea speciei. Prin urmare, fără Dumnezeu nu există un bine şi un rău absolut care să se impună conştiinţei noastre.

Dar noi ştim cu toţii în adâncul nostru că valorile morale obiective *există* cu adevărat. Tot ce trebuie să facem pentru a înţelege acest lucru este să ne întrebăm pur şi simplu: „Torturarea din plăcere a unui copil este oare un act neutru din punct de vedere moral?" Sunt convins că ai spune: „Nu, nu este un act neutru din punct de vedere moral; este realmente rău să faci aşa ceva". Şi ai spune asta în deplină cunoştinţă a teoriei darwiniste a evoluţiei, cu tot ce implică ea.

O ilustraţie bună în acest sens este o scrisoare pentru strângere de fonduri trimisă în 1991 de John Healey, directorul executiv al Amnesty International, în care el spunea: „Vă scriu astăzi, deoarece cred că împărtăşiţi credinţa mea profundă că există cu adevărat principii morale absolute. Când este vorba de tortură, de crimă autorizată de guvern, de «dispariţii»... acestea sunt crime împotriva noastră, a tuturor".[29]

Acţiuni precum violul şi abuzul copiilor nu sunt comportamente considerate întâmplător inacceptabile din punct de vedere social – ele

sunt în mod clar monstruozităţi morale. Sunt obiectiv rele. Iar dragostea, egalitatea şi sacrificiul de sine sunt bune într-un sens obiectiv. Cu toţii ştim aceste lucruri în adâncul inimii noastre.

Şi de vreme ce aceste valori morale obiective nu pot să existe fără Dumnezeu şi întrucât ele există indiscutabil, rezultă logic şi inevitabil că Dumnezeu există.

Motivul 4: Dumnezeu dă sens învierii lui Isus

Aici, Craig a spus că avea să abordeze problema dintr-un unghi diferit.

— Am afirmat mai înainte că dacă avem motive întemeiate să credem în Dumnezeu, atunci putem crede şi în minuni, a afirmat el. Am arătat care sunt probele ce indică spre existenţa lui Dumnezeu. Însă minunile pot fi şi ele integrate în argumentaţia în favoarea lui Dumnezeu. Acest lucru este adevărat, de exemplu, în cazul învierii lui Isus. Dacă Isus din Nazaret a înviat cu adevărat din morţi, atunci avem de-a face cu un miracol divin şi, prin urmare, cu o dovadă în sprijinul existenţei lui Dumnezeu.

L-am rugat pe Craig să recapituleze de ce crede că dovezile istorice ne duc spre această concluzie.

— Dar, am subliniat, nu porniţi de la presupoziţia că Noul Testament este Cuvântul inspirat al lui Dumnezeu.

El a fost de acord de dragul argumentaţiei să considere Noul Testament o simplă culegere de documente greceşti din secolul I, care trebuie supuse analizei la fel ca oricare alte scrieri antice.

— Există cel puţin patru adevăruri despre soarta lui Isus care sunt acceptate în mare măsură de istoricii Noului Testament aparţinând unui spectru larg de convingeri, a început Craig. Primul este că după ce Isus a fost răstignit, a fost îngropat într-un mormânt de către Iosif din Arimatea. Această afirmaţie este importantă, deoarece înseamnă că locul mormântului le era cunoscut evreilor, creştinilor şi romanilor.

— Ce dovezi aveţi în această privinţă? am întrebat.

— Înmormântarea lui Isus este relatată în informaţii extrem de vechi, pe care Pavel le-a inclus în prima lui epistolă adresată Bisericii din Corint.[30] Aceste informaţii pot fi datate încă în primii cinci ani de după moartea lui Isus, deci nu erau legendare. Mai mult, istoria îngropării face parte din toate materialele foarte vechi pe care Marcu le-a folosit la scrierea Evangheliei sale, iar naraţiunea lui nu conţine semnele unor dezvoltări legendare. Nu există urme ale vreunei istorii alternative a îngropării. În plus, implicarea lui Iosif ar rămâne

inexplicabilă, căci el era un membru în Sinodului care Îl condamnase pe Isus.

Al doilea adevăr este că în duminica de după răstignire, mormântul lui Isus a fost găsit gol de un grup de ucenice ale Lui. Acest lucru este confirmat de relatarea timpurie a lui Pavel adresată corintenilor, care vorbeşte despre mormântul gol, şi de materialul foarte vechi al sursei lui Marcu. Avem deci din nou atestări foarte vechi şi independente.

Şi avem multe alte dovezi. De exemplu, din istoria mormântului gol lipseşte orice urmă de înfrumuseţare legendară şi cea mai timpurie reacţie cunoscută a evreilor la proclamarea învierii lui Isus presupune că mormântul Lui a fost realmente gol. În plus, se relatează că femeile au fost cele care au descoperit mormântul gol. Ei bine, mărturia femeilor era considerată în acea vreme atât de puţin credibilă, încât ele nu puteau depune mărturie în tribunalele evreieşti. Singurul motiv pentru includerea detaliului extrem de jenant că femeile au descoperit mormântul gol este pur şi simplu acela că scriitorii Evangheliilor au consemnat fidel ceea ce s-a întâmplat în realitate.

Al treilea adevăr este că mai mulţi oameni individuali şi grupuri de oameni au fost martori oculari în multiple ocazii şi în diferite situaţii la arătarea lui Isus înviat din morţi. Acest lucru este admis aproape de toţi cunoscătorii Noului Testament, şi asta dintr-o serie de motive.

De exemplu, lista martorilor oculari ai învierii lui Isus menţionată de Pavel corintenilor garantează că acele arătări au existat cu adevărat. Ţinând seama de data timpurie a informaţiei şi faptul că Pavel îi cunoştea personal pe cei despre care vorbea, realitatea arătărilor nu poate fi respinsă ca legendară.

De asemenea, naraţiunile arătărilor din Evanghelii oferă atestări multiple şi independente ale arătărilor. Până şi criticul sceptic al Noului Testament, Gerd Ludemann, a concluzionat: „Se poate considera un adevăr istoric faptul că Petru şi ucenicii au avut după moartea lui Isus experienţe în care Acesta li S-a arătat ca Cristosul înviat".[31]

Al patrulea adevăr este că primii ucenici au ajuns să creadă imediat şi sincer că Isus a înviat din morţi, în ciuda predispoziţiei lor pentru contrariu. Credinţa iudaică excludea învierea cuiva din morţi înainte de învierea generală de la sfârşitul lumii. Chiar şi aşa, primii ucenici au ajuns brusc să creadă atât de puternic că Dumnezeu Îl înviase pe Isus, încât au fost gata să moară pentru această credinţă. Luke Johnson, expert în Noul Testament a spus: „Pentru ca o mişcare de genul creştinismului timpuriu să ia fiinţă este nevoie de o experienţă puternică şi transformatoare".[32]

— Bine, am spus, atunci care credeţi că este cea mai bună explicaţie pentru aceste patru adevăruri?

— Sincer vorbind, nu li se potriveşte absolut nici o explicaţie naturală, a răspuns el. Toate vechile teorii de genul „ucenicii au furat trupul" sau „Isus nu a fost mort cu adevărat" au fost respinse în general de experţii moderni.

Personal cred că cea mai bună explicaţie este cea oferită de martorii oculari: anume că Dumnezeu L-a înviat pe Isus din morţi. De fapt, această ipoteză trece uşor toate cele şase teste pe care istoricii le folosesc de obicei pentru a stabili care este cea mai bună explicaţie pentru un set dat de adevăruri istorice.[33]

Motivul 5: Dumnezeu poate fi cunoscut printr-o experienţă imediată

Craig a spus că acest ultim punct nu este atât de mult un argument în sprijinul existenţei lui Dumnezeu, „ci afirmă mai degrabă că poţi să ştii că Dumnezeu există cu totul independent de orice fel de argumente, printr-o experienţă imediată cu El. Filozofii numesc aceasta o «credinţă fundamentală completă»".

S-a uitat ţintă la mine şi mi-a spus:

— Lee, dă-mi voie să ilustrez acest concept cu o întrebare, a spus el. Poţi să dovedeşti că există lumea exterioară?

Întrebarea m-a prins nepregătit. M-am gândit o clipă, dar nu am reuşit să găsesc nici o succesiune logică de argumente care să stabilească incontestabil un asemenea lucru.

— Nu ştiu sigur cum aş putea face asta, am recunoscut.

— Aşa este, a răspuns el. Credinţa ta în realitatea lumii exterioare este „fundamental adecvată". Nu poţi dovedi că lumea exterioară există. La urma urmei, ai putea fi doar un creier într-un recipient stimulat de electrozi de către un om de ştiinţă nebun, astfel încât să crezi că vezi o lume exterioară. Dar ar trebui să fii nebun să crezi aşa ceva. Deci această „credinţă fundamental adecvată" în lumea exterioară este întru totul raţională. Cu alte cuvinte, este ancorată adecvat în experienţa noastră.

La fel, în contextul unei experienţe imediate cu Dumnezeu, este raţional să credem în Dumnezeu într-un mod fundamental adecvat. Iar eu am avut o astfel de experienţă. Dumnezeu mi-a invadat viaţa la vârsta de şaisprezece ani, şi timp de peste treizeci de ani am umblat cu El zi de zi, an de an, ca o realitate vie în experienţa mea.

În absenţa unor argumente copleşitoare în favoarea ateismului, mi se pare perfect raţional să continuu să cred în realitatea acestei

experienţe. Aşa l-au cunoscut oamenii din vremurile biblice pe Dumnezeu. John Hick a scris: „Pentru ei, Dumnezeu nu a fost o propoziţie care completează un silogism sau o idee adoptată mental, ci realitatea experimentată care dădea sens vieţii lor".[34]

— Dar, am exclamat eu, ce se întâmplă dacă un ateu zice şi el acelaşi lucru - că are o „credinţă fundamentală adecvată" în absenţa lui Dumnezeu? Atunci ajungeţi într-un impas.

Craig a răspuns:

— Filozoful William Alston spune că în acest caz creştinul trebuie să facă tot posibilul pentru a găsi un teren comun, cum ar fi logica sau adevărurile empirice, pentru a arăta într-un mod necircular a cui concepţie este corectă.[35]

Asta am încercat să fac eu în cele patru argumente. Ştiu într-un mod fundamental adecvat că Dumnezeu există şi am încercat să dovedesc existenţa Lui apelând la adevărurile generale ale ştiinţei, eticii, istoriei şi filozofiei. Luate împreună, ele formează o pledoarie puternică în favoarea lui Dumnezeu şi a creştinismului.

O BĂTAIE ÎN UŞĂ

Observându-l pe Craig în timp ce-şi expunea motivele pentru credinţa în Dumnezeu, am văzut că afişa o încredere senină în cele spuse. Înainte să terminăm, am vrut să ajung la esenţa a ceea ce producea convingerea lui.

— Aşa cum staţi aici, chiar acum, aveţi convingerea fermă, în adâncul sufletului, că creştinismul este adevărat? am întrebat.

Fără să ezite, a răspuns:

— Da, desigur.

— La urma urmei, cum puteţi şti sigur lucrul acesta?

— În ultimă instanţă, creştinul ştie sigur că creştinismul este adevărat prin mărturia auto-autentificatoare a Duhului lui Dumnezeu, a spus el. Duhul Sfânt şopteşte duhului nostru că suntem ai lui Dumnezeu.[36] Acesta este unul din rolurile Lui. Alte dovezi, deşi sunt valabile, au în esenţă un rol de confirmare.

Craig a meditat o clipă, apoi a întrebat:

— Îl cunoşti pe Peter Grant, nu-i aşa?

Am răspuns că da, sunt prieten cu pastorul din Atlanta.

— Ei bine, a spus Craig, el a ilustrat excelent felul cum funcţionează credinţa asta.

Să spunem că te duci la birou ca să vezi dacă a venit şeful. Îi vezi maşina în parcare; o întrebi pe secretară dacă este în birou şi ea

răspunde: „Da, tocmai am vorbit cu el"; pe sub uşa biroului său vezi lumină; asculţi şi îi auzi vocea vorbind la telefon. Pe baza tuturor acestor dovezi, ai motive temeinice să tragi concluzia că şeful tău este în birou.

Dar ai putea face şi altceva. Ai putea bate la uşă şi te-ai putea întâlni cu şeful tău faţă în faţă. În acel moment, dovada maşinii în parcare, mărturia secretarei, lumina de sub uşă, vocea de la telefon - toate acestea ar fi încă valabile, dar ar juca un rol secundar, pentru că acum l-ai avea pe şef în faţa ta.

Tot aşa, când ne întâlnim cu Dumnezeu faţă în faţă, cum s-ar spune, toate argumentele şi dovezile pentru existenţa Lui - deşi ar rămâne perfect valabile - au un rol secundar. În acest caz, ele confirmă ceea ce Dumnezeu Însuşi ne-a arătat într-un mod supranatural prin mărturia Duhului Sfânt în inimile noastre.

— Şi această experienţă imediată cu Dumnezeu este la îndemâna oricui Îl caută?

— Absolut. Biblia spune că Dumnezeu bate la uşa vieţii noastre şi că dacă o deschidem, Îl vom întâlni şi-L vom cunoaşte personal. El spune în Apocalipsa 3:20: „Iată, Eu stau la uşă şi bat. Dacă aude cineva glasul Meu şi-Mi deschide, voi intra la el, voi cina cu el şi el cu Mine".

Craig a arătat spre casetofonul care ne înregistra conversaţia.

— Astăzi am vorbit foarte mult despre minuni, a spus în încheiere. Nu este o exagerare să spunem că cele mai mari minuni sunt a-L cunoaşte personal pe Dumnezeu şi a-L vedea transformând vieţi.

Am întins mâna şi am oprit casetofonul. Din propria mea experienţă cu Dumnezeu după ani de viaţă trăiţi în imoralitate ca ateu, ştiam că are dreptate.

Bazat pe felul în care Dumnezeu mi-a transformat viaţa, atitudinile, relaţiile, motivaţiile, căsnicia şi priorităţile prin prezenţa Sa permanentă şi foarte reală în viaţa mea, am înţeles în acel moment că minuni precum mana din cer, naşterea din fecioară şi învierea lui Isus – ei bine, sunt până la urmă o joacă de copil pentru un Dumnezeu ca Acesta.

Deliberări

Întrebări pentru reflecţie sau studiu în grup

- După ce aţi citit acest interviu, credeţi că minunile sunt posibile? Ce v-ar putea convinge că s-a întâmplat într-adevăr ceva miraculos? Credeţi că dovezile istorice stabilesc ferm că învierea miraculoasă a lui Isus s-a produs realmente? De ce da sau de ce nu?

- Care din argumentele lui Craig în favoarea existenţei lui Dumnezeu au fost cele mai convingătoare pentru dumneavoastră? De ce? Cele cinci aspecte atinse de Craig v-au convins că este raţional să credeţi în existenţa unui Dumnezeu care face minuni? Dacă nu, ce explicaţie aveţi pentru aceste cinci categorii de dovezi?
- Craig L-a rugat pe Dumnezeu să-l vindece în mod miraculos, dar El n-a făcut-o. Ce părere aveţi de răspunsul lui în această situaţie? V-aţi rugat vreodată ca Dumnezeu să intervină cu o minune în viaţa dumneavoastră? Ce s-a întâmplat? Cum v-a afectat aceasta atitudinea faţă de Dumnezeu? În ce fel v-a ajutat sau nu v-a ajutat atitudinea lui Craig în situaţia respectivă?

Pentru dovezi suplimentare

Alte lucrări pe această temă

William Lane Craig, „The Problem of Miracles", În *Reasonable Faith*, 127-155, Wheaton, Ill., Crossway, 1994.

R. Douglas Geivett şi Garry R. Habermas, editori, în *Defense of Miracles*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1997.

C. S. Lewis, *Miracles: A Preliminary Study*, New York, Macmillan, 1947.

J. A. Cover, „Miracles and Christian Theism", în *Reason for the Hope Within*, ed. J. Murray, pag. 345-374, Grand Rapids, Mich., Eerdmans, 1999.

Norman L. Geisler, *Miracles and the Modern Mind*, Grand Rapids, Mich., Baker, 1992.

3

OBIECŢIA 3: EVOLUŢIA EXPLICĂ VIAŢA, DECI NU ESTE NEVOIE DE DUMNEZEU

Charles Darwin nu a vrut să-L omoare pe Dumnezeu, aşa s-a exprimat el cândva. Dar a făcut-o.

Revista *Time*[1]

[Teoria evoluţiei] mai este încă, aşa cum a fost şi în vremea lui Darwin, o ipoteză foarte speculativă, fără nici un suport real direct şi foarte departe de acea axiomă evidentă în sine, pe care unii din susţinătorii ei mai agresivi ar vrea ca noi s-o credem.

Michael Denton, specialist în biologie moleculară[2]

Investigatorii căutau cu disperare o dovadă fizică ce ar fi putut face legătura între suspectul Ronald Keith Williamson şi o crimă brutală care şocase comunitatea liniştită din Ada, Oklahoma, cu trei ani în urmă.

Le era foarte greu să găsească dovezi solide împotriva lui Williamson, care nega energic că ar fi ştrangulat-o pe Debra Sue Carter, de douăzeci şi unu de ani. Deocamdată singurele lor dovezi erau un martor care-l văzuse pe Williamson vorbind cu Carter ceva mai devreme în seara în care fusese omorâtă; faptul că Williamson recunoscuse că a visat o dată că a omorât-o; şi mărturia unei informatoare din închisoare, care pretindea că-l auzise vorbind despre crimă. Evident, poliţia avea nevoie de mai multe dovezi, dacă voia să-l condamne.

În cele din urmă, detectivii au găsit dovada decisivă. Un expert a colectat patru fire de păr găsite pe corpul victimei şi în alte părţi la locul crimei, le-a examinat sub microscop şi a tras concluzia, conform unui articol dintr-un ziar, că se „potriveau" cu mostrele luate de la Williamson. Cu argumentul lor susţinut de dovada ştiinţifică, anchetatorii l-au arestat pe Williamson şi au deschis procesul împotriva lui.

Nu a fost nevoie de mult timp ca juraţii să-l declare vinovat de omor pe fostul jucător de baseball din liga a doua şi să-l condamne la moarte. După ce înspăimântătoarea crimă a fost în sfârşit rezolvată, cetăţenii din Ada au răsuflat cu toţii uşuraţi. Se făcuse dreptate. Criminalul avea să plătească cu viaţa.

Dar exista totuşi o mare problemă: Williamson spunea adevărul când îşi susţinea nevinovăţia. După ce a zăcut în închisoare doisprezece ani – dintre care nouă aşteptându-şi execuţia – o analiză de ADN făcută la locul crimei a stabilit că altcineva comisese crima. La 15 aprilie 1999, Williamson a fost până la urmă eliberat.[3]

Dar staţi o clipă – cum rămâne cu dovada firelor de păr care indicase vinovăţia lui Williamson? Dacă părul lui a fost găsit la locul crimei, nu însemna aceasta că el fusese implicat în crimă? Răspunsul la această întrebare este tulburător: dovada firelor de păr dă adesea impresia că dovedeşte mai mult decât o face în realitate.

Articolul din ziar trecuse cu vederea câteva aspecte importante. Firele de păr de la locul crimei nu se „potriveau" cu ale lui Williamson. Un criminalist stabilise că erau doar „compatibile". Cu alte cuvinte, culoarea, forma şi structura arătau asemănător. Prin urmare, firele de păr de la locul crimei ar fi putut proveni de la Williamson – sau de la altcineva.

Departe de a fi la fel de incriminantă ca amprentele, analiza firelor de păr a fost numită „pseudo-ştiinţă" de către unii criminalişti. Juraţii aud adesea mărturii impresionante despre ceva ce pare a fi o dovadă ştiinţific validă şi trag greşit concluzia că acestea stabilesc clar vinovăţia acuzatului. Se ştie chiar că unii procurori, înfierbântaţi în lupta juridică, au apreciat eronat ori au exagerat cu multă subtilitate valoarea analizei firelor de păr în pledoariile lor finale.[4]

În cazul lui Williamson, un judecător federal a afirmat că dovada firelor de păr „nu este credibilă din punct de vedere ştiinţific" şi a spus că nu ar fi trebuit să fie folosită niciodată împotriva acuzatului. Dar ceea ce este chiar şi mai grav, dovada firelor de păr fusese folosită în ultimii douăzeci şi cinci de ani împotriva a optsprezece deţinuţi condamnaţi la moarte, care ulterior au fost declaraţi nevinovaţi.[5]

Cazul lui Keith Williamson este un exemplu elocvent că justiţia poate să urmeze o cale greşită. Condamnarea lui nejustificată demonstrează cât de uşor pot juraţii să tragă concluzii prea grăbite care nu sunt cu adevărat justificate de datele ştiinţifice reale. Şi într-un sens, istoria lui Williamson seamănă cu investigaţia întreprinsă de mine asupra unuia din cele mai puternice argumente ştiinţifice folosite de obicei împotriva existenţei lui Dumnezeu.

REALIZAREA LUI DARWIN

Deşi mai mulţi factori au contribuit la aceasta, cred că s-ar putea spune totuşi că mi-am pierdut ultima rămăşiţă de credinţă în Dumnezeu la

orele de biologie din liceu. Experienţa trăită atunci a fost atât de profundă, încât aş putea să vă descriu cu multă precizie chiar şi scaunul pe care am şezut când mi s-a predat pentru prima dată conceptul că evoluţia explică originea şi dezvoltarea vieţii. Implicaţiile erau clare: teoria lui Charles Darwin elimina necesitatea unui Creator supranatural, demonstrând că procesele naturale pot să explice complexitatea şi diversitatea tot mai mare a fiinţelor vii.

Experienţa mea nu a fost însă în nici un caz neobişnuită. Savantul Patrick Glynn a povestit şi el cum a apucat-o pe o cale asemănătoare, care a dus în final la ateism:

> Am adoptat scepticismul de la o vârstă fragedă, când am învăţat pentru prima dată despre teoria evoluţionistă a lui Darwin, dintre toate locurile din lume tocmai într-o şcoală catolică. Imediat mi-am dat seama că este adevărată ori teoria lui Darwin, ori istoria creaţiei despre care vorbeşte cartea Genezei. Nu puteau fi amândouă adevărate; m-am ridicat în timpul orei şi i-am spus bietei călugăriţe acest lucru. Aşa a început îndelungata odisee care m-a dus departe de credinţa şi practica religioasă sinceră care îmi marcase copilăria, spre o concepţie tot mai laică şi mai raţionalistă.[6]

În cultura populară, argumentaţia în favoarea evoluţiei este considerată în general încheiată. „Darwinismul rămâne una din teoriile ştiinţifice cele mai viabile din câte au fost promulgate vreodată", a scris revista *Time* în retrospectiva sa asupra celui de-al doilea mileniu.[7] Pentru Charles Templeton, este absolut indiscutabil că „tot ce este viaţă este rezultatul unor forţe evolutive neîntrerupte".[8]

Biologul Francisco Ayala a spus că „cea mai mare realizare" a lui Darwin a fost să arate că dezvoltarea vieţii este „rezultatul unui proces natural, al selecţiei naturale, fără a mai fi necesar recursul la un Creator".[9] Michael Denton, fizician şi expert în biologie moleculară din Australia, a fost de acord că Darwin „a rupt legătura omului cu Dumnezeu" şi în consecinţă „l-a aruncat în cosmos fără nici un scop".[10] El a adăugat:

> În ceea ce priveşte creştinismul, apariţia teoriei evoluţionismului... a fost catastrofală... Probabil că declinul credinţei religioase poate fi atribuit propagării şi susţinerii de către intelectuali şi oameni de ştiinţă a versiunii darwiniste a evoluţiei mai mult decât a oricărui alt factor.[11]

Manualul de *Biologie evoluţionistă* declară: „Cuplând variaţia nedirecţionată, fără finalitate, cu procesul orb, aleatoriu, al selecţiei

naturale, Darwin a făcut ca explicaţiile teologice sau spirituale ale proceselor vieţii să devină superflue".[12] Biologul britanic Richard Dawkins a vorbit în numele multora când a spus că Darwin „a creat posibilitatea de a fi un ateu împlinit intelectual".[13]

De fapt, proeminentul evoluţionist William Provine de la Universitatea Cornell a recunoscut sincer că dacă darwinismul este adevărat, atunci devin inevitabile cinci implicaţii: că nu există dovezi în sprijinul lui Dumnezeu; că nu există viaţă după moarte; că nu există nici o bază absolută pentru bine şi rău; că nu există un scop ultim al vieţii; şi că oamenii nu au cu adevărat o voinţă liberă.[14]

Dar este darwinismul adevărat? Mi-am încheiat educaţia formală convins că este adevărat. Dar când mi-am început călătoria spirituală, care m-a readus la ştiinţă, m-am confruntat cu un sentiment tot mai neplăcut. La fel ca în cazul comparării firelor de păr în procesul Williamson, nu cumva argumentele în favoarea evoluţiei pretindeau că dovedesc mai mult decât dovedeau în realitate?

Cu cât cercetam mai mult problema, cu atât vedeam mai clar că am trecut cu vederea nuanţe importante, grăbit cum eram să dau un verdict, reminiscenţă a procesului crimei din Oklahoma. Dar când am examinat problema temeinic, am început să mă întreb dacă concluziile grăbite ale darwinismului sunt cu adevărat justificate de date ştiinţifice solide. (În paranteză fie spus, o călătorie spirituală similară l-a readus pe Glynn la credinţa în Dumnezeu.)

Am descoperit curând că aici nu era în nici un caz vorba de „religie contra ştiinţă", ci mai degrabă de ştiinţă contra ştiinţă. În ultimii ani, tot mai mulţi biologi, biochimişti şi alţi cercetători – nu numai creştini – au adus obiecţii serioase teoriei evoluţioniste, afirmând că deducţiile ei se bazează uneori pe date nefondate, incomplete sau defectuoase.

Cu alte cuvinte, ceva ce la prima vedere pare un argument ştiinţific imbatabil în favoarea evoluţiei începe să se destrame la o examinare mai atentă. Noile descoperiri din ultimii treizeci de ani au determinat un număr tot mai mare de oameni de ştiinţă să-l contrazică pe Darwin, concluzionând că a existat într-adevăr un Proiectant Inteligent în spatele creării şi dezvoltării vieţii.

„Rezultatul eforturilor cumulate în studiul celulei – al vieţii la nivel molecular – este un strigăt puternic, clar, pătrunzător care rosteşte: «Există un proiect!»", a declarat biochimistul Michael Behe de la Universitatea Lehigh, în critica sa de avangardă la adresa darwinismului.[15] El a continuat, spunând:

> Concluzia existenţei unui proiect inteligent rezultă de la sine din datele înseşi – nu din cărţi sfinte sau din credinţe sectariste... Ezitarea ştiinţei de a adopta concluzia unui proiect inteligent... nu are o bază justificabilă... Mulţi oameni, inclusiv o serie de cercetători importanţi şi foarte respectaţi, pur şi simplu nu *vor* să existe ceva dincolo de natură.[16]

Această ultimă propoziţie mă descria pe mine. Eram mai mult decât bucuros să mă agăţ de darwinism ca scuză pentru a mă debarasa de ideea de Dumnezeu, astfel încât să-mi pot urmări nestingherit planurile în viaţă fără nici un fel de restricţii morale.

Cu toate acestea, cineva care mă cunoaşte bine m-a descris odată ca fiind „însetat după adevăr".[17] Studiile mele de jurnalism şi drept mă obligă să sap dincolo de opinii, speculaţii şi teorii, până când ajung la temelia trainică a adevărurilor solide. Şi oricât aş fi încercat, nu am putut întoarce spatele inconsecvenţelor supărătoare care subminau temelia teoriei lui Darwin.

O POVESTE POLIŢISTĂ PRIMORDIALĂ

Toată lumea admite că evoluţia este adevărată într-o oarecare măsură. Incontestabil, există variaţii în interiorul speciilor de animale şi plante care explică de ce există peste două sute de rase de câini, de ce vacile pot fi prăsite pentru a da o producţie mai bună de lapte şi de ce bacteriile se pot adapta şi pot deveni imune la antibiotice. Aceasta se numeşte „microevoluţie".

Însă teoria lui Darwin merge mult mai departe, pretinzând că viaţa a început acum câteva milioane de ani cu nişte creaturi unicelulare simple şi că apoi s-a dezvoltat prin mutaţii şi selecţie naturală până a ajuns la marea diversitate de plante şi animale care populează azi Pământul. Fiinţele umane au apărut pe scena lumii dintr-un strămoş comun cu maimuţa. Oamenii de ştiinţă numesc această teorie mai controversată „macroevoluţie".

Iniţial m-a deranjat sărăcia dovezilor fosile care să ateste tranziţia dintre diferitele specii de animale. Până şi Darwin a admis că lipsa acestor fosile „este poate obiecţia cea mai evidentă şi serioasă" la adresa teoriei sale, deşi el a prezis încrezător că descoperirile viitoare aveau să-i confirme teza.

Cu mult înainte de 1979, David M. Raup, directorul Muzeului de Istorie Naturală din Chicago, a spus:

> Suntem acum la aproximativ o sută douăzeci de ani după Darwin şi cunoştinţele noastre despre fosile s-au dezvoltat foarte mult. Avem acum aproximativ 250.000 de specii fosile, dar situaţia nu s-a schimbat prea mult... Dispunem chiar de mai puţine exemple de tranziţie evoluţionistă decât în vremea lui Darwin.[18]

Ce *arată* totuşi mărturia fosilelor este că în roci, datate cu aproximativ cinci sute şaptezeci de milioane de ani în urmă au apărut brusc aproape toate speciile animale şi ele par formate complet, „fără nici o urmă a strămoşilor evolutivi pe care-i cer darwiniştii".[19] Este un fenomen care sugerează mai degrabă existenţa unui Creator decât validitatea darwinismului.

Dar acesta nu este singurul argument împotriva evoluţiei. În *Originea speciilor*, Darwin a recunoscut: „Dacă s-ar putea demonstra că exista un organ complex care nu s-a putut forma prin modificări succesive multiple şi abia sesizabile, atunci teoria mea s-ar spulbera complet".[20] Preluând această provocare, cartea lui Behe, *Darwin's Black Box*, care a fost răsplătită cu mai multe premii, arată că descoperirile biochimice recente au identificat numeroase exemple de asemenea „complexitate ireductibilă".

Dar pe mine mă interesa în special o problemă ceva mai fundamentală. Evoluţia biologică se poate produce numai dacă există deja materie vie care poate să se reproducă şi să crească apoi în complexitate prin mutaţie şi prin supravieţuirea celui mai adaptat. Eu doream să merg mai mult în urmă şi să pun întrebarea de căpătâi a existenţei umane: Unde a început viaţa, în primul rând?

Originea vieţii i-a intrigat secole la rând atât pe teologi, cât şi pe oamenii de ştiinţă. „Pentru mine, cel mai uimitor lucru este existenţa însăşi – a mărturisit cosmologul Allan Sandage – Cum se poate organiza materia nevie aşa încât să se autocontemple?"[21]

Într-adevăr, cum? Teoria lui Darwin presupune că substanţele chimice nevii, dacă au suficient timp şi dispun de condiţii prielnice, se pot dezvolta singure în materie vie. Incontestabil, de-a lungul anilor această concepţie s-a bucurat de o acceptare tot mai largă. Dar există date ştiinţifice care să susţină această convingere? Nu cumva, ca în cazul dovezii firelor de păr în procesul crimei din Oklahoma, această analiză este plină de speculaţii, dar conţine prea puţine fapte solide?

Ştiam că dacă oamenii de ştiinţă ar putea demonstra convingător că viaţa a putut apărea numai prin procese chimice naturale, atunci Dumnezeu ar fi inutil. Pe de altă parte, dacă dovezile indică în cealaltă direcţie, spre un Proiectant Inteligent, atunci întregul castel din cărţi de joc care este teoria evoluţiei a lui Darwin s-ar prăbuşi.

Această poveste poliţistă primordială m-a adus la Houston, Texas, unde am închiriat o maşină şi am trecut pe lângă ferme de vaci, până am ajuns la College Station, sediul Universităţii A&M din Texas. Nu departe de şcoală, într-o casă modestă cu etaj, am bătut la uşa unuia din cei mai influenţi experţi în domeniul apariţiei vieţii pe Pământul primordial.

AL TREILEA INTERVIU: DR. WALTER L. BRADLEY

Walter L. Bradley a făcut vâlvă în 1984, în calitatea lui de coautor al cărţii, *The Mystery of Life's Origin,* care făcea o analiză devastatoare teoriilor despre formarea materiei vii. Spre surpriza tuturor, prefaţa a fost semnată de biologul Dean Kenyon de la Universitatea de Stat din San Francisco, a cărui carte, *Biological Predestination,* argumentase anterior că substanţele chimice au capacitatea inerentă de a evolua în celule vii în anumite condiţii. Numind cartea lui Bradley „concludentă, originală şi irezistibilă", Kenyon a conchis: „Autorii cred, şi acum le împărtăşesc părerea, că există o fisură fundamentală în toate teoriile actuale despre originea chimică a vieţii".[22]

De atunci, Bradley a scris şi a vorbit mult despre felul cum a început viaţa. A contribuit la publicarea cărţilor *Mere Creation* şi *Three Views of Creation and Evolution,* iar împreună cu Charles B. Thaxton a scris „Information and the Origin of Life" pentru *The Creation Hypothesis.* Între articolele sale mai tehnice se numără „A Statistical Examination of Self-Ordering of Amino Acids in Proteins" (coautor), publicat în *Origins of Life and Evolution of the Biosphere,* care reflectă cercetările sale personale în domeniul originii vieţii.

Bradley şi-a luat doctoratul în tehnologia materialelor la Universitatea Texas din Austin şi a fost profesor de inginerie mecanică la Universitatea A&M din Texas timp de douăzeci şi patru de ani, unde a deţinut funcţia de şef de catedră timp de patru ani. Expert în polimeri şi în termodinamică, ambele de o importanţă critică în dezbaterea despre originea vieţii, Bradley este directorul Centrului de Tehnologia Polimerilor de la Texas A&M şi a beneficiat de subvenţii pentru cercetare în valoare de patru milioane de dolari.

A fost consultant la corporaţii precum Dow Chemical, 3M, B. F. Goodrich, General Dynamics, Boeing şi Shell Oil şi martor expert în aproximativ şaptezeci şi cinci de procese penale. În plus, este membru al Centrului pentru Înnoirea Ştiinţei şi Culturii de pe lângă Institutul Discovery şi a fost ales membru al Societăţii Americane pentru Tehnologia Materialelor şi al Asociaţiei Ştiinţifice Americane.

Bradley – un om retras şi cu vorbă domoală – care vorbeşte cu o tărăgănare texană specifică – este un familist convins. Cei doi copii şi cinci nepoţi locuiesc aproape unii de alţii, în College Station, şi se întâlnesc frecvent toţi împreună. De fapt, soţia lui Ann, fiica Sharon şi nepoţii Rachel, Daniel şi Elizabeth au luat masa de prânz cu noi, într-un local, după interviul nostru.

Ca om de ştiinţă preocupat de precizie, Bradley răspunde la întrebări în propoziţii atent formulate şi complete, având grijă să specifice nuanţele şi să nu exagereze concluziile. Vorbeşte cu respect despre evoluţioniştii cu care a polemizat de-a lungul anilor, inclusiv despre renumitul profesor de chimie Robert Shapiro de la Universitatea din New York, care a numit *The Mystery of Life's Origin* „o contribuţie importantă" ce „adună laolaltă principalele argumente ştiinţifice care demonstrează inadecvarea teoriilor actuale".[23]

La numai trei luni după pensionarea sa de la Texas A&M, Bradley, în vârstă de cincizeci şi şase de ani, arăta relaxat şi jovial în timp ce stăteam la masa în sufragerie. Era îmbrăcat confortabil într-o cămaşă sport albastru deschis, jeanşi şi şosete albe, fără pantofi. Era limpede încă de la început că venise pregătit pentru discuţia noastră: lângă el era aranjat pedant un teanc de documente. Cu totul pătruns de rigorile ştiinţei, Bradley voia să poată documenta tot ce spune.

Am început conversaţia noastră luându-l ca punct de plecare pe Darwin însuşi.

— Teoria evoluţionistă a lui Darwin a încercat să explice cum s-au dezvoltat formele simple de viaţă pe parcursul unor perioade lungi de timp în fiinţe tot mai complexe, am spus. Dar aceasta ignoră importanta întrebare cum a apărut viaţa la început. Ce spune teoria lui Darwin despre aceasta?

În timp ce se pregătea să răspundă, Bradley a luat o carte:

— Ei bine, nu avea o idee prea clară despre cum a apărut viaţa, a spus el punându-şi ochelarii cu rame aurii. În 1871 a scris o scrisoare în care a făcut câteva speculaţii – nu era nici măcar o ipoteză, doar nişte idei.

Şi Bradley a citit cuvintele lui Darwin:

> Se spune adesea că acum există toate condiţiile care ar fi putut exista vreodată pentru producerea iniţială a unui organism viu. Dar dacă (şi vai! ce mare dacă!) am putea concepe că într-o mică baltă caldă, în prezenţa a tot felul de săruri amoniacale şi fosforice, a luminii, căldurii, electricităţii etc., s-a format prin procese chimice un compus

proteic, capabil de a suferi transformări şi mai complexe, azi o asemenea materie ar fi devorată sau absorbită instantaneu, ceea ce nu pare a fi fost cazul înainte ca să se fi format fiinţele vii.[24]

Închizând cartea, Bradley a continuat:

— Deci Darwin a fost primul care a emis ipoteza că viaţa a apărut din substanţe chimice care s-au combinat între ele într-o „mică baltă caldă".

— După cum vorbeşte, pare să fie totul foarte uşor, am remarcat eu.

— Probabil că a subestimat problema din cauză că în vremea aceea se credea îndeobşte că viaţa se dezvoltă oarecum natural peste tot, a răspuns el. Oamenii credeau că viermii se dezvoltă spontan din carnea intrată în putrefacţie. Dar simultan cu publicarea *Originii speciilor* a lui Darwin, Francesco Redi a dovedit că bucăţile de carne protejate de muşte nu făceau niciodată viermi. Apoi Louis Pasteur a arătat că aerul conţine microorganisme care se pot multiplica în aer, creând impresia generării spontane a vieţii. El a anunţat la Sorbona, Paris, că „doctrina generaţiei spontane nu-şi va reveni niciodată de pe urma loviturii mortale date de acest experiment simplu".[25]

Bradley m-a lăsat să asimilez bine aceste informaţii, înainte să continue.

— Dar apoi, în anii '20, câţiva oameni de ştiinţă au spus că sunt de acord cu Pasteur că geneza spontană nu se produce într-o perioadă scurtă de timp. Dar ei au speculat că dacă au la dispoziţie *miliarde* şi *miliarde* de ani – aşa cum i-a plăcut să spună regretatului astronom Carl Sagan – s-ar putea ca până la urmă aceasta să se producă.

— Iată deci, am concluzionat, baza ideii că substanţele nevii se pot combina formând celule vii, dacă au la dispoziţie suficient timp.

— Întocmai, a spus el.

CĂRĂMIZILE DE BAZĂ ALE VIEŢII

I-am spus lui Bradley că în liceu şi la colegiu am învăţat că Pământul primitiv era acoperit cu bălţi de substanţe chimice şi avea o atmosferă care favoriza formarea vieţii. Cu energia generată de fulgere, substanţele chimice din această „supă prebiotică" – timp de miliarde de ani – s-au combinat între ele şi a rezultat o formă simplă de viaţă. Începând de aici, evoluţia a preluat controlul.

— Cine a conceput acest scenariu? am întrebat.

— Biochimistul rus Alexander Oparin a sugerat în 1924 că formaţiunile moleculare complexe şi funcţiile materiei vii au evoluat din molecule mai simple care preexistau pe Pământul primitiv, a spus

el. Apoi, în 1928, biologul britanic J. B. S. Haldane a teoretizat că lumina ultravioletă care acţiona asupra atmosferei primitive a Pământului a favorizat concentrarea zaharurilor şi a amino-acizilor în oceane şi că viaţa a apărut ulterior din această zeamă primordială.

Laureatul Nobel Harold Urey a sugerat că atmosfera primitivă a Pământului ar fi favorizat apariţia compuşilor organici. Urey a fost îndrumătorul tezei de doctorat a lui Stanley Miller la Universitatea din Chicago, şi Miller a fost cel care s-a decis să testeze experimental această ipoteză.

Numele lui Miller îmi suna cunoscut. Mi-amintesc că am învăţat la şcoală despre experimentul lui remarcabil, prin care a recreat în laborator atmosfera Pământului primitiv şi a descărcat electricitate în ea, simulând astfel efectele fulgerului. În scurt timp a descoperit că se creaseră amino-acizi – cărămizile de bază ale vieţii. Îmi amintesc că profesorul meu de biologie relata experimentul cu un entuziasm contagios, sugerând că acesta dovedeşte concludent că viaţa ar fi putut să apară din substanţe chimice nevii.

— Acest experiment a fost salutat ca o realizare epocală majoră la acea vreme, nu-i aşa? am întrebat.

— Oh, absolut! a declarat Bradley. Sagan l-a numit cel mai important pas în convingerea multor oameni de ştiinţă că viaţa ar putea să existe din abundenţă în cosmos.[26] Chimistul William Day a spus că experimentul dovedea că primul pas în crearea vieţii nu a fost un eveniment întâmplător, ci unul de-a dreptul inevitabil.[27] Astronomul Harlow Shapley a afirmat că Miller dovedise că „apariţia vieţii este în esenţă un proces biochimic automat care se produce natural, când există condiţiile fizice adecvate".[28]

Aceasta era, desigur, ceva impresionant.

— A rezolvat experimentul respectiv problema? am întrebat.

— Deloc, a răspuns Bradley. Un timp evoluţioniştii au fost extaziaţi. Dar a existat o problemă majoră cu acest experiment, care i-a invalidat rezultatele.

La şcoală nu ni s-a spus niciodată că experimentul lui Miller ar fi avut fisuri fatale.

— Care a fost problema? am întrebat.

— Miller şi Oparin nu au avut nici o dovadă reală că atmosfera Pământului primitiv ar fi fost compusă din amoniu, metan şi hidrogen, elemente pe care Miller le-a folosit în experimentul său. Ei şi-au bazat teoria pe chimia fizică. Au dorit să obţină o reacţie chimică favorabilă, deci au sugerat că atmosfera fusese bogată în aceste gaze. Oparin a fost

suficient de deştept să ştie că dacă porneşti de la gaze inerte precum nitrogenul şi bioxidul de carbon, acestea nu vor reacţiona.

Am făcut ochi mari. Iată o critică devastatoare la adresa experimentului lui Miller.

— Vreţi să spuneţi că totul a fost pregătit dinainte pentru a se obţine rezultatele dorite? am întrebat cu scepticism în glas.

— În esenţă, da, a răspuns el.

— Cum a fost atmosfera reală a Pământului primitiv? am întrebat.

— Începând din 1980, oamenii de ştiinţă de la NASA au arătat că Pământul primitiv nu a avut niciodată metan, amoniu sau hidrogen în cantităţi importante, a spus el. În schimb, atmosfera terestră era compusă din apă, bioxid de carbon şi nitrogen – şi pur şi simplu nu se pot obţine aceleaşi rezultate experimentale cu acest amestec. Nu va merge. Experimentele mai recente au confirmat că aşa stau lucrurile.

M-am lăsat greu pe spate în scaunul meu, uimit de implicaţiile celor dezvăluite de Bradley. Mi-am amintit de profesorul meu de biologie, care părea atât de convins că experimentul lui Miller valida evoluţia chimică a vieţii. Desigur, aceasta a fost gândirea vremii lui. Acum noile descoperiri au schimbat totul – dar generaţii întregi de foşti elevi încă mai trăiesc cu impresia că problema originii vieţii a fost rezolvată.

— Deci importanţa ştiinţifică a experimentului lui Miller în ziua de azi…, am început, îndemnându-l pe Bradley să termine propoziţia.

— … este zero, a spus el. Când manualele prezintă experimentul lui Miller, ar trebui să fie suficient de oneste încât să spună că a fost interesant din punct de vedere istoric, dar nu foarte relevant pentru modul în care s-a dezvoltat viaţa în realitate.[29]

Mi-a scăpat un fluierat uşor. Analogia cu procesul crimei din Oklahoma se dovedea a fi chiar mai potrivită decât crezusem eu.

ALCĂTUIREA UNEI CELULE

Înainte să mergem mai departe, m-am gândit că ar fi important să înţeleg câteva lucruri fundamentale despre materia vie, pentru a putea stabili dacă este rezonabil să cred că e produsul unor reacţii chimice necontrolate.

— Să începem prin a defini în ce constă diferenţa dintre un sistem viu şi unul care nu este viu, i-am spus lui Bradley.

— Un sistem viu trebuie să facă cel puţin trei lucruri: să proceseze energie, să stocheze informaţie şi să se reproducă, a precizat el. Toate sistemele vii fac aceste lucruri. Fiinţele umane îndeplinesc toate aceste

trei funcţii, deşi bacteriile le execută mult mai rapid şi mai eficient. Dar lucrurile nevii nu satisfac aceste criterii.

Gândindu-mă din nou la vremea lui Darwin, am întrebat:

— A considerat Darwin că materia vie elementară – să spunem, de exemplu, un organism unicelular – este mai degrabă simplă?

— Da, fără îndoială, a venit răspunsul lui. Probabil că lui Darwin nu i s-a părut că este foarte greu să creezi viaţă din materie nevie, deoarece nu credea că prăpastia dintre cele două ar fi foarte mare. În 1905, Ernst Haeckel a descris celulele vii ca fiind doar „globule omogene de plasmă".[30] La vremea aceea, nu exista nici o modalitate de a surprinde complexitatea care există în interiorul membranei celulare. Dar adevărul este că un organism unicelular este mai complicat decât orice am fost noi în stare să recreăm cu ajutorul computerelor de înaltă performanţă.

Cineva a descris foarte creativ – dar şi foarte exact – un organism unicelular ca pe o fabrică utilată cu o tehnologie de vârf, dotată cu limbaje artificiale şi cu sisteme de decodare; cu centrale de memorie care stochează şi accesează cantităţi impresionante de informaţii; cu sisteme de control de înaltă precizie ce reglementează asamblarea automată a componentelor; cu mecanisme de verificare şi de control al calităţii ce previn producerea erorilor; cu sisteme de asamblare ce folosesc principii de prefabricare şi de construcţie modulară; şi cu un sistem complet de reproducere, care permite organismului să se înmulţească cu viteze ameţitoare.

— Foarte impresionant, am spus eu. Dar poate că organismele unicelulare sunt mai complicate azi din cauză că s-au dezvoltat şi au evoluat de-a lungul eonilor. Poate că primele celule produse pe Pământul primitiv erau mult mai rudimentare şi prin urmare mai uşor de creat.

— Hai să acceptăm această teorie, a venit răspunsul lui Bradley. Dar chiar dacă încerci să-ţi imaginezi cum ar arăta celula vie minimală, nici aşa nu ar fi deloc simplă.

— Ce ar implica structurarea unui organism viu? am întrebat – şi apoi, înainte ca Bradley să deschidă gura ca să răspundă, am adăugat repede: Şi să fie la un nivel cât mai elementar.

— Bine, a spus el, dregându-şi glasul. În esenţă, se pleacă de la amino-acizi. Aceştia sunt de optzeci de tipuri diferite, dar numai douăzeci dintre ele se regăsesc în organismele vii. Şmecheria este, deci, să se izoleze numai amino-acizii potriviţi. Apoi amino-acizii potriviţi trebuie să se lege unii de alţii într-o secvenţă corectă pentru a produce molecule de proteină. Imaginează-ţi bucăţelele de plastic pe care copiii

le asamblează; pentru a obţine o funcţie biologică trebuie să asamblezi amino-acizii potriviţi în modul potrivit.

Imaginea copiilor asamblând piese de plastic a făcut ca procesul să pară – ei bine, o joacă de copii.

— Nu pare prea greu, am spus.

— Nu ar fi prea greu dacă ţi-ai folosi inteligenţa, selecţionând şi asamblând deliberat amino-acizii, unul după altul. Dar, ţine minte, aici este vorba de evoluţie chimică, neghidată de nici un ajutor extern. Şi mai există o mulţime de alţi factori de care trebuie să se ţină cont.

— Cum ar fi?

— De exemplu, alte molecule tind să reacţioneze mai uşor cu amino-acizii decât reacţionează amino-acizii între ei. Acum apare problema eliminării acestor molecule străine. Chiar şi în experimentul lui Miller, numai doi la sută din materialul pe care l-a produs au fost amino-acizi, deci ai avea mult material chimic care va îngreuna procesul.

Apoi mai există o complicaţie: amino-acizii sunt în proporţie egală dextrogiri şi levogiri, şi numai cei levogiri acţionează în materia vie. Ei bine, acum trebuie ca numai aceştia special selecţionaţi să se unească în succesiunea corectă. Şi, de asemenea, mai este nevoie de tipul corect de legături chimice – anume de legăturile peptidice – care să apară acolo unde trebuie, pentru ca proteina să se poată plia într-un mod tridimensional specific. Altfel nu va funcţiona.

Putem compara procesul cu un tipograf care scoate litere dintr-un coş şi formează cuvintele prin culegere manuală, ca altădată. Dacă acţiunea aceasta este ghidată de inteligenţă, nu este nici o problemă. Dar dacă iei literele la întâmplare şi le asamblezi hazardat – inclusiv cu susul în jos şi de la dreapta spre stânga – atunci ce şanse ai să obţii cuvinte, propoziţii şi paragrafe cu sens? Este extrem de improbabil.

În plus, pentru a forma o singură moleculă de proteină ar putea fi necesari o sută de amino-acizi corect asamblaţi. Şi, ţine minte, acesta este numai primul pas. Dacă creezi o moleculă de proteină nu înseamnă că ai creat viaţă. Acum va trebui să aduni laolaltă o serie întreagă de molecule de proteină – poate vreo două sute – cu funcţii potrivite, pentru a obţine o celulă vie tipică.

Fantastic! Începeam să înţeleg enormitatea problemei. Chiar dacă Miller ar fi avut dreptate în ce priveşte uşurinţa cu care s-ar fi putut produce amino-acizii în atmosfera primitivă a Pământului, procesul asamblării lor în molecule de proteină şi apoi asamblarea acestora într-o celulă funcţională ar rămâne totuşi de nepătruns pentru mintea umană.

— În sistemele vii, a continuat Bradley, informaţiile necesare pentru

orice formă de asamblare provin de la ADN. Toate celulele care compun orice plantă şi orice animal trebuie să aibă o moleculă de ADN. Gândeşte-te la această moleculă de ADN ca la un microprocesor ce reglează totul. ADN-ul lucrează mână în mână cu ARN-ul în coordonarea succesiunii corecte a amino-acizilor. Poate să facă lucrul acesta cu ajutorul instrucţiunilor biochimice – adică cu ajutorul informaţiei – care este codificată în ADN.

Aceasta ridica o problemă evidentă.

— De unde a apărut ADN-ul? am întrebat.

— Producerea ADN-ului şi a ARN-ului ar fi o problemă şi mai mare decât crearea proteinei, a răspuns el. Acestea sunt mult mai complexe şi ridică o grămadă de dificultăţi practice. De exemplu, sinteza cărămizilor cheie pentru ADN şi ARN a reuşit doar în condiţii extrem de neplauzibile, fără nici o asemănare cu cele de pe Pământul primitiv. Klaus Dose de la Institutul de Biochimie din Mainz, Germania, a recunoscut că dificultăţile sintetizării ADN-ului şi ARN-ului „depăşesc în prezent limitele imaginaţiei noastre".[31]

Ca să fiu sincer, originea unui sistem atât de sofisticat, care este deopotrivă bogat în informaţie şi capabil să se reproducă, i-a bulversat complet pe oamenii de ştiinţă preocupaţi de originea vieţii. Sir Francis Crick, laureat al premiului Nobel a spus: „Originea vieţii pare să fie aproape un miracol, atât de multe sunt condiţiile care au trebuit satisfăcute pentru a apărea viaţa".[32]

Chiar şi aşa, oamenii de ştiinţă au încercat să articuleze teorii inovatoare în încercarea de a explica în ce fel au ajuns biopolimerii (cum ar fi proteinele) să se asambleze numai cu cărămizile potrivite (amino-acizii) şi numai cu izomerii potriviţi (amino-acizii levogiri) formând numai legăturile peptidice potrivite şi producând numai succesiunea corectă. M-am hotărât să-l întreb pe Bradley cum apreciază ipoteza cea mai cunoscută propusă de oamenii de ştiinţă în ultimii ani.

Teoria 1: Teoria combinaţiei aleatorii

La şcoală am învăţat că dacă substanţele chimice ar fi avut o perioadă lungă de timp pentru a interacţiona în „mica baltă caldă" a Pământului primar, în final improbabilul ar fi devenit probabil şi ar fi apărut viaţa. Totuşi, după ce Bradley mi-a explicat ce ar fi trebuit să se întâmple, puteam să înţeleg de ce această teorie şi-a pierdut adepţii în ultimii ani.

— Oamenii de ştiinţă au crezut cândva că viaţa a apărut din combinaţia aleatoare plus factorul timp", pentru că credeau şi în teoria stării staţionare a universului, a spus Bradley. Aceasta însemna că

universul este infinit de vechi şi cine ştie ce se poate întâmpla dacă dispui de un timp infinit? Dar o dată cu descoperirea radiaţiilor cosmice în 1965, a început să domine în cosmologie teoria Big Bang. Vestea proastă pentru evoluţie a fost că aceasta însemna că universul are o vechime de numai aproximativ paisprezece miliarde de ani, dar cercetările mai recente au confirmat că Pământul are probabil o vechime chiar mai mică de cinci miliarde de ani.

— Totuşi, am exclamat eu, este o perioadă lungă de timp. În cinci miliarde de ani se pot întâmpla multe.

— De fapt, nu este chiar atât de mult cum pare. Pământului i-a trebuit mult timp ca să se răcească până la o temperatură capabilă a susţine viaţa. Pe baza microfosilelor, oamenii de ştiinţă estimează acum că intervalul de timp dintre momentul în care Pământul a atins temperatura potrivită şi momentul primei apariţii a vieţii a fost doar de aproximativ patru sute de milioane de ani. Asta nu înseamnă prea mult timp pentru evoluţia chimică. De fapt, Cyril Ponnamperuma de la Universitatea Maryland şi Carl Woese de la Universitatea din Illinois au sugerat că e posibil ca viaţa să fie la fel de veche ca Pământul şi ca originea ei să fi coincis virtual cu naşterea planetei.[33]

Şi nu numai că timpul a fost prea scurt, dar probabilitatea matematică pentru constituirea unui organism viu este atât de astronomică, încât nimeni nu mai crede că combinaţia aleatorie explică originea vieţii. Viaţa nu ar apărea nici măcar în condiţii optimizate. Dacă am lua tot carbonul din univers şi l-am aduce pe suprafaţa Pământului şi l-am lăsa să reacţioneze chimic cu cea mai mare viteză posibilă timp de un miliard de ani, probabilitatea de a crea o singură moleculă proteică funcţională ar fi de 1 la 10 urmat de şaizeci de zerouri.

O asemenea probabilitate este atât de infinitezimală, încât mintea omenească nici măcar n-o poate cuprinde.

— Asta face câştigul la loterie să pară un lucru sigur, am spus în zeflemea.

— Absolut. Behe a arătat că probabilitatea de a lega laolaltă doar o sută de amino-acizi pentru a crea întâmplător o moleculă proteică seamănă cu probabilitatea ca un orb să găsească un fir de nisip, marcat în prealabil, undeva în întinderea vastă a deşertului Sahara – şi nu o singură dată, ci de trei ori.[34] Sir Frederick Hoyle s-a exprimat foarte colorat când a spus că acest scenariu este la fel de probabil ca asamblarea întâmplătoare a un Boeing 747 complet funcţional de o tornadă care se abate într-un cimitir de fier vechi.

Cu alte cuvinte, probabilitatea practică a unui asemenea eveniment

este nulă. Acesta este motivul pentru care, deşi unii oameni fără educaţie în acest domeniu încă mai cred că viaţa a apărut la întâmplare, oamenii de ştiinţă au abandonat această convingere.

Teoria 2: Afinitatea chimică

După ce teoria combinaţiei aleatorii a fost definitiv respinsă ca explicaţie pentru originea vieţii, oamenii de ştiinţă au formulat o altă teorie: că trebuie să existe o atracţie inerentă care să determine amino-acizii să se lege spontan în secvenţa corectă pentru a se crea moleculele de proteină din care sunt compuse celulele vii. Această idee a fost popularizată într-o carte din 1969, al cărei coautor este Kenyon. Conform acestei teorii, viaţa ar fi „predestinată biochimic" datorită acestor preferinţe de legare biochimică.[35]

De fapt, cercetătorii au studiat *Atlas of Protein Sequence and Structure*, pentru a vedea dacă amino-acizii se poziţionează preferenţial într-o anumită vecinătate. Ei au analizat zece proteine şi au realizat un experiment ce părea să sugereze că această ipoteză este îndreptăţită.

— Pare a fi o explicaţie plauzibilă, i-am spus lui Bradley. Care-i sunt carenţele?

Deşi la momentul interviului nu ştiam acest lucru, i-am adresat întrebarea tocmai cuiva care făcuse parte dintr-o echipă ce combătuse această ipoteză în 1986.

— Am scris un program de calculator care să analizeze nu numai zece proteine, ci toate cele 250 de proteine din *Atlas*, a răspuns Bradley. Rezultatele au demonstrat concludent că seriile secvenţiale nu au nimic de-a face cu preferinţele chimice. În consecinţă, praful s-a ales de această teorie.[36] Chiar şi Kenyon, unul din cei mai mari adepţi ai ei, a abandonat în cele din urmă ideea.

Teoria 3: Tendinţele de ordonare internă

Această teorie are un titlu de-a dreptul intimidant: „termodinamica nonechilibrului". În esenţă, conceptul spune că în anumite condiţii, dacă un sistem este traversat de o anumită energie la o viteză suficient de mare, sistemul devine instabil şi se va rearanja într-o altă formă, mai complicată.

Un exemplu în acest sens este apa care se scurge dintr-o cadă de baie. Iniţial, moleculele de apă cad la întâmplare prin sifonul de scurgere. Dar spre sfârşit, scurgerea devine mult mai ordonată, moleculele formând spontan un vârtej.

— Unii oameni de ştiinţă au sugerat că această tendinţă a moleculelor de a deveni mai ordonate ar putea oferi o analogie pentru

modul în care natura se organizează spontan în anumite condiţii, i-am spus lui Bradley.

El cunoştea foarte bine această ipoteză.

— Problema este că nivelul de organizare despre care vorbeşti este foarte mic. Chiar şi Ilya Prigogine, expertul în termodinamică care a speculat pe marginea acestei teorii, a recunoscut recent că „încă mai există o prăpastie între cele mai complexe structuri pe care le putem produce în situaţii de nonechilibru în chimie şi complexitatea pe care o întâlnim în biologie".[37]

Şi are dreptate. Compară vârtejul dintr-o cadă de baie cu complexitatea bulversantă pe care am descris-o ca fiind necesară pentru crearea materiei vii, şi vei vedea că este o prăpastie incredibil de mare.

Alţi oameni de ştiinţă au considerat că o altă soluţie posibilă ar fi „termodinamica echilibrului". Exemplul adus în sprijinul ei este că dacă apa este răcită, se transformă în gheaţă. Iar moleculele din gheaţă sunt mai ordonate decât moleculele aleatorii ale apei. Unii au sugerat că acest principiu ar putea fi un alt mod în care natura se ordonează intern.

Dar Bradley a respins şi această teorie ca o argumentaţie similară.

— Şi aici, a spus el, este nevoie de un nivel foarte redus de informaţie pentru a se crea cristale de gheaţă, în comparaţie cu nivelul ridicat de informaţie necesar pentru ordonarea amino-acizilor în scopul creării moleculelor proteice. De aceea nici această teorie nu a avut succes.

Bradley a spus că există o deosebire semnificativă între „ordinea" întâlnită în lumea nevie şi „complexitatea specificată" a celulelor vii.

— Cristalele de gheaţă au un anumit nivel de ordine, dar această ordine este simplă, repetitivă şi necesită o cantitate mică de informaţie, ca şi cum ai umple o carte cu cuvintele „te iubesc, te iubesc, te iubesc", pagină după pagină. Prin contrast, complexitatea pe care o vedem în materia vie posedă un conţinut mare de informaţii, care specifică modul în care trebuie asamblaţi amino-acizii în succesiunea corectă, asemenea unei cărţi umplute cu propoziţii cu sens, care comunică o poveste.

Fără îndoială, energia poate crea tipare de ordine simplă. De exemplu, dacă vezi ondulaţii ale nisipului pe plajă, ştii că au fost create de acţiunea valurilor. Dar dacă ai vedea desenate în nisip cuvintele „Ion o iubeşte pe Maria" şi o inimă străpunsă de o săgeată, ai şti că simpla energie nu a fost suficientă pentru a le forma. Acesta este motivul pentru care renumitul teoretician al informaţiei, H. P. Yockey, a spus: „Încercările de a lega ideea de ordine... de organizarea

biologică... trebuie considerate ca un simplu joc de cuvinte care nu poate rezista unei analize atente".[38]

Teoria 4: Seminţe din spaţiu

Frustraţi de obstacolele aparent insurmontabile în calea evoluţiei chimice pe Pământ, unii oameni de ştiinţă - inclusiv Crick, co-descoperitorul ADN-ului - au sugerat că elementele de bază ale vieţii au venit de altundeva din spaţiu. Hoyle şi N. C. Wickramasinghe au speculat că particule de mărimea celulelor vii ar fi putut ajunge pe Pământ fără să fie arse în atmosferă. În timp ce călătoreau prin spaţiu, un strat subţire de praf de grafit le-ar fi putut proteja de razele distrugătoare ale luminii ultraviolete.

Această teorie a fost sprijinită de descoperirea unor amino-acizi în faimosul meteorit Murchison, care a căzut în Australia în 1969, precum şi într-un alt meteorit care a lovit Antarctica cu aproximativ 3,8 miliarde de ani în urmă.[39]

Crick şi Leslie Orgel au mers chiar şi mai departe, sugerând că s-ar putea ca sporii de viaţă să fi fost trimişi deliberat pe Pământ de o civilizaţie avansată; în intenţia de a transforma Pământul într-o zonă deşertică, într-o grădină zoologică sau într-un spaţiu de depozitare a deşeurilor cosmice.[40]

— Toate acestea sună destul de bizar, i-am spus lui Bradley. Dar poate că nu e la fel de bizar ca ideea că Dumnezeu a creat totul.

Faţa lui Bradley trăda dezaprobarea faţă de această abordare.

— Faptul că oamenii de ştiinţă vin cu acest fel de propuneri ciudate arată că ei nu-şi pot imagina un mod în care viaţa s-ar fi putut dezvolta natural pe Pământ; şi au dreptate în această privinţă, a spus el. Îmi place cum a apreciat Phillip Johnson situaţia: „Când un om de ştiinţă de calibrul lui Crick crede că trebuie să apeleze la extratereştrii nedetectabili, este vremea să ne întrebăm dacă nu cumva domeniul evoluţiei prebiologice a ajuns într-o fundătură".[41]

Cea mai mare fisură în această teorie este că ea nu rezolvă problema originii vieţii, a explicat Bradley. Gândeşte-te numai: dacă spui că viaţa a apărut altundeva, aceasta doar mută problema într-un alt loc! Dar rămân aceleaşi obstacole.

Deşi argumentul lui era desigur adevărat, eu mai vedeam o posibilitate.

— Poate că altă planetă ar avea atmosfera formată din amoniac, metan şi hidrogen, fiind astfel mai favorabilă producerii cărămizilor de bază ale vieţii, am sugerat eu.

— Chiar dacă ar fi aşa, a răspuns el, cum s-ar fi asamblat aceşti

amino-acizi şi aceste proteine în materie vie? O atare problemă ţine de informaţie – cum se aranjează atomii în secvenţa corectă – şi nu depinde de elementele care formează atmosfera. Chiar dacă amino-acizii au fost aduşi de meteoriţi pe Pământ, tot trebuie să ne confruntăm cu problema asamblării lor.

A. Dauvillier a scris în *The Photochemical Origin of Life* că această teorie „este o teorie facilă, un subterfugiu care încearcă să evite problema fundamentală a originii vieţii".[42] Nici măcar Stanley Miller nu se foloseşte de teoria aceasta. El a declarat revistei *Magazine*: „Materie organică din spaţiul cosmic – astea-s baliverne, nimic mai mult".[43]

Bradley a luat un raport asupra conferinţei internaţionale a oamenilor de ştiinţă pe tema originii vieţii, din iulie 1999, şi mi-a citit un fragment: „Înainte de sfârşitul celei de-a doua zile a conferinţei, cercetătorii au fost nevoiţi să cadă de acord că spaţiul extraterestru *nu* ar fi putut furniza toate moleculele prebiotice necesare".[44] Raportul continua, afirmând că evoluţionistul Shapiro a studiat meteoritul Murchison şi „a arătat că reacţiile secundare ar fi împiedicat molecule prebiotice din meteorit să fi format *vreodată* spontan molecule de viaţă".[45]

— Între timp, a adăugat Bradley, Christopher Chyba, un astronom de la NASA, a afirmat că deşi sondele spaţiale au confirmat existenţa unor compuşi organici în cometele din afara spaţiului terestru, „la viteze de cel puţin zece la cincisprezece mile pe secundă, temperaturile atinse la impact sunt atât de mari, încât arde aproape totul".[46] În plus, chiar dacă ar fi ajuns pe Pământ, rămâne întrebarea cum s-ar fi asamblat în materie vie.

Teoria 5: Hornurile termale oceanice

În 1977, oamenii de ştiinţă de la bordul submarinului de cercetare *Alvin*, aflaţi la o adâncime de jumătate de milă în Pacific, la vest de Ecuador, au descoperit hornuri termale neobişnuite pe fundul mării. În apropiere prosperau viermi tubulari, scoici şi bacterii, ale căror principală sursă de energie o reprezintă compuşii sulfurici ce se degajă prin acele orificii. De atunci s-au mai descoperit o mulţime de alte hornuri, în diferite locuri sub mări.

Aceasta l-a determinat pe Jack Corliss, un biolog specializat în viaţa marină, care în prezent lucrează la Centrul pentru Zboruri Spaţiale Goddard al NASA, să sugereze că hornurile respective ar fi putut asigura un mediu propice pentru naşterea vieţii.

„Aceste izvoare termale asigură un proces clar, sigur şi continuu

prin care se ajunge de la molecule foarte simple la celule vii şi la bacterii primitive", a declarat el revistei *Discover*.[47]

Unele publicaţii de popularizare, pline de speculaţii şi oferind prea puţine date concrete, au promovat acest concept. Totuşi, când autorul de articole ştiinţifice, Peter Radetcky l-a întrebat pe expertul în originea vieţii, Miller, ce crede în această privinţă, acesta i-a răspuns cu o ostilitate făţişă. „Ipoteza hornurilor oceanice este un real eşec. Nu înţeleg de ce mai trebuie s-o discutăm", a răspuns Miller exasperat.[48]

Bradley s-a arătat şi el sceptic când am adus în discuţie această teorie.

— Într-adevăr, hornurile oceanice ar putea asigura o sursă neobişnuită de energie care să determine unele substanţe chimice să devină reactive, a zis el. Dar ea nu răspunde nicicum problemei asamblării. Această teorie nu rezolvă cu nimic enigma unirii cărămizilor de bază ale vieţii în secvenţele potrivite şi cu legăturile potrivite.

Mai mult de-atât, a spus el, experimentele făcute de Miller şi Jeffrey Bada, de la Universitatea California din San Diego, au sugerat că temperaturile ridicate ale acestor hornuri supraîncălzite mai degrabă ar fi distrus decât ar fi creat compuşi organici complecşi.

Bradley a explicat:

— Acum se crede că toată apa oceanului este recirculată periodic prin aceste hornuri. Dacă până la urmă s-ar fi obţinut câteva molecule care ar fi început să crească în dimensiuni şi complexitate, ele ar fi fost atât de fragile încât ar fi fost distruse de căldură în timpul recirculării. Aceasta înseamnă că timpul necesar pentru evoluţia chimică s-ar reduce dramatic. Hornurile termale ar face necesară reluarea procesului la intervale destul de scurte – ceea ce ar împiedica dezvoltarea vieţii.

Teoria 6: Viaţa din mâl

O altă ipoteză popularizată de mass-media în ultimii ani a fost sugestia chimistului scoţian A. G. Cairns-Smith că viaţa ar fi apărut pe unele tipuri de mâl, a căror structură cristalină era suficient de complexă pentru a încuraja substanţele chimice prebiotice să se asambleze.[49]

— Ce puteţi spune despre această ipoteză? l-am întrebat pe Bradley.

— Într-un sens, mâlul putea fi de folos, pentru că moleculelor nu le place să reacţioneze în apă, şi suprafaţa mâlului ar fi putut să le ofere un mediu mai puţin umed, a răspuns Bradley.

Dar cum putea mâlul să ofere informaţia necesară pentru ordonarea în succesiuni corecte a substanţelor chimice? Mâlul cristalin

poate să asigure informaţii foarte, foarte puţine pentru ordonarea în nişte succesiuni foarte repetitive. Seamănă cu cartea despre care am vorbit puţin mai înainte, care este plină cu „te iubesc, te iubesc, te iubesc", pagină după pagină. Este ea ordonată? Da. Conţine multă informaţie? Nu. Aşa este şi cristalul – nimic mai mult decât informaţie redundantă. Este departe, foarte departe de complexitatea specifică de care are nevoie materia vie.

Chiar şi Cairns-Smith a recunoscut problemele pe care le ridică teoria lui. În 1991, el a admis: „Nimeni nu a reuşit să înduplece mâlul în vreun laborator să se supună unui proces care să semene cu evoluţia; de asemenea, nimeni nu a descoperit în natură ceva asemănător unui organism format spontan în mâl.[50]

CONCLUZIA CEA MAI REZONABILĂ

Oamenii de ştiinţă care studiază originea vieţii nu au reuşit până acum să arate în ce fel au evoluat substanţele chimice în materie vie. Recent unii au folosit modele computerizate în încercarea de a postula posibile iniţieri a reacţiilor chimice pe Pământul primitiv, dar aceste scenarii pot da rezultate numai dacă computerul este programat să elimine unele obstacolele insurmontabile pe care substanţele chimice le-ar fi avut de înfruntat în lumea reală.

Când un om de ştiinţă de la Institutul Santa Fe, unde au fost făcute unele simulări pe calculator, a comentat: „Dacă Darwin ar fi avut un calculator pe birou, cine ştie ce ar fi putut descoperi", expertul în originea vieţii John Horgan a remarcat ironic: „Într-adevăr, ce? Charles Darwin ar fi putut descoperi multe lucruri despre calculatoare şi foarte puţine despre natură".[51]

După ce atât de multe teorii s-au destrămat la o analiză mai atentă, l-am întrebat pe Bradley cum apreciază el stadiul cercetărilor despre apariţia vieţii.

— Nu există nici o îndoială că, cel puţin pentru moment, ştiinţa a ajuns într-un impas, a răspuns el. Optimismul anilor '50 a dispărut. Atmosfera de la conferinţa internaţională despre originea vieţii din 1999 a fost mai degrabă sumbră – plină de frustrare, pesimism şi disperare.[52] Nimeni nu pretinde că vreuna din alternative oferă o soluţie rezonabilă care să clarifice modul în care viaţa a trecut spontan de la nişte simple substanţe chimice la proteine, şi apoi la forme elementare de viaţă.

Bradley a întins mâna spre o carte şi a găsit repede citatul dorit.

— Biochimistul Klaus Dose, considerat unul din cei mai de seamă

experţi în domeniu, a rezumat situaţia aceasta destul de bine, a spus Bradley citindu-i cuvintele:

> Mai mult treizeci de ani de experimente cercetând originea vieţii prin evoluţie chimică şi moleculară au dus mai degrabă la o mai bună înţelegere a imensităţii problemei pe care o reprezintă originea vieţii pe Pământ decât la o soluţie. În prezent, toate discuţiile despre teoriile şi experimentele de principiu din domeniu sfârşesc fie în impas, fie cu recunoaşterea ignoranţei.[53]

Şi Bradley a continuat:

— Shapiro a dovedit cu argumente solide că toate teoriile actuale sunt şubrede.[54] Crick a mărturisit frustrat: „De fiecare dată când scriu o lucrare despre originea vieţii, jur că nu voi mai scrie alta, pentru că există prea multă speculaţie pornind de la prea puţine fapte reale".[55] Chiar şi Miller, la aproape patruzeci de ani după faimosul său experiment, a declarat publicaţiei *Scientific American* fără să exagereze deloc: „Problema originii vieţii s-a dovedit a fi mult mai dificilă decât am crezut la început, atât eu cât şi majoritatea celorlalţi oameni".[56]

Printr-o coincidenţă, aproape concomitent cu interviul meu cu Bradley, onestul evoluţionist Stephen Jay Gould de la Universitatea Harvard a fost rugat să scrie pentru revista *Time* un eseu care să răspundă la întrebarea dacă oamenii de ştiinţă vor reuşi vreodată să afle cum a început viaţa. Rezultatul a fost un eseu vag şi confuz, care se lansează în tot felul de idei, dar nu sugerează nici pe departe măcar o ipoteză care să explice cum a apărut viaţa din materie nevie.[57]

— Ce se poate face într-un asemenea impas ştiinţific? l-am întrebat pe Bradley.

— Aceasta depinde mult de concepţia metafizică a fiecăruia, a spus el. Shapiro, pe care-l respect foarte mult, spune că trebuie să existe legi fizice pe care nu le-am descoperit încă şi care în final ne vor arăta cum a apărut viaţa pe cale naturală. Însă în ştiinţă nu există nimic care să garanteze o explicaţie naturală a originii vieţii. Ştiinţa este neutră în ce priveşte rezultatul. Este greu să ne imaginăm că am putea descoperi noi legi ale naturii, pentru că ele vor trebui să aibă caracteristici compatibile cu cele existente.

— Atunci care credeţi că este ipoteza cea mai plauzibilă? am întrebat.

Bradley nu a răspuns imediat. S-a uitat la teancul de lucrări ştiinţifice, şovăind o clipă înainte de a se uita din nou la mine. Când privirile ni s-au întâlnit, a reluat:

— Dacă nu există o explicaţie naturală şi dacă se pare că nici nu

poate fi găsită vreuna, atunci cred că este potrivit să căutăm o explicaţie supranaturală. Cred că este cea mai rezonabilă deducţie pe baza dovezilor.

Aceasta părea să fie o mare concesie pentru cineva cu pregătire ştiinţifică.

— Nu vedeţi nici o dificultate în afirmaţia că cea mai bună explicaţie pare să fie un Proiectant Inteligent?

— Absolut nici una. Consider că oamenii care cred că viaţa a apărut în mod natural au nevoie de mult mai multă credinţă decât cei care au ajuns la concluzia rezonabilă că există un Proiectant Inteligent.

— Ce-i împiedică pe mulţi oameni de ştiinţă să ajungă la această concluzie?

— Mulţi *au ajuns* la această concluzie. Dar unora le stă în cale filozofia lor. Dacă sunt convinşi dinainte că nu există Dumnezeu, atunci indiferent cât de convingătoare ar fi dovezile, ei vor spune mereu: „Aşteptaţi puţin şi vom găsi ceva mai bun în viitor". Dar acesta este un argument metafizic. Oamenii de ştiinţă nu sunt mai obiectivi decât ceilalţi. Toţi abordează întrebările de genul aceasta cu idei preconcepute.

L-am întrerupt repede.

— Da, dar şi dumneavoastră porniţi de la ideea preconcepută că *există* Dumnezeu.

Bradley a dat din cap afirmativ.

— Desigur, a încuviinţat el. Şi am fost plăcut surprins, pentru că m-aş fi mulţumit şi cu dovezi mai puţine. Dar am descoperit dovezi absolut copleşitoare care indică spre un Proiectant Inteligent.

— Deci credeţi că datele sugerează convingător un Creator?

— *Convingător* este un termen prea slab, a răspuns el. Dovezile sunt irezistibile. Termenul „convingător" presupune că respectiva concluzie este mai probabilă decât contrariul ei; „irezistibilă" spune că trebuie să faci eforturi serioase ca să nu ajungi la acea concluzie.

— Dar sună atât de..., am spus, bâlbâindu-mă puţin în căutarea cuvântului potrivit – *neştiinţific*, am precizat în cele din urmă.

— Dimpotrivă, a răspuns Bradley, este foarte ştiinţific. În ultimii o sută cincizeci de ani, oamenii de ştiinţă au folosit argumente bazate pe analogii cu lucrurile înţelese pentru a formula ipoteze noi în domenii recent apărute în cercetarea ştiinţifică. Despre aşa ceva este vorba.

RAŢIONAMENT PRIN ANALOGIE

Metoda analogică a fost descrisă astfel în secolul al XIX-lea de astronomul John F. W. Herschel: „Dacă analogia dintre două fenomene

este foarte apropiată şi izbitoare, iar cauza unuia din fenomene este foarte evidentă, cu greu mai poate fi contestată acţiunea unei cauze analoage în celălalt fenomen, chiar dacă ea nu este atât de evidentă în sine".[58]

— Cum se aplică aceasta la problema originii vieţii? l-am întrebat pe Bradley.

— Dacă avem de-a face cu informaţii scrise – fie că este vorba de o pictură rupestră sau de un roman de pe Amazon.com – numai atunci când în spatele ei există o inteligenţă, de ce n-ar fi acelaşi lucru adevărat şi în cazul naturii? a argumentat Bradley.

Cu alte cuvinte, în ADN-ul fiecărei celule vii este codificată pur şi simplu informaţie scrisă. În engleză folosim un alfabet format din douăzeci şi şase de litere; în ADN există un alfabet chimic compus din patru litere, care se combină în diferite succesiuni pentru a forma cuvinte, propoziţii şi paragrafe. Acestea cuprind toate instrucţiunile necesare pentru a ghida funcţionarea unei celule. Ele conţin în formă codificată instrucţiunile după care celula creează proteine. Codul ADN funcţionează întocmai cum funcţionează succesiunile de litere în alfabetul nostru.

Ei bine, când suntem puşi în faţa limbii scrise, putem deduce, pe baza experienţei noastre anterioare, că ea are o cauză inteligentă. Şi pe baza unui raţionamentul analogic legitim putem conchide că remarcabilele succesiuni de informaţie din ADN au şi ele o cauză inteligentă. Prin urmare, aceasta înseamnă că viaţa pe Pământ a venit de la un „cineva", mai degrabă decât de la un „ceva".

Era fără îndoială un argument puternic şi convingător. Bradley a părut să reflecteze asupra lui preţ de câteva clipe, înainte de a-mi oferi o ilustraţie care să-i susţină ideea.

— Ai văzut filmul *Contact*?

— Desigur, am spus. A avut la bază cartea lui Carl Sagan.

— Aşa este, a răspuns el. În film, oamenii de ştiinţă scanează cerul în căutarea unor semne de viaţă inteligentă în spaţiu. Radiotelescoapele lor recepţionează numai sunete aleatorii din spaţiu. Este rezonabil să se presupună că în spatele lor nu există o inteligenţă. Apoi, într-o zi, ei încep să primească o transmisie de numere prime, care sunt numere divizibile numai cu ele însele şi cu unu.

Atunci cercetătorii deduc că este mult prea improbabil ca în spatele unui asemenea şir de numere să existe o cauză naturală. Aici nu mai era vorba de ceva aleatoriu; exista informaţie, un mesaj cu un conţinut. De aceea, ei au tras concluzia că în spatele şirului de numere există o cauză inteligentă. Aşa cum a spus Sagan însuşi cândva: „Ar fi suficientă

recepţionarea unui singur mesaj din spaţiu" pentru a şti că în univers există inteligenţă.[59] Acesta este raţionament analogic – ştim că unde există comunicare inteligentă, acolo există şi o cauză inteligentă.

Bradley mă sfredelea cu privirea în timp ce-şi expunea concluzia.

— Şi dacă un singur mesaj din spaţiu ne este suficient pentru a conchide că în spatele lui există o inteligenţă, atunci cum rămâne cu mulţimea mare de informaţii conţinute în ADN-ul fiecărei plante vii şi al fiecărui animal viu? a întrebat el, ridicând glasul pentru a-şi sublinia cuvintele.

Fiecare celulă din corpul omenesc conţine mai multe informaţii decât există în toate cele treizeci de volume ale *Enciclopediei Britannica*. Desigur este rezonabil să tragem concluzia că aceste informaţii nu sunt produsul aleatoriu al naturii nedirijate, ci sunt semnul inconfundabil al unui Proiectant Inteligent.

Era un argument ce nu mai admitea replică.

— Atunci, am spus, originea vieţii este călcâiul lui Ahile al evoluţiei.

— Aşa este. Phillip Johnson a spus odată: „Dacă darwiniştii vor să-L scoată pe Creator din cauză, trebuie să găsească o explicaţie naturalistă pentru originea vieţii".[60]

Lee, n-au fost în stare să facă lucrul acesta. În ciuda tuturor eforturilor, n-au reuşit să prezinte nici măcar cu o singură posibilitate care să aibă cât de cât sens. Şi nu există nici perspectiva că vor reuşi. De fapt, totul indică în cealaltă direcţie – în direcţia inconfundabilă a lui Dumnezeu. Astăzi ai nevoie de foarte multă credinţă pentru a fi un om de ştiinţă onest şi ateu.

„EU CREEZ MOLECULE"

Din întâmplare, nu departe în Houston, James Tour, cercetător în domeniul microparticulelor, profesor la Catedra de Chimie şi la Centrul pentru Ştiinţa şi Tehnologia Microparticulelor din cadrul Universităţii Rice, tocmai terminase de ţinut o prelegere.

Cu un doctorat în chimie organică la Universitatea Purdue şi cu o lucrare postdoctorală la Universitatea Stanford şi la Universitatea Wisconsin, Tour este în avangarda cercetărilor în domeniul molecular. A scris peste o sută patruzeci de articole de cercetare în domeniul tehnicii şi deţine şaptesprezece brevete în Statele Unite.

— Îmi câştig existenţa creând molecule, s-a prezentat el. Nici nu pot să vă spun cât de grea este această muncă.

Discursul său nu a urmărit să uimească auditoriul cu descrierile ultimelor sale eforturi în domeniul tehnologiei de vârf de a stoca

enorme cantităţi de informaţie la o scară microscopică, înlocuind astfel cipurile de silicon care sunt relativ mari şi greu de mânuit. Mai degrabă, scopul lui era să descrie ce a descoperit pătrunzând din ce în ce mai adânc în uluitoarele minunăţii de la nivel molecular: amprentele unui Proiectant Inteligent.

— Am un sentiment de veneraţie în faţa lui Dumnezeu pentru ceea ce a făcut prin creaţia Sa, a spus el. Numai un ageamiu, care nu ştie nimic despre ştiinţă, ar spune că ştiinţa îl îndepărtează pe om de credinţă. Dacă studiezi cu adevărat ştiinţa, ea te va aduce mai aproape de Dumnezeu.[61]

Ce ironie, m-am gândit. Cândva înţelegerea rudimentară a evoluţionismului ştiinţific m-a împins spre ateism; acum înţelegerea tot mai aprofundată a ştiinţei moleculare îmi cimenta încrederea în Dumnezeu. La fel ca în cazul crimei din Oklahoma, verdictul meu iniţial se bazase pe dovezi greşite, care au dus la o concluzie greşită.

Ideea că procese întâmplătoare ar putea fi responsabile de transformarea unor substanţe chimice moarte în întreaga complexitate a materiei vii este desigur, aşa cum a remarcat microbiologul Denton, „nimic mai mult sau mai puţin decât marele mit cosmogenic" al zilelor noastre.[62]

Revista *Time* greşea: Darwin nu L-a omorât pe Dumnezeu. Dispunem pur şi simplu de prea multe indicii puternice – mai ales în complexitatea uluitoare a atomilor nevăzuţi şi în misteriosul limbaj chimic codificat în dubla spirală a ADN-ului – care stabilesc că Creatorul există şi lucrează.

Deliberări

Întrebări pentru reflecţie sau studiu în grup

- Menţionaţi pe scurt ce aţi învăţat despre evoluţie. În ce mod v-a fost afectată concepţia despre Dumnezeu?
- Înainte de a citi acest interviu cu Wlater L. Bradley, cum aţi crezut că a apărut viaţa pe Pământ? V-a schimbat interviul acesta punctul de vedere? Cum şi de ce?
- Credeţi că este rezonabil să conchideţi pe baza dovezilor că există un Proiectant Inteligent? De ce da sau de ce nu? În lumina faptelor, credeţi că ar fi nevoie de mai multă credinţă pentru a crede că viaţa a apărut în mod natural, sau pentru a crede că viaţa a apărut printr-o cauză inteligentă?

Pentru dovezi suplimentare

Mai multe resurse pe această temă

Charles B. Thaxton, Walter L, Bradley şi Roger L, Olsen, *The Mystery of Life's Origin*, Dallas, Lewis and Stanley, 1984.

Phillip E. Johnson, *Darwin on Trial*, ed. a II-a, Downer's Grove, Ill., InterVarsity Press, 1993.

William A. Dembski, ed. *Mere Creation.* Downer's Grove, Ill., InterVarsity Press, 1998.

J. P. Moreland, ed., *The Creation Hypothesis*, Downer's Grove, Ill., InterVarsity Press, 1994.

Michael J, Behe, *Darwin's Black Box*, New York, The Free Press, 1996.

Michael Denton, *Evolution: A Theory in Crisis,* Chevy Chase, Md., Adler&Adler, 1986.

Hank Hanegraaff, *The FACE that Demonstrates the Farce of Evolution*, Nashville, Word, 1998.

4

OBIECŢIA 4: DUMNEZEU NU MERITĂ ÎNCHINARE, DACĂ UCIDE COPII NEVINOVAŢI

Biblia ne cere să fim ca Dumnezeu şi apoi, pagină după pagină, Îl descrie pe Dumnezeu drept un criminal în masă.

Robert A. Wilson[1]

Dar Tu, Doamne, Tu eşti un Dumnezeu îndurător şi milostiv, îndelung răbdător şi bogat în bunătate şi credincioşie.

Împăratul David[2]

În timp ce treceam printre detectoarele de metal şi pe lângă gardienii în uniforme, am sesizat un curent subteran de aşteptare la Casa Albă. În ciuda eforturilor de a crea o atmosferă de „agendă cotidiană", era clar că în spatele scenei se petrecea ceva important. Scandalul Monica Lewinsky escaladase şi preşedintele Clinton a fost supus presiunii de a se disculpa înainte ca procurorul special Kenneth Star să-şi înainteze mult-aşteptatul raport.

Clinton a întârziat o jumătate de oră la micul dejun, luând loc exact în faţa mea. Faţa lui era contractată, ochii obosiţi şi umflaţi. Îngrijorat de sănătatea lui, l-am întrebat cum se simte.

— M-am culcat abia la ora 3, a şoptit el răguşit.

Armata de ziarişti zgomotoşi căuta să ocupe poziţii cât mai bune în spatele încăperii, cu aparatele de fotografiat bâzâind, cu creioanele şi cu caietele de notiţe gata de atac. Clinton s-a ridicat şi a făcut câţiva paşi până la pupitru. În încăpere s-a lăsat tăcerea. Volubilitatea lui obişnuită dispăruse.

— S-ar putea ca azi să nu-mi găsesc la fel de uşor cuvintele ca altădată, a spus grupului mic de lideri religioşi adunaţi acolo. M-am culcat foarte târziu azi noapte, gândindu-mă şi rugându-mă în legătură cu ce ar trebui să spun azi.

Şi-a scos ochelarii ca să poată citi ce scrisese pe o foaie de hârtie. Ceea ce a urmat a fost cea mai emoţionantă şi dramatică declaraţie a sa de când ştirile despre aventura lui apăruseră în mass-media.

— Nu cred că există un mod plăcut de a spune că am păcătuit, a zis el cu ochii umezi şi cu faţa îndurerată. Pentru mine este important ca toţi cei care au avut de suferit de pe urma faptelor mele să ştie că

durerea pe care o simt este autentică – în primul rând şi cel mai important familia mea, de asemenea prietenii mei, personalul şi cabinetul meu, Monica Lewinsky şi familia ei, şi poporul american. Le-am cerut tuturor să mă ierte. M-am pocăit... Am nevoie de ajutorul lui Dumnezeu pentru a fi persoana care vreau să fiu.

Iată-l pe omul cel mai puternic din lume spunând că are „duhul zdrobit" din cauza comportamentului său imoral cu fosta stagiară. Toate iniţiativele lui economice, toate eforturile din politica externă şi toate programele lui sociale au dispărut în plan secund. Centrul atenţiei îl ocupa marea şi importanta problemă a caracterului.

Toată lumea se aşteaptă ca politicienii să-şi creeze o imagine publică pozitivă, conferindu-i multă strălucire prin comunicate de presă în avantajul lor şi prin evenimente regizate cu dibăcie, însă adevăratul lor caracter iese adesea la iveală prin alegerile particulare pe care le fac departe de lumina reflectoarelor. Desigur, deciziile morale pe care le fac în spatele scenei – fidelitatea lor conjugală şi sinceritatea fundamentală în relaţiile lor – sunt relevante pentru modul în care administrează problemele publice. La urma urmei, acestea dezvăluie adevăratul lor caracter.

Pe când eram ateu, am crezut că creştinii i-ar putea învăţa pe politicieni câteva trucuri pentru crearea unei imagini publice pozitive. Creştinii se concentrează neobosit asupra anumitor aspecte atrăgătoare ale caracterului lui Dumnezeu – dragostea Lui, harul Lui, iertarea Lui, îndurarea Lui, mila Lui dar subestimează sau ignoră pasajele biblice care par să dezvăluie aspecte mai tulburătoare ale caracterului Său.

Dar dacă ne concentrăm atenţia asupra naraţiunilor mai puţin discutate ale Vechiului Testament, despre masacre şi vărsări de sânge în masă, Dumnezeu apare brusc într-o altă lumină. Ca şi în cazul lui Clinton, a cărui imagine publică atent construită s-a năruit o dată ce relatările credibile despre neseriozitatea sa extraconjugală au fost dovedite, la fel şi imaginea lui Dumnezeu ca divinitate iubitoare şi binevoitoare este pusă la îndoială de istorisiri ce revelează un comportament aparent crud şi răzbunător. Descoperă oare aceste relatări brutale adevăratul caracter al lui Dumnezeu? Dacă da, mai merită El să fie venerat?

Charles Templeton are propria lui părere în această privinţă. „Dumnezeul Vechiului Testament este complet diferit de Dumnezeul în care cred majoritatea creştinilor practicanţi, a spus el. După standardele moderne, dreptatea Lui este scandaloasă... Este părtinitor, mereu nemulţumit, răzbunător şi gelos pe prerogativele Sale".[3]

Ateul George H. Smith este de acord: „Dumnezeul Vechiului

Testament a adunat o listă impresionantă de atrocităţi", a spus el. Lui Iehova I-a plăcut să extermine nemijlocit mulţimi mari de oameni, de obicei prin molimă sau foamete, şi adesea pentru ofense mai degrabă neobişnuite".[4] Lui Smith îi place să-l citeze pe fostul preşedinte Thomas Jefferson, care a spus că relatările Vechiului Testament Îl revelează pe Dumnezeu ca fiind „crud, răzbunător, capricios şi nedrept".[5]

Această problemă este suficient de deranjantă, dar în subsidiar mai există o problemă care trebuie explorată. Când studiază caracterul lui Dumnezeu, atât criticii cât şi creştinii apelează la Biblie ca sursă de informaţii. Dar este ea cu adevărat o carte demnă de încredere? Nu cumva este plină ochi de contradicţii şi de inconsecvenţe care-i subminează credibilitatea? Şi referirile ei istorice nu au fost oare puse la îndoială de arheologia modernă? Nu este Biblia mai degrabă o colecţie de legende imaginare decât o descriere exactă a Creatorului universului?

Aceste două probleme – caracterul lui Dumnezeu şi credibilitatea cărţii care susţine că ne vorbeşte despre El – au fost pentru mine obstacole majore pe când căutam adevărul în problemele spirituale. În perioada aceea m-am cufundat în tot felul de cărţi şi articole, în încercarea de a ajunge la nişte concluzii întemeiate. Aş vrea să fi putut face atunci ceea ce eram pe punctul de a face acum: să intervievez pe unul dintre apologeţii cei mai renumiţi şi eficienţi ai creştinismului din lume.

AL PATRULEA INTERVIU: DR. NORMAN L. GEISLER

Norman Geisler poate fi un orator tenace şi intimidant când mânuieşte referinţe biblice, descoperiri arheologice şi ştiinţifice, precum şi evenimente istorice pentru a combate pe cineva hotărât să discrediteze creştinismul. Memoria lui enciclopedică şi uimitorul său debit verbal i-au copleşit pe mulţi critici de-a lungul anilor.

Însă eu am dat peste un Geisler cu vorbă moale şi înfăţişare de bunic, care m-a invitat în biroul lui modest dar confortabil de la Seminarul Evanghelic al Convenţiei Baptiste de Sud din Charlotte, Carolina de Nord, unde este preşedintele instituţiei. Îmbrăcat lejer într-un pulover multicolor tras peste o cămaşă albastră, zâmbea uşor şi manifesta un simţ natural al umorului. Chiar şi aşa, s-a concentrat rapid, cu intensitatea unei raze laser, asupra problemelor pe care venisem de la aproape celălalt capăt al ţării ca să le discut cu el.

Geisler, un autor prodigios, răsplătit cu mai multe premii, este autorul, coautorul sau editorul a peste cincizeci de cărţi, inclusiv al

unor lucrări de referinţă, precum *General Introduction to the Bible, Innerancy, Introduction to Philosophy, Philosophy of Religion, When Skeptics Ask, When Critics Ask* şi *When Cultists Ask*. Una din lucrările mai recente este volumul ambiţios de opt sute patruzeci şi una de pagini, *Baker Encyclopedia of Christian Apologetics*, care tratează sistematic probleme care se întind de la „adevărul absolut" la „budismul Zen ".

Cu studii făcute la Colegiul Wheaton, la Universitatea din Detroit, la Universitatea statului Wayne, la Colegiul William Tyndale şi la Universitatea Northwestern, Geisler şi-a luat doctoratul în filozofie la Universitatea Loyola din Chicago. A fost preşedinte al Catedrei de Filozofie a Religiei la Seminarul Teologic Evanghelic Trinity din Deerfield, Illinois şi profesor de Teologie Sistematică la Seminarul Teologic Dallas. Este membru al Societăţii Filozofice Americane, al Asociaţiei Ştiinţifice Americane şi al Academiei Americane de Religie.

Geisler a călătorit mult – în toate cele cincizeci de state ale Americii şi prin douăzeci şi cinci de ţări de pe şase continente – conferenţiind pe tema dovezilor în sprijinul creştinismului şi polemizând cu sceptici renumiţi, precum umanistul Paul Kurtz. Prin urmare, ştiam că am prea puţine şanse să-l prind complet nepregătit cu vreo întrebare. Cu toate acestea, m-am înarmat cu câteva din cele mai dificile subiecte de discuţie.

Aşezându-ne faţă în faţă pe scaune îmbrăcate în piele maro, am scos o foaie de hârtie pe care îmi notasem cuvintele muşcătoare ale unui respectat patriot american, a cărui critică la adresa creştinismului este legendară.

— În 1794, am început eu, Thomas Paine a scris în *The Age of Reason*: „Ori de câte ori citim despre întâmplările obscene, despre destrăbălarea voluptuoasă, despre execuţiile şi torturile încărcate de cruzime, despre răzbunarea implacabilă cu care este plină peste jumătate din Biblie, ar fi mai potrivit s-o numim lucrarea unui demon decât Cuvântul lui Dumnezeu."[6]

Mi-am ridicat privirea spre Geisler, ca să văd dacă tresare la muşcătura cuvintelor lui Paine.

— Iată o problemă grea, am spus. Cum i-aţi răspunde dacă ar şedea azi aici?

Geisler şi-a aranjat ochelarii cu ramă aurită, apoi a remarcat cu un chicotit:

— În primul rând, i-aş spune că regret că nu are o Biblie. Când a scris prima parte a cărţii *The Age of Reason*, nu avea. Dar pe lângă asta, cred că el confundă două lucruri: ce consemnează Biblia şi ce aprobă Biblia.

— Lămuriţi-mi această deosebire prin câteva exemple, i-am cerut.

— De exemplu, Biblia consemnează minciunile lui Satan şi adulterul lui David, dar nu le aprobă, a explicat el. Este adevărat că în Biblie există o mulţime de povestiri necuviincioase. Cartea Judecătorilor relatează violarea unei femei, ciopârţirea ei în douăsprezece bucăţi şi trimiterea unei bucăţi din ea fiecărei seminţii a lui Israel.[7] Însă categoric Biblia nu aprobă acest lucru. În al doilea rând, cred că Paine greşeşte pur şi simplu. Biblia nu relatează despre nici o execuţie crudă şi chinuitoare pe care s-o fi poruncit Dumnezeu.

Am ridicat mâna în semn de protest.

— David a fost numit un om după inima lui Dumnezeu, şi totuşi Biblia spune că şi-a torturat duşmanii, am insistat eu. Ea spune că „i-a trecut prin ferestraie, prin grape de fier şi securi de fier şi i-a pus în cuptoarele de cărămizi".[8] Asta-mi sună a cruzime şi a tortură!

— Ia-o mai încet, m-a avertizat Geisler. Citezi din versiunea King James, care lasă aici loc unor interpretări greşite. Versiunea New International clarifică ebraica originală şi spune că David „i-a scos pe oamenii care erau acolo, punându-i să lucreze cu ferăstraie, cu grape de fier şi cu securi de fier şi dându-le de lucru la cuptoarele de cărămizi". Aceasta-i muncă – nu tortură – şi este foarte umană în comparaţie cu atrocităţile pe care le-au făcut duşmanii lui. În plus, avem aici încă un exemplu în care Biblia relatează ceva fără să aprobe neapărat.

Touche, m-am gândit în sinea mea. M-am recules repede şi am insistat.

— Lăsând la o parte pasajul acesta, mai există în Vechiul Testament o mulţime de masacre, am spus. Nu este totuşi o mare deosebire între Dumnezeul adesea crud al Vechiului Testament şi Dumnezeul iubitor al Noului Testament?

Geisler a zâmbit.

— Este interesant că întrebi acest lucru, a răspuns el, pentru că tocmai am studiat de câte ori foloseşte Biblia cuvântul pe care versiunea King James îl traduce prin „îndurare". Am descoperit că apare de 261 de ori în Biblie – şi şaptezeci şi doi la sută din apariţii sunt în Vechiul Testament. Avem deci un raport de unu la trei. Apoi am studiat cuvântul „dragoste" şi am descoperit că apare de 322 de ori în Biblie, cu o distribuţie de aproximativ 50% în fiecare Testament. Deci în ambele Testamente se insistă la fel de mult asupra dragostei.

În mod ironic, a adăugat el, s-ar părea că Dumnezeu este mai pornit să pedepsească în Noul Testament decât în Vechiul. De exemplu, Vechiul Testament vorbeşte foarte puţin despre pedeapsa veşnică în comparaţie cu Noul Testament.

— Atunci nu există evoluţie în caracterul lui Dumnezeu?

— Nu. De fapt, Biblia spune: „Eu sunt Domnul, Eu nu Mă schimb"[9]. În ambele Testamente avem acelaşi Dumnezeu imuabil – care este atât de sfânt, încât nu Se poate uita la păcat, dar a cărui inimă iubitoare, îndurătoare, iertătoare şi milostivă vrea să reverse iertarea peste toţi oamenii care se pocăiesc.

Milostivă? m-am gândit în sinea mea. *Îndurătoare?* Era vremea să trecem la aspectele dificile ce ţin de problema caracterului.

PORUNCILE LUI DUMNEZEU DE A UCIDE

M-am uitat ţintă în ochii lui Geisler. Cu vocea plină de sarcasm, am ridicat o obiecţie directă la adresa caracterului lui Dumnezeu.

— Vorbiţi despre milă şi îndurare, am spus, însă aceste calităţi sunt greu de înţeles văzând că Dumnezeu a poruncit un genocid atunci când le-a cerut israeliţilor în Deuteronom 7 „să-i distrugă în întregime" pe canaaniţi şi alte şase popoare, şi „să n-aibă milă de ele".

Spusele mele mi-au dat şi mai mult avânt

— Şi acesta nu a fost un incident izolat, am continuat, ambalându-mă tot mai mult. Dumnezeu a poruncit execuţia fiecărui întâi născut egiptean; a inundat pământul şi a ucis sute de mii de oameni; le-a cerut israeliţilor: „Du-te acum, bate pe Amalec şi nimiceşte cu desăvârşire tot ce-i al lui. Să nu-i cruţi şi să omori bărbaţii şi femeile, copiii şi pruncii, cămilele şi măgarii, boii şi oile".[10] Dumnezeu pare a fi mai degrabă violent şi brutal decât iubitor. Cum să I se închine oamenii dacă El porunceşte uciderea copiilor nevinovaţi?

În ciuda forţei întrebării, Geisler a păstrat un ton calm şi rezonabil.

— Aceasta arată, a spus el, că Dumnezeu are un caracter absolut sfânt şi că trebuie să pedepsească păcatul şi răzvrătirea. El este un Judecător drept, rol incontestabil al Persoanei Lui. Dar, în al doilea rând, caracterul Lui este de asemenea plin de îndurare. Ascultă: dacă cineva vrea să scape, El îl va lăsa să scape.

Geisler a făcut o pauză. Întrebarea mea necesita în mod clar o explicaţie mai detaliată.

— Lee, ai ridicat o mulţime de probleme serioase şi ele merită un răspuns bine gândit, a spus el. Te superi dacă zăbovim asupra acestor pasaje ceva mai mult? Pentru că dacă procedăm astfel, cred că tiparul acesta se va repeta mereu şi mereu.

L-am rugat printr-un un gest să continue.

— Vă rog, am spus, faceţi cum doriţi. Vreau cu adevărat să înţeleg problema.

— Să începem cu amaleciţii, a propus el. Ascultă, Lee, aceştia nu erau nicidecum nişte nevinovaţi. *Departe* de aşa ceva. Ne erau deloc un popor de oameni cumsecade. De fapt, au fost cu totul depravaţi. Scopul lor era să distrugă poporul Israel. Cu alte cuvinte, să comită un genocid. Şi dacă asta nu ajunge, gândeşte-te la miza jocului. Israeliţii erau poporul ales, prin care Dumnezeu avea să aducă mântuirea lumii întregi, în Isus Cristos.

— Deci spuneţi că ei meritau să fie nimiciţi? am întrebat.

— Nimicirea naţiunii a devenit necesară din cauza gravităţii păcatului lor, a spus Geisler. Dacă ar fi supravieţuit câţiva, ar fi putut să-şi reia atacurile împotriva israeliţilor şi împotriva planului lui Dumnezeu. Amaleciţii erau un popor de oameni tenace, vicioşi, şi războinici. Ca să vezi cât de reprobabili erau, îţi menţionez că i-au urmărit pe israeliţi şi i-au măcelărit cu laşitate pe cei mai vulnerabili din popor – pe cei slabi, pe bătrâni şi pe neputincioşi, care au rămas în urmă.

Voiau să şteargă de pe faţa pământului până şi pe ultimul israelit. Dumnezeu ar fi putut să scape de ei printr-un dezastru natural, un potop de exemplu, dar a folosit în schimb Israelul ca pe o unealtă a judecăţii Sale. El a acţionat nu numai pentru Israel, ci în ultimă instanţă pentru toţi oamenii de-a lungul istoriei, a căror salvare avea să fie asigurată de Mesia, care trebuia să Se nască din rândul evreilor.

— Dar copiii, am protestat. De ce a trebuit să fie ucişi copii nevinovaţi?

— Să nu uităm, a spus el, că la propriu vorbind, nimeni nu este cu adevărat nevinovat. Biblia spune în Psalmul 51 că toţi ne-am născut în păcat; mai exact cu înclinaţia de a ne răzvrăti şi de a păcătui. De asemenea, trebuie să ţinem seama de suveranitatea lui Dumnezeu asupra vieţii. Un ateu a ridicat odată această problemă într-o dezbatere şi eu i-am răspuns: „Dumnezeu a creat viaţa şi El are dreptul s-o ia. Dacă poţi crea viaţa, atunci ai dreptul s-o iei. Dar dacă nu poţi s-o creezi, atunci nu ai nici dreptul s-o iei". Şi auditoriul a aplaudat.

Oamenii consideră că ce este greşit pentru noi este greşit şi pentru Dumnezeu. Este greşit ca eu să-ţi iau viaţa pentru că nu eu am creat-o, şi de aceea nu este proprietatea mea. De exemplu, este un lucru rău ca eu să intru în curtea ta şi să-ţi smulg florile, să le tai, să le strivesc sau să le mut altundeva. Pot face lucrul acesta în curtea mea, pentru că florile de acolo sunt în proprietatea mea.

Ei bine, Dumnezeu este suveran peste tot ce este viaţă şi El are dreptul să o ia, dacă doreşte. De fapt, avem tendinţa să uităm că Dumnezeu ia viaţa fiecărui om. Este ceea ce se numeşte moarte. Singurele întrebări sunt când şi cum, pe care însă trebuie să le lăsăm în seama Lui.

CUM RĂMÂNE CU COPIII?

La nivel intelectual, până la acest punct înţelegeam răspunsul lui Geisler. Dar emoţional răspunsul nu era suficient de profund. Încă eram nehotărât.

— Dar copiii..., am insistat.

Geisler, el însuşi tată a şase copii şi bunic a nouă nepoţi, a răspuns cu înţelegere profundă.

— Din punct de vedere social şi fizic, soarta copiilor de-a lungul istoriei a fost întotdeauna legată de aceea a părinţilor, la bine şi la rău, a spus el.

Dar, Lee, trebuie să înţelegi situaţia amaleciţilor. În acea cultură rea, violentă şi stricată până în străfundurile ei nu exista nici o speranţă pentru copiii aceia. Poporul era atât de depravat, încât semăna cu o cangrenă care pune stăpânire pe piciorul unui om, de aceea Dumnezeu a trebuit să amputeze piciorul, altfel cangrena s-ar fi răspândit şi ar fi distrus totul. Într-un sens, acţiunea lui Dumnezeu a fost un act de îndurare.

— Îndurare? am întrebat. Cum aşa?

— Conform Bibliei, fiecare copil care moare înainte de a împlini vârsta responsabilităţii personale merge în cer, ca să-şi petreacă veşnicia în prezenţa lui Dumnezeu, a răspuns el. Ei bine, dacă ar fi continuat să trăiască în acea societate oribilă, fără îndoială că ar fi ajuns şi ei corupţi, prin urmare ar fi fost pierduţi pe veci.

— Ce vă face să credeţi că copiii merg în cer când mor? am întrebat.

— Isaia 7:16 vorbeşte despre o vârstă când copilul încă nu este responsabil moral, „înainte ca să ştie copilul să lepede răul şi să aleagă binele". Împăratul David a spus că după moarte va fi împreună cu fiul lui care murise la naştere. De asemenea, Isus a zis: „Lăsaţi copilaşii să vină al Mine şi nu-i opriţi. Căci Împărăţia lui Dumnezeu este a unora ca ei", ceea ce sugerează că ei vor merge în cer.[11] Mai există multe alte versete care susţin această părere.

Am sesizat imediat o aparentă inconsecvenţă.

— Dacă în ultimă instanţă a fost mai bine pentru acei copii să moară înainte de vârsta responsabilităţii, fiindcă astfel aveau să ajungă în cer, de ce nu se poate spune acelaşi lucru şi despre copiii nenăscuţi care sunt avortaţi în zilele noastre? am întrebat. Dacă sunt avortaţi, ei trebuie să meargă în mod sigur în cer, dar dacă se nasc şi cresc, ar putea să se răzvrătească împotriva lui Dumnezeu şi să ajungă în iad. Nu este acesta un argument puternic în favoarea avortului?

Răspunsul lui Geisler a venit neîntârziat.

— Nu, asta este o analogie greşită, a insistat el. În primul rând, Dumnezeu nu porunceşte astăzi nimănui să avorteze; de fapt, avortul este contrar învăţăturilor Bibliei. Să nu uităm, El este singurul care poate decide să ia o viaţă, deoarece El este Autorul absolut al vieţii. În al doilea rând, cultura noastă de astăzi nu este profund stricată ca societatea amalecită. În cultura aceea nu exista nici o speranţă; astăzi există speranţă.

— Deci, am spus, nu credeţi că Dumnezeu a fost nerezonabil când a poruncit nimicirea amaleciţilor?

— Acestui popor i s-a dat o mulţime de ocazii să se schimbe şi să evite nenorocirea, a spus el. De fapt, dacă îi socotim şi pe canaaniţi împreună cu amaleciţii, au avut la dispoziţie patru sute de ani ca să se pocăiască. Este o perioadă foarte lungă de timp. În final, după ce a aşteptat sute de ani pentru a le da ocazia să-şi abandoneze căile care duceau la autodistrugere, natura lui Dumnezeu impunea ca El să rezolve problema răului lor deliberat. Dumnezeu nu a acţionat nicidecum pripit.

Ei bine, trebuie să ţinem cont de faptul că cine dorise să iasă din acea situaţie o făcuse deja; au fost nenumărate ocazii de-a lungul anilor. Cu siguranţă că cei care au vrut să fie salvaţi de la nimicire au fugit şi au fost cruţaţi.

În Iosua 6, unde Biblia vorbeşte despre distrugerea Ierihonului şi a canaaniţilor, găsim acelaşi tipar. Şi canaaniţii au avut o cultură profund păcătoasă, atât de păcătoasă încât Biblia spune că L-a dezgustat pe Dumnezeu. Poporul practica brutalitatea, cruzimea, incestul, bestialitatea, prostituţia cultică, chiar şi sacrificiul copiilor prin ardere. Canaaniţii aveau o cultură agresivă şi doreau să-i anihileze pe israeliţi.

Întâlnim din nou oameni răi care au fost distruşi, dar cei drepţi din rândul lor au fost salvaţi. De exemplu, Rahav, care i-a ascuns pe spionii israeliţi, nu a fost pedepsită împreună cu restul poporului. Şi uită-te ce s-a întâmplat cu locuitorii stricaţi ai oraşului Ninive. Dumnezeu urma să-i pedepsească pentru că o meritau, dar ei s-au pocăit şi Dumnezeu i-a cruţat pe toţi. Deci iată ideea: *Dumnezeu era dispus să mântuiască pe oricine se pocăia.* Este important să ţinem minte acest lucru.

Vezi tu, scopul lui Dumnezeu în aceste cazuri a fost să distrugă naţiunea stricată, deoarece structura naţională era inerent rea, nu să distrugă oameni, dacă erau dispuşi să se pocăiască. Multe versete arată că principala dorinţă a lui Dumnezeu era să-i scoată pe aceşti oameni răi din ţara despre care ei ştiau deja că îi fusese promisă de mult timp lui Israel. În felul acesta, Israel putea să intre în ţară şi să fie relativ ferit de stricăciunea din exterior, care ar fi putut să-l distrugă asemenea unui

cancer. El a vrut să creeze un mediu în care Mesia să poată veni pentru binele a milioane de oameni de-a lungul istoriei.

— Tiparul era deci că oamenii primeau suficiente avertizări înainte? am întrebat.

— Desigur, a spus el. Şi să mai ţinem seama de un lucru: majoritatea femeilor şi copiilor fugeau înainte să înceapă luptele propriu-zise, lăsându-i în urmă pe războinicii care aveau să-i înfrunte pe israeliţi. Luptătorii rămaşi în urmă erau foarte aprigi; erau cei ce refuzau cu încăpăţânare să plece, purtătorii culturii stricate. Deci nu ştim cu siguranţă câte femei şi câţi copii au fost implicaţi realmete în lupte.

Pe lângă asta, printre legile pe care Dumnezeu le dăduse poporului Israel se număra şi aceea că ori de câte ori intrau într-o cetate duşmană, mai întâi trebuia să le facă locuitorilor o ofertă de pace. Oamenii aveau de ales: puteau să accepte oferta, şi în acest caz nu ar fi fost ucişi, sau puteau să o refuze şi să fie nimiciţi. Acesta este un lucru corect şi cinstit.

Trebuia să recunosc că aceste adevăruri aruncau o lumină nouă asupra problemei, în special comentariile lui Geisler despre multiplele avertismente şi probabilitatea ca femeile şi copiii să fi evacuat zona înaintea bătăliei. Şi oricât de tulburătoare ar fi aceste pasaje, era bine de ştiut că Israel venea cu o ofertă de pace înainte de a se angaja în luptă şi că tiparul biblic era că oamenii care se pocăiesc primesc şansa de a evita pedeapsa.

— Deci Dumnezeu nu era capricios?

— El nu este capricios, nu este arbitrar şi nu este crud. Dar, Lee, trebuie să-ţi spun ceva: Dumnezeu este incontestabil drept. Natura Lui cere ca El să rezolve problema oamenilor stricaţi care persistă cu încăpăţânare şi deliberat în păcatul lor. Şi nu asta ar trebui El să facă? Nu asta vrem şi noi – să se facă dreptate? Un adevăr cheie care trebuie ţinut minte este că de-a lungul istoriei, El este îndurător, milostiv, bun şi blând pentru cei care se pocăiesc şi se întorc la El. În final, cu toţii Îi vom vedea corectitudinea.

Totuşi, mai exista un episod neliniştitor – din nou, cu copii – care părea să pună la îndoială părerea lui Geisler că Dumnezeu nu acţionează în mod capricios. Este vorba despre unul din cele mai ciudate episoade din întreaga Biblie.

UN SUPERUCIGAŞ COSMIC?

Prorocul Elisei mergea pe drumul spre Betel, când i-au ieşit în cale nişte copii care l-au tachinat, bătându-şi joc de chelia lui. „Suie-te, pleşuvule! Suie-te, pleşuvule!" l-au ocărât ei. „Suie-te, pleşuvule!" Atunci el i-a

blestemat în Numele lui Dumnezeu. Apoi, într-un uimitor act de pedeapsă, doi urşi au ieşit brusc din pădure şi au sfâşiat patruzeci şi doi dintre copii.[12]

— Ei bine, dr. Geisler, aţi insistat că Dumnezeu nu este capricios, am spus eu. Dar aceasta pare o reacţie îngrozitoare la o ofensă minoră şi prostească. Să sfâşii patruzeci şi doi de copii nevinovaţi, doar pentru că şi-au bătut joc de un chel este ceva extrem de grav.

Geisler cunoştea foarte bine această problemă.

— Premisa întrebării tale este greşită, a răspuns Geisler. Aceştia nu au fost nişte copii mici şi nevinovaţi.

Pentru că anticipam acest răspuns, am scos o fotocopie a pasajului şi am întins-o în direcţia lui.

— Ba da, aşa au fost, am replicat. Uitaţi-vă chiar aici, am spus, arătându-i cuvintele. Scrie „băieţaşi".

Geisler a aruncat rapid o privire pe pagină, recunoscând imediat sursa.

— Din păcate, versiunea King James are aici o traducere care induce în eroare, a spus el. Experţii au stabilit că traducerea cea mai bună a originalului ebraic este „bărbaţi tineri". Versiunea New International foloseşte cuvântul „tineri". Din câte ne putem da seama, aceasta a fost o ceată violentă de adolescenţi periculoşi, comparabilă cu o bandă modernă de cartier. Viaţa prorocului era în pericol chiar şi numai prin numărul lor – dacă patruzeci şi doi au fost sfâşiaţi, cine ştie care era totalul celor care l-au ameninţat?

— L-au ameninţat? am întrebat. Asta-i bună! Şi-au bătut doar joc de chelia lui.

— Dacă înţelegem contextul, ne dăm seama că problema era mult mai serioasă decât pare, a răspuns Geisler. Comentatorii au remarcat că ocările lor urmăreau să pună la îndoială pretenţia lui Elisei de a fi proroc. În esenţă, ei spuneau: „Dacă eşti un om al lui Dumnezeu, de ce nu te înalţi la cer, aşa cum s-a înălţat prorocul Ilie?" Se pare că ei îşi băteau joc de lucrarea anterioară a lui Dumnezeu, când l-a înălţat pe Ilie la cer. Ei îşi exprimau dispreţuitor necredinţa în lucrarea lui Dumnezeu prin aceşti doi proroci.

Şi remarcile lor despre chelia lui Elisei erau foarte probabil o aluzie la obiceiul acelor zile, care cerea ca leproşii să se radă pe cap. Aşadar l-au atacat pe Elisei – un om cu demnitate şi cu autoritate în calitatea lui de proroc al lui Dumnezeu – ca pe un paria detestabil şi vrednic de dispreţ. În felul acesta ei au defăimat nu numai caracterul lui Elisei, ci şi pe acela al lui Dumnezeu, de vreme ce el era reprezentantul lui Dumnezeu.

— Totuşi, am insistat eu, nu este aceasta o ofensă minoră?

— Nu în contextul acelei vremi, a spus el. Elisei s-a simţit pe bună dreptate ameninţat de banda respectivă. Viaţa lui era în pericol. De fapt, ei l-au atacat pe el şi pe Dumnezeu. Aceasta a fost un fel de lovitură preventivă, menită a înfricoşa inimile oricui ar mai fi făcut aşa ceva, deoarece putea fi un precedent periculos. Dacă o ceată ameninţătoare de adolescenţi ar fi scăpat nepedepsiţi şi Dumnezeu nu i-ar fi luat apărarea prorocului Său, gândeşte-te numai ce impact negativ ar fi avut asupra societăţii. Ar fi putut da undă verde altor atacuri asupra prorocilor şi în consecinţă ar fi încurajat nesocotirea mesajului urgent pe care prorocii încercau să-l comunice din partea lui Dumnezeu.

De fapt, un comentator a spus: „În loc să demonstreze o cruzime dezlănţuită, atacul urşilor arată că Dumnezeu încearcă în mod repetat să-i aducă pe oameni la Sine prin judecăţi minore, înainte ca păcatul lor să fie prea mare, atrăgând după sine pedeapsa în forţă... Căderea dezastruoasă a Samariei ar fi putut să fie evitată, dacă oamenii s-ar fi pocăit în urma atacului urşilor'.[13]

Şi în final, a adăugat Geisler, aş spune încă o dată că trebuie să ţinem cont de suveranitatea lui Dumnezeu. Nu Elisei a luat vieţile acestor tineri, Dumnezeul care i-a creat a fost Cel care a trimis urşii. Şi dacă El a creat viaţa, are tot dreptul s-o ia. Atacul acelei bande asupra prorocului a scos la iveală adevărata lor atitudine faţă de Dumnezeu, şi este întotdeauna periculos şi distructiv ca cineva să blesteme provocator şi să I se împotrivească cu încăpăţânare lui Dumnezeu.

Am împăturit fotocopia pasajului.

— Deci este o înţelegere greşită a textului original să considerăm că aici ar fi vorba de nişte simpli copii, am spus.

— Aşa este, a răspuns el. Ebraica folosită pentru a-i desemna sugerează că aveau cel mai probabil între doisprezece şi treizeci de ani. De fapt, acelaşi cuvânt ebraic este folosit altundeva pentru a descrie bărbaţi în armată.[14] După cum se vede, când totul este pus în perspectiva corectă, rezultatul este o imagine complet diferită decât cea iniţială.

Până acum, răspunsurile lui Geisler au contracarat majoritatea argumentelor împotriva caracterului lui Dumnezeu, echilibrând şi punând lucrurile în context pentru a facilita înţelegerea intenţiei Lui în respectivele episoade controversate. Deşi pasajele discutate rămâneau tulburătoare, dacă le priveai din celălalt punct de vedere era mai uşor să-I acorzi lui Dumnezeu prezumţia de nevinovăţie, în special în lumina preponderenţei altor dovezi ale îndurării şi dragostei Sale.

Dar mai era o problemă conexă referitoare la caracterul lui Dumnezeu, care-i interesează pe mulţi oameni în zilele noastre: cum a tratat Dumnezeu animalele? De ce a creat Dumnezeu o lume în care animalele carnivore îşi pândesc mereu prada şi în care moartea violentă este o parte integrantă a vieţii? Şi, mai important, nu revelează aceasta ceva deranjant în atitudinea Lui?

DUREREA ANIMALELOR

Charles Templeton a ridicat problema suferinţei din lumea animală când a scris în *Farewell to God*:

> Realitatea cruntă şi inevitabilă este că întreaga viaţă este întemeiată pe moarte. Orice creatură carnivoră trebuie să ucidă şi să devoreze alte creaturi... Cum a putut un Dumnezeu iubitor şi atotputernic să creeze asemenea orori?... Fără îndoială că nu ar depăşi competenţa unei divinităţi atotştiutoare să creeze o lume animală care să se poată susţine şi perpetua fără suferinţă şi moarte.[15]

— Ce spuneţi despre asta? l-am întrebat pe Geisler, după ce i-am redat citatul lui Templeton.

— Cuvintele acestea conţin mult adevăr, a răspuns Geisler.

Nu m-am aşteptat la acest răspuns.

— Credeţi? am întrebat.

— Da, a confirmat el. Dar, din nefericire, este ca un pahar de apă potabilă amestecată cu un strop de arsenic. Apa este bună, dar e otrăvită.

— Cum aşa?

— Apa bună este că da, Dumnezeu poate să creeze asemenea animale. Şi adevărul este că le-a şi creat. Paradisul originar a avut animale de felul acesta şi Paradisul care va veni – Paradisul restaurat – va avea şi el asemenea animale. De fapt, ni se spune că Dumnezeu a creat iniţial animalele şi fiinţele umane ca să fie ierbivore.

Cu aceste cuvinte, Geisler a băgat mâna sub scaun şi a scos o Biblie. A deschis-o pe la început; ochii lui au parcurs pagina, apoi s-au oprit spre sfârşitul primului capitol şi a citit cu voce tare:

> Şi Dumnezeu a zis: „Iată că v-am dat orice iarbă, care face sămânţă, şi orice este pe faţa întregului pământ, şi orice pom, care are în el rod cu sămânţă: aceasta să fie hrana voastră. Iar tuturor fiarelor pământului, tuturor păsărilor cerului şi tuturor vietăţilor, care se mişcă pe pământ, care au în ele o suflare de viaţă, le-am dat ca hrană toată iarba verde". Şi aşa a fost.[16]

Închizând cartea, Geisler a continuat:

— Dumnezeu nu a intenţionat ca animalele să se mănânce între ele în Paradis, şi animalele nu se mâncau unele pe altele. Prorocul Isaia a spus că într-o zi Dumnezeu „va crea ceruri noi şi un pământ nou", unde „lupul şi mielul vor paşte împreună, leul va mânca paie, ca boul".[17] Cu alte cuvinte, nu se vor mai produce omoruri ca acum.

Pe scurt, tot ce a creat Dumnezeu a fost bun. Dar situaţia s-a schimbat la căderea omului în păcat. Când lui Dumnezeu I s-a cerut să plece, El a plecat parţial. Romani 8 spune că toată creaţia a fost afectată – şi aici se include fauna, flora, fiinţele umane, totul. S-au produs schimbări genetice fundamentale; vedem, de exemplu, cum durata vieţii a scăzut rapid după căderea în păcat. Însă Dumnezeu nu a plănuit ca lucrurile să fie aşa; ele stau altfel numai din cauza păcatului. Dar la sfârşit, creaţia va fi restaurată.

— Totuşi când a instituit sistemul de jertfe animale în Vechiul Testament, nu a fost Dumnezeu crud cu animalele? am întrebat.

— Modul în care erau omorâte acele animale era foarte uman. Era moartea cea mai puţin dureroasă. Şi nimic din animal nu era aruncat. Oamenii mâncau carnea, pielea o foloseau pentru îmbrăcăminte, deci în esenţă ei erau crescători şi îngrijitori de animale. Prin aceasta nu se urmărea extincţia unei specii. Şi desigur, a existat un motiv important pentru jertfele animale – ele prefigurau jertfa supremă pe cruce a lui Isus Cristos, Mielul lui Dumnezeu, ca plată pentru păcatele noastre.

— Cum rămâne cu toată durerea din lume ce rezultă din faptul că animalele vânează şi omoară alte animale? am întrebat. Suma totală a suferinţelor pe care le permite Dumnezeu în lume este absolut enormă.

— Cred că toată această premisă este greşită, a răspuns el. Aşa cum a spus C. S. Lewis, nu există o sumă totală a durerii. Este un termen impropriu. Nici un om sau nici un animal nu îndură suma totală a durerii. De fapt, nici un om nu îndură într-o singură experienţă suma totală a durerii din întreaga lui viaţă. Zece kilograme de durere răspândite de-a lungul a treizeci de ani înseamnă numai treizeci de grame pe an şi prin urmare doar câteva miligrame pe zi.

În ceea ce priveşte animalele, trebuie să ne amintim că Biblia interzice foarte clar abuzarea lor. Creştinii ar trebui să se opună oricărui comportament urât faţă de animale. Totuşi, nu sunt de acord cu premisa mişcării drepturilor animalelor, care susţine că animalele au drepturi morale. Ele nu sunt fiinţe morale. Desigur, oamenii morali pot face lucruri imorale animalelor, dar Biblia spune: „Cel neprihănit se

îndură de vite".[18] Scopul animalelor este să ne slujească şi să ne ajute, şi cruzimea faţă de ele este greşită moral.

PUTEM AVEA ÎNCREDER ÎN BIBLIE?

Geisler se baza pe Biblie în evaluarea caracterului lui Dumnezeu. Fiind autorul unei cărţi despre ineranţa Scripturii, opinia lui Geisler despre această carte este bine cunoscută: el crede că Biblia este inspirată în mod unic de Dumnezeu şi reală în tot ce învaţă şi în tot ce tratează. Totuşi, există vreun motiv raţional pentru a crede că Biblia revelează corect adevărul despre Dumnezeu?

Filozoful ateu George H. Smith crede că nu. „Biblia nu conţine nici o urmă de influenţă supranaturală, a spus el. Dimpotrivă, Biblia este evident produsul unor oameni superstiţioşi care uneori nu se dădeau în lături să o trădeze, dacă trădarea le-ar fi promovat doctrinele".[19]

Templeton respinge trufaş o marea parte a Bibliei, considerând-o o colecţie de „poveşti populare meşteşugite", şi adaugă că „nu mai este posibil ca o persoană instruită sau o femeie instruită să creadă că... Biblia este fie un document credibil..., fie, aşa cum insistă Biserica creştină, Cuvântul infailibil al lui Dumnezeu".[20]

În anii cât am fost ateu, mi-am bătut joc de povestirile fantastice şi de mitologia bătătoare la ochi, care credeam că descalifică Biblia de a fi o carte inspirată divin - o părere care, în paranteză fie spus, mă scutea într-un mod foarte convenabil de necesitatea de a-i urma principiile morale. Deşi nu-i studiasem niciodată temeinic conţinutul, m-am grăbit să o resping pentru a fi liber să trăiesc o viaţă stricată, care era în dezacord flagrant cu dogmele ei.

Timpul petrecut cu Geisler era o ocazie rară pentru a auzi personal de ce a ajuns el la concluzia contrară şi de ce apără cu atâta zel Biblia, considerând-o demnă de încredere. M-am ridicat ca să-mi întind puţin picioarele şi am făcut câţiva paşi până la o bibliotecă, unde mi-am plimbat privirea la întâmplare peste titluri. Apoi m-am întors spre Geisler şi am spus:

— Totul depinde de răspunsul la întrebarea dacă Biblia este adevărată. Pe ce vă bazaţi când susţineţi că este adevărată?

Cu încrederea lui caracteristică, Geisler a răspuns:

— Există mai multe dovezi în sprijinul credibilităţii Bibliei decât pentru oricare altă carte din antichitate.

Pentru mine, însă, constatarea lui semăna mai mult a concluzie decât a dovadă.

— Va trebui să-mi daţi câteva argumente care să vă susţină convingerea, am spus aşezându-mă din nou pe marginea scaunului, în aşteptarea răspunsului lui Geisler.

— Există o mulţime de dovezi despre care aş putea vorbi, a început el. Aş putea vorbi despre unitatea Bibliei – şaizeci şi şase de cărţi scrise în stiluri literare diferite probabil de către patruzeci de autori diferiţi, provenind din medii sociale diferite, de-a lungul a peste o mie cinci sute de ani, şi totuşi Biblia prezintă o singură dramă în continuă desfăşurare, cu un singur mesaj central. Aceasta sugerează existenţa Minţii divine despre care scriitorii afirmă că i-a inspirat.

Şi mai există puterea transformatoare a Bibliei – ea a înnoit încă de la începuturile ei oameni, dându-le speranţă, curaj, un scop, înţelepciune, călăuzire, putere şi a fost o ancoră pentru vieţile lor. În timp ce islamul a fost răspândit la început cu sabia, creştinismul primar a fost răspândit de Duhul, chiar şi atunci când creştinii erau ucişi de săbiile romane.

Cred totuşi că cele mai convingătoare dovezi se încadrează în două categorii. În primul rând există confirmarea arheologică a credibilităţii ei şi în al doilea rând avem confirmarea miraculoasă a autorităţii ei divine.

Motivul 1: Confirmarea arheologică

Geisler şi-a început discuţia despre dovezile arheologice citând cuvintele lui Isus, care a spus: „Dacă v-am vorbit despre lucruri pământeşti şi nu credeţi, cum veţi crede când vă voi vorbi despre lucrurile cereşti?”[21]

— Invers, a spus Geisler, dacă putem avea încredere în Biblie când ne vorbeşte despre lucruri pământeşti evidente care pot fi verificate, atunci ne putem încrede în ea şi în domeniile în care nu o putem verifica direct, empiric.

— Atunci cum a fost confirmată Biblia? am întrebat eu. Pentru că investigasem câteva din confirmările arheologice ale Noului Testament în cartea mea precedentă, *Pledoarie pentru Cristos*, acum mă interesa în special arheologia Vechiului Testament şi l-am rugat pe Geisler să înceapă de aici.

— S-au făcut mii – nu sute – de descoperiri arheologice în Orientul Mijlociu care susţin imaginea de ansamblu prezentată în relatările biblice. Nu cu mult timp în urmă s-a raportat o descoperire care atestă existenţa împăratului David. Patriarhii – istoriile despre Avraam, Isaac şi Iacov – au fost considerate cândva legendare, dar pe măsură ce cunoştinţele noastre în domeniu se extind, aceste istorisiri sunt confirmate tot mai mult. Distrugerea Sodomei şi a Gomorei a fost

considerată mit, până când s-au găsit dovezi că toate cele cinci oraşe menţionate în Geneza au fost situate exact acolo unde le menţionează Vechiul Testament. În ceea ce priveşte distrugerea în sine, arheologul Clifford Wilson a spus că există „dovezi clare ce atestă marele incendiu din trecutul îndepărtat".[22]

În plus, a adăugat Geisler, au fost confirmate şi diferite aspecte ce ţin de captivitatea iudaică. De asemenea, toate referirile din Vechiul Testament la un împărat asirian s-au dovedit a fi corecte; o excavaţie din anii '60 a confirmat că israeliţii ar fi putut, într-adevăr, pătrunde în Ierusalim printr-un tunel în timpul domniei lui David; există dovezi că omenirea a avut cu adevărat la un moment dat o singură limbă, aşa cum spune Biblia; acum se excavează locul unde este amplasat Templul lui Solomon; şi altele, şi altele. De multe ori arheologii au fost sceptici cu privire la Vechiul Testament, însă noile descoperiri confirmă relatările biblice.

— De exemplu..., am spus.

— De exemplu, Samuel spune că după moartea lui Saul, armele lui au fost aşezate în templul Astarteei, care era o zeiţă canaanită a fertilităţii, la Bet-Şan; Cronici se referă la capul lui Saul despre care se spune că a fost pus în templul unui zeu filistean al grâului, pe nume Dagon. Ei bine, arheologii au crezut că toate aceste afirmaţii trebuie să fie eronate, prin urmare Biblia nu este demnă de încredere. Ei nu credeau că două popoare duşmane ar fi putut avea temple în acelaşi loc.

— Ce au descoperit arheologii? am întrebat.

— Au confirmat prin excavaţii că au existat într-adevăr două temple în acelaşi amplasament, unul pentru Dagon şi unul pentru Astartea, separate de un gang. Se pare că filistenii au adoptat-o pe Astartea ca zeiţă a lor. Până la urmă Biblia a avut dreptate.

Acest fenomen s-a repetat mereu şi mereu. Biblia face peste treizeci de referiri la hitiţi, însă criticii spuneau că nu există dovezi că acest popor ar fi existat vreodată. Ei bine, nişte arheologi care săpau în Turcia modernă au descoperit vestigii ale hitiţilor. Marele arheolog William F. Albright a declarat: „Este dincolo de orice îndoială că arheologia confirmă istoricitatea substanţială a tradiţiei Vechiului Testament".[23]

Apoi l-am rugat pe Geisler să-mi expună în continuare pe scurt motivele pentru care crede că arheologia confirmă Noul Testament.

— În *The Book of Acts in the Setting of Hellenistic History*, ilustrul istoric al lumii romane, Colin J. Hemer arată că arheologia a confirmat nu zeci, ci sute şi sute de detalii din relatările biblice ale Bisericii

primare, a spus Geisler. Au fost coroborate până şi detalii minore, precum direcţia bătăii vântului, adâncimea apei la o anumită distanţă de mal, boala care bântuia pe o anumită insulă, numele oficialilor locali şi aşa mai departe.

Ei bine, cartea Faptele Apostolilor a fost scrisă de istoricul Luca. Hemer enumeră mai mult de zece argumente pentru care Faptele trebuie să fi fost scrisă înainte de anul 62 d.Cr., sau la aproximativ treizeci de ani după răstignirea lui Isus. Chiar mai devreme de această dată, Luca a scris Evanghelia care-i poartă numele şi care este substanţial identică cu celelalte relatări biblice ale vieţii lui Isus.

Deci acest istoric impecabil, care s-a dovedit a avea dreptate în sute de detalii şi a nu fi greşit niciodată, scrie întreaga istorie a lui Isus şi a Bisericii primare. Ba mai mult, a scris-o în prima generaţie de la evenimente, când martorii oculari mai erau încă în viaţă şi ar fi putut-o combate, dacă ar fi fost exagerată sau falsă. Nu putem găsi ceva asemănător în cazul altor cărţi religioase ale antichităţii.[24]

— Este Hemer o voce izolată în această apreciere? am întrebat.

— Nicidecum, a venit răspunsul. Proeminentul istoric Sir William Ramsey a fost la început sceptic, dar după ce a studiat Faptele a ajuns la concluzia că „naraţiunea este miraculos de adevărată în diferitele sale detalii.[25] Marele istoric al perioadei clasice de la Universitatea Oxford, A. N. Sherwin-White a spus: „În cazul Faptelor, confirmarea istoricităţii este copleşitoare" şi că „orice încercare de a-i respinge istoricitatea fundamentală trebuie să pară acum absurdă".[26]

Mai înainte l-am menţionat pe arheologul William F. Albright, care a fost timp de patruzeci de ani liderul Şcolii Americane de Cercetări Orientale. La început a fost liberal, dar a devenit tot mai conservator, pe măsură ce a studiat documentele arheologice. El a concluzionat că criticii radicali ai Noului Testament sunt „prearheologici" şi că părerile lor sunt „foarte învechite".[27]

M-am lăsat pe spate în scaunul meu de piele, reflectând la atacul susţinut al lui Geisler cu fapte şi citate. Argumentul era puternic: dacă arheologia arată că Biblia este exactă în ceea ce poate fi verificat, de ce ar fi ea mai puţin exactă în celelalte privinţe? Totuşi, raţionamentul acesta nu poate merge mai departe de atât.

— Chiar dacă arheologia confirmă că Biblia este exactă din punct de vedere istoric, aceasta nu înseamnă că are autoritate divină, am spus.

— Corect, a spus Geisler pe un ton tranşant. Singurul motiv pentru care cineva ar trebui să accepte că Biblia are autoritate divină este acela că e confirmată miraculos.

Motivul 2: Dovezi ale originii divine

Geisler a deschis Biblia lui foarte răsfoită la prima ei propoziţie şi apoi a lăsat cartea deschisă în poală.

— Totul depinde de răspunsul la întrebarea dacă primul verset al Bibliei este adevărat când spune: „La început Dumnezeu a creat cerurile şi pământul", a zis Geisler. Cred că există dovezi ştiinţifice copleşitoare că este adevărat – tot ce are un început are un iniţiator; universul a avut un început, prin urmare a avut şi un iniţiator; universul a fost perfect şi riguros acordat încă din momentul creaţiei, pentru a permite apariţia vieţii umane; şi aşa mai departe.

L-am întrerupt pentru a-l informa că îl intervievasem deja pe William Lane Craig pe tema dovezilor care atestă originea divină a universului.

— Ah, bine, a spus el. Oamenii uită adesea că dacă primul verset al Bibliei este adevărat, atunci miracolele sunt nu numai posibile, ci şi reale, fiindcă în acest caz cel mai mare miracol s-a produs deja – adică ceva a fost creat din nimic. Şi ce este mai greu: ca Isus să ia apă şi s-o transforme în vin, sau să iei o mână de nimic şi să faci apă? Este mult mai greu să faci apă din nimic decât să faci vin din apă.

Un sceptic mi-a spus odată: „Nu cred Biblia, pentru că vorbeşte despre minuni". La care eu i-am replicat: „Dă-mi un exemplu". „Transformarea apei în vin. Crezi aşa ceva?" Răspunsul meu a fost: „Da, se întâmplă tot timpul". „Ce vrei să spui?": „Ei bine, am zis eu, apa trece prin viţă, urcă în strugure şi strugurele se transformă în vin. Tot ce a făcut Isus a fost să grăbească puţin procesul"!

Argumentul meu este că dacă Dumnezeu poate să facă ceva din nimic, atunci poate să facă şi minuni. Şi atunci singurul lucru ce mai trebuie stabilit este ce carte din lumea asta a fost confirmată într-un mod miraculos. Există una singură, şi aceasta este Biblia.

— Bine, am spus. Spuneţi-mi cum.

Geisler a ridicat două degete.

— În două feluri. Mai întâi, Biblia este confirmată miraculos de împlinirea prorociilor şi apoi este confirmată de minunile făcute de cei care susţineau că vorbesc în Numele lui Dumnezeu.

CONFIRMAREA PRIN PROROCII

Geisler a început cu o afirmaţie năucitoare:

— Biblia este singura carte din lume ce conţine preziceri precise, specifice, care au fost făcute cu sute de ani în avans şi care s-au împlinit *ad litteram*.

Arătând cu mâna spre una din cărţile din biblioteca lui, el a continuat spunând:

— *Barton Payne's Encyclopedia of Biblical Prophecy* afirmă că în Vechiul Testament există o sută nouăzeci de preziceri despre venirea lui Cristos, inclusiv despre strămoşii Lui, despre oraşul în care Se va naşte, despre faptul că Se va naşte dintr-o fecioară, şi menţiunea exactă a momentului istoric când avea să moară, şi aşa mai departe.

De fapt, Psalmul 22:16 precizează că mâinile şi picioarele Lui vor fi străpunse; versetul 14 spune că oasele îi vor fi dislocate; versetul 18 spune că hainele Lui vor fi trase la sorţi şi Zaharia 12:10 afirmă că va fi străpuns, aşa cum Isus a şi fost străpuns cu o lance. Avem aici, evident, o imagine a răstignirii Lui – dar a fost scrisă înainte ca răstignirea să fi fost introdusă ca metodă de execuţie de către romani. Pe vremea aceea, oamenii erau omorâţi cu pietre.

Şi, desigur, Isaia 53:2-12 conţine probabil cele mai uluitoare proorocii despre Cristos din întregul Vechi Testament. Pasajul prezice douăsprezece aspecte ale patimii Lui, care s-au împlinit toate – că va fi respins, că va fi un om al durerii, că va trăi o viaţă de suferinţă, că va fi dispreţuit de alţii, că va purta suferinţele noastre, că va fi lovit şi părăsit de Dumnezeu, că va fi străpuns pentru fărădelegile noastre, că va fi rănit pentru păcatele noastre, că va suferi ca un miel, că va muri în rândul celor răi, că va fi fără păcat şi că Se va ruga pentru alţii.

Am intervenit.

— Staţi o clipă, am spus. Un rabin va spune că pasajul acesta se referă simbolic la Israel, nu la Mesia.

Geisler a clătinat din cap.

— În vremurile Vechiului Testament, rabinii evrei credeau că acest pasaj este o prorocie referitoare la Mesia. Şi opinia aceasta este relevantă, a spus el.

Abia mai târziu, după ce creştinii au arătat că aceste versete se referă clar la Isus, au început ei să spună că ar fi vorba de fapt despre poporul evreu, care suferă. Dar evident că această părere este greşită. De obicei Isaia se referă la poporul evreu folosind persoana întâi plural, „al nostru" sau „noi", dar când se referă la Mesia întrebuinţează întotdeauna persoana a treia singular, ca de exemplu „el" sau „al lui" – şi aşa procedează în Isaia 53. În plus, oricine citeşte pasajul vede imediat că se referă la Isus. Poate că tocmai de aceea se sare de regulă peste el în sinagogile de astăzi.

Deci avem aici prorocii incredibile care s-au împlinit textual în viaţa unui singur om, deşi El nu a avut control asupra celor mai multe dintre ele. De pildă, nu ar fi putut să-Şi aranjeze strămoşii, momentul naşterii

şi aşa mai departe. Aceste prorocii au fost scrise cu două sute până la patru sute de ani înainte. Nici o altă carte din lume nu conţine aşa ceva. Biblia este singura carte care este confirmată supranatural în felul acesta.

Am reflectat asupra acestui lucru.

— Dar prorocii Vechiului Testament nu au fost singurii în istorie care au făcut prorocii ce s-au adeverit apoi într-un mod uimitor. De exemplu, medicul şi astrologul Nostradamus, care a trăit în secolul al XVI-lea, este renumit pentru predicţiile lui asupra viitorului. Oare nu a prezis el înălţarea lui Hitler şi a Germaniei naziste? am remarcat eu mai mult afirmativ decât interogativ. Dacă el a putut să facă lucrul acesta, de ce sunt atât de speciale prorociile Bibliei?

— Problema cu Nostradamus şi cu atât de mulţi alţi aşa-zişi vizionari este că predicţiile lor sunt adesea foarte enigmatice, ambigue şi inexacte, a răspuns Geisler.

— Dar cum rămâne cu prezicerea despre Hitler? am insistat. Este destul de concretă.

— De fapt, nu este concretă deloc, a răspuns el.

Geisler s-a ridicat şi a făcut câţiva paşi spre biblioteca sa, de unde a scos o carte şi a răsfoit-o până când a găsit ce căuta. Apoi a citit cuvintele prezicerii lui Nostradamus:

> Adepţi ai sectelor, mari necazuri îl aşteaptă pe Mesager. O bestie deasupra teatrului pregăteşte piesa scenică. Iniţiatorul acestei acţiuni rele va fi renumit. Prin secte, lumea va fi derutată şi divizată... Bestii înnebunite de foame vor trece râul. Majoritatea armatei se va ridica împotriva Dunării de Jos (*Hister sera*). Cel mare va fi târât într-o cuşcă de fier, când fratele copil (*de Germain*) nu va observa nimic.[28]

Geisler a continuat:

— Evident, aici nu se face referire la Adolf Hitler. Nu se spune „Hitler", ci „Hister" şi e limpede că nu este vorba de o persoană, ci de un loc. Expresia latină *de Germain* ar trebui tradusă prin „frate" sau „rudă apropiată", nu Germania. El nu precizează nici o dată, nici măcar o perioadă mai largă de timp. În plus, ce vrea să spună prin „bestii" şi „cuşcă de fier"? Este atât de derutant, încât întreaga prorocie n-are nici un sens.

De regulă predicţiile lui Nostradamus sunt foarte ambigue şi se potrivesc unei mari diversităţi de evenimente. Adepţii lui sunt inconsecvenţi în interpretarea spuselor lui. Şi unele prorocii s-au dovedit a fi false. De fapt, nici o predicţie de-a lui Nostradamus nu a fost dovedită vreodată autentică.

— Admit că mulţi vizionari ca Nostradamus sunt vagi în predicţiile lor, am spus eu. Dar trebuie să recunoaşteţi că acelaşi lucru este adevărat şi în cazul unora din prorociile biblice.

— Adevărat, nu toate prorociile biblice sunt exacte, a răspuns Geisler. Cu toate acestea, multe sunt foarte specifice. Poţi fi mai detaliat decât să prezici exact când va muri Isus, aşa cum a făcut-o Daniel în 9:24-26? Dacă faci calculele implicate aici, descoperi că pasajul indică exact când avea să intre Isus în istoria omenirii. Şi cum rămâne cu prezicerile despre naşterea Lui, despre felul cum avea să sufere şi să moară? Precizia este uimitoare – şi prorociile s-au dovedit invariabil a fi adevărate.

Drept răspuns am menţionat exemplul contemporan al unei vizionare, ale cărei predicţii au fost adesea foarte detaliate.

— În 1956, Jean Dixon a prezis că un democrat avea să câştige alegerile prezidenţiale din 1960 şi că va fi asasinat în timpul mandatului. Toate acestea s-au împlinit în persoana lui John F. Kennedy – iată o prorocie destul de specifică.

Geisler nu a fost impresionat.

— Ea a mai prezis şi că alegerile din 1960 aveau să fie dominate de democraţi, ceea ce nu s-a întâmplat. Mai târziu şi-a mărit şansele spunând că va câştiga Richard Nixon, aşa că a existat o probabilitate de sută la sută ca predicţiile ei să se împlinească. În ceea ce priveşte asasinatul, trei din cei zece preşedinţi ai secolului XX muriseră în timpul mandatului şi alţi doi au fost grav bolnavi când şi-au încheiat mandatul. Probabilitatea era, deci, destul de mare.

În plus, spre deosebire de prorocii biblici, ea a făcut numeroase predicţii care s-au dovedit false – că China Roşie va arunca omenirea în război pentru Quemoy şi Matsu în 1958; că al Treilea Război Mondial se va declanşa în 1954; că preşedintele Castro va fi exilat din Cuba în 1970. Predicţia mea preferată este aceea că Jacqueline Kennedy nu se va recăsători – şi chiar a doua zi, Jacqueline s-a căsătorit cu Aristotle Onassis! a completat Geisler chicotind.

Un studiu asupra prorociilor făcute de vizionari în 1975, inclusiv ale lui Dixon, a scos la iveală o acurateţe de şase la sută. Asta-i jalnic! Probabil că ai obţine un scor mai bun ghicind pur şi simplu. În plus, vei descoperi că Dixon, Nostradamus şi alţi vizionari sunt implicaţi de obicei în practici oculte – de exemplu, Dixon folosea o sferă de cristal – şi aceasta ar putea explica unele din lucrurile pe care le-au prezis.

Întrucât eu însumi eram sceptic în privinţa vizionarilor, nu am vrut să apăr mai departe poziţia acestora. Şi punctul de vedere al lui Geisler îmi era deja clar: vizionarii diferă complet de prorocii biblici. Am decis

să trec la o critică mai aspră a prorociei biblice, anume la afirmaţia că creştinii scot profeţiile din context şi pretind că ele prezic venirea lui Isus, când ele de fapt se referă la cu totul altceva. Brusc mi-a venit în minte un exemplu.

— Îmi permiteţi? am întrebat în timp ce m-am întins şi am luat Biblia lui Geisler. Am deschis-o la Matei 2:14, unde se spune: „Iosif s-a sculat, a luat Pruncul şi pe mama Lui, noaptea, şi a plecat în Egipt. Acolo a rămas până la moartea lui Irod, ca să se împlinească ce fusese vestit prin prorocul, care zice: «Am chemat pe Fiul Meu din Egipt»".

Aceasta este o referire la Osea 11:1. Am deschis la versetul respectiv şi i l-am citit lui Geisler: „Când era tânăr Israel, îl iubeam şi am chemat pe Fiul Meu din Egipt". Închizând cartea şi dându-i-o înapoi lui Geisler, am spus:

— Ei bine, pasajul din Osea vorbeşte evident despre ieşirea copiilor lui Israel din Egipt în timpul exodului. Nu se referă la Mesia. Oare nu avem aici o scoatere a prorociei din context?

— Iată o întrebare bună, a remarcat Geisler. Trebuie să înţelegi, totuşi, că nu toate prorociile sunt predictive.

— Asta ce înseamnă? am întrebat.

— Este adevărat că Noul Testament a asociat anumite pasaje vetero-testamentare cu Isus, deşi acestea nu proroceau direct despre El. Mulţi experţi consideră că asemenea referinţe s-au împlinit «tipologic» în Cristos, fără să fie direct profetice.

— Adică?

— Cu alte cuvinte, un adevăr din pasaj poate fi aplicat corect la Cristos, chiar dacă nu era o predicţie specială despre El. Alţi experţi afirmă că anumite pasaje vetero-testamentare conţin un sens generic care se aplică atât la Israel, cât şi la Cristos, pentru că şi Israel, şi Cristos au fost numiţi „fiul" lui Dumnezeu. Aceasta se numeşte uneori „concepţia dublei referiri" a prorociei.

Pot să văd meritele ambelor poziţii. Dar, repet, aceste pasaje nu erau direct predictive şi eu personal nu le folosesc în felul acesta. Totuşi, există desigur un număr suficient de prorocii care sunt evident predictive pentru a confirma autoritatea divină a Bibliei. Matematica dovedeşte că este absolut exclus să se fi împlinit printr-o simplă întâmplare.

CONFIRMAREA PRIN MIRACOLE

Trecând la celălalt argument care întăreşte autoritatea divină a Bibliei, Geisler a spus că există o singură cale sigură de a determina dacă un

proroc este cu adevărat purtătorul de cuvânt al lui Dumnezeu sau un şarlatan care încearcă să înşele mulţimile: poate să facă minuni autentice? Toate cele trei mari religii monoteiste – creştinismul, iudaismul şi islamul – recunosc validitatea minunilor ca mijloc de confirmare a unui mesaj ca venit din partea lui Dumnezeu. Până şi renumitul sceptic Bertrand Russell a recunoscut că minunile ar autentifica afirmarea unui adevăr.[29]

— În Biblie – care am văzut că este credibilă din punct de vedere istoric – vedem proroci contestaţi iniţial, dar care apoi au făcut minuni pentru a-şi dovedi împuternicirea, a spus Geisler.

De exemplu, Moise a spus în Exodul 4:1: „Iată că n-au să mă creadă, nici n-au să asculte de glasul meu. Ci vor zice: «Nu ţi s-a arătat Domnul!»" Cum răspunde Dumnezeu? Cerându-i lui Moise să-şi arunce toiagul la pământ; acesta s-a transformat imediat în şarpe. Dumnezeu i-a cerut lui Moise să apuce şarpele de coadă; şi şarpele s-a transformat înapoi în toiag. Iar Dumnezeu spune în versetul 5: „Iată ce vei face ca să creadă că ţi s-a arătat Domnul, Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov".

Acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu Ilie pe muntele Carmel – a fost contestat şi Dumnezeu a trimis foc din cer ca să confirme că Ilie este un proroc adevărat. În ceea ce-L priveşte pe Isus, El a spus direct: „Dacă nu fac lucrările Tatălui Meu, să nu Mă credeţi".[30] Apoi le-a făcut. Chiar şi Nicodim a recunoscut acest lucru, când I-a spus lui Isus: „Învăţătorule, ştim că eşti un învăţător venit de la Dumnezeu; căci nimeni nu poate face semnele pe care le faci Tu, dacă nu este Dumnezeu cu el".[31]

Acest lucru nu i s-a întâmplat niciodată lui Mahomed. De fapt, Mahomed credea că Isus a fost un proroc care a făcut minuni şi că a înviat morţii. De asemenea, musulmanii cred că Moise şi Ilie au făcut şi ei la rândul lor minuni. Şi asta-i foarte interesant, pentru că în Coran, când necredincioşii l-au îndemnat pe Mahomed să facă minuni, el a refuzat. Le-a cerut doar să citească un capitol din Coran.[32]

— Adevărat? am exclamat eu.

— Absolut. Şi totuşi, Mahomed însuşi a spus: „Dumnezeu are cu siguranţă puterea să trimită un semn".[33] Mai mult chiar, a zis: „Ei spun: «De ce nu-i trimite Domnul lui un semn de sus?»"[34] Spre deosebire de Isus, minunile nu au fost un semn distinctiv al lucrării lui Mahomed. Abia la o sută cincizeci sau două sute de ani după moartea lui, adepţii săi au inventat minuni şi i le-au atribuit.

Dar când Ioan Botezătorul a întrebat dacă Isus este sau nu Mesia, Isus a putut să le spună cu toată încrederea ucenicilor lui Ioan: „Duceţi-vă de spuneţi lui Ioan ce aţi văzut şi auzit: orbii văd, şchiopii umblă,

leproşii sunt curăţaţi, surzii aud, morţii învie şi săracilor li se propovăduieşte Evanghelia".[35]

Geisler s-a oprit un moment, în timp ce încă reflectam la cele spuse de el. Apoi şi-a rezumat argumentele:

— Când le aduni pe toate împreună – credibilitatea istorică a Bibliei autentificată de arheologie, de împlinirea miraculoasă a prorociilor şi de săvârşirea unor minuni bine documentate – obţii o carte confirmată supranatural, cum nu mai este alta în istorie.

Am vrut să clarific ceva.

— Numai că nu spuneţi: „Cred că Biblia este inspirată divin, pentru că ea afirmă că este".

— Acesta ar fi un argument circular. Nu; iată argumentul corect: Biblia *afirmă* că este Cuvântul lui Dumnezeu şi tot ea *dovedeşte* că este Cuvântul lui Dumnezeu.

Părea să fie un argument destul de bun – *dacă* Biblia nu ar fi conţinut atât de multe contradicţii evidente. Şi cum poate Biblia fi cu adevărat credibilă, dacă e plină de contradicţii? Cum poate fi considerată inspirată divin, dacă face afirmaţii care pur şi simplu nu se împacă una cu alta?

LUPTA CU CONTRADICŢIILE

Când l-am întrebat despre aşa-zisele contradicţii din Biblie, Geisler s-a lăsat pe spate în scaunul lui şi a zâmbit. Era o problemă pe o care o studia de-o viaţă.

— A devenit un *hobby* al meu că colecţionez pretinse discrepanţe, inexactităţi şi afirmaţii contradictorii din Biblie, a spus el. Am o listă de aproape opt sute. Cu câţiva ani în urmă, am colaborat la publicarea unei cărţi intitulate *When Critics Ask*, care dedică aproape şase sute de pagini explicării contradicţiilor.[36] Tot ce pot să-ţi spun este că în experienţa mea, când criticii ridică aceste obiecţii, ei violează invariabil unul din cele şaptesprezece principii de interpretare a Scripturii.

— Care sunt acestea? am întrebat.

— De exemplu, presupoziţia că ceva ce nu este explicat e inexplicabil. Sunt sigur că unii critici isteţi mi-ar putea spune: „Cum rămâne cu problema aceasta?" şi deşi am studiat timp de patruzeci de ani aceste lucruri, nu aş fi în stare să-i răspund. Ce dovedeşte împrejurarea respectivă – că Biblia conţine o greşeală sau că Geisler este neştiutor? Eu aş acorda Bibliei prezumţia de nevinovăţie, deoarece din cele opt sute de alegaţii pe care le-am studiat, nu am găsit nici măcar o singură eroare în Biblie, dar am găsit o grămadă de erori ale criticilor.

Mi-am ridicat capul.

— Dar este rezonabil să acordăm Bibliei prezumţia de nevinovăţie?

— Da, este, a insistat el. Când un om de ştiinţă dă peste o anomalie în natură, renunţă el la ştiinţă? Când sonda noastră spaţială a descoperit inelele care înconjoară planeta Jupiter, ele erau contrare tuturor explicaţiilor noastre ştiinţifice. Deci îţi aminteşti când au demisionat toţi oamenii de ştiinţă de la NASA pentru că nu au putut să explice fenomenul?

— Sigur că nu, am spus râzând.

— Exact. Nu au renunţat. Dimpotrivă, au spus: „Ah, trebuie să existe o explicaţie" şi au continuat să cerceteze. Şi eu abordez Biblia în acelaşi mod. S-a dovedit mereu a fi exactă, chiar şi atunci când iniţial credeam că nu este. De ce să nu-i acord acum prezumţia de nevinovăţie? Trebuie să tratăm Biblia aşa cum este tratat un cetăţean american în justiţie: e considerat nevinovat până când i se dovedeşte vinovăţia.

Dar criticii procedează tocmai invers. Ei au negat că hitiţii din Vechiul Testament ar fi existat vreodată. Dar acum arheologii au descoperit o bibliotecă hitită. Şi criticii spun: „Ei bine, cred că Biblia a avut dreptate în versetul acela, dar nu accept restul". Stai puţin – când s-a dovedit în mod repetat că Biblia este exactă în sute de detalii, obligaţia de a dovedi ceva îi revine criticului, nu Bibliei.

L-am rugat pe Geisler să descrie pe scurt câteva din celelalte principii de rezolvare a conflictelor aparente din Scriptură.

— De exemplu, a spus el, neînţelegerea contextului unui pasaj. Este greşeala cea mai frecventă pe care o fac criticii. Scoţând cuvintele din context, poţi face chiar ca Biblia să dovedească inexistenţa lui Dumnezeu. La urma urmei, Psalmul 14:1 spune explicit: „Nu există Dumnezeu!" Dar, desigur, contextul este: „Nebunul zice în inima lui: «Nu există Dumnezeu!»" Prin urmare, contextul are o importanţă critică şi de cele mai multe ori criticii se fac vinovaţi de răstălmăcirea versetelor în afara contextului, pentru a crea pretinse discrepanţe acolo unde ele nu există.

O altă greşeală este supoziţia că o relatare parţială este o relatare falsă. Matei relatează că Petru i-a spus lui Isus: „Tu eşti Cristosul, Fiul Dumnezeului Celui viu". Pe când Marcu a scris: „Tu eşti Cristosul", iar Luca a precizat: „Cristosul lui Dumnezeu".[37] Criticii strigă: „Vezi? Eroare!" Şi eu întreb: „Unde-i eroarea?" Matei nu a spus: „Tu *nu eşti* Cristosul" în timp ce Marcu a afirmat: „Tu eşti Cristosul". Pur şi simplu Matei a dat mai multe detalii. Aceasta nu este o eroare; enunţurile lor sunt complementare.

Alte greşeli sunt neinterpretarea pasajelor dificile în lumina celor clare; fundamentarea unei învăţături pe un pasaj obscur; neglijarea faptului că Biblia foloseşte un limbaj nespecializat, cotidian; că face uz de diferite procedee literare; şi că Biblia este o carte scrisă de oameni cu caracteristici umane.

— Oamenii fac greşeli, am spus. Dacă Biblia este o carte omenească, oare nu sunt inevitabile greşelile?

— Cu excepţia, să spunem, a celor Zece Porunci, Biblia nu a fost dictată, a răspuns Geisler. Scriitorii nu au fost secretarii Duhului Sfânt. Uneori au folosit surse umane, au făcut apel la diferite stiluri literare, au scris din diferite perspective, au insistat asupra a diferite interese sau au dezvăluit sentimente şi tipare ale gândirii omeneşti. Nu există nici o problemă în această privinţă. Dar la fel ca şi Cristos, Biblia este în întregime umană şi totuşi fără greşeală.

— Dar, am exclamat eu, oamenii invocă mereu tot felul de aşa-zise contradicţii.

— De exemplu? a întrebat el. Care sunt cele mai frecvente pe care le auzi?

M-am gândit un moment.

— Matei spune că la mormântul lui Isus a fost un înger; Ioan spune că au fost doi. Evangheliile spun că Iuda s-a spânzurat; Faptele spun că i s-au vărsat intestinele.

— Ai dreptate; acestea sunt citate frecvent, a răspuns el. Dar sunt uşor de reconciliat. În ceea ce-i priveşte pe îngeri, ai observat vreodată că ori de câte ori este vorba de două lucruri, este vorba şi de unul singur? Întotdeauna este aşa. Matei nu a spus că a fost *numai* un înger. Ioan a dat mai multe detalii, precizând că au fost doi.

Cât priveşte sinuciderea lui Iuda, oamenii se spânzurau într-un copac sau peste marginea unei stânci. În vremea aceea, atingerea unui cadavru era împotriva legii. Deci cineva a trecut pe acolo, i-a găsit trupul, a tăiat frânghia şi trupul umflat a căzut peste pietre. Ce s-a întâmplat? I s-au vărsat intestinele, exact cum spune Biblia. Pasajele nu sunt contradictorii, ci sunt complementare.

În esenţă, a trebuit să recunosc că Geisler are dreptate. Ţin minte cum, ateu fiind, îi zăpăceam pe creştinii nepregătiţi cu o ploaie de contradicţii şi discrepanţe aparente din Biblie. Ei se agitau şi se ruşinau că nu puteau să le răspundă, iar eu plecam în drumul meu, simţindu-mă mândru şi mulţumit de mine.

Dar faptul că ei nu erau în stare să dea un răspuns nu însemnă că nu există răspunsuri. La fel ca în cazul pasajelor dificile despre canaaniţi şi Elisei, cu cât cercetam mai mult dovezile istorice şi analizam mai mult problema, cu atât obiecţiile mele dispăreau.

DE CE ESTE GREU SĂ CREZI?

Era aproape ora prânzului şi mi s-a făcut foame.

— Vreţi să mâncăm ceva? l-am întrebat pe Geisler.

— Sigur, a spus el. Este un mic bistro în apropiere.

Mi-am revăzut repede notiţele. Am crezut că am abordat tot ce doream să discut cu Geisler – dar am observat o întrebare pe care mi-o pregătisem de la început. Ea reflecta de fapt frustrarea multor oameni: de ce face Dumnezeu să fie atât de greu să crezi în El? Nu am vrut să închei interviul fără să-i pun întrebarea aceasta.

— Încă ceva înainte să plecăm, am spus şi i-am citit cuvintele elocvente ale unui căutător al adevărurilor spirituale:

> Deci, dacă vreau să evit iadul, se pare că trebuie să cred că un şarpe i-a vorbit Evei, că o fecioară a rămas însărcinată de la Dumnezeu, că o balenă a înghiţit un proroc, că Marea Roşie s-a despicat şi tot felul de alte bazaconii. Ei bine, dacă Dumnezeu mă vrea atât de mult... de ce face să fie atât de... imposibil să cred în El?... Consider că un Dumnezeu atotputernic ar putea să-i convingă cu mult mai uşor pe oameni de existenţa Lui decât ar putea-o face vreodată un evanghelist... Să scrie numai pe cer, mare şi frumos: „Ed, aici ai dovada. Crede în Mine sau du-te în iad! Cu sinceritate, Atotputernicul".[38]

Ridicându-mi privirea spre Geisler, l-am întrebat:

— Ce i-aţi răspunde acestui om?

Geisler a fost puţin amuzat.

— Răspunsul meu ar fi că Dumnezeu *a făcut* ceva de genul acesta. Psalmul 19:1 precizează: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu şi întinderea lor vesteşte lucrarea mâinilor Lui".[39] De fapt, înscrisul de pe cer este atât de limpede, încât tot mai mulţi oameni de ştiinţă care studiază stelele devin creştini.

Marele cosmolog Allan Sandage, care a câştigat versiunea pentru astronomie a premiului Nobel, a conchis că Dumnezeu este „explicaţia pentru miracolul existenţei".[40] Sir Fred Hoyle, cel care a formulat teoria stării staţionare a universului pentru a evita existenţa lui Dumnezeu, în final a ajuns să creadă într-un Proiectant Inteligent al universului.

Astrofizicianul Hugh Ross, care şi-a obţinut doctoratul în astronomie la Universitatea din Toronto şi a studiat quasarii şi galaxiile, a spus că dovezile ştiinţifice şi istorice „mi-au întărit încrederea în veridicitatea Bibliei".[41] Robert Jastrow, un agnostic declarat, directorul Observatorului Mount Wilson şi fondatorul Institutului Spaţial

Goddard, a concluzionat că Big Bang-ul indică spre Dumnezeu. Şi-mi place ce a spus fizicianul Robert Griffiths: „Dacă ne trebuie un ateu pentru o dezbatere, mă duc la departamentul de filozofie. Departamentul de fizică nu este de prea mare folos".[42] Lee, dovezile sunt atât de clare.

Nu şi pentru un sceptic precum Bertrand Russell, am observat eu.

— Russell a spus că dacă într-o zi va sta înaintea lui Dumnezeu şi va fi întrebat de ce nu a crezut niciodată în El, va spune că nu i s-au dat destule dovezi, i-am amintit lui Geisler.

Geisler, al cărui *hobby* este colecţionarea de citate ale ateilor şi agnosticilor, a citat o altă afirmaţie a lui Russell.

— Într-un interviu publicat în revista *Look*, Russell a fost întrebat: „În ce condiţii aţi crede în Dumnezeu?" şi răspunsul lui a fost în esenţă: „Ei bine, dacă aş auzi un glas din cer care ar prezice o serie de lucruri şi acestea s-ar întâmpla, atunci presupun că ar trebui să cred în existenţa unei fiinţe supranaturale".[43]

În lumina discuţiei noastre despre împlinirea miraculoasă a prorociilor Bibliei, ironia din afirmaţia lui Russell era evidentă.

— I-aş spune: „Domnule Russell, *s-a auzit* un glas din cer care a prezis multe lucruri şi noi le-am văzut împlinindu-se fără nici un dubiu", a declarat Geisler.

— Deci nu credeţi că Dumnezeu îi împiedică pe oameni să creadă în El?

— Dimpotrivă, dovezile există, dacă oamenii vor să le vadă. Oamenii nu se îndepărtează de Dumnezeu din cauză că nu au suficiente dovezi; ci din mândrie sau prin decizie personală. Dumnezeu nu va forţa pe nimeni să intre în staul. Dragostea nu acţionează niciodată coercitiv, ci numai persuasiv. Şi există foarte multe dovezi persuasive.

M-am simţit obligat să dezvălui identitatea persoanei pe care am citat-o întrebând de ce pune Dumnezeu obstacole în calea credinţei oamenilor. I-am mărturisit lui Geisler că este vorba de Edward Boyd, care a făcut această afirmaţie în faţa fiului său, filozoful creştin Gregory Boyd, într-un schimb de scrisori în care dezbăteau dovezile în favoarea creştinismului. În 1992, după ce a evaluat personal dovezile, fostul sceptic Edward Boyd a hotărât să devină un urmaş al lui Isus.[44]

Geisler a zâmbit la această istorisire şi a adoptat un ton mai personal, chiar poetic, vorbind despre credinţa lui personală.

— În ce mă priveşte, aş spune ce a spus şi apostolul Petru: „Doamne, la cine să ne ducem? Tu ai cuvintele vieţii veşnice".[45] El este Singurul care nu numai a afirmat că este Dumnezeu, ci a şi dovedit

acest lucru. Când compar afirmaţiile Lui cu ale celorlalţi pretendenţi la divinitate din alte religii, îmi vine în minte poetul care a spus că „noaptea are o mie de ochi, dar ziua are unul singur; lumina întregii lumi moare o dată cu apusul soarelui".

Glasul lui Geisler a coborât, dar şi-a păstrat aceeaşi intensitate.

— În întunericul ignoranţei omeneşti, există o mulţime de lumini pe cer. Dar la amiază există doar una singură. Şi aceasta este Isus Cristos, Lumina lumii. Ţinând seama de dovezile care Îi sprijină identitatea, realmente nu are concurenţi.

Aşa că îmi leg soarta de a Lui - nu de cel care a pretins că este înţelept, Confucius; sau de cel care a pretins că este iluminat, Buda; sau de cel care a pretins că este proroc, Mahomed; ci de Cel care a pretins că este Dumnezeu întrupat în om şi care a declarat: „Mai înainte ca să se nască Avraam, sunt Eu"[46] - şi a dovedit-o.

Deliberări

Întrebări pentru reflecţie sau studiu în grup

- În ce măsură a reuşit Geisler să explice prolema dificilă a modului în care i-a tratat Dumnezeu pe amaleciţi, pe canaaniţi şi ceata care l-a ameninţat pe prorocul Elisei. Care a fost argumentul cel mai puternic în explicaţie? Este problema caracterului lui Dumnezeu un „obstacol" în călătoria dumneavoastră spirituală? De ce da sau de ce nu?
- Vi se par logice principiile lui Geisler de interpretare a Scripturii? Pe care dintre ele le-aţi văzut încălcate de către critici? Sunteţi de acord că este rezonabil să i se acorde Bibliei prezumţia de nevinovăţie, dat fiind că s-a dovedit deja a fi demnă de încredere în numeroase situaţii? De ce da sau de ce nu?
- Ce părere aveţi despre citatul fostului sceptic Edward Boyd? Credeţi că Dumnezeu a pus obstacole în calea credinţei noastre în El? Care este pentru dumneavoastră obstacolul cel mai mare în calea credinţei? Precizaţi concret ce aţi putea face pentru a depăşi acel obstacol?
- Aţi fost vreodată pus în încurcătură de o discrepanţă sau o contradicţie aparentă din Biblie? Dacă da, cum aţi putea găsi un răspuns? Încecaţi să formulaţi întrebarea cât puteţi mai succint, apelaţi la internet şi la resursele disponibile în biblioteci, inclusiv la cărţile enumerate mai jos şi căutaţi explicaţii care să vă mulţumească.

Pentru dovezi suplimentare

Mai multe resurse pe această temă

Norman Geisler. *Baker Encyclopedia of Christian Apologetics*, Grand Rapids, Mich., Baker, 1999.

Norman Geisler şi Thomas Howe, *When Critics Ask*, Grand Rapids, Mich., Baker, 1992.

Norman Geisler şi Ronald Brooks, *When Sceptics Ask*, Wheaton, Ill., Victor, 1990.

Gleason L. Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties*, Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1992.

Walter C. Kaiser jr., Peter H. Davies, F. F. Bruce şi Manfred T. Brauch, *Hard Sayings of the Bible*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1996.

5

OBIECŢIA 5: ESTE JIGNITOARE PRETENŢIA CĂ ISUS ESTE SINGURA CALE SPRE DUMNEZEU

Sunt categoric împotriva oricărei religii care afirmă că o credinţă este superioară alteia. Nu văd cum s-ar deosebi aceasta de rasismul spiritual. Este un fel de a spune că noi suntem mai aproape de Dumnezeu decât voi, iar aceasta duce la ură.

Rabi Schmuley Boteach[1]

Moise a ştiut să mediteze la Lege; Mahomed a ştiut să învârtească o sabie; Buda a ştiut să dea sfaturi personale; Confucius a ştiut să facă afirmaţii înţelepte; dar nici unul din aceşti bărbaţi nu a fost calificat să ispăşească păcatele lumii… Singur Cristos merită veşnic devotament şi slujire din partea noastră.

Teologul R. C. Sproul[2]

Walter Chaplinsky avea convingeri puternice despre religie şi nu se temea să şi le expună. În 1940, el a provocat un scandal în Rochester, New Hampshire, când a denunţat în gura mare religia organizată ca fiind „o mare escrocherie" şi a acuzat nominal câteva confesiuni creştine. Rezultatul: s-a trezit arestat şi condamnat în baza unei legi statale, care considera că este un delict să rosteşti „cuvinte jignitoare, batjocoritoare sau supărătoare la adresa unei persoane care se află legal pe o stradă sau în oricare alt loc public".

Considerând că i s-au încălcat drepturile la liberă exprimare, Chaplinsky a făcut apel la Curtea Supremă de Justiţie a Statelor Unite. Dar în 1942, judecătorii de acolo au confirmat în unanimitate vinovăţia lui, declarând că „cuvintele ostile pe care le-a strigat el nu sunt protejate de Primul Amendament.[3] Treizeci de ani mai târziu, Curtea Supremă şi-a specificat definiţia dată „cuvintelor ostile", numindu-le „epitete ce constituie un atac la persoană" care sunt „inerent capabile să instige la acţiuni violente".[4]

„Cuvintele ostile" provoacă în oameni o reacţie viscerală, ducând la contracţia stomacului şi la încleştarea pumnilor. Acest limbaj jignitor loveşte adânc în om, atacându-i cele mai dragi credinţe, provocându-l efectiv să se dezlănţuie în represalii. Pentru unii oameni, aşa sunt

abuzivele cuvinte ale lui Isus Cristos: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa. Nimeni nu vine la Tatăl, decât prin Mine".[5]

Mulţi oameni consideră că afirmaţia creştinilor potrivit căreia singura cale la Dumnezeu trebuie să treacă prin Isus din Nazaret este o dovadă de aroganţă, mărginire şi fanatism. Într-o vreme de pluralism şi de toleranţă religioasă, o atare pretenţie exclusivistă este incorectă politic, o palmă verbală pe faţa altor credinţe religioase. Activista pluralismului Rosemary Radford Ruether a etichetat-o drept „şovinism religios absurd"[6], în timp ce un rabin evreu a numit-o „dictatură spirituală" care încurajează acea îngâmfare şi superioritate ce poate duce la ură şi violenţă faţă de oamenii cu alte convingeri.[7]

Desigur, o poziţie ca aceea susţinută de filozoful indian Swami Vivekenanda este astăzi mult mai acceptabilă: „Noi [hinduşii] considerăm că toate religiile sunt adevărate", a spus el în Parlamentul Mondial al Religiilor din 1893. „Adevăratul păcat, a spus el, este să numeşti pe cineva păcătos."[8]

Acest gen de deschidere şi de toleranţă se potriveşte bine în cultura noastră relativistă, în care nici un „fapt" nu este considerat a fi adevărat în orice vreme, în orice loc, pentru toţi oamenii şi pentru toate culturile. Într-adevăr, două treimi dintre americani neagă astăzi că ar exista vreun adevăr.[9]

Pe când eram ateu, mă supăram foc când îi auzeam pe creştini afirmând că ei deţin monopolul singurei abordări corecte a religiei. „Cine se cred?" bombăneam. „Cine sunt ei să-i judece pe toţi ceilalţi? Unde este dragostea lui Isus într-un asemenea comportament?"

Charles Templeton a numit declaraţia Bibliei conform căreia în afară de Isus „nu este sub cer nici un alt Nume... în care trebuie să fim mântuiţi"[10] drept „o infatuare insuportabilă"[11]. El a adăugat:

> Creştinii sunt o mică minoritate în lume. Aproximativ patru din cinci persoane de pe suprafaţa Pământului cred în alţi zei decât în Dumnezeul creştin. Peste cinci miliarde de oameni de pe Pământ venerează sau se închină la peste trei sute de zei. Dacă îi includem şi pe animişti sau religiile tribale, numărul creşte la peste trei mii. *Oare trebuie să credem că numai creştinii au dreptate?*[12]

În ciuda subestimării serioase a numărului de zei veneraţi în lume, argumentul lui rămâne valabil. Pretenţia exclusivistă a lui Isus este astăzi unul din cele mai mari obstacole pentru căutătorii realităţilor spirituale. Cu un subiect atât de delicat, ştiam că trebuie să stau de vorbă cu un expert care să aibă o gândire limpede şi analitică,

cunoştinţe filozofice solide şi o experienţă vastă în ce priveşte o gamă largă de religii ale lumii. Aceste criterii m-au condus într-o suburbie a Atlantei, Georgia, în biroul lui Ravi Zacharias, care s-a născut şi a crescut în India.

AL ŞASELEA INTERVIU: DR. RAVI ZACHARIAS, DOCTOR ÎN TEOLOGIE D.D., L.D.D.

— Există un vechi proverb indian care spune că există două feluri de a duce mâna la nas, mi-a spus Ravi Zacharias în timp ce-şi scotea haina neagră şi se aşeza la masa rotundă de lemn din biroul lui. Aşa, a spus el ducând degetul direct la nas. Apoi şi-a trecut mâna pe după cap şi şi-a atins nasul pe partea cealaltă. Şi aşa, a continuat zâmbind.

Cu alte cuvinte, indienii preferă uneori să urmeze o cale lungă şi întortocheată pentru a ajunge la un răspuns, în loc să înainteze repede spre concluzie. Şi uneori acest adevăr este valabil şi pentru Zacharias, care şi-a câştigat renumele de-a fi unul dintre apărătorii cei mai pătrunzători şi mai riguroşi ai creştinismului din lume.

Cu un duh blând, dar cu o inteligenţă ascuţită, Zacharias a fost numit de Billy Graham „un om cu o mare percepţie spirituală şi integritate intelectuală".[13] A ţinut prelegeri despre creştinism, filozofie, religiile lumii şi secte în cincizeci de ţări şi la numeroase universităţi. Dintre cărţile care-i poartă semnătura menţionăm *Can Man Live Without God*, lucrare premiată care porneşte parţial de la o serie de cursuri foarte bine documentate pe care le-a ţinut la Universitatea Harvard; *A Shatered Visage: The Real Face of Atheism*; *Deliver Us From Evil*; *Cries of the Heart* şi *Jesus Among Other Gods*. Prima lui carte pentru copii, *The Merchant and the Thief*, a apărut în 1999.

Zacharias a studiat la Seminarul Teologic Evanghelic Trinity, unde a obţinut un masterat în teologie şi a fost profesor invitat la Universitatea Cambridge. A fost onorat cu un doctorat în teologie la Colegiul Houghton şi unul la Colegiul şi Seminarul Tyndale, precum şi cu o diplomă de doctorat în drept la Colegiul Asbury. A fost şeful de catedră la Departamentul de Evanghelizare şi Gândire Contemporană de la Seminarul Teologic Alliance.

În prezent, Zacharias conduce Ravi Zacharias International Ministries, ce are birouri în Statele Unite, Canada, India şi Anglia. Împreună cu soţia lui, Margaret, au trei copii.

Zacharias este o persoană impozantă cu un zâmbet copilăresc. Tenul lui arămiu contrastează cu părul care este atât de alb, încât e aproape strălucitor. Vorbeşte cu un glas moale, răguşit, în care se

resimte un accent şi un ritm distinct indian. De o politeţe şi o spiritualitate desăvârşită, mi-a dat cu generozitate din timpul său şi s-a concentrat complet asupra interviului nostru, deşi în culise personalul lui făcea deja pregătiri febrile pentru călătoria internaţională în care urma să plece curând.

Venisem să-l întreb ce crede despre afirmaţia lui Isus de a fi singura cale către Dumnezeu, afirmaţie pe care o făcuse în faţa ucenicului său Toma. Conform tradiţiei, fostul necredincios Toma, a cărui credinţă a fost întărită de întâlnirea lui cu Cristosul înviat, s-a aventurat mai târziu în interiorul Indiei ca să răspândească mesajul creştin, fiind în cele din urmă ucis în apropiere de Madras. Zacharias s-a născut la doar zece kilometri de monumentul ridicat în amintirea martirajului ucenicului Toma.

Într-un fel, călătoria spirituală a lui Zacharias aminteşte de aceea a lui Toma. După ce şi-a petrecut prima parte a vieţii ca creştin nominal, Zacharias a intrat oarecum în contact cu experienţa creştină la vârsta de şaptesprezece ani, când a auzit un evanghelist american vorbind la o întrunire în aer liber. Dar mai târziu a ajuns în spital ca urmare a unei tentative de sinucidere cauzată de sentimentul că viaţa nu are sens, experienţă care a dus la transformarea lui într-un devotat radical al lui Isus şi într-un misionar în India şi în alte părţi ale lumii.

Ştiam că experienţa lui din acel mediu multicultural şi multireligios, crescând printre musulmani, hinduşi şi sikhi, i-a îmbogăţit perspectiva asupra acestei probleme tulburătoare, care este pretenţia de exclusivitate a lui Cristos. În timp ce el sorbea din ceaiul fierbinte, mi-am scos notiţele din servietă şi m-am lansat imediat în subiectul care mă interesa.

AROGANŢA CREŞTINISMULUI

— Iertaţi-mă că sunt atât de direct, am spus prefaţându-mi întrebarea, dar oare nu este extrem de arogant din partea creştinismului să pretindă că Isus este singura cale spre Dumnezeu? De ce se cred creştinii justificaţi să susţină că ei au dreptate şi că toţi ceilalţi din lume greşesc?

Deşi accentul şi îmbrăcămintea conservatoare, de afaceri, a lui Zacharias – o cămaşă albă apretată şi o cravată sobră – îi dădeau un aer de formalism, el era plin de entuziasm, cald şi antrenant în răspunsurile lui.

— Lee, aud atât de mult această întrebare, în special în Orient, a spus el cu glasul animat şi cu o privire sinceră şi atentă. Când cineva

mi-o pune, primul lucru pe care-l fac este să rezolv informaţia greşită conţinută în ea.

— Informaţie greşită? am întrebat. De exemplu?

— În primul rând, a spus el, este important să înţelegem că creştinismul nu este singura religie care pretinde exclusivitatea. De pildă, musulmanii îşi afirmă şi ei într-un mod foarte radical exclusivitatea – nu numai teologic, ci şi lingvistic. Musulmanii cred că singurul miracol suficient şi absolut în islamism este Coranul. Nu numai că recunosc Coranul exclusiv în limba arabă, dar susţin că orice traducere îl desacralizează. Şi nu se cere numai o înţelegere elementară a limbii arabe, ci o cunoaştere sofisticată a limbii.

În ceea ce priveşte budismul, acesta s-a născut atunci când Gautama Buda a respins două afirmaţii fundamentale ale hinduismului – autoritatea supremă a Vedelor, care sunt scrierile sacre ale hinduşilor, şi sistemul castelor. Hinduismul însuşi este de neclintit în două sau trei probleme: legea karmei – care este legea cauzei şi efectului moral, aşa încât fiecare naştere este o renaştere ca recompensă pentru viaţa anterioară – autoritatea Vedelor şi reîncarnarea.

L-am întrerupt.

— Dar i-am auzit pe hinduşi spunând cu multă nobleţe că hinduismul este o credinţă foarte tolerantă, am remarcat eu, gândindu-mă la afirmaţii ca aceea a lui de Swami Vivekenanda citată la începutul acestui capitol.

El a zâmbit.

— Când auzi această afirmaţie, nu o crede *ad litteram*, a spus el. Sensul ei real este că hinduismul îţi permite să-ţi practici propria religie atâta timp cât aceasta acceptă înţelegerea lor asupra adevărului, care este sincretic, a spus el. Sincretismul este tendinţa de a amesteca credinţe diferite sau chiar opuse.

Cât despre sikhşi, a continuat el, religia lor a apărut ca o contestare atât a hinduismului, cât şi a budismului. Apoi mai există şi ateii – ei resping punctele de vedere ale tuturor celor care cred în Dumnezeu. Şi apoi mai este baha'ismul, care pretinde că este o unire cosmică a tuturor religiilor, dar care sfârşeşte prin a-i exclude pe exclusivişti! Prin urmare, afirmaţia că creştinii sunt aroganţi când pretind exclusivitatea ignoră adevărul că toate celelalte religii fac acelaşi lucru. Deci când oamenii aceştia vorbesc despre aroganţă, atacul lor nu are nici o logică.

Am început să-mi formulez următoarea întrebare, dar Zacharias a anticipat unde vreau să ajung şi m-a întrerupt, completându-mi propoziţia.

— Credeţi că orice adevăr..., am început eu.

— Este prin definiţie exclusivist a spus el. Da, da, cred. Dacă adevărul nu exclude, atunci nu se emite nici o pretenţie de adevăr; în acest caz se enunţă doar o opinie. Ori de câte ori afirmi un adevăr spui că opusul lui este fals. Adevărul exclude opusul lui.

— Există oameni care neagă acest raţionament, am observat eu.

— Da, dar gândeşte-te la următorul lucru: cine neagă natura exclusivistă a adevărului afirmă el însuşi un adevăr, şi nu este atunci o persoană arogantă? Avem aici un efect de bumerang pe care acuzatorul adesea nu se opreşte să-l ia în considerare. Implicaţiile clare ale afirmaţiei lui Isus că El este Calea, Adevărul şi Viaţa sunt în primul rând că adevărul este absolut şi în al doilea rând că adevărul poate fi cunoscut. Pretenţia Lui la exclusivitate înseamnă categoric că orice contrazice spusele Lui este fals prin definiţie.

— Una este ca creştinii să creadă acest lucru, am spus eu, şi cu totul altceva să comunice acest adevăr fără să pară îngâmfaţi sau superiori. Dar creştinii se fac adesea vinovaţi de aceste acuzaţii.

Zacharias a oftat. Era o critică pe care o auzise mult prea des.

— Da, dacă adevărul nu este învăluit în dragoste, posesorul acelui adevăr devine nesuferit şi adevărul însuşi ajunge respingător, a zis el. Pentru că am fost crescut în India şi în copilărie am avut numai prieteni hinduşi, musulmani, budişti şi sikhşi, pot să apreciez unele din criticile lor la adresa creştinilor. Istoria creştinismului trebuie să dea unele explicaţii în privinţa metodelor folosite. Violenţa, antagonismul şi ostilitatea sunt contrare dragostei lui Cristos. Creştinul nu poate comunica dragostea lui Cristos în termeni lipsiţi de dragoste.

În India avem un proverb care spune că o dată ce ai tăiat nasul cuiva, nu mai are nici un sens să-i dai un trandafir ca să-l miroase, a continuat el. Şi dacă aroganţa unui creştin împietreşte pe cineva, acela nu va mai fi receptiv la mesajul creştin. Mahatma Gandhi a spus: „Îmi place Cristostul lor, dar nu-mi plac creştinii lor". Friedrich Nietzshe a spus: „Voi crede în Mântuitor, când creştinul va arăta puţin mai mântuit". Şi trebuie să ţinem seama de părerile lor.

Cu toate acestea, a adăugat el, *este* posibil să pretinzi cu dragoste un adevăr exclusivist, aşa cum un om de ştiinţă poate să spună foarte blând: „Aceasta este a doua lege a termodinamicii", fără a fi nevoit să adauge: „Ei bine, să votăm pentru a vedea câţi dintre noi putem lucra cu ea şi câţi nu?"

— Deci criticile aduse creştinilor sunt adesea valide?

— Da, uneori am intrat în conflict cu sensibilităţile culturale. În acelaşi timp însă, şi religiile orientale trebuie să-şi scruteze serios conştiinţa. Lăsând la o parte conflictele politice şi de clan, nu cunosc

nici o ţară creştină în care viaţa cuiva să fie în pericol din cauză că are o altă credinţă. Însă astăzi există multe ţări în lume – precum Pakistan, Arabia Saudită şi Iran – unde a deveni un urmaş al lui Cristos înseamnă a-ţi risca viaţa şi familia.

Citisem suficient de multe reportaje în ziare în ultimii ani ca să ştiu că această observaţie era adevărată, inclusiv în ţara natală a lui Zacharias, unde recent mai mulţi creştini au fost ucişi de militanţii hinduşi. Dar uneori nu maniera în care creştinii încearcă să-şi propage credinţa este ofensatoare. Uneori oamenii reacţionează pur şi simplu la mesajul creştin ca atare.

— Chiar şi Cel care a trăit o viaţă perfectă a sfârşit pe o cruce, a remarcat Zacharias. Opoziţia faţă de adevăr poate fi atât de puternică, încât poate să genereze violenţă şi ură, chiar dacă persoana în cauză nu a făcut absolut nici un rău.

ORIGINE, SENS, MORALITATE, DESTIN

Oricine poate să pretindă că este singura cale spre Dumnezeu. De fapt, destui excentrici au susţinut acest lucru de-a lungul istoriei. Întrebarea este de ce ar trebui cineva să creadă că Isus a spus adevărul când Şi-a susţinut divinitatea.

— Pe ce bază credeţi că această afirmaţie a lui Isus este adevărată? l-am întrebat pe Zacharias.

— Ah, da, aceasta este esenţa întrebării, a răspuns el dând din cap. Pe de-o parte, se poate spune că învierea lui Isus a dovedit că El este Fiul lui Dumnezeu. Dacă acest lucru este adevărat, atunci toate celelalte credinţe religioase nu pot fi adevărate, deoarece toate susţin ceva contrar divinităţii lui Isus. Şi desigur, dovezile istorice privind învierea lui Isus sunt extrem de convingătoare.

Pe de altă parte, putem aborda problema din unghiul celor patru chestiuni fundamentale pe care încearcă să le explice fiecare religie: originea, sensul, moralitatea şi destinul. Eu cred că numai explicaţiile lui Isus Cristos corespund realităţii. Acestea dispun de o coerenţă internă pe care celelalte religii nu o au.

Afirmaţia lui Zacharias era foarte îndrăzneaţă.

— Puteţi să susţineţi prin exemple enunţul că alte religii nu reuşesc să treacă aceste teste?

— Să luăm de pildă budismul, a zis el. Răspunsul lui Buda în problema moralităţii nu este coerent cu răspunsul lui referitor la origine. Budismul este – formal vorbind – o religie nonteistă, dacă nu ateistă. Dar dacă nu există un creator, cum ajunge omul la o lege morală? Sau să ne gândim la versiunea hindusă a reîncarnării. Dacă

fiecare naştere este o renaştere şi dacă fiecare viaţă plăteşte pentru viaţa anterioară, atunci pentru ce s-a plătit la prima naştere? Vezi – este multă incoerenţă aici.

Aici Zacharias s-a grăbit să adauge că el nu urmăreşte să denigreze religiile respective.

— Chiar şi marii erudiţi hinduşi au recunoscut existenţa acestei incoerenţe, a spus el. Chiar şi Gandhi a spus că dacă ar fi fost după el, ar fi scos din hinduism unele scrieri, pe motiv că ar fi atât de contradictorii. Prin contrast, Isus răspunde la toate aceste patru întrebări fundamentale ale vieţii într-un mod conform realităţii şi cu multă coerenţă interioară, şi aceasta spre deosebire de celelalte religii.

Această afirmaţie lăsa loc de replică.

— Luaţi-le pe rând, am spus, şi arătaţi-mi cum.

— Aşa voi face, a răspuns el. În ceea ce priveşte originea, Biblia spune că noi nu suntem identici cu Dumnezeu – contrar afirmaţiei hinduismului – ci suntem distincţi de El. Cu alte cuvinte, nu noi ne-am creat singuri, ci suntem creaţia lui Dumnezeu. Faptul că au fost create după chipul Lui explică de ce fiinţele umane au un punct de referinţă moral. Numai religiile monoteiste pot explica acest aspect. Nici chiar naturaliştii nu au o explicaţie plauzibilă pentru moralitatea omenirii. Cu toate acestea, moralitatea corespunde realităţii experienţei umane.

De asemenea, creştinismul susţine că noi am respins voia divină. Ispititorul din grădină i-a spus omului că dacă mănâncă din acel fruct, va deveni ca Dumnezeu, cunoscând binele şi răul. Implicaţia era că el însuşi va defini binele şi răul. Umanismul s-a născut chiar acolo; omul a devenit măsura tuturor lucrurilor. Această răzvrătire şi respingere deliberată a lui Dumnezeu corespunde realităţii. Aşa cum a spus Malcolm Muggeridge, depravarea umană este în acelaşi timp realitatea cea mai verificată empiric, dar şi cea mai greu de explicat filozofic.

Mai departe, problema semnificaţiei. Credinţa creştină nu are nici aici egal. Cel mai simplu mod de a o descrie este că Dumnezeu nu ne cheamă la semnificaţie, cerându-ne să fim oameni buni. El nu ne cere să avem semnificaţie spunându-ne doar să ne iubim unii pe alţii. Semnificaţia începe să existe numai în experienţa închinării. Numai ceva mai mare decât plăcerea poate da semnificaţie, şi aceasta este noutatea permanentă a lui Dumnezeu Însuşi în închinare. Biblia ne cere să-L iubim pe Domnul, Dumnezeul nostru cu toată inima, cu tot sufletul şi cu toată mintea noastră, şi numai după ce am făcut acest lucru să-ncepem să-l iubim pe aproapele nostru ca pe noi înşine. Şi aceasta corespunde experienţei.

Mai departe, creştinismul spune că moralitatea nu are o bază

culturală, ci decurge din caracterul lui Dumnezeu. Altfel sfârşim cu străvechea dilemă a filozofiei: este legea morală deasupra şi mai presus de noi, sau ne este supusă? Dacă este deasupra şi mai presus de noi, unde-i găsim rădăcinile? Singura explicaţie posibilă este aceea de a le întemeia într-un Dumnezeu etern, moral, omnipotent, infinit, care nu poate fi separat de caracterul Lui. Astfel, creştinismul explică moralitatea într-un mod coerent.

În fine, destinul se fundamentează pe învierea lui Isus Cristos, evenimentul istoric care I-a dovedit divinitatea şi care a deschis uşa cerului oricui Îl va urma. Unde se mai găseşte o afirmaţie care să semene cât de cât cu aceasta?

Billy Graham a spus odată că l-a întâlnit pe Konrad Adenauer, primarul oraşului Köln, care fusese închis de Hitler pentru că se opusese regimului nazist şi care mai târziu avea să devină cancelarul foarte respectat al Germaniei Federale, din 1949 până în 1963. Adenauer l-a privit pe Graham în ochi şi l-a întrebat: „Credeţi în învierea lui Isus Cristos din morţi?" Graham a răspuns: „Sigur că cred". La care Adenauer a adăugat: „Domnule Graham, fără învierea lui Isus nu cred că există vreo speranţă pentru lumea aceasta".

Şi avea dreptate. Deoarece învierea lui Isus este un eveniment istoric real, putem fi iertaţi, putem fi împăcaţi cu Dumnezeu, putem să ne petrecem veşnicia împreună cu El şi putem crede că învăţăturile lui Isus sunt de la Dumnezeu.

Am avut un prieten musulman convertit, care până la urmă a fost martirizat. Îmi amintesc că l-am vizitat la spital după ce picioarele îi fuseseră imputate în urma unei explozii şi mi-a spus: „Cu cât înţeleg mai mult ce au spus şi au învăţat alţii, cu atât Isus Cristos este mai frumos pentru mine". Nu am uitat niciodată aceste cuvinte şi cred că exprimă mult adevăr.

Nimeni nu a vorbit ca Isus. Nimeni nu a răspuns vreodată la întrebări ca El, nu numai prin cuvinte ci şi în persoana Lui. Şi putem verifica existenţial răspunsurile Lui. Putem să le testăm empiric. Biblia nu este o simplă carte mistică sau spiritualistă, ci ne prezintă şi unele adevăruri geografice şi istorice. Dacă eşti un sceptic onest, ea nu te cheamă la un sentimentalism vag, ci la o Persoană reală. De aceea apostolul Petru a spus: „V-am făcut cunoscut puterea şi venirea Domnului nostru Isus Cristos nu întemeindu-ne pe nişte basme meşteşugit alcătuite, ci ca unii care am văzut noi înşine cu ochii noştri mărirea Lui".[14]

El spune în alte cuvinte: „Este adevărat. Este real. Poţi avea încredere în aceste lucruri". Şi, da, adevărul exclude contrariul.

DESPRE ELEFANŢI ŞI CREDINŢĂ

Chiar dacă Zacharias avea dreptate în legătură cu creştinismul, înseamnă oare aceasta neapărat că toate celelalte religii sunt false? Poate că, în esenţa lor, toate învaţă aceleaşi adevăruri fundamentale folosind limbaje diferite, imagini diverse şi tradiţii variate pentru a comunica credinţe fundamental identice.

— Unii oameni spun că dacă dai la o parte toate aspectele formale, toate religiile lumii învaţă în esenţă paternitatea universală a lui Dumnezeu şi fraternitatea oamenilor, am spus. Şi aceasta ar însemna că toate credinţele lumii sunt la fel de valabile.

Zacharias a clătinat din cap, manifestând consternare.

— Numai cineva care nu înţelege religiile lumii poate afirma că ele învaţă în esenţă acelaşi lucru, a spus el.

Ce se înţelege prin paternitatea universală a lui Dumnezeu, când budismul nici măcar nu afirmă existenţa vreunui Dumnezeu? Ce înţelegem prin paternitatea lui Dumnezeu, când Shankara, unul din cei mai respectaţi filozofi hinduşi, a spus că teismul este doar o cale copilărească ce aduce în final în vârf, unde descoperi că Dumnezeu nu este distinct de tine? Şi atunci ce înseamnă paternitatea lui Dumnezeu? Este o iluzie. Paternitatea lui Dumnezeu nu este o doctrină panreligioasă.

Să vedem, în al doilea rând, fraternitatea oamenilor - da, suntem fraţi şi surori ca fiinţe umane, dar singurul motiv pentru care suntem fraţi şi surori este pentru că am fost creaţi de Dumnezeu. O dată ce îndepărtezi această bază, a spus el chicotind, fraternitatea sfârşeşte mai degrabă în frăţii decât în fraţi! Pe scurt, islamul, budismul, hinduismul şi creştinismul nu spun acelaşi lucru. Ele sunt doctrine religioase distincte şi se exclud reciproc. Nu pot fi toate adevărate în acelaşi timp.

Totuşi, nu renunţasem încă la ideea armonizării lor

— Poate că toate religiile deţin o parte din adevăr, am sugerat eu. Teologul John Hick a spus că religiile lumii sunt de fapt răspunsuri diferite, condiţionate cultural, la „Realul" suprem sau la Dumnezeu.[15] Oare nu aminteşte remarca lui de vechea poveste despre cei trei orbi care pipăiau un elefant - adică fiecare religie este o încercare sinceră, dar insuficientă, de a explica misterul lui Dumnezeu şi că, prin urmare, fiecare este validă în felul ei?

Zacharias şi-a început răspunsul cu puţin judo filozofic.

— Fie Hick este produsul propriei sale culturi, fie a depăşit limitele culturii lui când a făcut această afirmaţie. Şi dacă el a depăşit limitele

culturii lui, de ce nu fac şi ceilalţi acelaşi lucru? Argumentul sună foarte sofisticat din punct de vedere academic, dar conţine prea multe erori.

— Cum ar fi? am întrebat.

— De exemplu, oare ateul deţine şi el o parte din adevăr, sau este marginalizat aici? Dacă ateul deţine o parte din adevăr, care este aceasta, de vreme ce doctrina fundamentală a ateismului este chiar negarea existenţei lui Dumnezeu?

Zacharias s-a oprit, lăsând întrebarea să-şi dea singură răspunsul. Apoi a adăugat:

— Am să spun un lucru: există aspecte ale adevărului în aproape toate religiile majore. Ele conţin unele gânduri şi idei măreţe. Lectura filozofilor orientali importanţi este foarte, foarte stimulatoare. Dar nu suntem ca orbii aceia care explorează elefantul, adică nu pipăim piciorul şi credem că este un copac, pe când altul pipăie trompa şi crede că este o frânghie şi al treilea pipăie urechea şi crede că este un evantai.

Ideea este, a spus el ridicând glasul pentru a-şi accentua afirmaţia, că în parabolă s-a renunţat la ideea că ar fi vorba de un elefant! Orbul ar putea spune că este un copac, dar nu are dreptate. Nu este nici copac, nici frânghie, nici evantai. Un om care vede ştie că este un elefant. El ştie adevărul; vederea lui i-a dezvăluit adevărul. Şi Isus Cristos a spus clar că adevărurile eterne ale lui Dumnezeu pot fi cunoscute. Isus Cristos stă în centrul Evangheliei – în El se concentrează toate adevărurile. Deci, deşi pot exista aspecte ale adevărului în altă parte, suma totală a adevărurilor este în Cristos.

Explicaţia lui Hick ignoră posibilitatea revelării lui Dumnezeu şi, în consecinţă, a capacităţii noastre de a-L cunoaşte. În schimb, consideră că valorile supreme sunt cultura şi intuiţia. Însă Biblia spune că Dumnezeu S-a revelat: „La început era Cuvântul, şi Cuvântul era cu Dumnezeu, şi Cuvântul era Dumnezeu… Cuvântul S-a făcut trup şi a trăit printre noi. Şi noi am privit slava Lui, o slavă întocmai ca slava singurului născut din Tatăl".[16]

MÂNTUIRE, DREPTATE, ÎNCHINARE

Comicul Quentin Crisp a remarcat odată: „Când le-am spus oamenilor din Irlanda de Nord că sunt ateu, o femeie din audienţă s-a ridicat şi m-a întrebat: „«Da, dar nu crezi în Dumnezeul catolicilor sau în Dumnezeul protestanţilor?»"

Umorul lui era de fapt un comentariu trist pe marginea profunzimii sectarismului din acea ţară. De-a lungul secolelor, lumea a cunoscut multă brutalitate şi violenţă din cauza modurilor diferite în care-L

concep oamenii pe Dumnezeu. Dezgustaţi de ciondănelile religioase, unii şi-au ridicat mâinile spre cer şi au spus că lumea ar fi un loc mult mai bun, dacă oamenii pur şi simplu ar înceta să se mai certe pentru probleme doctrinare şi s-ar concentra în schimb să trăiască în pace unii cu alţii.

— Există musulmani, evrei, creştini, mormoni şi hinduşi care trăiesc o viaţă morală, i-am spus lui Zacharias. Oare nu este mai important cum trăieşte un om şi cum îşi tratează semenul decât ce crede el din punct de vedere teologic?

— Cum trăieşte omul şi cum îşi tratează semenul *este* foarte important, a venit răspunsul lui. Dar nu este mai important decât ce crede el, pentru că felul în care trăieşte îi reflectă convingerile. Indiferent dacă a semnat sau nu vreodată o declaraţie doctrinară, el îşi va trăi în viaţa de zi cu zi adevăratele convingeri. Însă această întrebare porneşte de la presupoziţia că moralitatea este cel mai important lucru în viaţă.

— Dacă nu este important să fii moral în viaţă, am spus, atunci ce este important?

— Isus Cristos nu a venit în această lume ca să-i transforme pe oamenii răi în oameni buni, a spus el, ci a venit ca să le dea viaţă oamenilor morţi. A venit pentru ca cei care sunt morţi pentru Dumnezeu să poată învia pentru Dumnezeu. Dacă viaţa aceasta s-ar reduce numai la moralitate, atunci felul în care ea este trăită ar fi cel mai important lucru, deşi tot nu s-ar pierde legătura cu credinţa. Însă ar fi o înţelegere greşită a concepţiei creştine, care afirmă că indiferent cât de corect ne trăim viaţa, nu putem să ne ridicăm la standardul şi la nivelul caracterului lui Dumnezeu.

Cuvântul „păcat“ înseamnă a rata ţinta. Şi dacă definiţia aceasta este corectă, atunci harul lui Dumnezeu devine adevărul cel mai important. Separaţi de El, nici măcar nu putem crede ce este binele, cu atât mai puţin să-l trăim.

Deci, da, o viaţă generoasă şi morală este importantă, fie şi numai pentru supravieţuire. Dar filozofii, începând de la Socrate, Platon şi Aristotel, şi până la gânditorii Iluminismului, de exemplu Immanuel Kant, nici măcar nu au fost în stare să definească moralitatea. Până la urmă au reuşit doar să ne spună ce rol joacă ea în societate.

Când am studiat opţiunile etice ale oamenilor, am ajuns la şase sau şapte alternative, printre care etica situaţională a lui Joseph Fletcher, umanismul egocentric al lui Ayn Rand, conceptul de datorie al lui Kant şi aşa mai departe. Dar ele se contraziceau destul de puternic, şi aceasta din cauză că le lipsea o motivaţie morală transcendentă, care

să impună obligativitatea. Totul se reducea la simpla supravieţuire. Deci cred că conceptele de bine şi de rău sunt nişte puncte greşite de plecare; mai degrabă, trebuie să începem cu viaţa şi cu moartea, cu spiritualitatea.

— Dar aşa cum aţi admis deja, *este* important cum trăiesc oamenii, am zis eu. Oamenii spun că Gandhi a trăit o viaţă mai morală decât mulţi creştini. De ce ar trebui să ajungă în iad doar pentru că nu a fost un urmaş al lui Isus?

— Asta este o problemă grea. Când mi se pune această întrebare în faţa unei audienţe mari, de obicei cer o scurtă pauză! a spus el cu un zâmbet. Dar Biblia ne dă totuşi călăuzire ca să putem răspunde la ea.

În primul şi primul rând este important să ştim că nici o fiinţă omenească nu trimite pe cineva în rai sau în iad. De fapt, nici măcar Dumnezeu nu trimite pe cineva în rai sau în iad; omul alege singur să răspundă la harul lui Dumnezeu sau să-l respingă, deşi chiar şi această decizie este posibilă tot prin harul Lui.

În al doilea rând, Avraam L-a întrebat pe Dumnezeu în cazul Sodomei şi al Gomorei dacă avea să-i lase pe cei drepţi să moară împreună cu cei nedrepţi, şi este minunat răspunsul pe care l-a dat Avraam la propria lui întrebare. El a spus: „Cel care judecă tot Pământul nu va face oare dreptate?“[17] Aceasta înseamnă că putem avea încredere absolută că indiferent ce face Dumnezeu în cazul lui Gandhi sau al oricărei alte persoane, El va face ce este drept.

Acum, să ne gândim la următorul aspect: Biblia spune că oricine îşi va petrece veşnicia cu Dumnezeu în rai va fi acolo datorită harului şi purtării de grijă ale lui Isus Cristos, în care omul respectiv s-a încrezut şi pe care L-a primit. Dacă omul a respins acest har, atunci a fost el un om bun sau un om rău? Iată o întrebare interesantă, deoarece Scriptura ne spune că nimeni nu este cu adevărat bun până când nu este mai întâi mântuit.“

— Vă rog să elaboraţi ideea, am spus.

— În Exodul găsim un tipar triplu: Dumnezeu a scos poporul din Egipt, i-a dat legea morală şi apoi i-a dat cortul întâlnirii. Cu alte cuvinte avem aici salvarea, dreptatea, închinarea. Această succesiune nu poate fi încălcată niciodată. Până când nu eşti mântuit, nu poţi fi drept. Până când nu eşti mântuit şi drept, nu te poţi închina, căci „cine va putea să se suie la muntele Domnului“, spune Biblia, dacă nu „cel care are mâinile nevinovate şi inima curată“?[18]

Deci mântuirea este cel mai important pas spre dreptate. Dacă încerc să fac singur binele prin aceasta spun în esenţă că nu am nevoie să fiu mântuit de Dumnezeu. Adică îmi sunt propriul meu mântuitor.

Orice om, bun sau rău în ochii noştri, care spune acest lucru încalcă un principiu fundamental al revelaţiei lui Dumnezeu, anume acela că mântuirea este primul pas spre dreptate.

DAR CUM RĂMÂNE CU GANDHI?

Totuşi, mintea mea era încă la Gandhi.

— Nu l-a urmat pe Isus, am spus, deci presupun că veţi spune că nu a fost mântuit.

— Asta va fi hotărât de Dumnezeu, a răspuns Zacharias. Totuşi, ce a crezut Gandhi? El şi-a rezumat credinţa într-o singură propoziţie: „Dumnezeu este adevărul şi adevărul este Dumnezeu". Întrebarea pe care i-aş pune-o eu ar fi: „Ce înseamnă asta?" Stăm într-o cameră; iată un enunţ adevărat. Dar ce legătură are aceasta cu întrebarea dacă această cameră este dumnezeu sau nu? Nici una. Se conformează doar unei afirmaţii pe care eu tocmai am făcut-o. Dumnezeu există – este aceasta o afirmaţie adevărată? Dacă este o afirmaţie adevărată, atunci cine este acest Dumnezeu?

L-am întrerupt.

— Şi totuşi, avem un om precum Gandhi, care în ochii celor mai mulţi oameni a trăit o viaţă corectă, în timp ce un criminal în serie ca David Berkowitz, Fiul lui Sam, a ucis mai multe persoane nevinovate şi acum pretinde că a spus o rugăciune şi a devenit creştin. Creştinii vor spune că Berkowitz merge în rai, dar Gandhi nu. Unde-i dreptatea aici?

— Pentru că suntem fiinţe umane morale, vrem să vedem dreptatea. Dar când reducem dreptatea la probleme de genul cine s-a comportat cum pe parcursul unei perioade date de timp, pierdem cu totul conceptul de dreptate. Noi judecăm aceste lucruri din perspectiva sistemului nostru. Dacă Dumnezeu ne-ar da cu adevărat ceea ce merităm fiecare din noi, nici unul nu am ajunge în cer.

Există o glumă despre doi fraţi care au trăit nişte vieţi scandaloase şi când unul dintre ei a murit pe neaşteptate, fratele supravieţuitor s-a dus la un pastor şi l-a rugat să predice la înmormântarea fratelui său. El a spus: „Am totuşi o singură dorinţă: vă rog să vorbiţi despre fratele meu ca despre un sfânt". Pastorul a spus că va face tot ce-i stă în putinţă să-l mulţumească.

A venit ziua înmormântării şi pastorul a început să-l elogieze pe decedat: „Vreau să ştiţi că acest om a fost un escroc, un mincinos, un înşelător şi un hoţ", a spus pastorul. „Dar în comparaţie cu fratele lui a fost un sfânt!"

Ei bine, există un tâlc în această poveste. Încercăm cu disperare să

pretindem că suntem buni comparându-ne cu alţii. David Berkowitz poate să spună: „Stai o clipă; eu nu sunt Hitler! Nu am ucis milioane de oameni; am omorât doar câţiva." Sau: „Nu am fost Jeffrey Dahmer; nu mi-am mâncat victimele". Avem tendinţa să facem mereu acel gen de comparaţii din care ieşim întotdeauna mai bine decât ceilalţi, şi de aceea credem că suntem buni. Dar după standardul moral perfect al lui Dumnezeu, toţi falimentăm. Toţi avem nevoie de iertarea şi harul lui Dumnezeu.

Într-adevăr, ce a făcut David Berkowitz a fost violent şi rău. Nu există nici o îndoială în această privinţă. Totuşi, trebuie să vedem lucrurile din perspectiva planului lui Dumnezeu. Vezi tu, există lucruri mai rele decât moartea şi crima.

— Cum ar fi? am întrebat.

— Deşi e greu de înţeles, a spus el, cel mai rău lucru este să-I spui lui Dumnezeu că n-ai nevoie de El. De ce? Pentru că un om mort poate fi readus la viaţă de Dumnezeu; un om îndurerat poate găsi pacea la Dumnezeu; un om abuzat poate găsi sprijin şi putere la Dumnezeu, şi poate chiar să-L vadă pe Dumnezeu biruind misterul întunecat al răului. Cu alte cuvinte, există scăpare din aceste atrocităţi şi tragedii. Dar care este scăparea omului care spune că nu are nevoie de Dumnezeu? Nu există.

Deci întrebarea nu este dacă eu sunt David Berkowitz, Mahatma Gandhi, Adolf Hitler sau Maica Tereza, ci mai degrabă: „Înţeleg eu că nu mă ridic la nivelul standardului perfect al lui Dumnezeu şi că prin urmare, fără harul lui Dumnezeu nu am nici o şansă ca să fiu cu El în cer?

Sincer vorbind, dacă trăiesc o viaţă pe care o consider atât de bună încât nu am nevoie de Dumnezeu, atunci în mod ironic Berkowitz va fi găsit adevărul suprem pe care propria mea aroganţă şi siguranţă m-au orbit ca să nu-l văd. Ce este iadul, dacă nu absenţa lui Dumnezeu? Iar a-mi trăi viaţa fără Dumnezeu înseamnă că deja mă aflu pe drumul spre iad.

— Dar, am protestat eu, este drept ca un criminal ca Berkowitz să scape nepedepsit?

— Nu sunt sigur că a scăpat nepedepsit, a răspuns Zacharias. Da, Dumnezeu L-a iertat dacă a mărturisit, s-a pocăit şi a cerut mila lui Dumnezeu. Dar cu cât va înţelege mai mult cine este Cristos, cu atât mai adâncă va fi durerea lui pentru ce a făcut.

Să-ţi dau un exemplu. Să presupunem că eşti la volanul maşinii, şi gândul îţi zboară în altă parte preţ de o clipă. Deodată un copil îţi iese în faţa maşinii şi îl loveşti. Cu cât eşti mai conştient de tragedia pe care

ai provocat-o, cu atât mai mare îţi va fi povara tot restul vieţii. Nu vei mai fi niciodată în stare să te uiţi în ochii unui alt copil fără să te gândeşti: „Ce-am făcut? Ce-am făcut?"

Poate credem că Berkowitz a scăpat, în sensul că nu a ajuns la spânzurătoare, dar există şi o spânzurătoare a inimii. Inima ta poate să fie foarte conştientă de iadul pe care l-ai dezlănţuit. Nu cred că un om convertit cu adevărat va sta în celula lui din închisoare şi se va gândi: „Ei bine, am ajuns să-L cunosc pe Cristos şi cu asta am scăpat". Nu. Uneori iadul din inimă poate fi foarte adânc şi dureros.

Cred că există şi un iad al mântuirii amânate, când lacrimile curg la gândul lucrurilor pe care le-ai pierdut înainte de a-L cunoaşte pe Dumnezeu. Iartă Dumnezeu trecutul? Da, dar uneori omul nu poate să-l uite.

După ce a spus aceste cuvinte, Zacharias a făcut o pauză şi s-a lăsat pe spate în scaunul lui. Când a reluat discuţia, a spus:

— Când harul este înţeles greşit, el duce întotdeauna la comparaţii şi gelozie, sau la nemulţumire şi acuzaţii de nedreptate. Este foarte interesant că Isus discută această problemă.

Într-una din pildele Sale, lucrătorii care au lucrat toată ziua au fost nemulţumiţi că cei care au venit la lucru în ultimul moment au avut şi ei parte de bunăvoinţa stăpânului.[19] Unul din cele mai uimitoare adevăruri ale Scripturii este înţelegerea că nu ne câştigăm singuri accesul în cer. De asemenea, în Biblie citim istoria femeii rău famate pe care a primit-o Isus. Fariseul s-a uitat de sus la ea, pătruns de importanţa meritelor sale, şi a privit batjocoritor mila lui Dumnezeu.[20] Faptele îşi au locul lor – dar ca dovadă că omul a primit iertarea lui Dumnezeu, nu ca un însemn al meritului în câştigarea iertării.

CE SE ÎNTÂMPLĂ CU CEI CARE NU AU AUZIT?

Criminalul în serie David Berkowitz a fost norocos. El trăieşte într-o ţară unde oamenii vorbesc liber despre creştinism. Cineva i-a spus despre oferta iertării lui Cristos şi el declară că şi-a mărturisit crimele şi că şi-a pus încrederea în Isus. Dar cum rămâne cu oamenii care trăiesc în locuri în care nu se vorbeşte deschis despre Evanghelie sau unde răspândirea ei este de-a dreptul ilegală?

— Nu este nedrept să-i condamni, când n-au auzit niciodată despre Isus şi au urmat doar tradiţiile religioase ale părinţilor lor? am întrebat.

Zacharias a întins mâna să-şi ia Biblia. În timp ce o răsfoia ca să ajungă la cartea Faptele Apostolilor, puteam să văd că subliniase multe versete cheie cu galben.

— Biblia spune în primul rând că nimeni nu va sta în prezenţa lui Dumnezeu decât dacă Persoana şi lucrarea lui Cristos au făcut posibil acest lucru. Iată preţul care a trebuit să fie plătit: moartea lui Cristos pe cruce în locul nostru, luând asupra Sa pedeapsa pe care noi trebuia s-o primim. Ei bine, oamenii se nasc într-o cultură sau alta, dar apostolul Pavel a spus ceva foarte interesant despre această situaţie, când le-a vorbit atenienilor.

Zacharias şi-a scos ochelarii de citit din buzunar şi i-a împins în sus pe nas. Apoi a citit o parte dintr-un pasaj în care Pavel polemiza cu câţiva filozofi greci:

> El a făcut ca toţi oamenii, ieşiţi dintr-unul singur, să locuiască pe toată faţa Pământului; le-a aşezat anumite vremi şi a pus anumite hotare locuinţei lor, ca ei să caute pe Dumnezeu şi să se silească să-L găsească bâjbâind, măcar că nu este departe de fiecare din noi.[21]

Scoţându-şi ochelarii, Zacharias şi-a ridicat privirea spre mine.

— Pasajul acesta este important, a spus el, pentru că Pavel arată aici că există un plan suveran în creaţie, care atribuie fiecărei persoane un loc al naşterii. Dumnezeu ştie unde ne vom naşte şi unde vom creşte şi El ne face să-L căutăm. Ni se spune în mod clar că oriunde am trăi – indiferent în ce cultură, în ce naţiune – El poate fi găsit de fiecare dintre noi. Există întotdeauna posibilitatea ca un om să strige de pe genunchi: „Doamne, ajută-mă" şi dacă acest lucru se întâmplă, Dumnezeu poate să lucreze în viaţa lui în moduri mai presus de capacitatea noastră de înţelegere.

— De exemplu?

— De exemplu, El ar putea să trimită pe cineva care să-i comunice Evanghelia. Sau dă-mi voie să-ţi povestesc ce s-a întâmplat în cazul unei femei musulmane care lucra într-o instituţie foarte cunoscută din ţara ei. Mi-a spus cum tocmai părăsea biroul, la sfârşitul zilei de muncă şi că era foarte nefericită în inima ei. În timp ce mergea, murmura mereu: „Nu ştiu de ce sunt atât de goală pe dinăuntru" şi după aceea, din senin, a spus: „Isuse, poţi să mă ajuţi?" S-a oprit pe trotuar şi s-a întrebat: „De ce L-am numit pe El?" Ei bine, în final femeia aceea a devenit creştină.

În cazul ei, cred că Dumnezeu a văzut o inimă care flămânzea după El, dar care nu ştia cum să ajungă la El în sihăstria existenţei sale. Cred că Dumnezeu a trecut peste barierele mediului ei, pentru că ea însăşi trecuse peste barierele vieţii ei interioare, căutându-L. Deci Dumnezeu poate să pătrundă în oricare situaţie culturală, răspunzând oricui vrea să-L cunoască.

Un alt mod de a privi această problemă vine din Romani, unde Pavel spune că puterea şi dumnezeirea infinite ale lui Dumnezeu sunt revelate fiecăruia prin creaţie.[22] Apoi Pavel spune că Dumnezeu a pus legea în inimile şi în conştiinţele noastre ca să-L putem căuta.[23] Şi vorbeşte despre Cuvântul lui Cristos, care este necesar pentru ca un om să ajungă să-L cunoască.[24] Cred că acest Cuvânt al lui Cristos pătrunde tot mai mult în diferitele culturi.

Ce vreau să spun prin asta?

Am fost în multe ţări islamice, unde este greu să vorbeşti despre Isus. Practic, fiecare musulman care a ajuns să-L urmeze pe Cristos a făcut-o, în primul rând, din cauza dragostei lui Cristos manifestată printr-un creştin sau, în al doilea rând, din cauza unei viziuni, a unui vis sau a unui alt fel de intervenţie supranaturală. Ei bine, nici o altă religie nu are o doctrină mai complicată despre îngeri şi vedenii ca islamul, şi cred că e extraordinar că Dumnezeu foloseşte această sensibilitate faţă de lumea supranaturală şi le vorbeşte prin vedenii şi vise, revelându-li-Se.

Unul din cei mai importanţi convertiţi ai Indiei a fost un sikh, Sundar Singh, căruia Cristos i S-a arătat într-o noapte în vis, în camera sa. Această experienţă a avut un impact extraordinar asupra vieţii lui şi el a devenit creştin. Deci Dumnezeu Se poate revela în modalităţi care întrec cu mult capacitatea noastră de a le înţelege.

Ei, dacă Dumnezeu poate să comunice Cuvântul lui Cristos în diferite situaţii şi în moduri pe care noi nici măcar nu suntem capabili să le înţelegem – dacă nu este departe de noi oriunde ne-am afla, dacă poate să vorbească prin revelaţia generală a creaţiei şi prin conştiinţa noastră – atunci trebuie să acceptăm că nu avem nici o scuză. Fiecare fiinţă umană va cunoaşte suficient de mult adevăr, astfel încât dacă va răspunde la acel adevăr cunoscut, Dumnezeu îi va descoperi şi mai mult. Înseamnă aceasta că trebuie să aibă un volum de adevăr la fel de mare ca cineva aflat într-o altă situaţie? Nu cred.

Am încercat să-i rezum punctul de vedere.

— Vreţi să spuneţi că indiferent unde ar trăi un om în lume şi indiferent din ce cultură ar face parte, dacă răspunde la înţelegerea pe care o are şi-L caută sincer pe Dumnezeu, va primi într-un fel sau altul ocazia să-I răspundă lui Dumnezeu?

În timp ce vorbeam, Zacharias îmi cântărea cuvintele cu atenţie.

— Aşa cred, a răspuns el. Trebuie să fim foarte atenţi aici, dar cred că dacă un om Îl caută cu adevărat şi sincer pe Dumnezeu, Dumnezeu va face ca acel om să audă despre El. Dar dacă acel om nu I-a răspuns lui Dumnezeu în nici o împrejurare, atunci poate că nu va mai auzi

nimic. Însă toţi oamenii ştiu suficient de multe despre El ca să fie osândiţi; nu este necesar să audă Ioan 3:16 pentru a fi pierduţi. Ei sunt pierduţi fiindcă au respins ce le-a vorbit Dumnezeu prin creaţie, prin conştiinţa lor şi prin alte căi. Din această cauză, toţi vom da socoteală înaintea Lui.

— Deci sinceritatea este importantă?

— Sinceritatea nu este mântuirea, a venit răspunsul lui. Dar cred că sinceritatea înlesneşte descoperirea de Sine a lui Dumnezeu. Unii pot să pară sinceri, dar când le este prezentat Cristos, Îl resping. Ei cad la testul adevărului.

Am spus:

— Credeţi, deci, că volumul de informaţie pe care trebuie să-l aibă un om despre Cristos poate să varieze mult?

— Da, cred. Pericolul mentalităţii noastre occidentale este să credem că dacă ceva nu este ambalat frumos, nu este suficient de bun. Şi, din păcate, unii creştini din apus gândesc că dacă un om nu spune crezul exact aşa cum îl spun ei, acel om nu-L cunoaşte pe Dumnezeu.

Dar ce ştie un bebeluş despre mama lui? Ştie că-l hrăneşte, că-l schimbă, că-l îmbrăţişează, că-l sărută – deci ea trebuie să fie un prieten. Copilul nu-şi cunoaşte mama la fel de bine cum o va cunoaşte când va avea 18 ani, dar o cunoaşte destul de bine ca s-o iubească. Cred că pe măsură ce Dumnezeu Se descoperă, nivelul de înţelegere va diferi inevitabil de la caz la caz.

DE CE NU ISUS?

Dacă Isus este adevărul, de ce-L resping atât de mulţi oameni? Dacă creştinismul este adevărat, nu ar trebui el să triumfe în final? Cu toate acestea, statisticile arată cu totul altceva. Creştinismul face progrese relativ mici în câştigarea de noi convertiţi din alte religii majore ale lumii. În esenţă, oamenii de pe tot Pământul tind să adopte religia părinţilor lor.

L-am întrebat pe Zacharias ce crede despre acest lucru şi el mi-a mărturisit că aceste probleme îl preocupă şi pe el, în calitate de apărător al creştinismului. Există, însă, câteva explicaţii, a spus el.

— Dar să ne uităm la această problemă dintr-o altă perspectivă – de ce este budismul atât de popular astăzi în America? a întrebat el. Răspunsul meu este simplu: pentru că poţi să fii bun şi fără Dumnezeu. Dacă poţi beneficia de o mică doză de spiritualitate de la trei la cinci după-amiază şi apoi poţi să-ţi vezi de viaţă în continuare cum îţi place – ei bine, de ce nu? O astfel de religie va fi extrem de atrăgătoare.

De ce este islamul atrăgător pentru unii? Din unele considerente de

ordin geopolitic. Ce are atrăgător religia hindusă? Este plină de filozofie, şi doctrina ei că Pământul trebuie tratat cu reverenţă este astăzi destul de influentă.

— De ce nu Cristos? am întrebat.

— Pentru că El te cheamă să mori faţă de tine însuţi, a răspuns el. De fiecare dată când adevărul implică o dedicare totală, prin care te aduci pe tine însuţi la o stare de umilinţă totală, la predarea voinţei, va întâmpina opoziţie. Cristos ne violează puterea şi autonomia. El ne provoacă în sfera purităţii. Ioan Botezătorul a venit ca să le dea oamenilor Legea, dar acestora nu le-a plăcut. Apoi Isus a venit dându-le mesajul harului, şi ei au spus: „De ce nu ne dai fermitatea Legii?" Orice ar aduce Isus în cultură, cultura va vrea să schimbe. La baza acestei respingerii stă opoziţia faţă de afirmaţia Lui că este Fiul lui Dumnezeu.

Budismul şi alte sisteme religioase le spun, în esenţă, oamenilor cum să se ridice singuri, trăgându-se de şireturile lor etice. Nu mi-a fost niciodată greu să ştiu ce este bine şi ce este rău în majoritatea situaţiilor; ceea ce mi-a lipsit a fost voinţa de a face binele. Şi aici intervine Cristos. El spune că dacă te dăruieşti Lui în întregime, îţi va da nu numai viaţă veşnică, ci va transforma şi voinţa ta de a face binele în viaţa aceasta.

Dat fiind nivelul de dedicare cerut de creştinism, am fost curios să aflu ce l-a determinat pe Zacharias să răspundă afirmativ la mesajul lui Isus.

— Relataţi-mi, vă rog, câte ceva din istoria convertirii dumneavoastră, i-am cerut.

S-a uitat în jos un moment, îndepărtând o fărâmitură de pe mâneca de la cămaşă. Apoi a întins mâna spre ceaşca de ceai şi a luat o înghiţitură înainte să-mi răspundă.

— În India, eşti ceea ce te naşti să fii, a început el. Tatăl şi mama mea erau creştini nominali; de fapt, erau creştini pur şi simplu din cauză că nu erau nici budişti, nici musulmani şi nici hinduşi. Nu-mi amintesc să fi auzit predicându-se vreodată Evanghelia în biserica mea, care era foarte liberală.

Cu puţin înainte de a veni eu la Cristos, surorile mele au auzit Evanghelia şi s-au convertit. Eu am ajuns că cred în Isus în două etape. Prima etapă a fost când am auzit Evanghelia proclamată public într-o sală de conferinţe, la vârsta de 17 ani. Atunci mi-am spus: „Ceva din toate astea este adevărat şi vreau şi eu acest ceva". Am răspuns chemării de la sfârşitul întrunirii şi am fost consiliat, dar nu am prea înţeles despre ce era vorba. Volumul de informaţie a fost prea mare.

În vremea aceea eram supus unei presiuni enorme, într-o cultură în care rezultatele academice aveau importanţă supremă. Dacă nu eşti în

fruntea clasei, nu vei reuşi. Nu am putut face faţă. De asemenea aveam un tată foarte strict, şi trebuia să lupt cu această realitate. Am îndurat multe pedepse fizice.

Deci câteva luni mai târziu, am decis să-mi pun capăt zilelor. Nu eram deprimat; prietenii mei ar fi fost şocaţi să audă că mă gândesc la sinucidere. Dar pentru mine viaţa nu avea nici un sens sau scop. Într-o zi m-am dus la şcoală şi am luat cheile de la laboratorul de chimie, ca să caut nişte otravă. Am pus-o într-un pahar cu apă, am înghiţit-o în grabă şi m-am prăbuşit pe genunchi.

L-am privit neîncrezător. Azi, când Zacharias este atât de sofisticat, atât de cult, de coerent şi de influent, îmi era imposibil să mi-l imaginez ca pe un adolescent derutat şi disperat, căzut în genunchi şi sufocându-se în timp ce toxinele pe care şi le administrase singur îi curgeau prin vene.

— Slujitorul meu de acasă m-a dus rapid la spital; dacă n-ar fi fost el acolo, acum aş fi mort, a continuat el. Acolo au scos toată otrava din mine. În timp ce zăceam în pat, un prieten a intrat cu un Nou Testament şi mi-a arătat Ioan, capitolul 14. Dar eu nu puteam ţine cartea în mână; corpul îmi era prea deshidratat. Aşa că a trebuit să-mi citească mama din el.

Şi iat-o pe mama, citindu-mi despre Isus care i-a zis lui Toma: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa. Nimeni nu vine la Tatăl, decât prin Mine". Apoi a ajuns la versetul 19, unde Isus le spune ucenicilor Lui: „Pentru că Eu trăiesc, şi voi veţi trăi".

Versetul acesta mi-a atins sufletul. Am spus într-o rugăciune: „Isuse, nu ştiu prea bine cine eşti Tu, dar Tu-mi spui că eşti Autorul vieţii adevărate". Nu înţelegeam noţiunea de păcat. În cultura aceea, nici n-aş fi avut cum. Dar înţelegeam că El mi Se oferea mie, ca să-mi dea viaţă.

Aşa că am spus: „Dacă mă scoţi din această cameră de spital, nu voi lăsa nici o piatră neîntoarsă în căutarea adevărului". Şi cinci zile mai târziu am ieşit din acea încăpere pe picioarele mele, un om cu totul nou. Am început să studiez Biblia, şi ea mi-a schimbat viaţa într-un mod dramatic. Apoi au început fraţii mei să-L urmeze pe Isus, ca de altfel şi părinţii, înainte să moară.

Dar în acel salon de spital Cristos mi-a spus – fără ca cineva să-mi explice – că poate să-mi dea o viaţă adevărată. Şi nu m-am mai uitat niciodată înapoi. Anii de studiu nu au făcut altceva decât să-mi confirme decizia de a-L urma. Am frecventat câteva cursuri de filozofie la Cambridge, unde am studiat cu un ateu renumit, şi îmi amintesc că m-am întrebat uluit: „Astea sunt cele mai bune argumente pe care le au ateii?" Dar ele pur şi simplu confirmau adevărul Scripturii.

— Acum aveţi de-a face cu foarte mulţi căutători ai adevărurilor spirituale, am spus. Ce le spuneţi?

— Biblia spune: „Mă veţi căuta şi Mă veţi găsi, dacă Mă veţi căuta cu toată inima".[25] Iată o promisiune uimitoare. Îi încurajez să-şi aducă inima şi mintea într-o stare de receptivitate şi să nu-şi cruţe intelectul în testarea adevărurilor Bibliei. Orice om sincer şi fără prejudecăţi nu văd cum şi-ar putea continua viaţa altfel decât spunând că nu există nimic comparabil pe toată faţa Pământului.

Am călătorit prin toată lumea. Am cercetat lucrurile înalte şi mai puţin înalte. Dar nu am găsit nimic care să-mi împlinească mintea, inima şi cele mai adânci năzuinţe ale sufletului meu, aşa cum o face Isus. El nu este numai Calea, Adevărul şi Viaţa; mai mult decât atât - am o relaţie personală cu El. E Calea *mea*, Adevărul *meu* şi Viaţa *mea* - la fel cum poate fi pentru oricine Îl caută.

Pentru că, să nu uităm ce le-a spus Pavel atenienilor: „El nu este departe de fiecare din noi".

Deliberări

Întrebări pentru reflecţie sau studiu în grup

- Care a fost reacţia dumneavoastră emoţională când aţi auzit prima dată afirmaţia că Isus este singura cale spre Dumnezeu? V-aţi schimbat punctul de vedere după ce aţi citit interviul cu Ravi Zacharias? Dacă da, cum?
- Zacharias a spus: „Implicaţiile clare ale afirmaţiei lui Isus că El este Calea, Adevărul şi Viaţa sunt, în primul rând, că adevărul este absolut şi, în al doilea rând, că adevărul poate fi cunoscut". Credeţi aceste două afirmaţii despre adevăr? De ce da sau de ce nu?
- Cât de bine credeţi că tratează creştinismul cele patru probleme fundamentale ale vieţii: originea, sensul, moralitatea şi destinul? Corespund învăţăturile Bibliei despre aceste subiecte cu experienţa dumneavoastră?
- V-aţi implicat vreodată personal în vreo altă religie? Dacă da, ce aţi găsit atrăgător la ea? Care aspecte ale creştinismului vă atrag şi care nu vă plac?
- Biblia Îl citează pe Dumnezeu spunând: „Mă veţi căuta şi Mă veţi găsi, dacă Mă veţi căuta cu toată inima". Menţionaţi trei sugestii practice pe care i le-aţi da unui prieten care vrea să ştie cum poate să-L caute pe Dumnezeu? Aţi parcurs dumneavoastră înşivă paşii aceştia? Ce rezultate aţi obţinut până în prezent?

Pentru dovezi suplimentare

Mai multe resurse pe această temă

Ravi Zacharias, *Jesus Among Other Gods*, Nashville, Word, 2000.

Paul Copan, *True for You, But Not for Me*, Minneapolis, Bethany House, 1998.

Frank Beckwith şi Gregory Koukl, *Relativism, Feet Firmly Planted in Mid-Air*, Grand Rapids, Mich., Baker, 1998.

Millard J. Erickson, *How Shall They Be Saved?*, Grand Rapids, Mich., Baker, 1996.

6

OBIECŢIA 6: UN DUMNEZEU IUBITOR NU I-AR CHINUI NICIODATĂ PE OAMENI ÎN IAD

După părerea mea, există un defect foarte serios în caracterul moral al lui Cristos şi acesta este faptul că a crezut în iad. Personal nu cred că cineva care este realmente profund uman poate să creadă în pedeapsa veşnică.

Bertrand Russell, ateu[1]

Iadul este marele compliment al lui Dumnezeu la realitatea libertăţii umane şi la demnitatea alegerii sale.

G. K. Chesterton, creştin[2]

Judecătorul Cortland A. Mathers era într-un impas. În faţa lua se afla o acuzată care jucase un rol minor într-un caz cu droguri. Era o femeie împovărată, de 31 de ani, mamă a mai mulţi copii mici. Era plină de remuşcări pentru ceea ce făcuse. După părerea judecătorului, femeia merita o a doua şansă. I s-ar fi făcut dreptate dacă ar fi fost eliberată condiţionat.

Dar exista o problemă: în cazul în care Mathers o găsea vinovată de acuzaţia adusă împotriva ei, conform legii statului Massachusetts ar fi fost nevoit s-o condamne la şase ani de închisoare. Judecătorul ştia că închisoarea avea s-o marcheze pentru totdeauna. Cu siguranţă că avea să-i distrugă familia fragilă, lăsând-o plină de amărăciune, furioasă, fără slujbă şi sortită să intre în şi mai multe necazuri.

Acesta este un sistem juridic numit „condamnare obligatorie", care nu lasă judecătorii să dispună de anumite genuri de cazuri. Partea pozitivă a sistemului este că judecătorii sunt împiedicaţi să devină prea îngăduitori. Dar consecinţa negativă este că, în unele situaţii, sentinţa automată poate fi prea aspră – ca în cazul de faţă, când acuzata putea sta în închisoare mai mult decât majoritatea hoţilor înarmaţi.

Mathers nu avea deloc reputaţia de a fi ezitat să-i condamne pe criminali la ani grei de închisoare, dacă situaţia o cerea. Dar în acest caz, el a considerat condamnarea obligatorie – fără posibilitatea eliberării condiţionate – drept o „eroare judiciară absolută".

De aceea Mathers a decis: „Nesocoteşte legea ca să fii drept". Aşa că declarat-o pe femeie vinovată de un delict mai uşor, care nu impunea o perioadă prestabilită de închisoare, şi a condamnat-o la cinci ani de eliberare condiţionată, cu consilierea necesară.

„Dacă un judecător nu poate să facă acest lucru, nu ar trebui să fie în magistratură", a declarat Mathers revistei *Boston Globe*, care investiga condamnarea obligatorie. „Judecătorul este fie un automat care nu face altceva decât să ştampileze aceste condamnări, fie este motivat de simţul dreptăţii."[3]

Mă gândeam la acest caz în timp ce avionul meu se pregătea să aterizeze pe Aeroportul Internaţional din Los Angeles într-o dimineaţă sufocantă de septembrie. Ce ironie, am cugetat eu, că o lege menită să impună dreptatea ameninţă de fapt să o zădărnicească. Puteam înţelege sentimentul de dreptate care l-a determinat pe Mathers să renunţe la o condamnare şablon şi să impună în schimb o pedeapsă care se potrivea mult mai bine delictului comis.

Pe când căutam adevărul în domeniul spiritualităţii, simţul meu de dreptate a fost vreme îndelungată ofensat de învăţătura creştină despre iad, pe care o consideram mult mai nedreaptă decât pedeapsa obligatorie în cazul lui Mathers. Doctrina aceasta mi se părea un genocid cosmic, o condamnare automată şi fără drept de apel la o veşnicie de tortură şi chin. Este o condamnare obligatorie dusă la extrem: toată lumea are parte de aceleaşi consecinţe, indiferent de circumstanţele lor concrete. Abate-te de la cerinţele lui Dumnezeu – oricât de puţin, chiar şi neintenţionat – şi te alegi cu o condamnare nesfârşită la închisoare, într-un loc care face ca până şi Leavenworth să pară Disneyland.

Unde este dreptatea aici? Unde-i raportul just dintre crimă şi pedeapsă? Ce Dumnezeu este acela căruia Îi place să vadă fiinţele create de El Însuşi zvârcolindu-se pe veci – fără speranţă, dincolo de orice posibilitate de mântuire – într-o cameră de tortură la fel de înfiorătoare şi de barbară ca un lagăr nazist de concentrare? Oare nu avea dreptate ateul B. C. Johnson când a spus că „ideea de iad este absurdă din punct de vedere moral"?[4]

Acestea sunt întrebări grele, puternic încărcate emoţional. Aveam nevoie de răspunsuri de la o autoritate tenace, cineva care să nu se dea înapoi din faţa unor provocări sincere. Priveam prin hubloul avionului în timp ce zburam deasupra suburbiilor Los Angeles-ului, care sclipeau în lumina puternică a soarelui. Aşteptam cu nerăbdare să mă întâlnesc faţă în faţă cu un filozof foarte respectat, care s-a luptat mult cu această doctrină problematică a osândei veşnice.

AL ŞASELEA INTERVIU: DR. J. P. MORELAND, PH.D.

Nu mi-a trebuit mult timp să-mi închiriez o maşină şi să ajung la casa lui J. P. Moreland, care este situată nu departe de Seminarul Teologic Talbot, unde predă în cadrul programului de masterat în filozofie şi etică.

Cartea lui Moreland, *Beyond Death: Exploring the Evidence for Immortality* dovedeşte că autorul a meditat profund şi şi-a pus multe întrebări cu privire la doctrina despre iad. Atât el, cât şi coautorul Gary Habermas, au cercetat natura sufletului, cazurile de moarte clinică, reîncarnarea şi teologia despre cer.

De asemenea, l-am ales pe Moreland şi datorită bogatei lui pregătiri academice. A studiat ştiinţele naturale (cu o licenţă în chimie la Universitatea din Missouri), are cunoştinţe temeinice de teologie (un masterat la Seminarul Teologic Dallas) şi este un filozof extrem de respectat (cu doctoratul luat la Universitatea Southern California).

A scris peste zece cărţi, între care *Scaling the Secular City, Christianity and the Nature of Science, Does God Exist?* (o dezbatere cu Kai Nielsen), *The Creation Hypothesis, Body and Soul, Love Your God with All Your Mind* şi lucrarea premiată, *Jesus Under Fire.* Ce activitate prodigioasă, şi are abia 51 de ani.

Moreland, îmbrăcat simplu într-o cămaşă cu mânecă scurtă, pantaloni scurţi şi pantofi marinăreşti, fără ciorapi, m-a salutat la capătul aleii de maşini ce ducea la casa lui, o clădire stil fermă. I-am strâns mâna şi mi-am exprimat părerile de rău. Ştiam că fusese plecat la San Diego cu o zi înainte, unde urmărise meciul în care mult iubita lui echipă Kansas City Chiefs a fost umilită de Chargers, aflată pe o poziţie inferioară în clasament. Încă mai purta o şapcă de baseball, cu numele echipei sale favorite brodat în faţă.

Înăuntru, după un scurt schimb de amabilităţi, m-am trântit pe canapeaua lui din camera de zi şi am oftat. Subiectul iadului era mare, greu, controversat, o temă incendiară pentru scepticii în problemele de natură spirituală. Am căutat în minte un punct de plecare.

În final m-am hotărât să fiu sincer.

— Nu ştiu sigur de unde să încep, am mărturisit. Cum ar trebui să abordăm tema iadului?

Moreland s-a gândit un moment, apoi s-a lăsat pe spate în fotoliul lui tapiţat verde.

— Poate, a sugerat el, ar trebui să facem distincţie între a ne place sau a nu ne place ceva, pe de o parte, şi a judeca dacă acel ceva este bine sau rău, pe de alta.

— Ce vreţi să spuneţi?

— De multe ori ceva ce ne place nu este neapărat bun, a explicat el. Unii oameni spun că adulterul aduce plăcere, dar majoritatea sunt de acord că este un lucru greşit. Şi adesea nu este plăcut să faci ceea ce este bine să faci. Poate fi foarte neplăcut să spui cuiva un adevăr dureros pe care omul respectiv trebuie să-l audă, sau să concediezi pe cineva care nu îşi face bine treaba.

— Şi, am intervenit eu, iadul provoacă o reacţie viscerală. Oamenii reacţionează puternic chiar şi numai la ideea de iad.

— Aşa este. Oamenii tind să aprecieze dacă iadul este un lucru drept sau nu pornind de la sentimentele lor faţă de iad sau de la ofensa emoţională pe care o resimt ei la gândul iadului.

— Cum depăşim impasul acesta?

— Cred că oamenii ar trebui să încerce să-şi lase la o parte sentimentele, a spus el. La baza evaluării lor ar trebui să stea întrebarea dacă iadul este o realitate dreaptă sau corectă din punct de vedere moral, nu dacă le place sau le displace conceptul.

Moreland a făcut o pauză înainte să continue.

— Şi este important să înţelegem că dacă Dumnezeul creştinismului este real, El urăşte iadul şi nu-I place ca oamenii să meargă acolo, a adăugat el. Biblia spune foarte clar: Dumnezeu nu-Şi găseşte plăcerea în moartea celor răi.[5]

Poate că este aşa, dar ei sfârşesc totuşi prin a-şi petrece veşnicia într-un loc al ororii absolute şi al disperării abjecte. M-am gândit la interviul meu cu Charles Templeton, evanghelistul devenit sceptic. Într-adevăr, el se împotriveşte energic concepţiei despre iad, dar sentimentele lui păreau să fie alimentate de o indignare justificată şi de ultragiu moral.

Ca să fiu sincer, mă îngrijora puţin ideea separării complete a discuţiei despre iad de răspunsul nostru emoţional la acest concept – la urma urmei, cele două par a fi iremediabil întrepătrunse.

DISCUTAREA PROBLEMEI LUI TEMPLETON

Deşi înţelegeam argumentul lui Moreland că moralitatea sau imoralitatea ideii de iad este independentă de sentimentele noastre faţă de această problemă, am decis că cea mai bună tactică ar fi să-l confrunt pe Moreland direct cu obiecţiile lui Templeton – cu sentimente cu tot.

Mi-am dres glasul şi mi-am îndreptat spatele, întorcându-mă pentru a-l privi pe Moreland din faţă.

— Dr. Moreland, am început, cu glasul crescând în intensitate, l-am intervievat pe Charles Templeton despre această problemă şi el a fost foarte ferm. Mi-a spus: „Nu aş putea ţine mâna cuiva în foc nici măcar o clipă. Nici o clipă! Cum ar putea un Dumnezeu iubitor, doar pentru că nu-L asculţi şi nu faci ce vrea El, să te chinuiască pentru totdeauna - fără să-ţi permită să mori, ci trebuind să înduri acea durere o veşnicie întreagă?"

Apoi am reluat ultimele cuvinte ale lui Templeton cu acelaşi ton de dezgust pe care-l folosise el când îmi vorbise:

— „Nici un criminal nu ar face aşa ceva!"

Provocarea lui aproape că reverbera în camera de zi. Tensiunea creştea repede. Apoi, pe un ton mai degrabă acuzator decât întrebător, am adăugat o altă întrebare:

— Dr. Moreland, ce aveţi de spus la asta?

Acesta părea să fie sfârşitul ideii lui de a disocia discuţia de orice apreciere sentimentală.

Însă trebuie să înţelegeţi ceva despre J. P. Moreland: el este un filozof. Este un gânditor. Are o raţionalitate rece. Nimic nu pare să-l impresioneze. Şi în ciuda tonului meu acuzator, care aproape că îl făcea personal responsabil de crearea iadului, Moreland nu s-a simţit ofensat. În loc de aşa ceva, mintea lui a ajuns repede la miezul problemei.

— Răspunsul la acuzaţia lui Templeton trebuie să fie formulat în propriile lui cuvinte, a început Moreland. El şi-a formulat întrebarea în aşa fel încât aproape că spune: „Când ai încetat să-ţi baţi nevasta?" Indiferent cum răspunzi, dacă-i accepţi formularea eşti condamnat din start.

— Deci premisa lui este greşită, am zis. De ce?

— Ei bine, în primul rând, iadul nu este o cameră de tortură.

Am ridicat mirat din sprâncene. Fără îndoială că aceasta ar fi o noutate pentru multe generaţii de copii de la Şcoala duminicală, care au fost speriaţi până la coşmar de descrierile înspăimântătoare ale chinurilor eterne ce însoţesc agonia în flăcările Hadesului.

— Adevărat? am întrebat.

Moreland a clătinat din cap.

— Dumnezeu nu-i tortureazӑ pe oameni în iad, aşa că Templeton greşeşte categoric în această privinţă, a continuat el. Templeton vorbeşte de parcă Dumnezeu ar fi un copil răsfăţat care le spune oamenilor: „Aveţi grijă, dacă nu vreţi să vă supuneţi regulilor mele arbitrare, am să vă pedepsesc pentru aceasta. Trebuie să ştiţi că regulile *Mele* sunt regulile *Mele* şi dacă nu-Mi faceţi pe plac, veţi plăti pentru

asta". Desigur, dacă Dumnezeu ar fi un copil care impune reguli arbitrare, atunci condamnarea oamenilor ar constitui într-adevăr un simplu capriciu. Dar aici nu se întâmplă deloc aşa ceva.

Dumnezeu este Fiinţa cea mai generoasă, mai iubitoare, mai minunată şi mai atrăgătoare din univers. El ne-a creat cu voinţă liberă urmărind un scop: să avem o relaţie de dragoste cu El şi cu semenii noştri. Noi nu suntem nişte accidente, nu suntem maimuţe evoluate, nu suntem greşeli aleatorii. Şi dacă refuzăm mereu şi mereu să trăim pentru scopul în care am fost creaţi - un scop care ne-ar permite să prosperăm mai mult decât dacă trăim în oricare alt fel, atunci Dumnezeu nu va avea absolut nici o altă opţiune decât să ne dea ce am cerut noi înşine de-a lungul întregii noastre vieţi, adică separarea de El.

— Şi acesta este iadul...

— Da, acesta este iadul. Încă un lucru: este greşit să gândim că Dumnezeu este doar o Fiinţă iubitoare, mai ales dacă înţelegem cuvântul „iubitor" în sensul în care este folosit azi de majoritatea americanilor. Da, Dumnezeu este o Fiinţă plină de compasiune, dar El este de asemenea o Fiinţă dreaptă, morală şi pură. Aşadar, deciziile lui Dumnezeu nu se bazează pe sentimentalismul american modern. Acesta este unul din motivele pentru care oamenilor nu le-a fost greu să accepte ideea de iad până în vremurile moderne. Oamenii de azi au tendinţa să aprecieze numai virtuţile mai blânde cum ar fi dragostea şi bunătatea, uitând de virtuţile mai aspre ale sfinţeniei, dreptăţii şi echităţii.

Deci, în formularea întrebării sale, Templeton ne prezintă o fiinţă resentimentară, care îşi impune regulile nedrepte, arbitrare, care bate cu piciorul şi spune: „Dacă nu faceţi cum vreau Eu, vă voi tortura pe veci".

Ochii intenşi gri-albaştri ai lui Moreland s-au fixat în ochii mei.

— Nimic, a subliniat el, nu poate fi mai departe de adevăr.

PLANUL B AL LUI DUMNEZEU

— Bine, am spus, aşezându-mă mai comod pe canapea, aveţi ocazia să lămuriţi lucrurile. Pentru început să ne clarificăm definiţiile. Aţi spus că iadul nu este o cameră de tortură. Atunci ce este?

— Esenţa iadului este de natură relaţională, a răspuns el. Creştinismul spune că oamenii sunt partea cea mai valoroasă din întreaga creaţie. Dacă oamenii contează, atunci şi relaţiile personale contează, iar iadul este în mare măsură relaţional.

În Biblie, iadul este separare sau exilare faţă de cea mai minunată

Fiinţă din lume – Dumnezeu Însuşi. Este excludere de la tot ce contează, de la tot ce este valoros, nu numai din prezenţa lui Dumnezeu, ci şi din părtăşia celor care au ajuns să-L cunoască şi să-L iubească pe Dumnezeu.

Eram totuşi derutat într-o privinţă.

— Este iadul o pedeapsă pentru încălcarea standardelor lui Dumnezeu? am întrebat. Sau este consecinţa naturală a faptului că oamenii trăiesc o viaţă prin care spun: „Nu-mi pasă că sunt separat de Dumnezeu, vreau să fac ce-mi place mie" şi apoi dorinţa li se împlineşte o veşnicie întreagă tocmai prin separarea de Dumnezeu pentru totdeauna?

— Este amândouă, a spus el. Să nu greşim: iadul *este* pedeapsă – dar nu este violenţă. Nu este tortură. Pedeapsa iadului este separarea de Dumnezeu, care aduce ruşine, chin şi regret. Şi pentru că după înviere vom avea atât trup, cât şi suflet, suferinţa pe care o vom resimţi poate fi atât mentală, cât şi fizică. Însă durerea îndurată va fi cauzată de regretul pentru excluderea finală, decisivă, nesfârşită din prezenţa lui Dumnezeu, din Împărăţia Lui şi de la viaţa bună pentru care am fost creaţi de la început. În iad, oamenii vor jeli amarnic tot ce-au pierdut.

Iadul este osânda finală care spune că ai refuzat regulat să trăieşti pentru scopul cu care ai fost creat, şi singura alternativă este să fii osândit pentru veşnicie. Deci *este* pedeapsă. Dar este şi consecinţa firească a unei vieţi trăite într-o anumită direcţie.

— Conform Genezei, când Dumnezeu a creat totul, El a declarat că „este bun", am adăugat eu. Evident, Dumnezeu a creat şi iadul. Dar cum a putut să spună că iadul este bun? Nu pune aceasta în discuţie caracterul Lui?

— De fapt, a răspuns Moreland, iadul nu a făcut parte din creaţia originală. Iadul este planul B al lui Dumnezeu. Este ceva ce Dumnezeu a fost obligat să facă, din cauză că oamenii au ales să se răzvrătească împotriva Lui şi să se întoarcă împotriva a ce era mai bun pentru ei şi împotriva scopului pentru care au fost creaţi.

Ştii, când oamenii au fondat Statele Unite, ei nu au început prin a construi închisori. Ei ar fi preferat o societate fără închisori. Dar au fost nevoiţi să le construiască, pentru că unii oameni refuzau să colaboreze. Acelaşi lucru este adevărat şi în cazul iadului.

— Este iadul un loc fizic?

— Da şi nu. Când oamenii mor, sufletul lor părăseşte trupul şi nu mai sunt materie. Biblia spune că atunci când cineva a cărui soartă finală va fi iadul moare înainte de întoarcerea lui Cristos, el este separat de prezenţa lui Dumnezeu, dar nu se află într-un loc fizic, pentru că nu

este materie. În acest sens, probabil că iadul nu este un loc, dar este o parte reală a universului. Este ca şi cum ai trece printr-o uşă într-un alt fel de existenţă.

— Seamănă cu experienţa unei morţi clinice, am spus chicotind.

— Cred că experienţele de moarte clinică au demonstrat dincolo de orice îndoială rezonabilă că atunci când oamenii mor, ei rămân conştienţi, a răspuns Moreland.

Apoi a continuat:

— La judecata finală, trupul nostru va învia şi sufletul va fi reunit cu trupul. La momentul acela, cred efectiv că va exista o parte a universului în care oamenii vor fi îndepărtaţi din locul unde se va manifesta activitatea lui Dumnezeu şi unde vor fi oamenii Lui. Deci la momentul acela va avea sens să spunem că iadul este un loc – dar nu va fi o cameră de tortură sau ceva de genul acesta.

FLĂCĂRI, VIERMI ŞI SCRÂŞNIREA DINŢILOR

Iarăşi am revenit la imaginea „camerei de tortură".

— Nu e deloc de mirare că aceasta este o viziune populară asupra iadului, am spus. Pe când aveam cam zece ani, am fost dus la Şcoala duminicală, unde învăţătoarea a aprins o lumânare şi a spus: „Ştiţi cât de tare doare când te arzi la deget? Ei bine, imaginaţi-vă că tot corpul vostru arde în flăcări pe veci de veci. Acesta este iadul".

Moreland a aprobat din cap, vrând să sugereze că a mai auzit această istorie.

— Ei bine, unii copii s-au speriat, am adăugat. Eu m-am simţit doar iritat la gândul că cineva încearcă să mă manipuleze. Cred că mulţi oameni au avut parte de experienţe de acest gen. Trebuie să recunoaşteţi că atunci când vorbeşte despre iad, Biblia face într-adevăr aluzie la flăcări.

— Aşa este, a răspuns Moreland, dar flăcările sunt o figură de stil.

Am ridicat mâna.

— Bine, staţi o clipă, am protestat. Am crezut că sunteţi un expert conservator. Vreţi să îmblânziţi ideea de iad, ca s-o faceţi mai acceptabilă?

— Categoric nu, a venit răspunsul lui. Vreau doar să fiu exact din punct de vedere biblic. Ştim că referirea la flăcări este figurată, deoarece dacă încerci s-o iei textual, nu are sens. De exemplu, iadul este descris ca un loc complet întunecat, şi totuşi acolo există flăcări. Cum se poate aşa ceva? Flăcările ar lumina locul respectiv.

În plus, ni se spune că Cristos Se va întoarce înconjurat de flăcări şi

că din gura Lui va ieşi o sabie lungă. Dar nimeni nu crede că Cristos nu va putea spune vreun cuvânt fiindcă S-ar îneca din cauza sabiei. Metafora sabiei se referă la Cuvântul lui Dumnezeu care va judeca. Flăcările se referă la Cristos care va veni să judece lumea. În Evrei 12:29, Dumnezeu este numit foc mistuitor. Şi totuşi nimeni nu crede că Dumnezeu este un cuptor cosmic. Folosirea imaginii flăcărilor este un fel de a spune că Dumnezeu este judecător.

— Cum rămâne cu ideea că iadul este un loc unde viermii vor mânca la nesfârşit din carnea oamenilor, am întrebat.

— În zilele lui Isus, la Templu se sacrificau săptămânal mii de animale şi exista un sistem de canalizare prin care sângele şi grăsimea se scurgeau într-un bazin. Acolo erau viermi care se hrăneau întruna din acele scursori. Era un loc foarte urât, a spus Moreland. Isus a folosit în învăţăturile Lui această metaforă pentru a spune că iadul este mai rău decât acel loc dezgustător din afara oraşului.

— Mai există de asemenea şi expresia „scrâşnitul dinţilor", care îi descrie pe cei din iad, am spus. Nu se referă ea la reacţia oamenilor faţă de durerea torturii?

— Mai exact, această expresie descrie o stare de mânie sau de conştientizare a unei mari pierderi, a spus Moreland. Este o manifestare a furiei, atunci când omul conştientizează că a făcut o greşeală enormă. Dacă ai stat vreodată în preajma unor oameni foarte absorbiţi de ei înşişi, egoişti şi extrem de narcisişti, ai văzut că ei se mânie când nu li se face pe plac. Cred că scrâşnitul dinţilor exprimă tipul de personalitate umană a cărui loc este în iad.

— Fără flăcări, fără viermi şi fără scrâşnetul dinţilor din cauza torturii – poate că iadul nu este atât de rău cum am crezut noi, am spus în efortul de a insufla discuţiei un pic de frivolitate.

Moreland a răspuns repede.

— Ar fi o greşeală să gândim aşa, a spus el categoric. Orice figură de stil implică o idee concretă în spatele ei. Figura de stil este flacăra arzătoare, dar realitatea pe care aceasta o susţine este un loc unde există durere copleşitoare. Presupune pierderea oricărei posesiuni şi flăcările reprezintă ideea că iadul este cea mai rea situaţie posibilă în care ar putea ajunge vreodată un om.

— Aţi menţionat că oamenii din iad sunt absorbiţi de ei înşişi şi narcisişti, că L-au respins pe Dumnezeu toată viaţa lor, am spus. Este posibil ca, pentru acest gen de oameni, raiul să fie iad?

— Lasă-mă să prezint lucrurile în felul următor, a zis el. Ai stat vreodată în preajma unui om incredibil de frumos, de atrăgător şi mult mai deştept decât tine? Când eşti în societate, oamenii vor să-l asculte

pe el, nu pe tine. Să presupunem că nu-ţi pasă de omul acela, dar eşti ţinut într-o cameră împreună cu el douăzeci şi patru de ore pe zi, timp de treizeci de ani. Aceasta ar fi o experienţă incredibil de grea.

Acum înmulţeşte aceste calităţi de zece mii de ori şi vei obţine doar o frântură din cum este Dumnezeu. El este foarte, foarte deştept. Este foarte atrăgător. Este cu mult mai pur din punct de vedere moral decât suntem noi. Şi dacă oamenii nu se îndrăgostesc de El cu pasiune, atunci a-i forţa să fie în preajma Lui o veşnicie întreagă – făcând ceea ce oamenii care-L iubesc doresc să facă – ar fi extrem de neplăcut pentru ei.

Trebuie să înţelegi un lucru: caracterul oamenilor nu se formează brusc prin deciziile pe care le iau, ci din miile de alegeri mici pe care le fac în fiecare zi, fără ca măcar să-şi dea seama de aceasta. În fiecare zi ne pregătim ca să fim fie cu Dumnezeu şi cu oamenii Lui, preţuind lucrurile pe care le preţuieşte El, fie alegem să nu avem de-a face cu acele lucruri. Deci, da, iadul este în primul rând un loc pentru oamenii care nu vor să meargă în rai.

— Afirmaţi că oamenii aleg în mod conştient iadul?

— Nu, nu vreau să spun că oamenii resping conştient raiul şi că aleg de bună voie să meargă în iad. Dar ei *aleg* să respingă valorile care vor fi prezente zilnic în cer.

— Deci, de fapt, prin modul în care ne trăim vieţile noi ne pregătim să fim ori în prezenţa lui Dumnezeu şi să ne bucurăm de El pe veci, ori pentru o existenţă în care dorim să fim centrul universului şi nu ne interesează deloc să stăm în prezenţa lui Dumnezeu sau a acelora care-L iubesc.

Moreland a aprobat afirmativ din cap.

— Ai absolută dreptate. Deci iadul nu este doar o pedeapsă. *Este* o pedeapsă, dar este de asemenea şi capătul căii pe care omul a ales-o, într-o oarecare măsură, zi de zi în viaţa de aici şi acum.

Chiar şi aşa, există aspecte ale iadului care par să violeze spiritul nostru de dreptate. Cel puţin aşa am crezut eu în trecut. Am profitat de o pauză în conversaţia noastră pentru a băga mâna în servietă şi a scoate din ea o listă cu aceste aspecte, pe care o întocmisem în avion.

— Aş vrea să vă cer un răspuns la fiecare din aceste probleme, i-am spus lui Moreland. Scopul meu nu este să intru într-o dispută cu dumneavoastră. V-aş ruga doar să vă expuneţi punctul de vedere şi apoi, la sfârşit, voi aprecia dacă, din perspectiva mea, aţi dat răspunsurile potrivite şi dacă în ansamblu doctrina despre iad poate trece testul.

— Mi se pare cinstit, a răspuns el.

M-am uitat pe listă şi am decis să încep cu una din obiecţiile cu cea mai mare încărcătură emoţională.

Obiecţia 1: Cum poate Dumnezeu să trimită copii în iad?

Oamenilor le repugnă gândul copiilor care se chinuiesc în iad. De fapt, unor atei le place să ia peste picior creştinismul scoţând în evidenţă scrieri ale evangheliştilor din secolul al XIX-lea care au folosit un limbaj înfricoşător pentru a descrie experienţe tulburătoare ale copiilor în iad. De exemplu, un preot englez, poreclit „apostolul copiilor", a scris aceste cuvinte înspăimântătoare:

> Un copil mic este în cuptorul înroşit. Ascultaţi cum ţipă să iasă afară! Uitaţi-vă cum se întoarce şi se zvârcoleşte în foc! Loveşte cu capul în tavanul cuptorului. Izbeşte cu picioruşele în podeaua cuptorului. Pe faţa acestui copilaş se poate vedea ceea ce reflectă chipul tuturor celor care sunt în iad – disperare, cumplită şi oribilă.[6]

— Ideea copiilor în iad – ei bine, asta-i prea mult, i-am spus lui Moreland. Cum poate să existe un Dumnezeu iubitor, dacă copiii sunt expuşi iadului? Voiam să văd dacă răspunsul lui Moreland avea să se potrivească cu explicaţia primită anterior de eruditul Norman Geisler la această problemă.

— Nu uita, m-a atenţionat Moreland în legătură cu citatul despre copilul în cuptorul înroşit, limbajul biblic despre foc şi flăcări este figurat.

— Da, bine, dar totuşi – vor fi copii în iad?

Moreland, care este tatăl a două fete, s-a aplecat înainte în timp ce mi-a spus:

— Trebuie să înţelegi că în viaţa de apoi, personalităţile noastre vor reflecta oricum o stare adultă, deci putem spune cu siguranţă că nu vor fi copii în iad, a început el. Şi desigur în iad nu va fi nimeni care, dacă ar fi avut şansa de a creşte şi de a ajunge adult, ar fi ales raiul. În iad nu va merge nimeni fiindcă pur şi simplu i-a lipsit timpul necesar, murind prematur.

Moreland a întins mâna spre masă şi a luat o Biblie legată în piele.

— De altfel, în Biblie copiii apar întotdeauna ca figuri de stil ce exprimă mântuirea. În toate textele unde copiii sunt menţionaţi în contextul vieţii de apoi, ei reprezintă imaginea celor mântuiţi. Nu există nici o situaţie în care copiii să fie folosiţi vreodată ca simboluri ale osândei.

A răsfoit prin Vechiul Testament până când s-a oprit la 2 Samuel.

— Uite aici un exemplu bun, a spus. Copilul pe care împăratul David l-a conceput în relaţia adulterină cu Bat-Şeba a murit, şi David spune în 2 Samuel 12:23: „Eu mă voi duce la el, dar el nu se va întoarce la mine". Cu alte cuvinte, David afirmă adevărul că acest copil al lui va fi în cer şi că într-o zi i se va alătura. Iată deci încă o dovadă că în iad nu vor fi copii.

Obiecţia 2: De ce suferă toţi la fel în iad?

În timp ce-mi formulam următoarea întrebare, m-am ridicat de pe canapea şi m-am îndreptat spre fereastra din faţă, oprindu-mă într-o oază de lumină ce dansa pe covor. Cazul din Massachusetts al judecătorului Mathers pândea ascuns în străfundurile minţii mele.

— Sentimentul dreptăţii din noi cere ca oamenii răi să fie traşi la răspundere pentru răul pe care l-au făcut altora, am spus. Şi în acest sens, iadul ar putea fi o pedeapsă binemeritată pentru unii. Totuşi, iadul violează sentimentul justiţiei din noi, dacă Adolf Hitler va suporta aceeaşi pedeapsă eternă ca cineva care a dus o viaţă destul de bună după standardele noastre, dar care a decis să nu-L urmeze pe Dumnezeu.

Moreland m-a ascultat atent.

— Pare nedrept ca toţi oamenii să fie supuşi aceloraşi consecinţe, a spus el. Asta vrei să spui?

— Da, aşa este. Nu vă deranjează acest lucru?

Moreland şi-a deschis Biblia la Noul Testament.

— De fapt, a explicat el, nu toată lumea va avea aceeaşi experienţă a iadului. Biblia ne învaţă că există nivele diferite de suferinţă şi pedeapsă.

A ajuns la Matei 11 şi degetul lui arătător a alunecat în josul paginii până când s-a oprit la versetele 20-24, pe care le-a citit cu voce tare:

> Atunci Isus a început să mustre cetăţile în care fuseseră făcute cele mai multe din minunile Lui, pentru că nu se pocăiseră. „Vai de tine, Horazine!" a zis El. „Vai de tine, Betsaido! Căci dacă ar fi fost făcute în Tir şi Sidon minunile, care au fost făcute în voi, demult s-ar fi pocăit, cu sac şi cenuşă. De aceea vă spun că, în ziua judecăţii, va fi mai uşor pentru Tir şi Sidon, decât pentru voi. Şi tu, Capernaume, vei fi înălţat oare până la cer? Vei fi pogorât până la locuinţa morţilor; căci dacă ar fi fost făcute în Sodoma minunile care au fost făcute în tine, ea ar fi rămas în picioare până în ziua de azi. De aceea vă spun că, în ziua judecăţii, va fi mai uşor pentru ţinutul Sodomei decât pentru tine."

Moreland a închis cartea.

— Isus spune că oamenii vor fi pedepsiţi după faptele lor, a conchis el.

— Nu este o singură pedeapsă pentru toată lumea? am întrebat. Dreptatea va fi ajustată după fiecare, individual?

— Exact. În iad vor exista niveluri diferite de separare, izolare şi goliciune. Cred că acest lucru este important, deoarece subliniază că dreptatea lui Dumnezeu este proporţională. Nu există aceeaşi pedeapsă pentru toţi cei ce refuză îndurarea lui Dumnezeu.

Ţine minte: dacă Dumnezeu îi lasă cu adevărat pe oameni să-şi modeleze propriul caracter prin miile de alegeri pe care le fac, El îi va lăsa şi să sufere consecinţele naturale ale caracterului pe care au ales să-l aibă. Şi cei al căror caracter va fi într-o stare mai proastă vor fi supuşi unui nivel mai mare de izolare şi goliciune.

Obiecţia 3: De ce sunt oamenii pedepsiţi la infinit pentru nişte crime finite?

Cum se poate ca o nelegiuire pe care am comis-o în viaţa aceasta să merite o pedeapsă *veşnică*? Nu este nedrept să spunem că o viaţă *finită* de păcat merită o pedeapsă *infinită*? Unde-i aici dreptatea? Un Dumnezeu iubitor nu ar face în aşa fel ca pedeapsa să corespundă crimei comise, hotărând ca iadul să nu dureze o veşnicie? am întrebat, aşezându-mă din nou pe marginea canapelei. Cum am putea face ceva în viaţă care să merite o tortură veşnică?

— Ţine minte, nu este tortură, a subliniat Moreland. Exprimarea are aici o importanţă critică. Nu este o tortură eternă conştientă; este suferinţă eternă conştientă cauzată de condamnarea la separare de Dumnezeu.

— Bine, am spus eu, dar aceasta nu răspunde la întrebare.

— Nu, nu răspunde. Dar dă-mi voie să răspund. În primul rând, ştim cu toţii că pedeapsa pe care cineva o merită nu depinde de timpul de care a avut nevoie ca să comită delictul respectiv. De exemplu, comiterea unei crime poate dura zece secunde; să-i furi cuiva *Encyclopaedia Britannica* ar putea dura jumătate de zi, dacă ai avut nevoie de mai mult timp să spargi casa omului. Ideea este că pedeapsa justă pe care un om o merită nu este în funcţie de cât timp i-a trebuit să comită fapta, ci mai degrabă în funcţie de gravitatea faptei înseşi.

Şi aceasta ne duce al doilea aspect al problemei. Care este fapta cea mai haină pe care poate s-o facă omul în viaţa aceasta? Majoritatea oamenilor, pentru că nu se gândesc prea mult la Dumnezeu, vor spune că torturarea animalelor, distrugerea mediului sau vătămarea unui om. Şi, fără îndoială, toate acestea sunt oribile. Însă ele pălesc în comparaţie

cu cel mai rău lucru pe care poate să-l facă un om, anume să batjocorească, să dezonoreze și să refuze a iubi Persoana căreia îi datorăm absolut totul și care este Creatorul nostru, Dumnezeu Însuși.

Trebuie să înțelegi că Dumnezeu este infinit mai mare în bunătate, sfințenie, blândețe și dreptate decât oricine altcineva. Să crezi că un om ar putea să-și trăiască întreaga viață ignorându-L și batjocorindu-L permanent prin viața pe care alege să o trăiască fără El, spunându-I: „Nu-mi pasă absolut deloc de ceea ce mă pui să fac aici. Nu-mi pasă absolut deloc de valorile Tale sau de moartea Fiului Tău pentru mine. Am să ignor toate aceste lucruri" – *acesta* este păcatul suprem. Și singura pedeapsă justă pentru el este pedeapsa supremă, care este separarea veșnică de Dumnezeu.

Așa cum a arătat Alan Gomes, trebuie să ținem seama de natura *obiectului* împotriva căruia se comite păcatul, precum și de natura păcatului în sine, când stabilim nivelul lui de atrocitate.[7]

Răspunsul lui Moreland mi-a amintit de incidentul în care un învățător al Legii L-a întrebat pe Isus care este cea mai mare poruncă. Isus i-a spus: „Să iubești pe Domnul, Dumnezeul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău, cu toată puterea ta și cu tot cugetul tău; și pe aproapele tău ca pe tine însuți".[8]

În Statele Unite, cel mai grav delict – omuciderea – este pedepsit cu cea mai severă sancțiune, care este separarea de societate în închisoare pe viață. Și părea să existe o oarecare logică în a spune că încălcarea sfidătoare a legii supreme a lui Dumnezeu ar trebui să atragă după sine sancțiunea supremă, care este separarea de Dumnezeu și de poporul Lui, pentru veșnicie.

Obiecția 4: Nu ar putea Dumnezeu să-i oblige pe toți să se ducă în rai?

— Permiteți-mi să revin la o idee pe care ați afirmat-o la început, l-am rugat pe Moreland. Ați afirmat atunci că Dumnezeu este îndurerat de necesitatea iadului.

— Da, așa este.

— Atunci de ce nu poate Dumnezeu pur și simplu să-i oblige pe toți să meargă în cer? Aceasta ar părea o soluție simplă.

— Pentru că ar fi imoral, a răspuns Moreland.

— Imoral? am exclamat surprins. Mai imoral decât iadul?

— Da, imoral. Urmărește-mă: există deosebire între o valoare *intrinsecă* și o valoare *instrumentală*. Ceva are valoare intrinsecă, dacă este valoros și bun în și prin sine; pe de altă parte ceva are valoare instrumentală, dacă este valoros ca mijloc pentru atingerea unui scop. De exemplu, salvarea de vieți este bună în mod intrinsec. Circulația

maşinilor pe partea dreaptă a şoselei reprezintă o valoare instrumentală; este bună doar pentru că ajută la menţinerea ordinii. Dacă societatea ar decide că maşinile trebuie să circule pe partea stângă, n-ar fi nici o problemă. Scopul este menţinerea ordinii şi salvarea vieţilor omeneşti.

Ei bine, dacă tratezi oamenii ca pe nişte instrumente sau ca pe nişte simple mijloace pentru atingerea unui scop, îi dezumanizezi, şi acesta este un lucru rău. Îi tratezi pe oameni ca pe nişte lucruri atunci când îi consideri nişte mijloace pentru atingerea unui scop. În schimb îi respecţi numai când îi tratezi ca pe o valoare intrinsecă.

— Şi ce legătură au toate acestea cu obligarea oamenilor de a merge în rai? am întrebat.

— Dacă ai obliga oamenii să facă ceva împotriva voinţei lor libere, i-ai dezumaniza. Ar fi ca şi cum le-ai spune că binele pe care-l vrei tu este mai valoros decât respectarea propriei lor alegeri, şi dacă le-ai cere să facă ceva ce ei nu vor, i-ai trata ca pe nişte mijloace. La fel ar sta lucrurile şi dacă Dumnezeu i-ar forţa pe toţi să meargă în rai.

Lee, dacă Dumnezeu le-a dat oamenilor voinţă liberă, atunci nu există nici o garanţie că toţi vor alege să colaboreze cu El. Opţiunea de a-i obliga pe toţi să meargă în cer este imorală, pentru că este dezumanizantă; îi privează pe oameni de demnitatea de a lua propriile decizii, le neagă libertatea de alegere şi îi tratează ca pe mijloace pentru atingerea unui scop.

Dumnezeu nu poate forma caracterul oamenilor în locul lor, şi cine face răul sau aderă la credinţe false alunecă pe o cale ce duce departe de Dumnezeu şi care în final sfârşeşte în iad. Dumnezeu respectă libertatea omului. De fapt, ar fi un act lipsit de dragoste – un fel de viol divin – ca Dumnezeu să-i forţeze pe oameni să-L accepte pe El şi cerul Lui, dacă ei nu vor lucrul acesta. Când Dumnezeu le permite oamenilor să-I spună „nu", El îi respectă şi îi onorează.

Obiecţia 5: De ce nu-i omoară Dumnezeu pur şi simplu pe oameni?

Un alt aspect legat de iad care îi deranjează pe oameni în mod deosebit este durata lui veşnică. Ce-ar fi dacă iadul nu ar dura veşnic şi dacă Dumnezeu i-ar anihila pur şi simplu pe oameni – adică i-ar face să nu mai existe – în loc să-i oblige la o separare de El eternă şi conştientă, timp de o veşnicie întreagă?

— Desigur, i-am spus lui Moreland, asta ar fi mai uman decât o veşnicie întreagă de regrete şi de remuşcări.

— Oricât de greu ar fi de crezut, separarea veşnică de Dumnezeu este superioară moral anihilării, a răspuns el. De ce ar fi Dumnezeu

justificat din punct de vedere moral să anihileze pe cineva? Singurul lucru bun ar fi rezultatul final, care ar fi împiedicarea oamenilor de a cunoaşte experienţa separării conştiente de Dumnezeu pentru totdeauna. Ei bine, în acest caz chiar că i-ai trata pe oameni ca pe nişte mijloace pentru atingerea unui scop.

Este la fel cu a-i forţa să meargă în rai. Ceea ce spui tu poate fi tradus în următoarele cuvinte: „Singurul lucru care contează cu adevărat este ca fiinţele umane să nu mai sufere conştient, aşa că am să extermin acest om pentru a-mi atinge scopul." Înţelegi? Ai trata omul ca pe un mijloc pentru atingerea unui scop.

Iadul recunoaşte de fapt că oamenii au o valoare intrinsecă. Dacă Dumnezeu iubeşte valoarea intrinsecă, atunci El trebuie să fie un susţinător al persoanei, căci aceasta înseamnă că El este un susţinător al valorii intrinseci. El refuză să extermine o fiinţă creată, care a fost făcută după chipul Lui. Deci, în ultimă analiză, iadul este singura opţiune legitimă din punct de vedere moral.

Lui Dumnezeu nu-I place iadul, dar îi pune pe oameni în carantină acolo. Aceasta le onorează libertatea de alegere. El pur şi simplu nu le va încălca acest drept. De fapt, Dumnezeu îi consideră pe oameni atât de valoroşi intrinsec, încât L-a trimis pe Fiul Său, pe Isus Cristos, să sufere şi să moară pentru ca ei să poată alege să-şi petreacă veşnicia în cer împreună cu El.

Dar unii teologi pretind că anihilarea este o învăţătură scripturală. Ei spun că Biblia ne învaţă că, deşi pedeapsa iadului este eternă, suferinţa nu este eternă.

Susţinătorilor anihilării le place să citeze Psalmul 37, care spune că „cel rău nu va mai fi", „cei răi pier ca fumul" şi „cei răzvrătiţi sunt nimiciţi cu toţii". De asemenea, ei indică Psalmul 145:20, unde David zice: „Domnul păzeşte pe toţi cei care-L iubesc şi nimiceşte pe toţi cei răi". Şi Isaia 1:28: „Pieirea îi va atinge pe toţi cei răzvrătiţi şi păcătoşi şi cei care-L părăsesc pe Domnul vor pieri". Şi susţin că metaforele folosite de Isus sprijină anihilaţionismul: cei răi „sunt legaţi în snopi să fie arşi", peştii răi sunt aruncaţi şi plantele dăunătoare sunt smulse din rădăcină.[9]

Aşadar l-am întrebat pe Moreland:

— Nu înseamnă aceasta că anihilaţionismul este compatibil cu Scriptura şi, prin urmare, o modalitate rezonabilă de armonizare a dreptăţii lui Dumnezeu cu doctrina despre iad?

Moreland a rămas ferm pe poziţie.

— Nu, anihilismul nu este o învăţătură biblică, a insistat el. Când încerci să înţelegi învăţătura unui autor, începi cu pasajele clare în care

autorul respectiv tratează problema în cauză şi apoi treci la pasajele neclare, care poate că nici nu se referă la învăţătura despre subiectul nostru.

Să-ţi dau un exemplu. Există în Biblie pasaje care afirmă că Isus Cristos a murit pentru toată lumea. Mai este, de asemenea, Galateni 2:20, unde apostolul Pavel spune: „Cristos a murit pentru mine". Ei bine, trebuie eu să deduc din acest pasaj că Cristos a murit numai pentru Pavel? Nu, dar de ce nu? Pentru că există pasaje clare care învaţă că Cristos a murit pentru toată lumea, aşa că atunci când ajungem la afirmaţia lui Pavel, spunem că, evident, el nu a vrut să spună că Isus a murit numai pentru el, deoarece interpretăm pasajul neclar în lumina pasajului clar.

Dar cum rămâne cu pasajele referitoare la iad? Vechiul Testament conţine texte care spun clar că iadul va dura veşnic. Daniel 12:2 declară că la sfârşitul veacurilor cei drepţi vor învia pentru viaţă veşnică, iar cei nedrepţi pentru pedeapsă veşnică.[10] În ambele cazuri este folosit acelaşi cuvântul ebraic pentru *veşnic*. Dacă spunem că oamenii vor fi anihilaţi în iad, ar trebui să spunem că vor fi anihilaţi şi în rai. Nu poţi să fii şi cu burta plină, şi cu slănina în pod. Iar acest pasaj ne dă o învăţătură clară în această privinţă.

În Noul Testament, în Matei 25, Isus prezintă o învăţătură clară în problema eternităţii cerului şi a iadului şi foloseşte acelaşi cuvânt, *veşnic,* în legătură cu amândouă.

Deci pornim de la pasajele clare şi trecem la învăţătura mai ambiguă despre „tăiere". Toate afirmaţiile despre nimicire şi tăiere din Vechiul Testament se referă de obicei la oameni care sunt tăiaţi din Israel şi din ţară. Majoritatea acestor pasaje au prea puţin sau chiar deloc de-a face cu viaţa veşnică; ele se referă la tăierea în această viaţă de la promisiunile date de Avraam oamenilor ţării.

Totuşi, am replicat eu, anihilaţioniştii citează limbajul biblic al focului drept dovadă că oamenii vor fi mai degrabă distruşi, în loc să lâncezească veşnic în iad. Aşa cum a spus respectatul pastor englez John W. Stott: „Focul în sine este descris ca fiind «veşnic» şi «de nestins», însă ar fi foarte ciudat ca ceea ce este aruncat în el să se dovedească indestructibil. Ne-am aştepta ca lucrurile să stea invers: ca focul să ardă etern, dar ca tortura să nu fie veşnică".[11]

Moreland, însă, a rămas de neclintit.

— Limbajul focului este figurat, a spus el. În Apocalipsa ni se spune că iadul şi moartea vor fi aruncate în iazul de foc. Ei bine, iadul nu poate să ardă. Este un tărâm. Este ca şi cum am spune că cerul poate

arde. Cerul nu este ceva ce poate arde. Şi cum ai putea să arzi moartea? Nu poţi aprinde moartea cu o torţă şi s-o laşi să ardă.

Deci, este evident că iazul de foc simbolizează judecata. Când se spune că iadul va avea un sfârşit, cuvântul „iad" se referă la starea temporară a celor aflaţi între momentul morţii şi învierea finală. La înviere ei îşi vor primi din nou trupurile şi vor fi duşi departe de Dumnezeu. Moartea va lua sfârşit, pentru că nimeni nu va mai muri. Deci limbajul focului şi iazul de foc sunt în mod clar o figură de stil ce exprimă judecata, nu o combustie literală.

Obiecţia 6: Cum poate iadul să existe concomitent cu raiul?

— Dacă raiul va fi un loc fără lacrimi, atunci cum poate să existe în acelaşi timp un iad veşnic? am întrebat. Cei din cer nu i-ar jeli pe cei ce suferă veşnic în iad?

— În primul rând, cred că oamenii din cer vor înţelege că iadul este o modalitate prin care Dumnezeu îi onorează pe oameni ca pe nişte creaturi dotate cu valoare intrinsecă, făcute după chipul Lui, a spus Moreland.

În al doilea rând, de multe ori capacitatea omului de a se bucura de ceva vine o dată cu înaintarea în vârstă şi cu formarea unei perspective mai mature asupra lucrurilor. Când copiii mei erau mici, nici unul dintre ei nu se putea bucura de un cadou, dacă celălalt primea şi el un cadou, care lui i se părea că este ceva mai bun. Dar când au crescut, au putut să se bucure de cadourile lor fără să se uite la cadoul celuilalt. De fapt, dacă i-ar fi preocupat prea mult cadoul celuilalt, ar fi permis ca celălalt să-l controleze.

C. S. Lewis a spus că iadul nu va avea drept de veto asupra raiului. Cu alte cuvinte, oamenilor din cer nu li se va nega privilegiul de a se bucura de viaţa lor numai pe motiv vă ar fi conştienţi de existenţa iadului. Dacă nu s-ar putea bucura, atunci iadul ar avea drept de veto asupra cerului.

Să nu uităm că sufletul este suficient de mare pentru a putea fi însufleţit de un sentiment netulburat de bucurie, bunăstare, dragoste şi fericire, resimţind în acelaşi timp durere şi tristeţe pentru alţii. Acestea nu sunt stări incompatibile în viaţa unui om: dimpotrivă, faptul că cineva poate să aibă toate aceste stări în acelaşi timp dovedeşte caracterul şi maturitatea lui.

Obiecţia 7: De ce nu i-a creat Dumnezeu numai pe acei oameni despre care ştia că-L vor urma?

— Dacă Dumnezeu cunoaşte viitorul, de ce a creat oameni despre care ştia că nu vor veni niciodată la El şi care aveau să sfârşească în iad?

am întrebat eu. Nu ar fi putut să creeze numai acei oameni despre care a ştiut că-L vor urma şi să nu-i fi creat deloc pe cei care aveau să-L respingă? Această opţiune pare a fi mult mai umană decât iadul.

— Depinde de scopul lui Dumnezeu, a răspuns Moreland. Dacă Dumnezeu ar fi ales să creeze doar patru, şase sau şapte oameni, poate că ar fi putut să creeze numai oameni care să meargă în cer. Problema este că o dată ce Dumnezeu a început să creeze mai mulţi oameni, a devenit mai greu să creeze numai oameni care aveau să-L aleagă şi să nu creeze oameni care aveau să-L respingă.

— De ce?

— Pentru că unul din motivele pentru care Dumnezeu ne-a pus aici este acela de a ne da ocazia să avem impact asupra altor oameni.

Moreland s-a gândit puţin înainte să îmi prezinte următoarea analogie.

— Îţi aminteşti serialul *Înapoi în viitor*? m-a întrebat. Îţi aminteşti cum personajele filmului se întorceau înapoi în timp, schimbau un mic detaliu şi când reveneau în viitor, întreg oraşul era complet schimbat? Cred că există un element de adevăr aici.

Realitatea este că simpla observare a comportamentului altor oameni ne influenţează. De exemplu, să presupunem că Dumnezeu le-ar fi dat părinţilor mei pe când eram eu copil ocazia să se mute în Illinois, în loc să rămână în Missouri. Să spunem că aş fi avut un vecin creştin ipocrit, că urmărindu-i viaţa aş fi decis să spun „nu" Evangheliei pentru tot restul existenţei mele. Să presupunem că colegii mei de la serviciu ar fi văzut cât de odios sunt şi cinci dintre ei ar fi devenit creştini tocmai din cauza exemplului pe care l-aş fi dat eu ca necreştin. Ei bine, dacă ne-am fi mutat în Illinois, s-ar fi pierdut un om – eu – dar cinci oameni ar fi fost mântuiţi.

Pe de altă parte, să presupunem că Dumnezeu nu i-ar fi prilejuit tatălui meu oferta unei noi slujbe şi am fi rămas în Missouri. Poate că aş fi avut un antrenor creştin care să-şi investească viaţa în mine, şi drept urmare aş fi sfârşit prin a alege să-L urmez pe Dumnezeu. Dar deoarece viaţa mea de creştin nu ar fi întocmai cum ar trebui să fie, cinci oameni ar fi influenţaţi să se îndepărteze de Cristos.

Înţelegi? Este un scenariu stil *Înapoi în viitor*. Când Dumnezeu alege să creeze un om, acest om influenţează alegerile altor oameni şi poate că deciziile lui îi vor determina să se încreadă sau nu în Cristos.

Mai există şi un alt aspect al problemei, care are de-a face cu modul în care este creat sufletul. Există un punct de vedere conform căruia sufletul îşi începe existenţa în momentul concepţiei şi că el este transmis de către părinţi. Cu alte cuvinte, potenţialităţile sufleteşti sunt

conţinute în ovulul şi în sperma părinţilor. Teoria aceasta se numeşte *traducianism* şi ea presupune că părinţii mei mi-au creat sufletul în actul reproducerii. În consecinţă, nu aş fi putut avea alţi părinţi. Aceasta înseamnă, deci, că singurul mod în care m-ar fi putut crea Dumnezeu este luând în calcul toată ascendenţa mea, deoarece bunici diferiţi înseamnă părinţi diferiţi, şi prin urmare un material diferit pentru suflet.

Şi iată care este implicaţia traducianismului pentru problema noastră: Dumnezeu trebuie să analizeze în întregime lanţuri ancestrale total diferite. El nu poate să ia în calcul doar persoane individuale. Deci probabil că Dumnezeu permite ca în unele lanţuri genealogice unii indivizi să-L respingă pe Cristos – să spunem, stră-străbunicul meu – ceea ce va permite ca alţi indivizi care se nasc să se încreadă în Cristos. Cu alte cuvinte, se pare că Dumnezeu cântăreşte lanţuri alternative şi nu doar persoane alternative.

Când Dumnezeu face asemenea evaluări, scopul Lui nu este să ţină cât mai mulţi oameni departe de iad, ci să aducă cât mai mulţi oameni în rai.

Şi, din păcate, s-ar putea ca Dumnezeu să fie nevoit să permită naşterea mai multor oameni care vor alege să meargă în iad pentru a obţine un număr mai mare de oameni care vor alege să meargă în rai.

Obiecţia 8: De ce nu le dă Dumnezeu oamenilor o a doua şansă?

Biblia spune explicit că oamenii sunt meniţi să moară o singură dată şi apoi vine judecata.[12] Totuşi, dacă Dumnezeu este cu adevărat plin de dragoste, de ce nu le dă oamenilor după moarte o a doua şansă de a decide să-L urmeze şi să meargă în cer?

— Dacă oamenii ar gusta iadul, nu le-ar da oare aceasta o motivaţie puternică de a-şi schimba decizia? am întrebat.

— Această întrebare pleacă de la premisa că Dumnezeu nu a făcut tot ce putea face înainte ca oamenii să moară, şi eu resping această idee, a răspuns Moreland. Dumnezeu face tot ce poate pentru a le da oamenilor şansa de a se mântui, şi nimeni nu-i va putea spune lui Dumnezeu: „Dacă nu ai fi îngăduit să mor prematur, dacă mi-ai mai fi dat 12 luni, ştiu că aş fi luat decizia corectă".

Biblia ne spune că Dumnezeu amână întoarcerea lui Cristos pe Pământ tocmai pentru a da fiecăruia tot timpul pe care poate să-l dea ca să vină la El.[13] Dacă cineva are nevoie de ceva mai mult timp ca să vină la Cristos, atunci Dumnezeu îi lungeşte viaţa pe Pământ ca să îi dea această ocazie. Deci nu va exista nimeni care să fi avut nevoie de mai mult timp, sau care să fi murit prematur deşi ar fi putut răspunde afirmativ unei noi şanse de a-L primi pe Cristos.

Dumnezeu este drept. El nu încearcă să le îngreuneze oamenilor decizia. Eu cred că celor care au primit doar revelaţia naturală a lui Dumnezeu şi îi răspund, El fie le va trimite mesajul Evangheliei fie îi va judeca pe baza a ceea ce ştie în atotştiinţa Lui că ar fi făcut dacă ar fi avut ocazia să audă Evanghelia. Realitatea pură şi simplă este că Dumnezeu îi răsplăteşte pe cei care-L caută.[14]

Dar argumentul acesta răspundea doar parţial la întrebarea mea.

— Staţi puţin, am spus. Nu ar fi moartea şi conştiinţa prezenţei sau a absenţei lui Dumnezeu după moarte o motivaţie destul de puternică pentru oameni?

— Ba da, ar fi, dar într-un sens negativ. În primul rând, trebuie să înţelegi că oamenii cu cât trăiesc mai mult separaţi de Dumnezeu, cu atât mai puţin au capacitatea de a-şi exercita alegerea liberă şi de a se încrede în El. Acesta este motivul pentru care majoritatea oamenilor care vin la Cristos o fac în tinereţe. Cu cât trăieşti mai mult timp cu un obicei prost, cu atât îţi este mai greu să renunţi la acel obicei. Nu este imposibil, dar este mai greu. Deci de ce ar crede oamenii că, să spunem, o perioadă de incubaţie de zece ani departe de Dumnezeu i-ar face mai receptivi la El?

În plus, viaţa de dinaintea morţii ar fi astfel complet irelevantă. Atunci s-ar ridica întrebarea de ce nu i-a creat Dumnezeu încă de la început pe oameni punându-le la dispoziţie această perioadă de incubaţie? De ce îi aşază pe Pământ timp de şaptezeci şi cinci de ani şi îi lasă apoi să moară, plasându-i abia după aceea în perioada de incubaţie, când de fapt ei au avut încă de la început nevoie de ea? Adevărul este, Lee, că viaţa actuală este perioada de incubaţie!

Următorul lucru de care trebuie să ţinem seama este că dacă oamenii ar vedea scaunul de judecată al lui Dumnezeu după deces, experienţa aceasta ar fi atât de coercitivă, încât nu ar mai putea alege liber. Orice „decizie" pe care ar lua-o nu ar fi cu adevărat liberă, ci cu totul forţată.

Ar fi ca şi cum aş ridica o bâtă deasupra capului fiicei mele şi i-aş spune: „Cere-ţi iertare surorii tale că i-ai purtat rochia fără permisiunea ei". Scuza fetei nu ar mai fi o scuză reală, ci doar o evitare. Şi oamenii care L-ar „alege" pe Dumnezeu dacă li s-ar oferi o a doua şansă nu L-ar alege cu adevărat pe El, Împărăţia Lui sau voia Lui – şi nici nu ar fi potriviţi pentru viaţa în Împărăţia Sa. Ar face o „alegere" prudentă, numai în intenţia de a evita judecata.

Şi aş mai sugera un lucru. Dumnezeu păstrează un echilibru delicat între revelarea Sa de Sine în suficientă măsură încât oamenii să ştie că El există şi ascunderea prezenţei Sale suficient de mult ca acela care

alege să-L ignore s-o poată face. În acest fel, alegerea destinului este cu adevărat liberă.

Obiecţia 9: Nu este reîncarnarea mai raţională decât iadul?

Hinduşii resping ideea de iad. În schimb, ei cred în reîncarnare, adică în întoarcerea oamenilor după moarte pe pământ sub o altă înfăţişare, când li se dă o nouă ocazie de a scăpa de karma rea pe care au generat-o în viaţa anterioară şi de a avansa spre iluminare.

— Nu ar fi reîncarnarea o modalitate raţională prin care un Dumnezeu iubitor le-ar putea oferi oamenilor un nou început, ca să se poată pocăi data viitoare şi El să nu mai fie nevoit să-i trimită în iad? am întrebat. Nu ar fi această alternativă preferabilă iadului?

— Ţine minte, nu decidem adevărul pe baza a ceea ce ne place sau nu ne place. Trebuie să ţinem cont de dovezi. Nu cunosc nici o altă modalitate pentru a decide dacă ceva este adevărat decât uitându-mă la dovezi, a venit răspunsul lui Moreland.

— Da, am spus, dar nu există dovezi în sprijinul reîncarnării – mai concret, nu există oameni care îşi amintesc evenimente din vieţile lor anterioare sau care vorbesc chiar limbi pe care altfel nu ar avea de unde să le cunoască?

— Cred că dovezile ce susţin reîncarnarea sunt inconsistente din mai multe motive, a spus el. De exemplu, sunt incoerente. Permite-mi să-ţi dau exemplu. Numărul doi este în esenţă par. Dacă mi-ai spune că contempli numărul doi şi că el este impar, ţi-aş răspunde: „Probabil te gândeşti la numărul trei sau la cinci, dar nu te poţi gândi la doi, pentru că îţi voi spune ceva esenţial legat de acest număr – este un număr par".

Ei bine, nu este esenţial că am o înălţime de un metru optzeci. Nu este esenţial nici că am şaptezeci şi cinci de kilograme. Dar *este* esenţial că sunt om.

Dacă ai zice: „J. P. Moreland este în cealaltă cameră şi a slăbit trei kilograme", majoritatea oamenilor ar spune: „Bravo lui". Dar dacă ai afirma: „J. P. Moreland este în cealaltă cameră şi ia te uită! Este un cub de gheaţă". Majoritatea oamenilor ţi-ar răspunde: „Acela nu poate fi J. P. Moreland, pentru că un lucru ştiu sigur despre el, şi anume că e om. Nu e un cub de gheaţă".

Ei bine, reîncarnarea spune că m-aş putea întoarce sub înfăţişarea unui câine, a unei amibe – atunci de ce nu m-aş putea întoarce şi sub forma unui cub de gheaţă?[2] Însă dacă aşa ar sta lucrurile, care ar fi deosebirea dintre J. P. Moreland şi orice altceva? Nu ar mai exista nimic *esenţial* în mine. Şi la fel cum paritatea este esenţială pentru cifra doi, tot

aşa pentru mine este esenţială umanitatea – dar reîncarnarea spune că un aspect esenţial în ce mă priveşte nu este până la urmă deloc esenţial.

— Prin urmare, am exclamat, reîncarnarea este incoerentă.

— Exact, a spus Moreland. Un alt motiv pentru care nu cred în reîncarnare este că majoritatea dovezilor pe care le-ai sugerat – cum ar fi aşa-zisele amintiri din vieţile trecute – pot fi explicate mai bine prin alte mijloace.

Pot exista explicaţii psihologice – oamenii par să-şi amintească anumite detalii, dar acestea sunt vagi sau reprezintă simple intuiţii, ori uneori ar putea avea chiar explicaţii demonice. În realitate, când analizezi atent dovezile, descoperi că acestea nu reuşesc să susţină reîncarnarea.[15]

În fine, nu cred în reîncarnare pentru că există un expert în materie, şi acesta este Isus din Nazaret. El este singura Persoană din istorie care a murit, a înviat din morţi şi a vorbit cu autoritate despre acest subiect. Şi Isus spune că reîncarnarea este falsă, că există o singură moarte după care vine judecata. De asemenea, apostolii Lui, pe care i-a instruit cu atenţie, au reiterat învăţătura Sa pe această temă.

În schimb, Isus a vorbit despre realitatea iadului. De fapt, El a discutat subiectul acesta mai mult decât oricine din Biblie.

— Ce ironie, am remarcat eu, că mulţi atei Îl acceptă pe Isus ca pe un mare Învăţător, deşi El vorbeşte cel mai mult despre iad.

— Aşa este, a spus Moreland, şi să nu uităm: există dovezi că Isus şi ucenicii Lui au fost oameni oneşti. Dacă vrei să ştii cum să-i priveşti pe săraci, întrebi pe cineva ca Maica Tereza. Nu-l întrebi pe Hugh Hefner, pentru că o persoană ca Maica Tereza are mai mult caracter decât el. Dacă vrei să ştii dacă iadul este în ultimă instanţă o soluţie dreaptă, întreabă-L pe Isus. Şi aici este esenţialul: El nu a văzut nici o problemă în această doctrină.

Cred că ne mişcăm pe o pojghiţă subţire de gheaţă când comparăm sentimentele şi intuiţiile noastre morale cu cele ale lui Isus. Noi spunem că înţelegem mai bine ca El ce este drept şi ce nu este. Dar nu cred că vrem să intrăm într-o asemenea dispută.

ADEVĂRUL DESPRE IAD

M-am rezemat cu spatele de canapea şi am reflectat o clipă. Moreland mi-a răspuns abil la cele mai dificile obiecţii în problema iadului. Trebuia să recunosc că dacă puneam cap la cap toate răspunsurile lui, ele păreau într-adevăr să ofere o analiză raţională şi rezonabilă a acestei doctrine.

Totuşi sentimentul de disconfort nu a dispărut cu totul. Şi în această

privinţă eram într-o companie bună. C. S. Lewis a spus odată că doctrina despre iad este „unul din principalele motive pentru care creştinismul este atacat ca barbar şi bunătatea lui Dumnezeu este contestată”.[16]

Cât despre Moreland, el a vorbit ca un filozof şi un teolog, dar eram curios să aflu părerea lui personală asupra acestei probleme.

— Care este părerea dumneavoastră personală? am întrebat. Aţi expus câteva argumente convingătoare în favoarea doctrinei despre iad, dar fiţi sincer – nu există momente când vă simţiţi foarte deranjat de existenţa iadului?

Moreland şi-a scos ochelarii cu rame argintii şi s-a frecat la ochi înainte să vorbească.

—Fără îndoială, a răspuns el. Dar, repet, a te simţi deranjat de ceva nu este acelaşi lucru cu a aprecia raţional, just, că acel ceva este greşit. Cred că iadul este justificabil din punct de vedere moral, dar mă simt tulburat de existenţa lui pentru că este trist.

A făcut o pauză, apoi a continuat.

— Să nu uităm că şi Dumnezeu se simte stânjenit de existenţa iadului. Nu-I place iadul. Deci care este răspunsul corect la acest sentiment de disconfort? Nicidecum încercarea de a elabora o concepţie despre viaţa de apoi care să mă împiedice a mă simţi incomod. Aceasta ar fi o abordare teribilă a adevărului. Corect ar fi să recunoaştem că iadul este real şi să permitem sentimentelor noastre de disconfort să ne motiveze la acţiune.

Pentru cine nu-L cunoaşte pe Cristos, conştiinţa iadului ar trebui să-l motiveze să-şi intensifice eforturile de a-L căuta şi de a-L găsi. Iar pe aceia dintre noi care-L cunoaştem, ar trebui să ne determine să mărturisim mai mult mesajul Lui de îndurare şi har acelora care au nevoie de El.

Şi în toate acestea trebuie să păstrăm o perspectivă corectă. Să nu uităm că iadul va fi întotdeauna un omagiu închinat demnităţii omului şi valorii alegerii sale. Este o carantină prin care Dumnezeu spune două lucruri importante: „Respect atât de mult libertatea de alegere, încât nu-i voi constrânge pe oameni; şi-i preţuiesc atât de mult pe cei care-Mi poartă chipul, încât nu-i voi anihila”.

— În ce fel ar putea doctrina despre iad să fie o pricină de poticnire pentru cei care caută adevărul în problemele spirituale?

— Da, există această posibilitate, şi aş vrea să spun câteva cuvinte în această privinţă. Când încerci să legi o prietenie cu cineva, nu înţelegi tot ce ţine de acea persoană şi nu accepţi neapărat fiecare părere pe care o susţine. Dar va trebui să decizi dacă ai suficient de

multă încredere în acea persoană încât să doreşti să dezvolţi o prietenie cu ea.

Acelaşi lucru este adevărat şi în cazul lui Isus. Nu se vor rezolva absolut toate problemele înainte de a intra în relaţie cu El. Dar întrebarea este: Putem avea încredere în El?

Aş încuraja pe oricine caută adevărul spiritual să citească Evanghelia după Ioan şi apoi să se întrebe: „Pot să mă încred în Isus?" Şi cred că răspunsul este „da". De asemenea mai cred că, în timp, pe măsură ce ne dezvoltăm relaţia cu El, vom ajunge chiar să ne încredem în El în acele domenii pe care acum nu le înţelegem pe deplin.

„CE-I RĂMÂNE LUI DUMNEZEU DE FĂCUT?"

Am lăsat ca afirmaţiile lui Moreland să se fixeze un moment în mintea mea înainte să mă ridic şi să-i mulţumesc pentru timpul şi expertiza oferită.

— Acesta a fost un subiect greu, am spus. Apreciez disponibilitatea dumneavoastră de a vorbi despre el.

El a aprobat din cap şi a zâmbit.

— Cu plăcere, a replicat. Sper că a fost de ajutor.

M-a condus până la ieşire, unde ne-am strâns mâinile, iar eu am urcat în maşină şi am pornit spre aeroport. Traficul aglomerat nu mă deranja deloc; mai aveam suficient timp până la decolare. De fapt, mă bucuram că am ocazia să conduc lejer, deoarece puteam să meditez în linişte asupra interviului.

Era într-adevăr iadul singura opţiune deschisă pentru Dumnezeu? Este iadul drept şi moral? Este doctrina despre iad consecventă din punct de vedere logic? Cu siguranţă că Isus a crezut lucrul acesta. Şi consideram că analiza lui Moreland era în general suficientă pentru a dovedi că iadul nu este nicidecum un obstacol real în calea credinţei.

Dar aceasta nu însemna că eram pe deplin mulţumit cu toate nuanţele ideilor pe care le-a susţinut el. Însemna totuşi că explicaţiile lui, luate în ansamblu, erau suficient de puternice pentru a nu lăsa ca această problemă să mă oprească din călătoria mea spirituală.

Prins inevitabil într-un ambuteiaj în traficul aglomerat al Los Angeles-ului, am băgat mâna în servietă şi am cotrobăit după materialele documentare pe care le pregătisem pentru discuţia cu Moreland. În cele din urmă am reuşit să scot caseta unui interviu anterior despre iad, pe care i-l luasem renumitului teolog, D. A. Carson.

Introducând-o în casetofon, am derulat-o repede înainte, până la câteva remarci care păreau a forma o concluzie potrivită pentru acea după-amiază:

Iadul nu este un loc unde oamenii sunt trimişi din cauză că au fost destul de buni, dar pur şi simplu nu au crezut ce trebuie. Oamenii sunt trimişi acolo în primul şi-n primul rând pentru că Îşi sfidează Făcătorul şi vor să fie în centrul universului. Iadul nu este plin de oameni care s-au pocăit până la urmă, dar Dumnezeu nu este destul de bun şi de înţelegător ca să-i lase să iasă de acolo. Dimpotrivă, este plin cu oameni care *încă* mai doresc să fie o veşnicie întreagă centrul universului şi care persistă în răzvrătirea lor sfidătoare la adresa lui Dumnezeu.
În acest caz, ce-I rămâne lui Dumnezeu de făcut? Dacă spune că nu-I pasă, atunci nu mai este un Dumnezeu vrednic să fie admirat, ci mai degrabă fie amoral, fie de-a dreptul inferior. Dacă ar acţiona altfel în faţa unei sfidări atât de făţişe, S-ar înjosi pe Sine.[17]

Deliberări

Întrebări pentru reflecţie sau studiu în grup

- Care a fost concepţia dumneavoastră despre iad înainte de a citi acest capitol? În ce fel v-a întărit ori v-a contestat convingerile analiza lui Moreland ?
- Mark Twain a spus odată cu sarcasm: „Raiul pentru atmosferă, iadul pentru companie". Din perspectiva descrierii iadului făcută de Moreland, cum i-aţi răspunde cuiva care ar face o asemenea remarcă?
- A fost doctrina despre iad o piatră de poticnire pentru dumneavoastră, în calitate de căutător al adevărurilor spirituale sau în calitate de credincios creştin? A abordat Moreland vreo problemă din cele care vă împiedică să înaintaţi în călătoria dumneavoastră spirituală?

Pentru dovezi suplimentare

Mai multe resurse pe această temă

Gary R. Habermas şi J. P. Moreland, *Beyond Death: Exploring the Evidence for Immortality,* Wheaton, Ill., Crossway, 1998.

Michael J. Murray, „Heaven and Hell", în *Reason for the Hope Within,* ed. Michael J. Murray, pag. 287-317, Grand Rapids, Mich., Eerdmans, 1999.

William V. Crockett, ed., *Four Views on Hell,* Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1996.

7

OBIECŢIA 7: ISTORIA BISERICII ESTE PLINĂ DE OPRESIUNE ŞI VIOLENŢĂ

De-a lungul istoriei, creştinismul a fost folosit (de anumiţi oameni) drept scuză pentru unele din cele mai brutale, mai nemiloase şi mai absurde atrocităţi cunoscute de om. Exemplele istorice nu sunt greu de precizat: cruciadele, Inchiziţia, arderea vrăjitoarelor, Holocaustul... Nu am văzut în creştinism multe lucruri pe care să consider că merită să le ai.

Ken Schei, ateu[1]

Creştinismul a fost un dar pentru omenire... (şi) a avut un efect benefic asupra rasei umane... Majoritatea oamenilor din ziua de azi care trăiesc într-un mediu relativ creştin influenţat de o etică creştină nu-şi dau seama cât de îndatoraţi Îi suntem lui Isus din Nazaret... Bunătatea şi îndurarea care există în lumea noastră ne vine în mare măsură de la El.

Dr. James Kennedy, creştin[2]

Wayne W. Olson era întotdeauna sufletul unei petreceri. Era un judecător impunător, cu aer de unchi; avea ochi albaştri deschis, o cunună de păr alb şi îi încânta pe toţi cu istorii amuzante din experienţele lui adesea bizare de la Curtea Penală a Districtului Cook. Avea o minte ageră, o rezistenţă uimitoare la băutură şi bunăvoinţa jovială a unui consilier municipal de modă veche din Chicago.

Olson nu se remarca prin nimic ca judecător, dar părea conştiincios. Îi plăcea în mod deosebit să-şi vadă numele în ziar, astfel că îmi strecura frecvent subiecte, în vremea când eram reporterul publicaţiei *Chicago Tribune* pe lângă Curtea Penală din zona rezidenţială a oraşului Chicago.

Uneori la sfârşitul zilei ne tolăneam în biroul lui şi spuneam bancuri. Ocazional ne omoram timpul cu câteva pahare în faţă la Jean's, un local cunoscut din apropiere, unde Olson îi distra pe toţi cu poveşti despre cum a reuşit să termine facultatea de drept ca baterist într-o orchestră de polcă. Un extrovertit înveterat, Olson nu suporta să fie singur.

Odată a sunat la biroul de presă şi m-a invitat la o nuntă. Am urcat la el în birou şi am găsit un Olson jovial oficiind căsătoria improvizată a unui hoţ cu cătuşe la mâini – pe care tocmai îl condamnase la trei ani de închisoare – cu prietena acestuia, însărcinată în ultimele luni. Olson m-a numit pe loc cavaler de onoare.

— Îmi pare rău, mi-a spus el zâmbind, în timp ce ajutoarele de şerif îl scoteau pe mire afară, după o ceremonie de douăzeci de minute. Fără luna de miere.

Ca judecător la departamentul narcotice, audiind în general cazuri penale de rutină, Olson nu se afla în situaţia de a da sentinţe de pionierat în justiţie. Cel puţin, nu intenţionat. Căci în week-endul de Ziua Recunoştinţei din 1980, Olson a ajuns fără să vrea implicat într-un incident fără precedent în jurisprudenţa americană.

După ce Olson a părăsit tribunalul în maşina lui, anticipând o vacanţă odihnitoare de patru zile, o echipă de agenţi FBI au intrat pe furiş în biroul lui cufundat în întuneric şi au instalat, cu aprobare judecătorească, un dispozitiv de ascultare. Era prima dată în istoria Statelor Unite când investigatorii federali plasau microfoane în biroul unui judecător în funcţie – o onoare pe care, dacă ar fi ştiut, Olson ar fi cedat-o bucuros altcuiva.

Terrence Hake, procurorul numit să lucreze la tribunalul lui Olson, era de fapt un agent sub acoperire care participa la o anchetă guvernamentală neoficială, numită „Operaţiunea Greylord". După ce Olson s-a întors din vacanţă, ori de câte ori cineva pus sub urmărire intra în biroul lui, Hake folosea un transmiţător ascuns prin care trimitea un mesaj codificat unui agent FBI staţionat într-o maşină parcată afară. Agentul îi trimitea apoi un semnal altui investigator, ca să activeze microfonul, pentru ca agenţii să poată asculta ce se petrecea în spatele uşilor închise.[3]

În total au fost înregistrate în secret peste două sute cincizeci de ore de conversaţii – şi ele au confirmat bănuielile guvernamentale că judecătorul ducea o viaţă dublă. Plăcutul, simpaticul Olson – domnul Popularitate al judecătoriei districtuale – s-a dovedit a fi un şantajist foarte corupt, care vindea dreptatea cu cinism oricui oferea cel mai mult.

S-au păstrat pe casetă dovezi că Olson lua mită de la avocaţi şi pervertea justiţia la tot pasul. La un moment dat, a fost auzit spunând: „Îmi plac oamenii care acceptă mită, pentru că ştii exact cum stai cu ei".[4] De fapt, la numai câteva zile după instalarea microfonului, agenţii l-au ascultat uimiţi pe Olson aranjând fără ruşine un caz de trafic de stupefiante cu un avocat corupt:

Olson: Sunt un colecţionar de monede.
Avocatul: Ar fi destule – suficiente – două [sute de dolari], domnule judecător? Am obţinut azi şapte sute şaizeci şi cinci [de dolari].
Olson: Păi, m-am înţeles deja cu cineva, dar mai bine ţi-l dau ţie; tu te-ai descurca mai bine cu el.

Avocatul: V-am dat o dublă (două sute de dolari). Dacă nu este destul, vă rog să-mi spuneţi. Oricare ar fi târgul...
Olson: Prefer ca cineva să-mi dea jumătate din... cât ia el... Dar sunt zile când nu mă aleg cu nimic. Nu-mi place când cineva vine aici şi eu nu primesc nimic.[5]

Plecasem deja de la *Tribune* şi lucram ca editor la un alt ziar, când s-a răspândit uluitoarea veste: Olson era acuzat în cincizeci şi cinci de cazuri de mituire, extorcare şi înşelăciune. Am clătinat din cap. M-a păcălit – pe mine, pe colegii lui şi publicul – timp de atâţia ani. M-am simţit trădat şi furios pe aroganţa cu care terfelise înseşi legile pe care jurase să le impună. Iată o schimbare incredibilă a destinului – judecătorul care prezidase cândva regeşte peste soarta altora, s-a trezit condamnat el însuşi la doisprezece ani într-o închisoare federală.

Şi nu s-a dus singur la închisoare. Împreună cu el au fost prinşi în năvodul Operaţiunii Greylord zeci de alţi judecători şi avocaţi corupţi, aceasta fiind ancheta cea mai reuşită din istoria sistemului judiciar al Districtului Cook – dar mai mult decât atât, era o investigaţie ce ridica o mulţime de întrebări care, prin analogie, sunt relevante şi pentru creştinism.

CORUPT PÂNĂ ÎN MĂDUVA OASELOR?

O întrebare ce s-a ridicat în urma Operaţiunii Greylord a fost aceasta: când se va scrie istoria oraşului Chicago, delictele lui Wayne Olson şi ale celorlalţi oameni corupţi ai legii vor fi privite ca nişte anomalii într-un sistem de justiţie altminteri corect? Cu alte cuvinte, justiţia penală este în esenţă nepătată şi imparţială, cu excepţia acelor pete rare pe obrazul său care apar când un judecător escroc încearcă să tragă foloase personale?

Sau Olson şi prietenii lui sunt doar simptomele unei corupţii sistematice şi larg răspândite, care a corodat însuşi ADN-ul justiţiei în Districtul Cook? Era oare justiţia compromisă până în profunzimile sale de extorcare şi favoritism, astfel încât cazul lui Olson deschidea de fapt o breşă ce lăsa să se întrevadă ce se petrecea în interiorul activităţilor cotidiene pe care le desfăşurau oamenii legii locali?

În esenţă, aceleaşi întrebări s-ar putea pune şi în cazul creştinismului. Creştinii tind să vadă situaţiile de abuz şi violenţă bisericească de-a lungul secolelor drept anomalii într-o instituţie altminteri pozitivă. Criticii, însă, sunt înclinaţi să vadă denaturările – ca de exemplu cruciadele, Inchiziţia şi procesele vrăjitoarelor din Salem – drept manifestări ale unei probleme mai profunde: că

creştinismul ca atare ar fi cariat până în străfunduri de setea de putere, care îl face să-şi impună voinţa asupra altora – chiar şi prin violenţă şi exploatare, dacă este necesar. Unul din cei mai renumiţi atei ai istoriei moderne, Bertrand Russell, a spus că această concluzie este inevitabilă:

> De îndată ce se consideră că cineva rosteşte adevărul absolut, imediat se naşte o grupare de experţi care să-i interpreteze spusele şi aceşti experţi dobândesc invariabil putere, de vreme ce ei deţin cheia adevărului. Şi la fel ca orice clasă privilegiată, îşi folosesc puterea în avantaj propriu... Astfel devin prin necesitate adversarii oricărui progres intelectual şi moral.[6]

Desigur, atrocităţile comise în Numele lui Isus s-au constituit în adevărate arme de atac pentru adversarii credinţei. Iată ce a spus fizicianul Steven Weinberg, laureat al premiului Nobel: „Cu sau fără religie, vor exista oameni buni, care să facă lucruri bune, şi oameni răi, care fac lucruri rele. Dar ca să existe oameni buni care să facă lucruri rele, ei bine pentru aceasta este nevoie de religie".[7]

Abuzurile Bisericii au fost unul din factorii care l-au determinat pe Ken Schei să fondeze oximoronica organizaţie numită „Atei pentru Isus", care susţine ceea ce organizaţia numeşte „mesajul dragostei şi al blândeţii" lui Isus, fără să-L accepte pe El ca Dumnezeu sau să privească Biserica drept instituţie a Sa.

Dezgustul lui Charles Templeton faţă de multele abuzuri care s-au petrecut în Biserică era nedisimulat în discuţia noastră, ca de altfel şi în scrierile lui. Deşi admitea că religia organizată a făcut „nespus de mult bine", el a acuzat-o că rareori „a fost la înălţime. De cele mai multe ori a avut o influenţă negativă... În toată scurgerea secolelor şi pe toate continentele, creştinii – urmaşii Prinţului Păcii – au iniţiat şi s-au implicat în tot felul de războaie".[8] De exemplu, Templeton a comparat Biserica Evului Mediu cu o „organizaţie teroristă".[9]

Dar este aprecierea lui justificată de datele istorice? Pot creştinii să se apere de brutalele băi de sânge ale cruciadelor şi de torturile pline de cruzime ale Inchiziţiei? Aceste exemple de violenţă şi exploatare reprezintă oare un tipar comportamental persistent, care ar trebui să-i determine în mod legitim pe căutătorii adevărurilor spirituale să evite religia organizată?

Iată câteva întrebări de-a dreptul tulburătoare, dar din fericire nu a trebuit să călătoresc prea departe ca să obţin răspunsuri la ele. Unul dintre cei mai importanţi istoricii ai creştinismului locuia la mai puţin

de o oră de reşedinţa mea, pe vremea când stăteam în suburbiile oraşului Chicago.

AL ŞAPTELEA INTERVIU: JOHN D. WOODBRIDGE, PH.D.

După ce şi-a terminat studiile de masterat în istorie la Universitatea Statului Michigan, Woodbridge, vorbitor fluent a două limbi, şi-a luat doctoratul la Universitatea Toulouse din Franţa. A obţinut o bursă Fullbright şi subvenţii de la Fundaţia Naţională pentru Ştiinţele Umaniste şi de la Consiliul American al Societăţilor Erudite, predând de asemenea la mai multe universităţi laice, inclusiv la Catedra de Studii asupra Religiilor de la Sorbona, Paris. În prezent este profesor cercetător de Istorie a Bisericii la Seminarul Teologic Evanghelic Trinity din Deerfield, Illinois.

Între numeroasele cărţi pe teme istorice ale lui Woodbridge se includ lucrări tehnice, precum *Revolt in Pre-Revolutionary France: The Prince de Conti's Conspiracy against Louis XV, 1755-1757*, publicată la John Hopkins University Press, iar din rândul lucrărilor de nivel mai accesibil publicului larg s-ar cuveni menţionate *Great Leaders of the Christian Church, More Than Conquerors* şi *Ambassadors for Christ*. De asemenea, a scris cărţi de teologie şi studii biblice, precum *Hermeneutics, Authority and Canon* şi *Scripture and Truth*, ambele în colaborare cu D. A. Carson, dar şi *Biblical Authority*. În plus, a lucrat timp de doi ani ca editor şef la *Christianity Today*.

Woodbridge este membru în mai multe societăţi istorice importante din Statele Unite şi din Franţa, între care Asociaţia Istorică Romano-Catolică Americană, Societatea Americană de Studii asupra Secolului al XVIII-lea, Societatea Franceză pentru Secolul al XVII-lea şi Societatea de Istorie Modernă şi Contemporană.

Când l-am întâlnit pe Woodbridge în locuinţa sa decorată în stil colonial olandez, am avut o senzaţie de „deja vu". Abia mai târziu mi-am dat seama că seamănă ciudat de mult cu actorul Peter Boyle. Woodbridge, în vârstă de cincizeci şi nouă de ani şi chel, tată a trei copii, purta un pulover alb pescăresc peste o cămaşă albastră cu nasturi până jos. Ne-am aşezat faţă în faţă la masa lui din sufragerie, care era acoperită peste tot cu filele unei cărţi la care lucra într-un concediu sabatic.

Nu aveam cum să fac o introducere uşoară. Nu cu subiectul pe care voiam să-l dezbatem. Deşi interviul nostru a avut loc cu câteva luni înainte ca Papa Ioan Paul al II-lea să facă istorica sa declaraţie publică şi să-I ceară iertare lui Dumnezeu pentru păcatele comise sau

îngăduite de Biserica Romano-Catolică de-a lungul celor aproape două mii de ani de existenţă[10], am scos o tăietură dintr-un ziar ce conţinea o declaraţie anterioară a Papei şi am arătat spre ea în timp ce-i adresam prima întrebare.

MĂRTURISIREA PĂCATELOR BISERICII

— Deja în 1994, am început, Papa Ioan Paul al II-lea a chemat Biserica să-şi recunoască „partea întunecată a istoriei sale" şi a spus: „Cum poate cineva să păstreze tăcerea în faţa multelor forme de violenţă comise în numele credinţei - războaie religioase, tribunale ale Inchiziţiei şi alte forme de violare a drepturilor omului?"[11] Nu este oare un adevăr că de-a lungul secolelor Biserica a ascuns intenţionat aceste exemple de abuz?

În timp ce mă asculta, Woodbridge îşi ţinea coatele pe masă, cu mâinile împreunate în faţa lui. A analizat întrebarea câteva momente înainte să-mi răspundă.

— Cred că declaraţia Papei este curajoasă, a răspuns el, deoarece el recunoaşte că Biserica Romano-Catolică a ascuns unele lucruri făcute în Numele lui Cristos şi care evident că dau apă la moara criticii creştinismului în general.

Dar m-aş grăbi să adaug că trebuie să fim atenţi când spunem „Biserica", deoarece aceasta dă impresia că a existat o singură instituţie reprezentativă a creştinismului. Aş trage o linie clară de demarcaţie între oamenii care fac parte din „Biserică" - oile care aud glasul Păstorului, adică creştinii adevăraţi - şi Bisericile instituţionalizate, a spus el, accentuând pluralul cuvântului Biserică.

Ei bine, a adăugat Woodbridge, există evident mulţi, foarte mulţi, creştini care formează Biserica vizibilă, dar simpla apartenenţă a cuiva la o Biserică nu înseamnă neapărat că persoana respectivă este un urmaş al lui Isus. Unii oameni sunt creştini *culturali*, nu şi creştini *autentici*.

Am clipit din ochi cu scepticism.

— Nu sună asta puţin a revizionism specific secolului al XXI-lea? am întrebat. Este uşor să te uiţi înapoi şi să spui că toate atrocităţile comise în numele creştinismului au fost săvârşite de fapt de unii care se declarau creştini, dar care în realitate nu erau. Pare a fi o cale convenabilă de scăpare.

— O, nu, distincţia nu este deloc nouă, a insistat el. De fapt, ea merge înapoi în timp până la Isus Însuşi. A întins mâna după Biblie, care era ascunsă sub hârtiile împrăştiate, şi a citit cuvintele lui Isus din Evanghelia după Matei:

> Nu oricine zice: „Doamne, Doamne!" va intra în Împărăţia cerurilor, ci cel care face voia Tatălui Meu care este în ceruri. Mulţi Îmi vor zice în ziua aceea: „Doamne, Doamne! N-am prorocit noi în Numele Tău? N-am scos noi draci în Numele Tău? Şi n-am făcut noi multe minuni în Numele Tău?" Atunci le voi spune curat: „Niciodată nu v-am cunoscut; depărtaţi-vă de la Mine voi toţi care lucraţi fărădelege".[12]

Ridicând privirea din carte, Woodbridge a spus:

— Deci Isus a vorbit despre această distincţie deja în urmă cu două mii de ani. Şi, desigur, de-a lungul secolelor s-au făcut în numele creştinismului multe lucruri care nu reflectă doctrina Lui.

De exemplu, Adolf Hitler a încercat să dea mişcării sale o tentă creştină, dar este evident că nu urma învăţăturile lui Isus. Când teologul Karl Barth a fost rugat să înceapă un curs în Germania, cu salutul „Heil Hitler", el a răspuns: „Este destul de greu să spui «Heil Hitler» înainte de a începe exegeza Predicii de pe Munte!" Aceste două lucruri sunt pur şi simplu incompatibile. Deci, dacă acceptăm această distincţie, vom putea analiza mai bine unele lucruri care au fost puse pe seama credinţei creştine.

Am rămas nehotărât.

— Deci vreţi spuneţi că dacă s-a făcut ceva rău în istorie, acele fapte nu puteau fi comise de creştini autentici?

— Nu, nu; nu sugerez aşa ceva, a răspuns Woodbridge. Biblia afirmă clar că din cauza naturii noastre păcătoase, noi creştinii, continuăm să facem lucruri pe care nu ar trebui să le facem. Nu suntem perfecţi în această lume. Şi din păcate, este posibil ca unele fapte rele comise de-a lungul istoriei să fi fost într-adevăr comise de creştini. Dar când s-a întâmplat acest lucru, creştinii respectivi au acţionat contrar învăţăturilor lui Isus.

În acelaşi timp, trebuie să recunoaştem că adesea se remarca o voce minoritară care protesta împotriva abuzurilor săvârşite de unele Biserici instituţionale. De exemplu, chiar dimineaţa aceasta am citit că în timpul colonizării Americii Latine de către Spania, au existat romano-catolici oripilaţi de modul în care erau exploataţi băştinaşii în scopuri economice, sub paravanul Numelui lui Cristos. Aceştia strigau: „Nu, nu puteţi face aşa ceva!" şi erau gata să se ridice împotriva abuzurilor făcute de reprezentanţii statului sau ai Bisericii.

— Să ne întoarcem la declaraţia Papei, am spus. Este potrivit în acest moment al istoriei să fie mărturisite păcatele din trecutul Bisericii?

— Da, este absolut potrivit să se admită că unele lucruri pe care le-au făcut creştinii sunt de fapt păcate. Biblia ne cere să ne mărturisim

păcatele. Mărturisirea ar trebui să fie una din trăsăturile distinctive ale creştinilor – ea este disponibilitatea de a admite greşelile, de a cere iertare şi de a ne strădui să ne schimbăm comportamentul în viitor. De fapt, nu numai Papa face acest lucru. În Convenţia Baptistă de Sud s-a luat recent iniţiativa de a se recunoaşte că primii membri ai Convenţiei au făcut greşeli foarte mari cu privire la problema sclaviei, iar acum câţiva ani un grup de luterani din Canada le-au cerut iertare evreilor pentru antisemitismul din scrierile lui Martin Luther.

— Ca istoric, puteţi înţelege de ce scepticii se folosesc de abuzurile din istoria Bisericii ca argumente împotriva creştinismului sau ca modalitate de a ataca credinţa creştină?

— Pot să înţeleg lucrul acesta, a răspuns el. Din nefericire, anumite incidente din istorie i-au făcut pe unii oameni să devină cinici faţă de creştinism. În acelaşi timp, există o serie de stereotipuri false referitoare la ce au făcut sau nu au făcut creştinii. Unii critici au atacat aşa-zisul creştinism cultural, fără să înţeleagă că acela nu este creştinismul autentic. Ne-am confruntat secole întregi cu această eroare. Voltaire a fost un critic important al creştinismului, dar când s-a dus în Anglia a întâlnit un grup de quakeri şi creştini prezbiterieni a căror credinţă l-a impresionat profund. Deci este posibil ca o formă instituţionalizată de creştinism să îi îndepărteze uneori pe oameni, dar manifestările autentice de credinţă pot fi foarte atrăgătoare pentru necreştini, atunci când le întâlnesc.

O dată lămurit acest cadru al discuţiei, am hotărât să mergem înapoi în timp, la începuturile creştinismului, şi de acolo să înaintăm încet prin istorie, abordând câteva din cele mai tulburătoare episoade puse pe seama credinţei creştine.

DE CE S-A RĂSPÂNDIT CREŞTINISMUL

Istoricii s-au minunat multă vreme de repeziciunea uluitoare – şi au emis teorii pe seama ei – cu care s-a răspândit creştinismul în întreg Imperiul Roman, în ciuda persecuţiei brutale. L-am rugat pe Woodbridge să evalueze comentariile făcute de Patrick Glynn, un ateu care a devenit creştin:

> Istoricii au remarcat că unul din motivele pentru care creştinismul s-a răspândit atât de rapid a fost pur şi simplu faptul că primii creştini au fost oameni foarte cumsecade. Bunătatea creştinilor şi slujirea lor faţă de săraci şi faţă de cei năpăstuiţi a atras noi adepţi. „Creştinii i-au uimit pe antici cu dragostea lor, a spus unul dintre istorici.[13]

Woodbridge a dat din cap afirmativ.

— Da, cred că observaţia lui Glynn asupra răspândirii rapide a creştinismului este corectă, a zis el. Tertullian scrie la sfârşitul secolului al II-lea: „Suntem abia de ieri şi deja vă umplem oraşele, insula, palatul, senatul şi forumul; nu v-am mai lăsat decât templele ". Deci, într-o sută cincizeci de ani, creştinismul s-a răspândit foarte, foarte repede.

Una din explicaţiile răspândirii sale rapide, a indicat Glynn, este că mulţi creştini nu aveau grijă numai de rudele lor, ci şi de vecinii lor, de săraci şi de văduve, de cei suferinzi, şi în esenţă dădeau dovadă de multă dragoste. Au arătat compasiune faţă de copii, pe care romanii şi grecii îi tratau adesea foarte aspru la naştere, în special pe fete. Stilul de viaţă al creştinilor se potrivea cu învăţăturile lor, astfel încât mulţi dintre primii creştini nu se temeau să spună: „Imitaţi-ne pe noi, pentru că noi Îl imităm pe Cristos".

După aceste cuvinte, Woodbridge a adăugat sfios:

— Din nefericire, în lumea evanghelică contemporană oamenii spun uneori: „Nu vă uitaţi la noi, uitaţi-vă la Cristos", pentru că ne îngrijorăm de ce vor găsi oamenii dacă vor cerceta cu atenţie vieţile. Dar situaţia era cu totul diferită în cazul primilor creştini – la ei exista armonie între credinţă şi comportament.

Woodbridge a scos o foaie de hârtie.

— De asemenea, putem afla de la câţiva necreştini din antichitate de ce s-a dezvoltat creştinismul atât de repede, a spus el citind cu glas tare observaţiile lui Lucian, un scriitor satiric şi critic al creştinismului din secolul al II-lea:

> Aceste fiinţe rătăcite pornesc de la convingerea generală că sunt nemuritoare pentru veşnicie, ceea ce explică dispreţul lor faţă de moarte şi jertfa voluntară, care sunt atât de obişnuite printre ele; şi apoi, Cel care le-a dat iniţial legea lor le-a spus clar că sunt toţi fraţi din momentul în care se convertesc, resping zeii Greciei şi se închină Înţeleptului răstignit, trăind după legile Lui. Ei acceptă toate aceste lucruri numai prin credinţă, rezultatul fiind că dispreţuiesc toate bunurile lumeşti, privindu-le ca o proprietate comună.[14]

Lucian confirmă aici că creştinii se tratau unii pe alţii ca fraţi şi că îşi împărţeau de bunăvoie averile între ei. Să mai adăugăm la aceasta încă un factor important la care face aluzie: creştinii credeau că a muri înseamnă a fi cu Cristos. Iustin Martirul spune în prima lui *Apologie*: „Puteţi să ne omorâţi, dar nu ne puteţi vătăma".[15] Majoritatea dintre noi credem că uciderea este răul suprem, dar din punctul lor de vedere a fi

ucis nu conta prea mult. Aşa cum a spus şi Pavel: „A trăi este Cristos, iar a muri este un câştig".[16]

Deci dacă luăm în calcul devotamentul neînfricat al primilor creştini pentru credinţa creştină; disponibilitatea lor de a mărturisi prin propriul lor martiraj adevărul lui Cristos; stilul de viaţă umil şi plin de compasiune; grija unii faţă de alţii şi faţă de cei neajutoraţi, suferinzi şi privaţi de drepturi din comunitate; credincioşia în rugăciune şi împuternicirea prin Duhul Sfânt, începem să înţelegem de ce credinţa creştină s-a răspândit atât de rapid.

— În final, am întrebat, a fost bine sau rău că creştinismul a fost adoptat ca religie de stat a romanilor?

— Pe de-o parte, a fost bine că persecuţiile au încetat, deci acesta a fost un lucru bun, a spus Woodbridge zâmbind. Dar pe măsură ce se apropia tot mai mult de stat, Biserica a început să folosească statul ca pe un agent prigonitor, şi acesta a fost un lucru foarte rău. De asemenea, în Biserică au început să pătrundă valorile lumeşti.

— Cum aşa? am întrebat.

— S-a răspândit zvonul că împăratul Constantin ar fi promis că dacă cineva devenea creştin, primea o robă minunată şi aur. Ei bine, acestea nu sunt motive prea bune pentru a deveni creştin. Deci s-a deschis larg uşa pentru pătrunderea în Biserică a unor oameni care poate că au mărturisit credinţa creştină, dar care nu L-au primit cu adevărat pe Isus.

— Cu alte cuvinte, erau mai degrabă creştini culturali decât urmaşi adevăraţi ai lui Isus?

— Exact, a spus el.

După ce am pus bazele înţelegerii corecte a creştinismului timpuriu, am întors pagina în lista mea de întrebări şi am trecut la cele cinci stigmate majore asupra istoriei creştine, care mă deranjaseră cel mai mult pe când eram încă sceptic – cruciadele, Inchiziţia, procesele vrăjitoarelor din Salem, exploatarea băştinaşilor de către misionari şi antisemitismul. Iată, fără îndoială, un pomelnic neplăcut de nelegiuiri.

Păcatul 1: Cruciadele

— Să facem un pas mai departe, i-am sugerat lui Woodbridge. Cruciaţii creştini au încercat timp de două secole să-i alunge pe musulmani din Ţara Sfântă. Am deschis o carte de istorie şi am răsfoit-o până când am găsit pasajul pe care-l căutam. O relatare înfiorătoare descrie în următoarele cuvinte intrarea cruciaţilor în Ierusalim, la prima cruciadă, am adăugat citindu-i apoi lui Woodbridge următoarea descriere venită din partea unui martor ocular:

> Câţiva dintre oamenii noştri... le tăiau capetele duşmanilor lor; alţii îi străpungeau cu săgeţi, făcându-i să cadă din turnuri; alţii îi torturau mai mult, aruncându-i în flăcări... Trebuia să-ţi croieşti drum printre multele cadavre ale oamenilor şi cailor. Dar toate acestea au fost nesemnificative în comparaţie cu ce s-a întâmplat la Templul lui Solomon (unde)... oamenii călăreau în sânge până la genunchi şi până la frâiele cailor. Într-adevăr, a fost o judecată dreaptă şi splendidă a lui Dumnezeu, acel loc trebuia să fie umplut cu sângele necredincioşilor, căci suferise atât de mult timp de pe urma blasfemiei lor.[17]

Închizând cartea dezgustat, m-am uitat ţintă la Woodbridge şi l-am întrebat cu o voce plină de sarcasm:

— Sunteţi de acord că cruciaţii erau „drepţi şi splendizi"?

Woodbridge şi-a ţuguiat buzele.

— O asemenea vărsare de sânge este respingătoare şi dezgustătoare, a răspuns el ferm. Dar s-a întâmplat ea cu adevărat? Da, s-a întâmplat. Te doare sufletul să te gândeşti la aşa ceva? Da, te doare. Nu voi încerca să scuz aceste fapte sau să le găsesc o explicaţie. Totuşi, întrebarea ta – au avut dreptate cruciaţii sau nu – cere un răspuns ori-ori, dar cred că ar fi mai util să plasăm discuţia într-un context mai larg.

M-am lăsat pe spate în scaunul meu.

— Să-ncepem, am spus.

— Papa Urban al II-lea a pornit prima cruciadă în 1095, când a ţinut o predică foarte renumită şi mulţimile au început să aclame: „Dumnezeu o vrea!", a început Woodbridge. Cruciadele au continuat până la pierderea ultimului bastion creştin din Ţara Sfântă, în 1291, când o localitate numită Acre a fost recucerită de musulmani. Ierusalimul revenise în mâinile musulmanilor în 1187.

Papa i-a chemat pe nobili şi pe alţii să meargă în Ţara Sfântă şi s-o recucerească de la musulmanii care o ocupau şi despre care credeau că sunt duşmanii lui Cristos. Deci dacă ne punem în situaţia primilor cruciaţi, vedem că ei credeau că fac ceva magnific pentru Cristos. Dar dacă studiem detaliile a ceea ce s-a întâmplat în realitate, ne tulburăm profund. De fapt, într-una din cruciade, a patra, participanţii nici măcar nu au ajuns până în Ţara Sfântă. S-au oprit la Constantinopol, l-au capturat şi şi-au întemeiat aici propriul lor regat. Dar a urmat o cumplită baie de sânge. „Creştinii" din apus i-au ucis pe creştinii din răsărit.

Pe lângă violenţă, cei care au plecat în cruciadă au mai avut o motivaţie. În 1215, Papa Inocenţiu al III-lea le-a promis oamenilor că plecând în cruciadă îşi vor putea dobândi mântuirea. Şi, de asemenea, îşi puteau câştiga mântuirea şi dacă trimiteau pe altcineva să lupte în

locul lor. Acest îndemn era evident o denaturare a creştinismului adevărat. Era o batjocură la adresa învăţăturilor Bibliei şi nu poate fi nicidecum pus în armonie cu credinţa creştină istorică.

Motivaţiile cruciaţilor au devenit şi mai greu de explicat după ce musulmanii au recucerit Ierusalimul. Unele din cruciadele mai târzii i-au adus pe creştini în Ţara Sfântă cu scopul de a-i salva pe creştinii de acolo, care se aflau în situaţii disperate. În general, însă, se cuvine să spunem că, în ciuda intenţiilor declarate, lăcomia generală şi măcelul asociate cu cruciadele au aruncat o pată urâtă pe reputaţia credinţei creştine.

Şi aceasta nu este numai o perspectivă liberală, specifică secolului al XXI-lea. La începutul secolului al XIII-lea, mai mulţi creştini au spus acelaşi lucru. Printre motivele spulberării idealului cruciat s-au numărat şi enormele denaturări asociate cu aceste cruciade. Papii au încercat şi în secolele următoare să iniţieze cruciade, dar nu au mai găsit sprijin politic şi popular. Discrepanţa reală dintre creştinismul autentic şi relatările despre cruciade a dus la pierderea interesului sau a entuziasmului pentru noi cruciade.

Aceasta ne aduce iarăşi la distincţia dintre lucrurile făcute în Numele lui Cristos şi acele lucruri ce reprezintă cu adevărat învăţăturile lui Isus. Dacă încercăm să amestecăm învăţăturile lui Isus cu măcelurile cruciadelor – ei bine, acestea nu pot fi reconciliate nicidecum.

Am întrebat:

— Ce-i răspundeţi unui necreştin care afirmă că cruciadele dovedesc că creştinii urmăresc să-i asuprească pe alţii şi sunt la fel de violenţi ca toţi ceilalţi?

Woodbridge a reflectat un moment la întrebare înainte de a replica.

— I-aş spune că există un sâmbure de adevăr în această afirmaţie, în privinţa cruciadelor, a început el. Au existat oameni care au făcut în Numele lui Cristos lucruri pe care nu ar fi trebuit să le facă niciodată. Apoi aş preciza că nu tot ce se face în Numele lui Cristos ar trebui să fie atribuit creştinismului.

Dar nu aş încerca să ocolesc adevărul că în timpul cruciadelor s-au săvârşit lucruri îngrozitoare. Trebuie să mărturisim că acestea sunt totalmente contrare învăţăturilor Celui pe care cruciaţii pretindeau că Îl urmează. Este important să reţinem că nu învăţăturile lui Isus au fost aici de vină, ci acţiunile celor care, indiferent de motiv, s-au abătut de la învăţătura Lui clară: că trebuie să ne iubim duşmanii. Teoria războiului drept trebuie să ţină seama de acest principiu.

Nimeni nu a vorbit mai mult împotriva ipocriziei sau a cruzimii decât Isus. Prin urmare, dacă criticii cred că unele aspecte ale

cruciadelor ar trebui denunţate ca ipocrite şi violente – ei bine, au un aliat în Cristos. În aceasta ei sunt de acord cu El.

Păcatul 2: Inchiziţia

Inchiziţia a fost iniţiată în 1163, când Papa Alexandru al III-lea i-a însărcinat pe episcopi să găsească dovezi de erezie şi să ia măsuri împotriva ereticilor. Rezultatul a fost o campanie de teroare, cu proceduri secrete, când inchizitorul era investit cu autoritate supremă şi lipseau cu desăvârşire procesele corecte; acuzatul nu cunoştea numele acuzatorilor lui, nu exista un avocat al apărării şi se folosea tortura pentru a se stoarce mărturisirea acuzatului. Cine refuza să se pocăiască era dat pe mâna autorităţilor pentru a fi ars pe rug.

— Ce a dus la apariţia Inchiziţiei? am întrebat. Şi, mai important, cum au putut creştinii autentici să participe la asemenea atrocităţi?

— Rădăcinile Inchiziţiei se regăsesc în îngrijorarea profundă a papalităţii faţă de problema ereziei, în special în sudul Franţei, printre albigenzi, a explicat Woodbridge. De fapt, nu există nici o îndoială că albigenzii susţineau învăţături şi practici eretice. Mijloacele tradiţionale de convingere – de exemplu, trimiterea de misionari în mijlocul lor – nu au dat rezultate. Inchiziţia a fost o procedură sau o tactică alternativă în încercarea de a opri răspândirea acestei erezii. Şi, desigur, au mai fost implicaţi şi factori de natură politică – francezii din nord căutau un pretext pentru a interveni în provinciile din sud.

— Deci aceasta a fost prima fază a Inchiziţiei? am întrebat.

— Da, a spus el. În esenţă, au fost trei valuri de Inchiziţie. Primul, cel pe care tocmai l-am menţionat. Cel de-al doilea a început în 1472, când Izabela şi Ferdinand au înfiinţat Inchiziţia spaniolă, dar în spatele acesteia s-a aflat autoritatea papei.[18] Al treilea val a început în 1542, când Papa Paul al III-lea a hotărât să-i extermine pe protestanţi, în special pe calvinişti.

— Deci, am spus, avem catolici care-şi zic creştini persecutându-i pe protestanţi care şi ei îşi zic creştini.

— Întocmai, aceasta arată încă o dată că nu se poate vorbi cu adevărat despre „o singură Biserică", a răspuns el. Şi lucrurile se complică şi mai mult, deoarece contemporanii identificau adesea erezia cu răzvrătirea politică. Dacă cineva era considerat eretic, se credea că persoana respectivă era şi răzvrătită politic. De exemplu, în procesul lui Michael Servetus, în final statul l-a condamnat la moarte. Una din acuzaţii era erezia, dar de ce s-a temut foarte tare statul? S-a temut că el este şi un răzvrătit politic. Religia şi politica erau strâns legate.

— Este posibil ca unii creştini autentici să fi căzut victime Inchiziţiei? De obicei credem că creştinii au comis acele acte de teroare şi ne mirăm cum au putut nişte creştini adevăraţi să tortureze pe cineva, dar nu cumva există posibilitatea ca şi creştinii adevăraţi să fi fost omorâţi?

— Ba da, acest lucru este posibil, a răspuns el. Nu cunoaştem identitatea tuturor celor care au murit, dar probabil că mulţi dintre ei erau credincioşi adevăraţi. Desigur, există dovezi că Biserica Catolică a pornit pe o cale greşită când a instituit Inchiziţia. Dar şi protestanţii au folosit uneori tactici greşite pentru a înăbuşi erezia.

— A fost Inchiziţia o anomalie, sau parte a unui tipar mai amplu de abuzuri şi asuprire, comise de Biserică de-a lungul istoriei?

— Consider că Inchiziţia este o tragedie de care creştinii nu pot fugi. Dar nu cred că este reprezentativă pentru istoria Bisericilor creştine. Ar fi o extrapolare prea mare să spunem că acest gen de activitate plină de ură face parte dintr-un tipar.

În cea mai mare parte a existenţei lor, multe Biserici creştine au fost minoritare şi prin urmare nu aveau cum să persecute pe cineva. De fapt, dacă tot vorbim despre persecuţie – milioane de creştini au căzut victimă unor persecuţii brutale de-a lungul veacurilor, care în unele locuri continuă până în prezent. Se pare că în secolul al XX-lea au existat mai mulţi martiri creştini decât în oricare altul. Chiar şi în ziua de azi, creştinii sunt omorâţi pentru credinţa lor peste tot în lume. Deci, nu, Inchiziţia este de departe o excepţie în istoria Bisericii, nicidecum norma.

Observaţia lui Woodbridge mi-a amintit de un articol dintr-o revistă ce relata diverse cazuri de persecuţie împotriva creştinilor. Deşi majoritatea oamenilor cred că creştinul obişnuit de azi este cetăţeanul Statelor Unite care trăieşte în afara oricărui pericol din cauza credinţei lui, ziaristul David Neff a corectat această eroare de judecată.

„Creştinul tipic, a spus el, locuieşte într-o ţară în curs de dezvoltare, vorbeşte o limbă ne-europeană şi trăieşte sub ameninţarea permanentă a persecuţiei – a morţii, a detenţiei, a torturii sau a violului."[19]

Păcatul 3: Procesele vrăjitoarelor din Salem

Procesele vrăjitoarelor din Salem de la sfârşitul anilor 1600 sunt citate adesea ca un fel de isterie creştină. În total au fost spânzuraţi nouăsprezece oameni şi unul a fost împins să se sinucidă din cauză că a refuzat să depună mărturie.[20]

— Nu avem aici o dovadă în plus că credinţa creştină poate duce la călcarea în picioare a drepturilor altora? am întrebat.

— Ba da – dacă aici ar fi implicat creştinismul autentic. Însă când analizezi episoadele ce au dus la respectivele procese, descoperi că există mai mulţi factori care le-au precipitat. Existau cazuri în care unii oameni complotau să pună mâna pe pământul altora; alteori era vorba de isterie; alteori era implicată credinţa în tot felul de arătări astrale, când unii oameni declarau că cineva a făcut ceva, chiar dacă ei personal nu se aflau în locul respectiv. Dacă studiezi cadrul legal al acelor procese, descoperi probleme care nu au nici o legătură cu creştinismul.

— Afirmaţi că Bisericile nu au avut nici o vină?

— Poate că nu constituie o disculpare totală a influenţei creştinismului în procese, dar istoricii care studiază acele evenimente ştiu că ele nu pot fi explicate printr-o singură cauză. Viaţa este mult mai complexă decât a spune doar că „creştinismul" este vinovat pentru tot ce s-a întâmplat. Deşi au existat procese intentate vrăjitoarelor în Europa, ele au fost o aberaţie, nicidecum parte a unui tipar mai amplu existent şi în colonii. Putem să punem la îndoială echilibrul psihic al unora dintre cei implicaţi în procesele vrăjitoarelor şi să considerăm că unele lucruri au fost relatate fals.

Încă o dată, trebuie să subliniem că procesele vrăjitoarelor din Salem au reprezentat un episod îngrozitor. Nu încerc să le minimalizez gravitatea. Dar istoricii recunosc că istoria lor reală este considerabil mai complicată pentru a putea da vina numai pe Biserici.

— O presupoziţie a acelei vremi era existenţa reală a vrăjitoarelor, am indicat eu. Dumneavoastră ce părere aveţi? Credeţi că există vrăjitoare?

— Da, cred că există, a răspuns el. De fapt, cu câţiva ani în urmă mă uitam la un post de televiziune francez, când Robert Mandrou, un istoric foarte distins, a afirmat că o dată ce oamenii devin educaţi, nu mai cred în vrăjitoare. Apoi a urmat un apel telefonic şi o femeie a spus: „Domnule Mandrou, sunt extrem de impresionată de tot ce-aţi spus, dar vreau să vă spun că sunt vrăjitoare". Şi, într-adevăr, vrăjitoria se practică în Franţa, în Statele Unite şi în alte ţări.

Deci când se discută despre proceselor vrăjitoarelor din Salem o parte a problemei o reprezintă falsa presupoziţie că toate acestea au fost doar minciuni, că nu există vrăjitoare şi vrăjitorie. Dar adevărul incontestabil este că există; chiar şi mulţi necreştini recunosc lucrul acesta.

Dar scuză el cele întâmplate la Salem? Nu, desigur că nu. Însă când analizăm întreaga complexitate a situaţiei, ea nu poate fi negată pur şi simplu ca un exemplu de creştinism care a luat-o razna. Viaţa – şi istoria – nu sunt atât de simple.

— Ce a pus capăt proceselor? am întrebat.

— Acest lucru nu este ştiut de toată lumea, a spus el, dar contribuţia esenţială a avut-o tocmai un creştin. Este vorba de liderul puritan Increase Mather, care s-a împotrivit cu multă forţă barbarei practici, acesta fiind începutul sfârşitului. Ironia este că vocea unui creştin a potolit toată nebunia vânătorii de vrăjitoare.

Păcatul 4: Exploatarea băştinaşilor de către misionari

> Misionarii au sosit neinvitaţi. În ciuda intenţiilor lor nobile, ei nu cunosc locul unde se stabilesc şi sunt indiferenţi faţă de sentimentele şi valorile oamenilor pe care vin să-i ajute. Se amestecă în lucruri care nu îi privesc deloc. Ei cred că spiritualitatea tradiţională a băştinaşilor este greşită, chiar diavolească. Mituiesc sau forţează oamenii să-şi abandoneze obiceiurile tradiţionale până când, în încercarea de „a mântui" oamenii, misionarii sfârşesc prin a-i distruge.[21]

I-am citit această acuzaţie lui Woodbridge, după care l-am întrebat:

— Oare nu au contribuit misionarii de-a lungul secolelor la distrugerea culturilor autohtone? Nu au ajuns ei în final să-i exploateze chiar pe oamenii despre care afirmau că vor să-i ajute? Ţinând seama de toate aspectele problemei, nu au făcut misionarii mai mult rău decât bine?

Această problemă îl interesa în mod deosebit pe Woodbridge, a cărui familie avea o lungă tradiţie de slujire pe câmpul de misiune. Dar nu părea să se simtă vizat personal de provocarea mea, ci mi-a răspuns cu echilibrul şi imparţialitatea lui caracteristică.

— Aş vrea să încep cu exemplul invaziei spaniole în America Latină, căci el ilustrează cel mai bine cât de complicată poate deveni această problemă, a spus el.

Când am acceptat printr-o înclinare a capului, el a continuat.

— A existat acolo exploatare şi abuz al băştinaşilor? Da, din păcate, a existat. Dar au fost acestea cauzate de misionari? Ei bine, istoria ne spune că mişcarea misionară a fost asociată adesea cu o politică economică urmărită de puterile coloniale, cunoscută sub denumirea de *mercantilism*.

— Ce este mercantilismul?

— Mercantilismul considera că ţara care posedă cel mai mult aur este cea mai puternică. Se credea că echilibrul politic al puterii în Europa depinde în parte de ţara care explorează cu succes America Latină şi alte locuri. Prin urmare, motivaţiile mercantiliste s-au amestecat din păcate cu iniţiativele misionare. Este adevărat că spaniolii au făcut lucruri oribile în America Latină, dar cele mai multe

dintre ele au fost instigate de aventurieri şi de oameni mercantili, în timp ce mulţi misionari au făcut lucruri admirabile.

Woodbridge a deschis o carte de lângă el.

— De fapt, istoricul Anthony Grafton de la Universitatea Princeton vorbeşte despre lucrurile valoroase pe care le-au făcut misionarii, a spus el, citind din cartea *New Worlds, Ancient Text*:

> Biserica Romano-Catolică a insistat asupra umanităţii indienilor, şi în Lumea Nouă au sosit mulţi misionari – în special călugări cerşetori idealişti, preocupaţi să-i aducă la Cristos pe aceia pe care ei îi considerau a fi oamenii simpli, necorupţi ai Lumii Noi. De asemenea, au instituit biserici şi comunităţi religioase.[22]

Grafton nu este un creştin evanghelic, a precizat Woodbridge, dar a studiat cu atenţie mişcarea misionară şi a recunoscut tot binele pe care l-au făcut misionarii. Din nefericire, când se vorbeşte despre misionari, ei sunt asimilaţi agenţilor mercantilismului şi sunt învinovăţiţi adesea pentru lucrurile oribile pe care le-au făcut spaniolii în America Latină.

Şi aşa cum am specificat mai înainte, în Spania secolului al XVI-lea apăruse o dezbatere pe tema dacă ceea ce se întâmpla în America Latină era creştinesc sau nu. Au existat apărători importanţi ai indienilor, care insistau că aceştia nu trebuie exploataţi. O figură centrală în această dezbatere, Bartolome de Las Casas, a ajuns la atitudinea sa reformatoare după ce citise un pasaj din Ecclesiasticul care spune: „Pâinea celor lipsiţi este viaţa săracilor şi cel care o ia pe aceasta este omul vărsării de sânge" (34:23).[23] În urma lecturii acestor cuvinte, el şi alţi romano-catolici au început să se împotrivească samavolniciilor care se petreceau în America Latină.

Comentariile lui Woodbridge mi-au amintit că în urmă cu câţiva ani am văzut o statuie în faţa clădirii Naţiunilor Unite din New York. Acum înţelegeam contextul: Francesco de Vitoria, fondatorul dreptului internaţional, a fost unul din teologii care a susţinut demnitatea deplină a indienilor din Lumea Nouă şi care a militat neînfricat la Curtea Spaniei împotriva exploatării lor.

— Ei bine, a continuat el, deşi este adevărat că uneori „civilizaţia creştină" a făcut câteva din lucrurile pe care le-ai indicat mai devreme, au existat de asemenea mii de acte de caritate care L-au onorat pe Dumnezeu. Biserica Romano-Catolică a desfăşurat o activitate impresionantă în îngrijirea săracilor de-a lungul Evului Mediu. În California, misiunile lor răspândite pe toată coasta i-au îngrijit pe băştinaşi. Dacă citeşti jurnalele unor misionari protestanţi care au

plecat în alte ţări, este foarte greu să ajungi la concluzia că aceştia urmăreau doar să-i asuprească pe localnici sau să le distrugă cultura autohtonă.

Deşi răspunsul lui Woodbridge îmi oferea câteva date de ansamblu asupra problemei, eu voiam de la el un răspuns mai personal.

— În familia dumneavoastră au fost misionari, am continuat. Care au fost experienţele lor?

— Am citit jurnalul bunicului meu, care a fost unul din primii misionari protestanţi în China. Citindu-l nu am avut deloc impresia că ar fi făcut vreunul din lucrurile despre care ai vorbit mai înainte. În schimb, nutrea dorinţa arzătoare ca poporul chinez să-L cunoască pe Cristos şi era foarte îngrijorat de sărăcia chinezilor şi de unele din practicile lor care se opuneau flagrant umanităţii. A respectat anumite aspecte ale culturii lor şi ocazional purta părul strâns într-o codiţă, ca să fie acceptat de ei.

Mai trebuie precizat că criticii misionarilor sunt de un idealism aproape rousseauist în convingerea lor că băştinaşii au fost întotdeauna fericiţi şi duceau vieţi perfecte, că în culturile lor nu exista nimic negativ sau demonic. Dar dacă citeşti relatările exploratorilor care au pătruns în regiuni necunoscute anterior, constaţi că unele popoare băştinaşe trăiau în nişte condiţii fizice şi spirituale cumplite şi că de fapt misionarii le-au ajutat foarte mult.

Am citit, de asemenea, scrisorile mamei mele, care a lucrat ca misionară în Africa pe când era încă necăsătorită. Intra cu motocicleta adânc în junglă şi mergea din sat în sat. De asemenea, a lucrat într-o leprozerie, unde i-a îngrijit pe bolnavi. Prin aceasta, ea a vrut să le arate băştinaşilor dragostea lui Cristos, să-i slujească şi să-i vadă vindecaţi. A slujit acolo asumându-şi riscuri personale foarte mari, din cauza malariei şi a altor pericole asociate cu viaţa în junglă.

Deci, da, uneori se poate produce o transformare a culturii, dar adesea această transformare este înspre bine. Când băştinaşii devin creştini, ei cunosc dragostea şi bucuria lui Cristos. Şi lucrul acesta este minunat. Dar atunci când în minţile celor care încearcă să schimbe o cultură se strecoară alte motivaţii, cum ar fi obţinerea unor foloase sau sentimentul pervers de superioritate rasială, atunci apar tot felul de lucruri foarte rele.

— Poate, am observat eu, unii critici ai misionarilor nu văd nici o valoare în mesajul creştin şi, prin urmare, nici un avantaj pentru oamenii care devin urmaşii lui Isus.

— Corect! a declarat el. Aceasta este adesea presupoziţia lor fundamentală. Dar dacă cineva porneşte de la ideea că Evanghelia este puterea lui

Dumnezeu pentru mântuire, atunci câştigul pentru diferitele culturi ale lumii ce aud Evanghelia este incalculabil.

Am un coleg care este un teolog african de frunte. A trebuit să se lupte din răsputeri împotriva literaturii care spune că creştinismul este o ideologie imperialistă occidentală ce urmăreşte să distrugă religiile africane. Perspectiva lui este însă foarte diferită. El vede contribuţiile minunate pe care le-a adus creştinismul societăţilor africane. A adus speranţă, mântuire, şi nenumăraţi africani sunt foarte recunoscători pentru Evanghelie. Cu toate acestea, el nu contestă că în relaţiile lor cu africanii, purtătorii mesajului creştin nu au trăit întotdeauna la înălţimea învăţăturilor lui Cristos.

Păcatul 5: Antisemitismul

Una din cele mai urâte pete în istoria creştinismului este antisemitismul – ceea ce este, desigur, o împrejurare de-a dreptul ironică, dat fiind că Isus a fost evreu şi a afirmat că este mult-aşteptatul Mesia al lui Israel şi al lumii. Ucenicii Lui au fost evrei, şi tot evreii au scris Noul Testament, cu excepţia Faptelor Apostolilor şi a celei de-a treia Evanghelii, al căror autor a fost medicul Luca.

În 1998, Biserica Romano-Catolică şi-a cerut iertare pentru „greşelile şi eşecurile" unor catolici care nu i-au ajutat pe evrei în timpul Holocaustului nazist, iar cardinalul John O'Connor din New York şi-a exprimat „profunda părere de rău" pentru antisemitismul din Biserici de-a lungul secolelor, spunând: „Dorim în modul cel mai sincer să inaugurăm o eră nouă".[24]

Woodbridge a recunoscut prompt că din nefericire creştinismul s-a făcut vinovat de-a lungul istoriei de antisemitism. Cea mai importantă întrebare este, însă, de ce s-a întâmplat lucrul acesta.

— Un factor a fost că majoritatea evreilor nu au crezut că Isus este Mesia. Refuzul lor de a-L accepta pe Isus i-a transformat în duşmani ai lui Cristos, a spus el. Mai adaugă la aceasta faptul că evreii erau consideraţi vinovaţi de răstignirea lui Isus şi ai deja două componente puternice ale antisemitismului „creştin".

Dar explicaţia nu-mi era suficientă.

— Trebuie să fie ceva mai mult decât atât, am insistat eu.

— Da, cred că este, a răspuns el. Distinsul istoric de la Universitatea Arizona, Heiko Oberman, a încercat să identifice şi alţi factori. De exemplu, în Evul Mediu şi în timpul Reformei, au existat o mulţime de zvonuri false despre evrei, care puneau şi mai mult gaz pe focul antisemitic.

— Ce fel de zvonuri?

— Că au otrăvit fântânile în timpul Morţii Negre din 1348, că profanau sacramentele creştine ori de câte ori aveau ocazia şi mai ales că aduceau jertfe umane, că falsificau Scripturile creştine şi aşa mai departe. Acum, să nu uităm că aceste acuzaţii nu erau deloc adevărate. Cu toate acestea, ele au stârnit mânie şi resentimente.

Totuşi Woodbridge nu părea să fie încă mulţumit cu răspunsul său. Şi-a aţintit privirea într-o parte, căutând parcă mai multe explicaţii; în cele din urmă s-a întors spre mine evident frustrat.

— Mi se pare că aceasta nu rezolvă complet problema, a spus el. Ar fi fost de aşteptat – sau mai degrabă ar fi fost de *sperat* – ca creştinii din Evul Mediu şi până în zilele lui Martin Luther să fi înţeles că învăţăturile lui Isus le interziceau categoric să facă şi să spună unele din lucrurile pe care ei le spuneau şi le făceau în Numele Lui.

— L-aţi menţionat pe Luther, am spus. Antisemitismul lui este bine cunoscut. Care a fost cauza lui?

— Evident, Luther era la curent cu zvonurile care circulau pe seama evreilor. Se pare însă că pe la începutul vieţii lui a fost filosemit – un iubitor al evreilor – ceea ce l-a făcut să spere la convertirea lor în masă, prin care ei aveau să-L accepte pe Isus drept Mesia. Cum evreii nu au făcut-o şi în special pe măsură ce Luther devenea tot mai iritabil în ultimii lui ani de viaţă, el a ajuns să spună unele lucruri foarte urâte despre evrei.

Răspunsul lui m-a nedumerit.

— Am avut impresia că a suferit toată viaţa de antisemitism, am spus.

— Unii experţi susţin că există o continuitate a părerilor lui despre evrei de-a lungul întregii sale vieţi, dar eu sunt de părere că afirmaţiile cele mai virulente ale lui Luther vin de la sfârşitul vieţii lui. Poate că le-a spus în frustrarea sa profundă, din cauză că evreii nu s-au întors la Cristos.

Cu toate acestea, unele afirmaţii ale lui sunt atât de îngrozitoare, încât este absolut potrivit ca luteranii, dar şi ceilalţi creştini, să le respingă cu desăvârşire. Creştinii pur şi simplu nu pot fi antisemiţi. Aşa ceva ar fi de neconceput pentru oricare urmaş al lui Isus.

Acum, reversul medaliei este că în vremurile noastre creştinii evanghelici sunt adesea cei mai buni prieteni ai Israelului. Şi atitudinea generală pe care o văd azi în multe Biserici faţă de poporul evreu este una de respect.

— Ce-i răspundeţi unui evreu care va spune că nici măcar nu se gândeşte să devină creştin, din cauza antisemitismului care a tarat istoria creştinismului?

Woodbridge a aprobat încet din cap.

— Am fost pus în această situaţie cu ceva timp în urmă, a spus cu

tristeţe în glas. Predam la o universitate seculară şi o tânără studentă evreică mi-a spus: „Vreau să scriu o lucrare despre Luther. Bunica mi-a spus că-i ura pe evrei. Este adevărat?" I-am spus: „Probabil că da, însă începe şi scrie lucrarea". S-a întors cu un eseu care pur şi simplu m-a făcut să plâng. A găsit lucruri despre care nici măcar nu am ştiut că le spusese; *atât* de gravă este situaţia.

— Ce-i puteţi spune unei persoane ca tânăra aceea?

— Că îmi pare foarte, foarte rău pentru ce a spus Luther; concepţiile lui sunt într-un dezacord total cu învăţăturile lui Cristos, şi aceasta este una din problemele cu care ne confruntăm noi, creştinii – nu trăim întotdeauna la înălţimea idealurilor lui Isus. Şi i-aş mai spune: „Îmi dau seama cât îţi este de greu, dar sper că vei medita la cuvintele şi la lucrările lui Isus şi vei cerceta creştinismul pornind de la învăţăturile Lui.

Woodbridge a încercat să-şi dezvolte ideea, dar se pare că nu a mai găsit nimic util de adăugat.

— Mi-e teamă că aceste cuvinte nu sunt foarte frumoase, a recunoscut el. Însă asta aş spune din toată inima.

— Unii evrei cred că Hitler a fost creştin – am început, dar Woodbridge a intervenit şi m-a întrerupt.

— Oh, da, aşa este, a spus el. Repet, de aceea trebuie să facem distincţie între creştinismul cultural şi creştinismul autentic. În timpul ascensiunii naţional-socialiştilor, Hitler a apelat la creştinism şi la Martin Luther. A fost o mişcare politică inteligentă. Totuşi, creştini precum Karl Barth şi alţii nu au crezut nici măcar o clipă că Hitler reprezenta creştinismul autentic.

Îngăduie-mi să-ţi mai dau un exemplu istoric. În anii 1665 şi 1666, mulţi evrei au crezut că un anumit personaj al vremii era Mesia. Dar apoi omul respectiv s-a convertit la islam, ceea ce a zădărnicit aspiraţiile foarte multor evrei. Acum, dacă i-aş spune azi unui istoric evreu: „Crezi că acel om este Mesia?" El mi-ar răspunde: „Fireşte că nu. A fost un escroc".

Ei bine, tot aşa spunem şi noi, creştinii, că Hitler nu a fost un fel de Mesia creştin. Oamenii afirmă adesea lucruri care sunt false. Hitler a fost un escroc, un om diabolic, care nu poate fi considerat nici măcar un creştin autentic, cu atât mai puţin reprezentativ pentru învăţăturile creştine adevărate.

UN PORTRET AL CREŞTINISMULUI

Am fi putut continua să discutăm şi despre alte pete în istoria creştinismului, inclusiv despre asuprirea femeilor, care a apărut în

ciuda atitudinii contraculturale a lui Isus faţă de ele – şi despre modul în care mulţi oameni din Sud citau Biblia în încercarea denaturată de a justifica rasismul şi sclavia. Dar îl interogam deja de multă vreme pe Woodbridge. Fără să încerce să apere ce era de neapărat, el s-a străduit să prezinte contextul respectivelor evenimente şi să le explice. Pentru a stabili dacă acele episoade au fost excepţii sau norma în creştinism, era timpul să studiez cealaltă faţetă a istoriei creştine.

— După tot ce am discutat, am spus, ce concluzie se desprinde? Este lumea mai bună sau mai rea din cauza creştinismului?

Woodbridge şi-a îndreptat spatele în scaun.

— Mai bună, a insistat el. Fără discuţie. Acestea sunt cazuri istorice regretabile, care nu ar trebui măturate sub covor. Ar trebui să ne cerem iertare pentru ele şi să avem grijă ca ele să nu se mai repete. În acelaşi timp însă, în general, creştinismul a adus multe avantaje lumii.

— Cred că atunci când se vorbeşte despre păcatele creştinismului, se uită uşor rolul ateismului în nerespectarea drepturilor omului, am remarcat eu. Am scos o carte şi i-am citit lui Woodbridge câteva remarci ale renumitului creştin Luis Palau:

> Şocul seismic al ateismului radical a reverberat în toată Europa şi dincolo de ea, fiind direct responsabil de anihilarea şi măcelărirea a peste o sută de milioane de oameni numai în secolul trecut. Omenirea a plătit un preţ înspăimântător şi exorbitant pentru teribilele experimente vădit antiteiste săvârşite de Lenin, Stalin, Hitler, Mao Tze-Tung şi alţii – fiecare dintre aceştia fiind profund influenţat de scrierile apostolilor ateismului... După ce am văzut ateismul proliferând ... este mai clar ca oricând că... fără Dumnezeu suntem pierduţi.[25]

— Sunt de acord că fără Dumnezeu suntem pierduţi, a răspuns Woodbridge. Dar asta nu înseamnă că un ateu nu poate să guverneze bine, pentru că din punct de vedere creştin ateul beneficiază de harul universal al lui Dumnezeu. Dar dat fiind că ateismului îi lipseşte un cadru de referinţă în luarea deciziilor morale, este uşor de înţeles de ce lumea a fost nevoită să trăiască ororile acestor regimuri. Unde nu există un standard moral absolut, de obicei câştigă puterea absolută.

— Care sunt contribuţiile pozitive ale creştinismului la dezvoltarea civilizaţiei?

Woodbridge s-a aşezat mai bine pe scaun. A reflectat câteva momente la întrebarea mea şi apoi a răspuns cu o voce a cărei sinceritate, uimire şi entuziasm lăsau să se întrevadă dragostea lui profundă pentru Biserică.

— Îmi imaginez influenţa creştinismului ca o splendidă pictură murală cu multe scene, fiecare pictată în culori vii, strălucitoare şi minunate, a spus el. Fără creştinism ar exista extrem de multe zone gri şi numai pe ici-colo câteva linii răsfirate şi discontinue, fără nici o semnificaţie. Dar creştinismul adaugă picturii multă semnificaţie, speranţă, frumuseţe şi bogăţie.

Intrigat de această imagine, l-am întrebat:

— Şi ce ar reprezenta pictura?

— Scena din centru ar reprezenta istoria lui Isus şi lucrarea Lui de ispăşire pentru păcatele noastre. El a rezolvat o dată pentru totdeauna problema vinovăţiei, a singurătăţii şi a înstrăinării noastre de Dumnezeu. Prin moartea Lui ispăşitoare şi prin învierea Sa, El a deschis cerul pentru oricine Îl urmează. Aceasta este cea mai mare contribuţie pe care ar fi putut s-o aducă vreodată creştinismul. Ea este rezumată astfel în Ioan 3:16: „Fiindcă atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, că a dat pe singurul Lui Fiu, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică".

De asemenea, creştinismul ne revelează semnificaţia vieţii şi existenţa unei moralităţi universale. Fără această descoperire, ne-ar fi foarte greu să înţelegem ce este semnificaţia. Am sfârşi ca Albert Camus, care în paragraful introductiv la *Mitul lui Sisif* a întrebat: „De ce să nu mă sinucid, eu sau oricare altul?" Ei bine, creştinismul explică de nu trebuie să te sinucizi. Creştinismul ne dă un cadru de referinţă pentru viaţă, pentru urmarea unei căi morale, pentru o raportare corectă şi profund semnificativă la Dumnezeu şi la alţii.

Pictura ar înfăţişa şi scene dezvăluind marile impulsuri umanitare inspirate de viaţa şi învăţătura lui Cristos. Romano-catolicii, ortodocşii răsăriteni, protestanţii – toţi s-au implicat profund în ajutorarea săracilor, a celor dezavantajaţi, a celor privaţi de drepturi. Toţi au fost gata să lucreze împotriva propriilor interese pentru a-i sluji pe alţii. Pierderea tuturor acestora – a întregii munci misionare, a tuturor spitalelor, a tuturor adăposturilor pentru cei rămaşi pe drumuri, a tuturor programelor de reabilitare, a tuturor orfelinatelor, a tuturor organizaţiilor de caritate, a tuturor eforturilor de hrănire altruistă a flămânzilor, de îmbrăcare a săracilor şi de încurajare a bolnavilor – ar fi o lovitură devastatoare pentru omenire.

În plus, impactul gândirii creştine adaugă noi scene şi conferă picturii nuanţe, tonalităţi şi profunzimi speciale. Creştinii şi-au închinat raţiunea lui Dumnezeu, şi dacă am înlătura literatura, muzica, arhitectura, precum şi contribuţiile lor ştiinţifice şi artistice, lumea ar fi mult mai ştearsă şi mai superficială. Gândeşte-te la toate marile

instituţii de învăţământ fondate de creştini, inclusiv Harvard, Yale şi Princeton, care iniţial au fost concepute şi ridicate pentru a contribui la răspândirea Evangheliei.

În fine, există apoi puterea Duhului Sfânt care colorează tot ce este bun. Poţi să-ţi imaginezi cum ar fi omenirea, dacă Duhul Sfânt ar fi retras din ea? Lucrurile se prezintă destul de rău şi acum, dar dacă nu s-ar manifesta puterea limitatoare a Duhului Sfânt, latura oribilă a vieţii ar ieşi la iveală într-un mod şi mai pregnant decât acum.

— Contemplând această imagine a istoriei, am întrebat, vedeţi aspectele pozitive ale creştinismului copleşind laturile lui negative pe care le-am discutat?

— Da, le văd, a spus el fără să ezite. Mă doare inima pentru acele ocazii când noi, creştinii, nu am trăit conform învăţăturilor lui Isus, punând astfel bariere în calea credinţei creştine. Dar sunt foarte recunoscător pentru acei creştini anonimi, bărbaţi şi femei, care au ţinut sus credinţa de-a lungul secolelor, care au slujit în obscuritate, care şi-au dat viaţa ca să-i ajute pe alţii, care au lăsat lumea mai bună în urma lor şi care s-au străduit din răsputeri să facă binele, în ciuda presiunilor incredibile menite a-i împiedica. Ori de câte ori mă gândesc la istoria creştinismului, a concluzionat el, ei îmi vin primii în minte. Ei sunt eroii prea adesea uitaţi.

S-a oprit. Apoi, cu un zâmbet melancolic, le-a adus cel mai mare omagiu:

— Pe ei i-a avut Isus în vedere.

DARURILE CREŞTINISMULUI

Cuvintele înflăcărate ale lui Woodbridge încă îmi mai răsunau în minte când am ajuns acasă, epuizat după o zi lungă. M-am prăbuşit în fotoliul meu preferat şi am început să răsfoiesc o revistă. Acolo, printr-o coincidenţă, am dat peste un articol în care mai mulţi cercetători, scriind în ultimele zile ale secolului al XX-lea, speculau unde ar fi ajuns civilizaţia fără creştinism. Observaţiile lor reluau problema exact de unde o lăsase Woodbridge.[26]

Michael Novak ridica în slăvi darul demnităţii umane adus de creştinism.

„Aristotel şi Platon au susţinut că majoritatea oamenilor sunt din fire sclavi şi apţi numai pentru sclavie, scria el. Majoritatea nu au firi demne de libertate. Grecii foloseau cuvântul „demnitate" cu referire la puţine fiinţe umane, nicidecum pentru toţi oamenii. Prin contrast, creştinismul a insistat că fiecare om în parte este iubit de Creator, făcut

după chipul Lui şi destinat unei prietenii şi unei comuniuni veşnice cu El."

Novak continua apoi, vorbind despre ideile civilizatoare ale libertăţii, conştiinţei şi adevărului, ale căror origini se regăsesc tot în creştinism. „Fără bazele creştine fixate la mijlocul Evului Mediu şi ulterior, în secolul al XVI-lea, viaţa noastră economică şi politică ar fi nu numai mult mai săracă, a recunoscut el, ci şi mult mai brutală."

David N. Livingstone, profesor la Catedra de Ştiinţe ale Pământului de la Universitatea Queen din Belfast, Irlanda de Nord, se concentra asupra darului ştiinţei de care dispunem tot graţie creştinismului. „Ideea că creştinismul şi ştiinţa au fost întotdeauna în conflict este o deformare grosolană a dovezilor istorice, scria el. De fapt, Robert Boyle, marele chimist britanic, credea că oamenii de ştiinţă Îl glorifică pe Dumnezeu prin munca lor mai mult ca toţi ceilalţi, deoarece lor le revenea privilegiul de a interoga creaţia lui Dumnezeu."

El sublinia că oamenii Reformei „credeau că Dumnezeu S-a revelat omenirii în două feluri – în Scriptură şi în natură. Aceasta le-a permis să se implice în investigarea ştiinţifică a lumii naturale." Rezultatul a fost o gamă largă de contribuţii din partea unor oameni de ştiinţă motivaţi de credinţa lor creştină

David Lyle Jeffrey, profesor de literatură engleză la Universitatea din Ottawa, menţiona darul ştiinţei de carte stimulat de creştinism. „Nu ar fi nicidecum prea mult să spunem că forma literară a culturii în Europa, în cea mai mare parte a Africii şi în cele două Americi, este inseparabilă de puterea creştinismului de a transforma cultura, spunea el. În cele mai multe părţi ale Europei, la fel ca şi în Africa, în America de Sud şi în multe alte locuri din lume, naşterea ştiinţei de carte şi a literaturii coincide esenţial, nu accidental, cu sosirea misionarilor creştini."

Dar poate cea mai interesantă era analiza istoricului Mark Noll asupra darului umilinţei, o contribuţie creştină puţin observată, dar care dobândea o relevanţă specială în lumina discuţiei mele cu Woodbridge despre latura mai urâtă a istoriei creştinismului. Noll scria:

> În îndelungata istorie a creştinismului, cel mai deprimant lucru – şi aceasta din cauza frecventei sale repetări – a fost incapacitatea tragică a creştinilor obişnuiţi de a se ridica la înălţimea idealurilor creştine. Pe de altă parte, cel mai remarcabil lucru în derularea seculară a istoriei creştine – deoarece este o minune a harului – a fost cât de des au acţionat credincioşii contrar mândriei vieţii, în scopul de a-L onora pe Cristos. Dar dintre toate aceste „contradicţii", cel mai aproape de

modelul cristic s-au situat acele cazuri când credincioşi puternici – prin bogăţie, educaţie, putere politică, cultură superioară sau localizare privilegiată – au sărit în ajutorul celor dispreţuiţi, uitaţi, abandonaţi, pierduţi, neînsemnaţi sau neputincioşi".[27]

Puterea, spunea el, hrăneşte idolatria eului. Puterea corupe şi aproape niciodată nu-şi cere scuze. Şi în continuare Noll enumera câteva exemple istorice când oameni puternici, parţial sau integral datorită credinţei lor creştine, s-au pocăit public pentru abuzul lor de putere – mărturie solidă şi contraculturală a puterii Evangheliei.

Unul dintre acestea mi-a stârnit în mod deosebit interesul, deoarece se referea la un incident obscur, dar relevant, în încheierea unui episod despre care discutasem cu Woodbridge: procesele vrăjitoarelor din Salem.

Un judecător, puritan de frunte, numit Samuel Sewall, din Boston, a început să se îngrijoreze foarte tare din cauza rolului pe care îl juca în acel dezastru. Conştiinţa lui creştină a fost îndemnată să acţioneze, când l-a auzit pe fiul său recitând un cunoscut pasaj biblic: „Dacă aţi fi ştiut ce înseamnă: «Milă voiesc, iar nu jertfe»", n-aţi fi osândit pe nişte nevinovaţi".[28] Cuvintele acelea i-au zdrobit inima.

La serviciul religios din 14 ianuarie, 1697, Sewall l-a rugat pe pastor să citească o declaraţie în numele lui, în timp ce judecătorul pocăit stătea ruşinat înaintea Bisericii. Declaraţia recunoştea vinovăţia lui Sewall pentru o mare parte din acele întâmplări, afirmând că „doreşte să-şi asume vina şi ruşinea pentru ele, implorând iertarea oamenilor şi, mai ales, le cerea fraţilor lui să se roage ca Dumnezeu, a cărui Autoritate este nelimitată, să-i ierte amintitul păcat şi toate celelalte". Gestul lui smerit de părere de rău şi de pocăinţă i-a mai determinat pe câţiva juraţi să-şi mărturisească şi ei greşelile.

Am închis revista şi am pus-o pe măsuţa de cafea. Asta, m-am gândit în sinea mea, este poate una din moştenirile cele mai uimitoare ale creştinismului – disponibilitatea celor puternici de a-şi pleca genunchii pocăindu-se de greşelile comise. Era o nouă manifestare a puterii credinţei de a schimba viaţa omului – şi istoria – în bine.

Deliberări

Întrebări pentru reflecţie sau studiu în grup

- Ce aspecte al istoriei creştine v-au deranjat cel mai mult înainte de a citi acest capitol? În cazul în care a fost abordat de Woodbridge, cât de bine a tratat el problema? V-aţi schimbat acum părerea despre acel episod?
- Credeţi că păcatele discutate de Woodbridge sunt anomalii în istoria Bisericii, sau reflectă ceva extrem de greşit în chiar ADN-ul credinţei creştine? Ce anume v-au ajutat să vă formaţi o părere?
- Este omenirea mai bună datorită creştinismului? De ce da sau de ce nu? Ca termen de comparaţie, contribuţiile ateismului au fost pozitive sau negative pentru omenire?

Pentru dovezi suplimentare

Mai multe resurse pe această temă

Mark A. Noll, *A History of Christianity in the United States and Canada*, Grand Rapids, Mich., Eerdmans, 1992.

Bruce L. Shelley, *Church History in Plain Language*, Dallas, Word, 1982, 1995, ediţia a doua actualizată.

Rodney Stark, *The Rise of Christianity*, Princeton, N. J., Princeton University Press, 1996.

D. James Kennedy şi Jerry Newcomb, *What If Jesus Had Never Been Born?* Nashville, Nelson, 1994.

8

OBIECŢIA 8: ÎNCĂ MAI AM ÎNDOIELI, DECI NU AM CUM SĂ FIU CREŞTIN

În gândurile lor cele mai intime, chiar şi cei mai devotaţi creştini ştiu că există ceva nelegitim în credinţa lor. În străfunduri, dincolo de mărturisirea lor de credinţă, doarme uriaşul îndoielii... Din experienţa mea, cel mai bun mod de a învinge îndoiala este să-i cedezi.

Dan Barker, pastor devenit ateu[1]

Cine consideră că crede în Dumnezeu, dar nu are pasiune în inimă şi nu este bântuit de chinuri sufleteşti, de nesiguranţă, de îndoială şi uneori chiar de disperare, crede numai în ideea de Dumnezeu, nu şi în Dumnezeu Însuşi.

Madeleine L'Engle, creştină[2]

Avocatul avea o informaţie caldă pentru mine – o poveste senzaţională, a adăugat el. Era vorba de istoria unui gangster convertit. O poveste însufleţitoare despre un fost terorist al străzii care a descoperit religia şi s-a îndreptat. „Va merge direct la inimă", mi-a promis avocatul. „O lectură bună pentru duminică."

Mi-am dat ochii peste cap. Toată istoria aceea îmi suna mult prea siropoasă. Eu căutam ceva cu care să dau lovitura, un act de curaj, ceva care să mă propulseze pe prima pagină a numărului de week-end din *Tribune*. Nu eram deloc interesat de un basm naiv despre un excentric născut-din-nou.

Dar sfârşitul de săptămână se apropia cu repeziciune şi subiectele pe care le avusesem în vedere nu mă conduseseră nicăieri. Aşa că am notat fără prea mare tragere de inimă pontul avocatului. Cine ştie, m-am gândit până la urmă, poate relatând istoria neconvingătoare a acestui deţinut voi obţine genul de articol pe care-l caut.

Am pus mâna pe telefon şi am început să-mi sun sursele din poliţie. A auzit cineva vreodată de acest Ron Bronski? Evident, contactele mele de la Departamentul de Crimă Organizată îl cunoşteau foarte bine. Bronski era adjunctul înrăit al bandei Belaires, o gaşcă ce teroriza câteva zone din nord-vestul oraşului Chicago. Era periculos şi violent, spuneau ei. Poseda un temperament irascibil, îi plăceau drogurile ilegale şi avea un cazier de-a dreptul enciclopedic.

— Tipul este sociopat, a spus unul dintre anchetatori. Un altul a

pufnit zgomotos când i-am menţionat numele şi mi-a răspuns printr-un singur cuvânt:

— Gunoi.

Mi-au spus că se emisese un mandat de arestare pe numele lui, cu acuzaţia de violenţă agravată pentru împuşcarea în spate a unui membru dintr-o bandă rivală. Iar eu am mâzgălit în carnetul meu cuvântul *laş*.

— Nu l-am mai văzut de mult, mi-a spus un poliţist sub acoperire. Credem că a fugit din oraş. Adevărul este că nu ne prea pasă unde este, atâta timp cât nu se-vârte pe-aici.

Apoi am sunat câţiva lideri religioşi din Portland, Oregon, unde-mi spusese avocatul că trăia Bronski de doi ani. Pe când lucra la o feronerie, Bronski a întâlnit câţiva creştini şi se pare că şi-a abandonat viaţa de crime, s-a căsătorit cu prietena lui cu care trăia de mai multă vreme şi a devenit un ucenic devotat al lui Isus.

— Ron este una din persoanele cele mai plăcute şi mai iubitoare din câte cunosc, mi-a spus pastorul lui. Îi este total devotat lui Cristos. Ne rugăm împreună de mai multe ori pe săptămână şi se implică mereu în tot felul de activităţi, îi vizitează pe bolnavi, se roagă împreună cu ei şi îşi foloseşte experienţa vieţii de stradă pentru a le predica tinerilor cu probleme. Cred că ar putea fi numit „fanatic pentru Isus".

Apoi a adăugat că Bronski se împăcase cu Dumnezeu, dar nu şi cu societatea.

— Ştia că încă mai există un mandat de arestare pe numele lui, mi-a spus pastorul, aşa că a economisit ceva bani şi a luat trenul spre Chicago, ca să se predea.

Asta mi-a stârnit curiozitatea. Recunoaşterea vinovăţiei pentru violenţă agravată putea să-i aducă douăzeci de ani de închisoare. Am decis să fac pasul următor în investigaţia mea, luându-i lui Bronski un interviu de îndată ce avocatul lui putea să aranjeze o întâlnire.

Într-o seară stăteam împreună cu Leslie la masa noastră din bucătărie, meditând la portretele contradictorii întocmite lui Bronski de poliţie şi de pastor.

— La suprafaţă pare o schimbare miraculoasă, i-am spus lui Leslie, care stătea lângă aragaz şi-şi pregătea ceaiul de seară.

— La suprafaţă? a întrebat ea.

— Da, am spus. Când voi săpa mai adânc, îi voi descoperi şmecheria.

Leslie s-a aşezat pe scaunul din faţa mea şi a sorbit din cană.

— Poliţia nu-l căuta, dar el s-a predat totuşi. Ce l-ar fi putut determina să facă lucrul acesta?

— Voi afla eu ce, am spus. Probabil pretinde că s-a convertit ca să primească o condamnare mai uşoară. Sau avocatul lui încearcă să ajungă la o înţelegere cu procurorul. Sau poate ştie că toţi martorii sunt morţi şi că oricum nu-l pot condamna. Sau speră să-şi facă puţină publicitate pozitivă care să-l influenţeze pe judecător. Sau pune la cale o apărare întemeiată pe lipsa de discernământ...

Am ţinut-o tot aşa, ipotezele mele devenind tot mai bizare pe măsură ce speculam mai mult pe marginea adevăratului motiv al predării sale. Am luat în considerare toate posibilităţile oricât de îndepărtate – cu excepţia aceleia că viaţa lui s-a schimbat realmente şi că el s-a decis să facă ce trebuie, înfruntând consecinţele crimei sale.

În cele din urmă, Leslie a ridicat mâna.

— Hei, hei, a spus ea. Astea sunt teorii de-a dreptul bizare. Şi-a lăsat cana jos şi m-a privit în ochi. Spune-mi ceva, m-a provocat cu glas tăios. Încerci să găseşti nod în papură în povestea lui, deoarece îl consideri un condamnat şi nimic mai mult? Sau ridici tot felul de obiecţii pentru că nu vrei ca povestea lui să fie adevărată?

Am sărit să mă apăr.

— Hei, am contraatacat, meseria mea este să fiu sceptic!

Dar ea atinsese un punct sensibil. Ca să fiu sincer, nu doream să cred că creştinismul poate să transforme radical caracterul şi valorile unui om. Era mult mai uşor să am anumite îndoieli şi să născocesc obiecţii exagerate decât să iau în considerare posibilitatea că Dumnezeu poate cu adevărat declanşa o schimbare revoluţionară într-o viaţă atât de depravată şi de degenerată.

STRĂPUNGÂND PERDEAUA DE FUM

După cum s-a dovedit ulterior, Ron Bronski a supravieţuit încercărilor mele cinice de a-i demasca povestea. Poliţiştii, buni cunoscători ai străzii, erau absolut convinşi de autenticitatea schimbărilor din viaţa lui. La fel era şi procurorul. După ce a auzit dovezile, în loc să-l condamne la închisoare, judecătorul l-a eliberat condiţionat.

— Du-te acasă şi stai cu familia ta, i-a spus judecătorul unui Bronski surprins şi recunoscător.

Astăzi, douăzeci de ani mai târziu, Bronski este încă misionar printre tinerii străzii din Portland – şi îmi este prieten apropiat.[3]

Atitudinea mea iniţială faţă de Bronski era o reminiscenţă a îndoielilor din vremea când eram sceptic. La început am avut obiecţii sincere şi profunde faţă de credinţa creştină. Dar cu timpul, pe măsură

ce găseam răspunsuri adecvate la întrebări, obiecţiile mele deveneau tot mai marginale.

Apoi, într-o zi, mi-am amintit comentariul lui Leslie despre Ron Bronski şi mi-am imaginat-o confruntându-mă din nou cu cuvinte asemănătoare:

— Lee, încerci să găseşti cusururi creştinismului deoarece crezi că este o iluzie – sau ridici obiecţii pentru că nu *vrei* să fie adevărat?

Asta m-a durut. Evident, aveam o mulţime de motive să găsesc erori în creştinism pe vremea când eram ateu. Ştiam că stilul meu de viaţă caracterizat prin beţii, imoralitate şi obsesii egoiste ar fi trebuit să se schimbe dacă aş fi devenit un urmaş al lui Isus, şi nu eram sigur că doream să renunţ la toate acestea. La urma urmei, era tot ce ştiam. În consecinţă, în loc să încerc să găsesc adevărul, m-am trezit străduindu-mă să-l îndepărtez cu îndoieli inventate şi obiecţii închipuite.

Nu cred că sunt singurul care procedează astfel. Mulţi căutători ai adevărurilor spirituale au întrebări legitime cu privire la creştinism şi trebuie să caute răspunsuri care să le satisfacă inima şi sufletul. Dar cred că unii dintre ei ajung să ridice inconştient perdele de fum ca să-şi ascundă motivaţiile adânci care-i determină să respingă credinţa creştină.

Acelaşi lucru se poate spune şi despre creştinii care cad pradă îndoielilor legate de credinţa lor. Adesea ei au o mulţime de temeri sincere legate de unele aspecte ale creştinismului; alteori, însă, îndoielile lor declarate pot fi de fapt un mecanism subtil de apărare. Poate cred că obiecţiile lor vizează un aspect al creştinismului, dar în realitate ei caută o scuză – *orice* scuză – ca să nu-L ia pe Isus în serios.

Pentru mulţi creştini simplul fapt că au îndoieli de orice fel poate fi înfricoşător. Se întreabă dacă nu cumva îndoielile îi descalifică de a fi urmaşi ai lui Cristos. Se simt nesiguri, pentru că nu ştiu exact dacă este permis să îţi exprimi îndoieli referitoare la Dumnezeu, Isus sau Biblie. Aşa că îşi ţin întrebările pentru ei înşişi – şi înlăuntrul lor, fără să fi primit vreun răspuns, acestea cresc, rod din interior şi devin tot mai ameninţătoare, până când în final reuşesc să le înăbuşe credinţa.

„Ruşinea nu este că oamenii au îndoieli, a scris odată Os Guinness, ci mai degrabă că le este ruşine de ele."[4]

În acelaşi timp, mulţi creştini au o părere complet diferită, şi anume cred că îndoielile nu dovedesc absenţa credinţei, ci dimpotrivă, le consideră însăşi esenţa acesteia.

„Lupta cu Dumnezeu nu este lipsă de credinţă, a spus Andre Resner. *Este* credinţă!"

Oare căutătorii adevărurilor spirituale trebuie să găsească răspuns la toate întrebările pe care le au înainte să-L poată urma pe Isus? Poate cineva să fie creştin şi cu toate acestea să aibă rezerve sau îndoieli? Ce pot să facă oamenii dacă vor să creadă în Cristos – şi Charles Templeton a mărturisit în interviul meu că vrea – dar simt că întrebările asupra creştinismului le blochează drumul? Există un proces de rezolvare a îndoielilor atunci când acestea apar? Şi există speranţă pentru cei a căror personalitate melancolică pare să-i tragă inexorabil spre incertitudine în problemele ce ţin de credinţă?

Experţii s-au luptat ani la rând cu aceste probleme, dar nu doream să vorbesc cu un profesor al cărui interes faţă de asemenea îndoieli era antiseptic şi academic. Voiam să obţin răspunsuri de la cineva care a cunoscut personal confuzia, vinovăţia, ambiguitatea înnebunitoare a incertitudinii – şi aceasta m-a atras la Dallas, pentru a intervieva un lider creştin care a ajuns la credinţă pe căi ocolitoare prin valea umbrelor îndoielii.

AL OPTULEA INTERVIU: LYNN ANDERSON, D. MIN

În afara casei sale stil 1929, plină cu maşini de scris primitive, telefoane bizare în formă de sfeşnic şi alte antichităţi specifice acelor vremuri, Lynn Anderson lucrează într-un birou confortabil situat deasupra garajului său. Locul său de muncă are un aer rustic, pe pereţi atârnând obiecte artizanale indiene şi occidentale, rafturi pentru cărţi din podea până în tavan şi o fotografie a cabanei unde s-a născut, în Saskatchewan, cu şaizeci şi trei de ani în urmă. La ferma unde crescuse nu exista curent electric, doar un radio mult îndrăgit cu baterii, care făcea legătura între familie şi lumea de afară.

Anderson are un farmec plăcut de fermier, care ascunde însă o inteligenţă profundă şi realizări impresionante. Deţine un masterat la Facultatea de Religie Harding şi un doctorat în lucrarea pastorală de la Universitatea Creştină Abilene, unde a fost profesor asistent peste douăzeci de ani. Anderson a slujit treizeci de ani ca pastor senior în Biserici din Canada şi Statele Unite, părăsind amvonul în 1996 pentru a fonda organizaţia Hope Network Ministries, prin care educă, instruieşte şi echipează lideri de Biserică.

Anderson este autorul mai multor cărţi, între care *Navigating the Winds of Change, Heaven Came Down, In Search of Wonder, The Shepherd's Song* şi *They Smell Like Sheep.*

Cartea care mi-a atras atenţia în mod deosebit avea un titlu provocator *If I Really Believe, Why Do I Have These Doubts?* Această carte

sinceră dezvăluia repetatele bătălii intime ale lui Anderson cu incertitudinea.

După ce am povestit puţin pe marginea unor teme comune pentru a ne cunoaşte mai bine, ne-am aşezat amândoi pe scaune cu speteze drepte la o masă austeră din lemn, sub un ventilator de tavan, care ne mângâia uşor cu un aer răcoros. Anderson este un bărbat frumos, cu înfăţişare severă, cu păr argintiu, faţă rumenă şi poartă ochelari cu rame aurii.

Vorbeşte foarte convingător, întinzând uneori braţele ca să se facă înţeles şi să se exprime mai elocvent. Vocea lui, încărcată de o onestitate şi o sinceritate directă, cobora şi se transforma uneori într-o şoaptă pătrunzătoare, ca şi când mi-ar fi destăinuit un secret stânjenitor.

Întrebările mele introductive l-au purtat pe Anderson înapoi la experienţele lui din copilăria petrecută în vestul rural al Canadei, întrucât voiam să cunosc geneza incertitudinilor sale cronice. Credeam că mulţi din cei care luptă cu îndoielile s-ar putea regăsi în povestea lui.

RĂDĂCINILE ÎNDOIELII

Anderson era fiul unor creştini devotaţi care făceau parte dintr-o Biserică mică, dar foarte unită, într-o zonă cu puţini creştini. Mi-a spus că a preluat sentimentul identităţii şi al valorii de la familia şi Biserica sa, dar chiar şi aşa îndoielile lui legate de creştinism au început devreme.

— De mic copil am avut o personalitate melancolică şi contemplativă, a început el. Îmi plăcea mult să meditez. Mă uitam mereu la partea nevăzută lucrurilor, nu consideram nimic de la sine înţeles, mă îndoiam mereu, cercetam lucrurile tot mai adânc. Nu am reuşit niciodată să mă debarasez de obiceiul acesta.

Am zâmbit. Şi eu sunt acuzat adesea că pun prea multe întrebări.

— Când aţi devenit creştin? am întrebat.

— Am făcut o mărturisire de credinţă într-o tabără de vară, la vârsta de unsprezece ani, dar după aceea m-am simţit necurat. Ar fi trebuit să-mi predau viaţa lui Isus, dar eu nici măcar nu eram sigur că Isus există. Mă consideram un mincinos.

— I-aţi mărturisit cuiva sentimentele dumneavoastră?

— Am vorbit cu un pastor, dar nu părea să înţeleagă, a spus el. Aşa că am ţinut totul în minte. Dar, desigur, încă mă rugam pentru unele lucruri. Îmi amintesc că m-am tot rugat să primesc o bicicletă, dar nu am primit nici una. Asta m-a făcut să cred că nu avem nici un fel de relaţie cu Dumnezeu. Mi-am zis: „Hai să fim realişti. Când te rogi, acolo sus nu este nimic altceva decât cerul albastru".

L-am întrebat dacă îndoiala lui persista tot timpul, sau dacă existau şi perioade când credinţa lui creştea.

— Uneori simţeam într-adevăr prezenţa lui Dumnezeu, mi-a spus. Odată m-am întors acasă de la şcoală pe viscol, în amurg, cântând imnuri şi simţind că mă aflu în mâna lui Dumnezeu. Dar de cele mai multe ori nu credeam în El – cel puţin nu aşa cum credeau cei de aceeaşi vârstă cu mine din Biserică.

— V-a fost teamă că ei ar putea afla care era starea dumneavoastră?

— Evident, deoarece simţeam o nevoie enormă să fiu iubit şi acceptat şi de a deţine o oarecare poziţie în acea comunitate de credincioşi. Mi-era teamă că vor crede că sunt rău, că se vor supăra, că vor crede că părinţii mei au falimentat spiritual. Mi-era teamă că părinţii mei se vor simţi dezamăgiţi sau ruşinaţi.

Desigur, părinţii pot juca un rol important în formarea concepţiei copilului despre Dumnezeu. De fapt, un studiu arată că majoritatea ateilor renumiţi din istorie – între care Bertrand Russell, John Paul Sartre, Friedrich Nietzsche, Albert Camus, Sigmund Freud, Madalyn Murray O'Hair şi Karl Marx – au avut o relaţie încordată cu tatăl lor, că tatăl lor a murit devreme ori i-a abandonat la o vârstă fragedă, ceea ce a făcut ca acestora să le fie greu să creadă într-un Tată ceresc.[6] Aşa că am hotărât să verific această teorie în cazul lui Anderson.

— Vorbiţi-mi puţin despre părinţii dumneavoastră, am spus puţin precaut, în speranţa că nu devin prea familiar.

Anderson şi-a scos ochelarii şi i-a aşezat pe Biblia care stătea deschisă în faţa lui.

— Privind în urmă, a spus el, cred că unele din îndoielile mele au apărut probabil din cauza stilului de educaţie al mamei mele. Mă iubea mai mult decât însăşi viaţa ei, dar nu ştia cum să-mi arate lucrul acesta. Credea că pentru a te corecta era necesar să-ţi arate ce ai greşit. Fusese învăţată că mamele nu au voie să-şi manifeste fizic afecţiunea faţă de fiii lor, ca aceştia să nu devină homosexuali, şi că nu trebuia să-i aprobi pe oameni, de teamă că aceştia ar putea să-şi dea ifose.

— V-a afectat situaţia aceasta concepţia despre Dumnezeu?

— După cum ştii, oamenii Îl definesc adesea pe Dumnezeu ca pe un părinte. Şi pe bună dreptate – Biblia Îl numeşte tată şi uneori chiar mamă. Deci este posibil ca parte din distanţa pe care o resimţeam faţă de Dumnezeu să fi fost de fapt distanţa pe care o resimţeam faţă de mama mea. Pe de altă parte, tatăl meu era o persoană prietenoasă, afectuoasă, pozitivă, dar cred că există ceva în natura noastră căzută care aude răzbătând vestea rea prin vestea cea bună.

— Deci care a fost mesajul creştin fundamental pe care l-aţi perceput în anii copilăriei? am întrebat.

— A fost: „Dacă nu eşti la înălţimea standardelor Lui, eşti pierdut - dar nimeni nu poate fi la înălţimea acestor standarde, mai ales tu". Prin urmare, cu cât mă apropiam mai mult de Dumnezeu - când începeam să cred şi căutam serios să stabilesc o legătură cu El - cu atât mă simţeam mai disperat, din cauză că nu-I puteam împlini aşteptările. Atunci mă gândeam: „Ce prostie! De ce să cred în ceva care mă va condamna indiferent ce voi face? Desigur, dacă există Dumnezeu, El nu poate fi aşa. Vreun monstru a inventat asta".

— Aţi crezut că vă veţi maturiza şi veţi scăpa din această criză?

— Speram că experienţa respectivă ţinea de copilărie. Dar la facultate îndoielile au trecut de la nivelul sentimental la cel intelectual. M-am confruntat cu întrebări legate de Biblie şi mă întrebam de ce există atâta suferinţă în lume.

A zâmbit, rememorând o întâmplare.

— Îmi amintesc că într-o zi un student a ridicat o mare dilemă biblică. Profesorul nu i-a putut răspunde. În cele din urmă, după ce s-a bâlbâit un timp, profesorul a spus: „Când vom avea adunate toate datele, vom vedea că ea întăreşte credibilitatea Bibliei".

Anderson a râs.

— Îmi amintesc că m-am gândit: „O, nu! Şi tipul ăsta speră că-i adevărat! Dacă trece dincolo de suprafaţă, este la fel de speriat ca şi mine!"

CATEGORII DE ÎNDOIALĂ

Anderson s-a descris drept „sceptic din naştere" sau drept un om care întreabă întotdeauna: „Dar dacă?" La fel ca avocaţii şi contabilii, care au fost învăţaţi să depisteze repede orice ar putea să meargă prost, scepticii din naştere sunt atraşi ca magneţii de incertitudini şi întrebări. Aceştia pot fi plini de spaimă sau să aibă o personalitate melancolică. Pentru ei credinţa nu este ceva firesc.

Dar aceasta este doar o categorie de îndoială. L-am rugat pe Anderson să menţioneze şi alte categorii.

S-a lăsat pe spate în scaunul lui, ridicând de pe podea picioarele din faţă ale scaunului şi apoi legănându-se uşor înainte şi înapoi.

— Oh, există multe alte tipuri de îndoială, a spus el. Unii sceptici sunt răzvrătiţi, deşi s-ar putea ca ei să nu se descrie ca atare. Au o atitudine gen: „N-am să las pe nimeni să-mi conducă viaţa sau să gândească în locul meu". Aceasta poate să ia forma unei mândrii

arogante. Uneori un tânăr vrea să se răzvrătească împotriva părinţilor săi, şi un mod de a face acest lucru este tocmai să se răzvrătească împotriva Dumnezeului în care ei cred.

Apoi există oameni ale căror îndoieli apar din dezamăgirea lor faţă de Dumnezeu. Seamănă cu fata pe care am vizitat-o ieri. Dumnezeu spune: „Căutaţi şi cereţi", dar ea a cerut şi El nu i-a dat. Aşa că ea se zbate în incertitudine. A vorbit Dumnezeu serios? A fost prezent lângă ea?

Alţii au răni personale sau familiale. Cu câteva săptămâni în urmă am stat de vorbă cu o doamnă care fusese abuzată fizic de mama şi de tatăl ei, nişte oameni profund religioşi – o puneau să îngenuncheze lângă pat şi să se roage, după care o băteau. Înţeleg de ce îi vine greu să creadă în Dumnezeu! Alţii au fost răniţi personal, în sensul că au fost respinşi de partenerul de viaţă, afacerile le merg prost sau au probleme de sănătate. Ei se întreabă: „Dacă există Dumnezeu, de ce se întâmplă toate acestea?"

Apoi sunt scepticii intelectuali. Aşa am fost şi eu. Mi-am dat toată silinţa să-mi întăresc intelectual credinţa, dar existau oameni mult mai deştepţi decât mine care nu credeau în Dumnezeu. Am început să gândesc: „Este credinţa numai pentru cei cu minte strălucită? Cum poate fi credinţa atât de importantă pentru Dumnezeu, şi să fie totuşi necesar un coeficient de inteligenţă de 197 pentru a adera la ea?

M-am întrebat dacă există factori care pot să accentueze îndoielile în oameni. Aşa că m-am adresat lui Anderson:

— Ce elemente contribuie la naşterea îndoielii, chiar dacă omul nu este conştient de ele?

— Etapele vieţii pot avea o importanţă deosebită, a răspuns el. Uneori oamenii sunt foarte credincioşi în timpul facultăţii, dar când ajung părinţi tineri şi li se naşte al doilea copil, când lucrează şaizeci sau optzeci de ore pe săptămână şi soţia lor este bolnavă tot timpul, iar şeful le suflă mereu în ceafă – pur şi simplu nu au timp să mediteze. Şi credinţa nu se poate dezvolta fără un oarecare timp de reflecţie. Dacă nu-şi fac timp pentru reflecţie, credinţa lor nu va creşte şi în viaţa lor se va furişa îndoiala.

Un alt factor poate fi comparaţia cu credinţa altora. Am întâlnit o tânără care mi-a spus: „Nu-mi place să merg la biserică, pentru că aud tot felul de lucruri pe care eu nu le experimentez. Eu cred, studiez Biblia, mă rog, mă implic în lucrare la fel de mult ca toţi ceilalţi, dar nu am parte de bucuria altora, nu primesc răspuns la rugăciuni, nu am acel minunat sentiment de pace, nu-L văd pe Dumnezeu călăuzindu-mă pe cale şi purtându-mi de grijă". Oameni ca aceştia încep să creadă: „Ce nu este în regulă cu Dumnezeu, de nu-mi dă acele lucruri?"

Eram curios să aflu cum a rezolvat el situaţia tinerei.

— Ce i-aţi spus? l-am întrebat.

— Am încurajat-o să citească Psalmii, deoarece aceştia îi vor schimba părerea despre cum arată credinţa normală. Ne place să ne concentrăm asupra Psalmilor optimişti, dar şaizeci la sută din ei sunt lamentaţii în care oamenii strigă: „Dumnezeule, unde eşti?" Credinţa normală are voie să-L lovească pe Dumnezeu în piept şi să se plângă.

— În cultura noastră există foarte multă teamă de angajamente, am indicat eu. Afectează acest lucru disponibilitatea omului de a crede în Dumnezeu?

— Da, poate să afecteze, a răspuns el. În ţara noastră narcisistă, libertatea este definită drept libertatea de a face orice vreau eu şi de a-mi păstra opţiunile deschise. Unii tineri se tem să se căsătorească, deoarece este un angajament pe viaţă. Ei bine, angajamentul suprem al omului este cu Dumnezeu. Trăim într-o cultură cu alternative multiple, în care sentinţa cea mai înspăimântătoare ar fi să trăieşti o viaţă fără opţiuni. Şi cred că acest lucru alimentează teama oamenilor de a I se dedica lui Cristos.

CE NU ESTE CREDINŢA

Ştiam că părerile greşite despre credinţă atrag după sine îndoieli, deoarece pot să creeze aşteptări sau înţelegeri greşite privind natura lui Dumnezeu. De exemplu, dacă oamenii cred în mod incorect că Dumnezeu a promis să vindece sau să îmbogăţească pe oricine, cu condiţia să dea dovadă de suficientă credinţă, ei pot să cadă pradă îndoielilor când sunt loviţi de boală sau când se întrevede falimentul. Pentru a ajunge la o concepţie corectă despre credinţă, am hotărât să curăţ mai întâi terenul teologic, definind ce *nu* este credinţa.

— Vă rog să-mi specificaţi câteva concepţii greşite obişnuite despre credinţă? am spus.

— Oamenii amestecă credinţa cu sentimentele, a replicat Anderson. De exemplu, unii oameni pun semnul egalităţii între credinţă şi o înălţare sufletească permanentă. Când acea stare de extaz scade în intensitate, aşa cum se întâmplă inevitabil, încep să se întrebe dacă au cu adevărat credinţă.

L-am întrerupt.

— Vreţi să spuneţi că nu există nici o legătură între sentimente şi credinţă?

— Nicidecum, a spus el. Sentimentele au legătură cu unele dimensiuni ale credinţei, dar mare parte din acestea ţin de

temperamentul oamenilor. Unii oameni pur şi simplu nu au capacitatea înnăscută să simtă prea mult, deşi pot avea valori şi convingeri puternice.

— Cum sunteţi dumneavoastră? am întrebat.

A chicotit.

— Din punct de vedere emoţional sunt când sus, când jos. Mi-au trebuit mai mulţi ani să-mi dau seama că aceasta nu este o fluctuaţie a credinţei. De aceea trebuie să fim atenţi la sentimentele noastre – ele pot fi capricioase. Să-ţi dau un exemplu.

Cineva mi-a spus odată: „Nu-mi mai place de nevasta mea". La această remarcă eu i-am răspuns: „Du-te acasă şi iubeşte-o". Dar el a insistat: „Nu înţelegi – nu mai am nici un fel de sentimente faţă de ea". Iar eu am rămas ferm pe poziţie: „Nu te-am întrebat ce simţi. Ţi-am spus: «Du-te acasă şi iubeşte-o»". Atunci el a spus: „Dar din punct de vedere emoţional ar fi necinstit s-o tratez aşa, când eu nu mai simt nimic faţă de ea".

Atunci l-am întrebat: „Mama ta te iubeşte?" Întrebarea mea părea că-l jigneşte. „Da, desigur". Dar eu am continuat: „La trei săptămâni după ce te-a adus acasă de la spital, când tu ţipai cu scutecul murdar şi ea trebuia să se trezească noaptea, obosită frântă, să-şi pună picioarele goale pe podeaua rece ca să-ţi schimbe scutecul murdar şi să te hrănească – crezi că i-a făcut o plăcere deosebită toată treaba asta?" El a răspuns: „Nu". Şi concluzia mea a fost: „Ei bine, atunci cred că mama ta a fost necinstită din punct de vedere emoţional".

Iată ce voiam să subliniez: măsura dragostei sale nu era că îi plăcea să schimbe scutecul, ci mai degrabă că era gata să-l schimbe chiar şi atunci când nu se simţea deosebit de fericită s-o facă. Şi cred că trebuie să învăţăm acelaşi lucru şi în domeniul credinţei. Credinţa nu înseamnă întotdeauna a avea sentimente emoţionale pozitive faţă de Dumnezeu sau faţă de viaţă.

— Bine, aceasta este o concepţie greşită, am spus. Cum rămâne cu ideea că credinţa este absenţa îndoielii?

— Da, unii oameni cred că credinţa înseamnă lipsa îndoielii, dar nu este adevărat, a spus el. Unul din textele mele biblice preferate este acela despre omul care vine la Isus cu fiul lui posedat de demoni, sperând că băiatul va fi vindecat. Isus îi spune că toate lucrurile sunt posibile celui care crede. Şi răspunsul omului are atâta putere. El spune: „Cred, ajută necredinţei mele!"[7]

Anderson s-a lovit cu palma pe genunchi.

— O, da! a exclamat. Pot să mă identific cu asta!

— Deci îndoiala şi credinţa pot să coexiste? am întrebat.

— Da, înseamnă că poţi avea îndoieli chiar dacă crezi. Lucrul acesta a fost adevărat şi în cazul lui Avraam. Este evident că Avraam credea, dar în acelaşi timp avea şi îndoieli, după cum reiese din ce făcea uneori şi din ce spunea. Ei bine, nu ştiu care este limita înspre îndoiala corozivă şi negativă, dar cred că acolo unde nu există absolut nici o îndoială, probabil că nu există nici credinţă sănătoasă.

— Deci îndoiala poate să joace un rol pozitiv?

— Cred că da. Mă îngrijorează întotdeauna ceea ce eu numesc mentalitatea „credinciosului adevărat" – a acelor oameni cu zâmbete largi şi ochi strălucitori care nu au niciodată vreo îndoială şi pentru care totu-i minunat. Nu cred că aceştia trăiesc în aceeaşi lume cu mine. Mi-e teamă să mă gândesc ce li se va întâmpla când se vor confrunta cu ceva rău.

De exemplu, cunosc un medic al cărui copil de patru ani s-a îmbolnăvit de cancer. Îmi amintesc multele nopţi când patruzeci sau cincizeci de oameni s-a îngrămădit într-o locuinţă privată, ca să se roage insistent pentru acel copil. Unii dintre ei gândeau: „Cu siguranţă că se va vindeca, pentru că ne-am rugat". Şi băiatul nu s-a vindecat, iar ei s-au simţit distruşi.

Teologia lor era greşită şi neverificată. Nu fusese niciodată testată prin îndoieli sau întrebări serioase. Îndoielile i-ar fi putut ajuta să dezvolte o credinţă mai substanţială şi mai realistă – să se încreadă în Dumnezeu şi în faţa morţii, nu numai în faţa vindecării.

Ochii lui Anderson m-au sfredelit, accentuându-i parcă următoarele cuvinte.

— Vezi tu, a rostit el apăsat, credinţa care este încercată de necazuri, de întrebări grele sau de meditaţie iese adesea mai puternică la sfârşit.

DINCOLO DE APARENŢE

După cum se ştie, îndoielile pot uneori să slujească un scop pozitiv. Însă de-a lungul anilor am învăţat că valorizarea tuturor îndoielilor poate fi înşelătoare. La fel ca primul meu răspuns la povestea lui Ron Bronski, uneori scepticismul poate fi folosit în mod subtil ca un scut care să-i împiedice pe oameni să-şi conştientizeze motivaţiile mai adânci. Nu voiam să invalidez legitimitatea căutării unor răspunsuri la obstacolele lor sincere pe calea spre Dumnezeu, dar trebuia să identific cauza fundamentală care-I face pe oameni să înalţe perdele de fum.

— Din experienţa dumneavoastră, l-am întrebat pe Anderson, există oameni care pretind că au obiecţii intelectuale, când la baza îndoielii lor stau alte cauze?

— Da, această observaţie este desigur adevărată, a aprobat el,

lăsând picioarele din faţă ale scaunului să cadă pe podea. De fapt, personal cred că necredinţa are în ultimă instanţă o motivaţie ascunsă. Uneori cineva poate să creadă sincer că problema lui este intelectuală, dar în realitate nu s-a adâncit destul de mult în sine însuşi pentru a explora şi alte posibilităţi.

— Puteţi să-mi daţi un exemplu? l-am rugat.

I-a trebuit doar un moment ca să găsească unul.

— Pe când eram adolescent, un romancier genial - un ateu dintr-o familie comunistă de atei - a venit în micul nostru oraş din Canada pentru a da culoare locală cărţii pe care o scria. Într-o zi a venit în vizită la familia noastră şi m-a întrebat cu multă seriozitate: „Pot să-ţi pun câteva întrebări referitoare la religia ta?" Chiar dacă mă mai luptam din când în când cu îndoielile, am acceptat.

Atunci el a continuat: „Crezi cu adevărat că există un Dumnezeu care-mi ştie numele?" „Da, cred asta", i-am răspuns. Şi el a insistat: „Crezi că Biblia este adevărată? În copiii născuţi din fecioare, morţi care ies din cimitire?" Am replicat: „Da, cred ".

Atunci a spus foarte emoţionat: „Aş da *orice* să cred şi eu asta, pentru că am călătorit prin toată lumea şi am văzut că majoritatea oamenilor sunt nefericiţi. Singurii care par cu adevărat să facă din viaţă ce vor ei sunt oamenii care spun că cred ce crezi tu. Dar eu pur şi simplu nu pot să cred, pentru că mintea îmi barează mereu calea!"

Anderson a făcut ochii mari.

— M-a dat gata, Lee. Nu am ştiut ce să-i răspund fiindcă era mult mai deştept decât mine!

Apoi Anderson s-a aplecat mai aproape de mine.

— Dar, privind retrospectiv nu cred că mintea era adevărata lui problemă, a spus el. Am început să mă gândesc la lucrurile pe care le-ar fi putut pierde dacă L-ar fi urmat pe Isus. Făcea parte din acea societate aleasă a scriitorilor geniali care consideră toţi că religia este depăşită. Eu cred efectiv că mândria lui profesională şi respingerea din partea celor de seama lui ar fi fost un preţ mult prea mare pentru el.

A aşteptat ca povestea să-mi pătrundă bine în minte.

— Lasă-mă să-ţi mai dau un alt exemplu, s-a oferit el. Odată am stat de vorbă cu un fost marinar care mi-a spus: „Sunt nefericit. Am o soţie şi copii, câştig mai mulţi bani decât pot cheltui cu amândouă mâinile şi mă culc cu orice femeie din oraş - şi mă urăsc eu însumi pentru asta. Trebuie să mă ajuţi, dar nu-mi ţine predici despre Dumnezeu, căci nu pot crede asemenea chestii".

Am stat de vorbă ore în şir. În final, am spus: „Poate crezi să eşti foarte sincer cu mine, dar eu nu sunt sigur de asta. Nu cred că

problema ta este că *nu poţi* să crezi; cred că nu vrei să crezi, deoarece ţi-e teamă să renunţi la femeile cu care-ţi petreci nopţile".

S-a gândit puţin şi apoi a spus: „Da, cred că aşa este. Nu-mi pot imagina să mă culc cu o singură femeie. Nu-mi pot imagina să am mai puţini bani decât câştig acum – ceea ce s-ar întâmpla inevitabil, fiindcă acum trebuie să mint pentru a-I obţine. În sfârşit omul încerca să fie onest.

Cu aceste cuvintele, vocea lui Anderson a coborât într-o şoaptă intensă.

— Şi uite care este ideea, a zis el. Acel om ar argumenta ore în şir despre îndoielile lui cerebrale. I-ar convinge pe toţi că nu poate să creadă pentru că are prea multe obiecţii intelectuale. Dar argumentele lui ar fi doar perdele de fum. Ar fi doar o ceaţă pe care ar folosi-o ca să-şi ascundă ezitările reale în legătură cu Dumnezeu.

Anderson s-a lăsat pe spate în scaun.

— Am stat de vorbă şi cu o fată care fusese abuzată sexual, a continuat el. Oricum i-ar fi fost prezentat Dumnezeu – fiind filtrat prin religia părinţilor ei – era oribil. N-o învinovăţesc că-i venea greu să creadă. Dar argumentele ei erau întotdeauna de natură intelectuală. Când încercai să cercetezi mai adânc obiecţiile ei reale, ea nu voia să treacă prin suferinţa de a le înfrunta. Aşadar se folosea de îndoieli intelectuale pentru a-i îndepărta pe oameni

Apoi am mai discutat despre Dumnezeu cu cineva din partea de nord-vest a Statelor Unite. Ridica tot felul de obiecţii intelectuale. Dar când am pătruns dedesubtul lor, s-a dovedit că refuza să creadă în Dumnezeu pentru că nu voia să-şi vândă barul *topless*. Câştigul era prea bun şi se distra mult prea bine obţinându-l.

Deci aceasta este experienţa mea, a conchis Anderson în încheiere. Când treci dincolo de aparenţe, acolo descoperi fie voinţa de a crede, fie voinţa de a nu crede. *Aceasta* este esenţa problemei.

Mi-am trecut palma uşor peste bărbie, meditând.

— Deci dumneavoastră spuneţi că credinţa este o alegere, am concluzionat.

Anderson a aprobat din cap.

— Exact, a răspuns el. Este o alegere.

DECIZIA DE A CREDE

Când l-am rugat pe Anderson să analizele rolul credinţei şi al voinţei, el l-a adus imediat în discuţie pe Avraam din Vechiul Testament.

— Avraam a fost numit „tatăl credinţei", a explicat Anderson, dar aceasta nu înseamnă că nu a avut niciodată îndoieli, că a făcut

întotdeauna ce trebuie, că motivaţiile lui au fost întotdeauna curate. Dimpotrivă, a căzut la toate aceste teste. Dar ascultă – *Avraam nu a renunţat niciodată la voinţa lui de a-L urma pe Dumnezeu.* El a spus: „Am să mă încred în El – nu va face Împăratul întregului Pământ ce este bine?" Nu a renunţat niciodată la Dumnezeu. Şi credinţa este definită printre altele drept voinţa de a crede. Este decizia de a urma cele mai bune adevăruri pe care le ai despre Dumnezeu şi de a nu renunţa.

Ideea alegerii străbate întreaga Scriptură. Uită-te la Iosua. El a cerut poporului să aleagă cui vrea să-I slujească; cât despre el şi casa lui, ei Îl vor sluji pe Domnul. Deci credinţa, la rădăcina ei, este o decizie a voinţei.

Am ridicat mâna pentru a-l opri.

— Dar nu există şi un sens în care credinţa este un dar de la Dumnezeu? am întrebat.

— Ba da, a recunoscut el, şi aceasta implică un mare mister cu privire la alegere şi la voinţa liberă. Dar eu o văd asemenea servodirecţiei unei maşini. Succes în încercarea de a mişca roţile maşinii fără ea! Dar cu un singur deget poţi furniza impulsul necesar şi servodirecţia îţi dă puterea de a învârti roţile. Tot aşa, voinţa noastră ne face să luăm decizia de a ne pune încrederea în Cristos şi Dumnezeu ne împuterniceşte s-o ducem la îndeplinire.

Anderson a întins mâna ca să-şi ia ochelarii de pe Biblie. Şi i-a pus şi apoi a răsfoit paginile subţiri ale cărţii, până când a ajuns la Evanghelia după Ioan.

— Ascultă ce scrie în Ioan 7:17. Isus le-a spus: „Dacă vrea cineva să facă voia Lui, va ajunge să cunoască dacă învăţătura este de la Dumnezeu sau dacă Eu vorbesc de la Mine". Deci dacă vrem să credem, Dumnezeu confirmă că Isus este de la Dumnezeu.

A întors câteva pagini, la Ioan 12:37.

— Biblia dezvoltă acest subiect, când spune: „Măcar că făcuse atâtea semne înaintea lor, tot *nu credeau* în El". Apoi, două versete mai jos, continuă: „De aceea *nu puteau* crede".[8]

Cu alte cuvinte, ei au luat o decizie a voinţei când au respins mesajul minunilor – adică dovada că Isus este Dumnezeu – pentru că nu voiau să plătească preţul, ceea ce ar fi însemnat spulberarea din temelii a întregului lor sistem religios, a explicat el. Şi persistau în această decizie de atâta vreme, încât îşi erodaseră capacitatea de a crede. Prin urmare, în esenţa ei, credinţa este o decizie continuă a voinţei, dar primim această opţiune prin harul lui Dumnezeu. Duhul Lui ne împuterniceşte să perseverăm în această decizie.

— Şi, am observat eu, este o alegere pe care trebuie s-o facem fără să avem toate informaţiile pe care ne-ar plăcea să le avem.

— Aşa este. Altfel am avea cunoştinţă, nu credinţă.

— Vorbiţi-mi despre deosebirea dintre cele două.

Anderson a reaşezat Biblia pe masă şi s-a uitat prin încăpere, în căutarea unei ilustraţii improvizate. Aparent incapabil să găsească un exemplu potrivit, a băgat mâna în buzunar şi apoi a ascuns-o la spate.

— Bine, a spus el, ţin ceva în mână. Ştii ce?

Am îndrăznit să sugerez:

— O monedă.

— Dar nu eşti sigur, a spus el. Este doar o opinie. Dar credinţa nu este o opinie. Dă-mi voie să-ţi spun că ţin în mână o monedă de douăzeci şi cinci de cenţi. Crezi asta?

— Desigur, am spus.

— Eu îţi spun adevărul, dar tu nu ai văzut moneda. Aceasta este credinţa. Epistola către Evrei spune că credinţa este dovada lucrurilor care nu se văd.

Anderson a zâmbit.

— Priveşte cum îţi distrug complet credinţa. Cu aceste cuvinte, a deschis mâna ca să-mi arate o monedă de douăzeci şi cinci de cenţi.

— Acum nu mai este vorba credinţă, ci de cunoaştere.

A aruncat moneda pe masă.

— Uneori oamenii cred că credinţa este să ştii că ceva este adevărat dincolo de orice îndoială, şi prin urmare încearcă să-şi demonstreze credinţa prin dovezi empirice, a spus el. Dar o asemenea abordare este greşită.

Si a continuat, arătând spre monedă.

— Poţi să vezi şi să atingi moneda, deci nu mai ai nevoie de credinţă. Dumnezeu, din motive de El cunoscute, nu S-a supus unui asemenea gen tip dovadă. Dar oamenii ar trebui să facă ce ai făcut tu în *Pledoarie pentru Cristos* – te-ai bazat pe dovezi coroborante. Ai arătat cum diferitele dovezi arată convingător spre Dumnezeu. Şi căutarea are un efect foarte important – ne îngăduie să luăm decizii, făcând un pas al credinţei în direcţia spre care indică dovezile

CUM SĂ SCĂPĂM DE ÎNDOIALĂ

După-amiaza se scurgea încet, dar nu voiam să închei discuţia noastră fără să îl întreb pe Anderson cum pot oamenii să scape de îndoielile care îi chinuie. Ştiam că nu există o formulă simplă pentru depăşirea incertitudinii; dar există câţiva paşi pe care oamenii pot să-i parcurgă pentru a se elibera de îndoieli. Şi totul începe cu voinţa.

— Când trataţi acest subiect, le spuneţi oamenilor că iniţial trebuie să decidă dacă vor să creadă sau nu, am spus. De ce începeţi de aici?

— Deoarece unii oameni afirmă că vor să creadă, când de fapt nu vor. Aşa cum am spus mai înainte, ridică probleme intelectuale, când de fapt ei încearcă doar să abată atenţia de la motivul real care-I împiedică să creadă. De exemplu, o studentă mi-a spus: „Mie mi se pare că creştinismul a fost inventat de oameni care au o nevoie psihologică să creadă".

Răspunsul meu a fost da, oamenii au o nevoie psihologică să creadă – la fel cum unii oameni au o nevoie psihologică să *nu* creadă. Şi am întrebat-o: „Care-i adevăratul motiv pentru care nu vrei să crezi? Nu cumva din cauză că nu vrei să-ţi asumi responsabilitatea pe care o atrage după sine credinţa? Poate din disperarea cauzată de propria-ţi incorigibilitate? Sau fiindcă nu vrei să renunţi la petreceri?"

A rămas uimită şi m-a întrebat imediat: „Cine ţi-a spus asta? Puţin din fiecare". Ei bine, fata avea motive emoţionale ca să nu creadă. Alţii au însă motive diferite. Dar oamenii trebuie să decidă de ce vor să creadă. Deoarece au dovezi că creştinismul este adevărat? Sau pentru că sunt disperaţi fără Dumnezeu? Şi dacă nu vor să creadă, de ce nu vor să creadă?

Dacă au îndoieli intelectuale, e-n regulă, dar nu trebuie să se oprească aici, ci este necesar să cerceteze mai adânc ce-i determină cu adevărat să se îndepărteze de Dumnezeu. Timp de zece ani am vizitat o tânără a cărei familie o abuzase, şi abia recent a recunoscut în faţa mea că nu cu Dumnezeu are probleme, nu întrebările o împiedică să creadă – ci adevărata ei problemă o reprezintă cicatricile, sentimentele ei rănite. De aici trebuie ea să înceapă.

— Să presupunem că cineva vrea să creadă, am spus, ce îi recomandaţi să facă în continuare?

— Sugerez să se ducă acolo unde este credinţa. Dacă vrei să creşti trandafiri, nu cumperi un hectar de pământ la Polul Nord. Te duci acolo unde trandafirii se cultivă bine. Dacă vrei să crezi, probabil că nu te vei înscrie în Asociaţia Ateilor Americani. Caută compania unor oameni pe care-i respecţi pentru viaţa lor, pentru gândirea lor, pentru caracterul şi pentru credinţa lor – şi învaţă de la ei. Urmăreşte-le viaţa.

Şi îi încurajez pe oameni să-şi umple mintea cu lucruri care întăresc credinţa. Şi aici mă refer la cărţi, casete şi muzică ce motivează puternic credinţa, care clarifică natura lui Dumnezeu, cercetează dovezile pro şi contra, care tratează inteligent critica credinţei, care îţi dau speranţă că poţi avea o relaţie cu Dumnezeu şi care-ţi furnizează instrumentele necesare ca să-ţi dezvolţi viaţa spirituală.

Aceste sugestii păreau logice. Dar le lipsea ceva.

— Credinţa de dragul credinţei nu are nici un sens, am spus. Nu este oare important să decizi clar unde vrei să-ţi investeşti credinţa?

— Întocmai; de aceea pasul următor este să-ţi clarifici obiectul credinţei, a răspuns Anderson. Noi, canadienii, ştim că există două feluri de gheaţă: groasă şi subţire. Poţi să ai foarte puţină încredere în gheaţa groasă, şi totuşi ea te va ţine fără probleme; dar, de asemenea, poţi să ai o credinţă enormă în gheaţa subţire şi să te îneci. Nu cantitatea de credinţă pe care poţi s-o aduni contează în primul rând. Ea poate fi puţină, ca o sământă de muştar, dar trebuie investită în ceva trainic.

Deci oamenii trebuie să clarifice motivele pentru care cred. De ce ar trebui să creadă mai degrabă în Isus decât în *maharishi*? De ce cred oamenii în globuri de cristal sau în misticismul oriental? Unde este esenţa? Anderson a făcut un gest spre Biblia legată în piele de pe masă.

— Evident, am prejudecăţi – a continuat el – dar în ultimă instanţă, singurul obiect al credinţei temeinic susţinut de dovezi istorice, arheologice, literare şi de experienţă este Isus.

EXPERIENŢA CREDINŢEI

A decide să crezi, a merge acolo unde este credinţă, să-ţi umpli mintea cu materiale care întăresc credinţa, a-ţi clarifica obiectul credinţei – fără îndoială că toate acestea erau recomandări bune. Dar încă mi se părea că lipseşte ceva.

— Călătoria credinţei trebuie să aibă un punct de pornire, am spus. Cum se întâmplă aceasta?

— Nimeni nu devine credincios pur şi simplu stând şi meditând la credinţă şi la îndoială, a venit răspunsul lui Anderson. Nici citind cărţi bune, nici fiind în compania oamenilor potriviţi, nici măcar luând decizia de a crede. Până la urmă trebuie să experimentezi singur credinţa, acţionând în conformitate cu ea.

Isus a spus că dacă rămânem în Cuvântul Lui – adică dacă facem ce ne cere El – atunci suntem cu adevărat ucenicii Lui.[9] A fi ucenic înseamnă a fi „un ucenic ascultător". Şi când eşti un ucenic ascultător, vei cunoaşte adevărul şi adevărul te va face liber.

A cunoaşte adevărul nu înseamnă să acumulezi cunoştinţe peste cunoştinţe; cuvântul ebraic folosit aici pentru „cunoaştere" nu înseamnă însuşirea de informaţii, ci se referă la cunoaşterea ce derivă din experienţă. Aşa cum a cunoscut-o Adam pe Eva – el nu i-a cunoscut doar numele şi adresa, ci a avut experienţe cu ea.

Dar pentru a experimenta adevărul şi a fi eliberat de către el trebuie

să fii un ucenic ascultător. Cu alte cuvinte, fă ce spune Isus şi vei experimenta validitatea afirmaţiilor Lui. E ceva de genul mersului cu bicicleta. Nu ajunge să vizionezi o casetă video sau să citeşti o carte pe această temă, ci trebuie să te urci efectiv pe o bicicleta şi să trăieşti senzaţia mersului pe bicicletă.

— Cum poate face o persoană acest lucru? am întrebat.

— Spunând: „Am auzit câteva învăţături ale lui Isus. Mi se par nişte idei bune, dar nu ştiu dacă sunt adevărate. De exemplu, L-am auzit pe Isus spunând că este mai ferice să dai decât să primeşti. Cum pot şti dacă acest lucru este adevărat?" Ei bine, o mie de dezbateri nu vor dovedi realitatea acestor afirmaţii. Dar când devii generos, înţelegi că ele sunt adevărate. Dar poate că îţi spui: „Oh, posibil ca Isus să fi ghicit întâmplător răspunsul corect în privinţa aceasta". Atunci continuă să experimentezi. Vei fi uimit cât de des „a ghicit" Isus „răspunsul corect"!

Am întins mâna să iau Biblia lui Anderson şi am răsfoit-o până am dat peste Psalmul 34:8.

— Împăratul David a spus: „Gustaţi şi vedeţi ce bun este Domnul!", am remarcat. La aceasta vă referiţi?

— Întocmai. Cu cât faci mai mult acest lucru, cu atât vei fi prins mai mult în ţesătura credinţei.

Am aşteptat ca Anderson să-şi dezvolte ideea, dar s-a oprit pentru moment la acest comentariu. Şi-a întors privirea într-o parte, adunându-şi gândurile. Apoi a continuat să vorbească emoţionant.

FORMA VERBALĂ A CREDINŢEI

— Ştiu, Lee, că ai fost ateu, a spus Anderson. Ai fi putut veni la mine cu o sută de întrebări despre Dumnezeu la care nu aş fi ştiut cum să-ţi răspund. Dar ştii ceva? Nu contează, deoarece am descoperit că creştinismul este adevărat.

N-am adoptat niciodată acea înfăţişare caracterizată printr-un zâmbet stupid şi priviri sticloase, dar pur şi simplu am descoperit că este mai ferice să dai decât să primeşti. Am trăit mereu şi mereu această experienţă. De fiecare dată descopăr un nou adevăr, de fiecare dată Isus îmi vorbeşte personal în moduri pe care nici măcar nu le pot descrie, de fiecare dată pun în practică învăţăturile Lui şi văd concret rezultatele – ei bine, după un timp nici măcar nu-mi mai pasă câte obiecţii intelectuale te aduc la concluzia că aceste lucruri nu pot fi adevărate. Eu *ştiu* că sunt adevărate.

Este ca şi cum mi-ai cere: „Dovedeşte-mi că curcubeul este frumos". Iar eu ţi-aş spune: „E roşu şi verde". Dar tu mi-ai răspunde: „Nu-mi

plac culorile roşu şi verde alăturate". La rândul meu aş spune: „Dar modul în care sunt dispuse în curcubeu este frumos!" Nu am auzit niciodată pe cineva spunând despre curcubeu că este urât. Când îl priveşti tu însuţi, eu nu mai trebuie să adaug nimic. L-ai văzut, îl cunoşti din propria ta experienţă.

Cred că la fel stau lucrurile şi în cazul credinţei. Până la urmă trebuie să acţionezi, să faci ceva. Apropo, în Evanghelia după Ioan credinţa nu apare niciodată în forma sa substantivală, ci întotdeauna ca verb. Credinţa este acţiune; nu este niciodată un simplu consimţământ mintal. Este o direcţie a vieţii. Deci când ne punem credinţa în acţiune, Dumnezeu începe s-o valideze. Şi cu cât înaintam mai mult în această călătorie, cu atât ştim mai bine că este adevărată.

Deşi analiza lui părea atrăgătoare, avea totuşi o fisură evidentă.

— Dacă credinţa este experimentală, atunci ai putea la fel de bine practica budismul şi să descoperi că meditaţia îţi scade tensiunea arterială şi te face să te simţi satisfăcut. Dar aceasta nu înseamnă cu necesitate că budismul este adevărat.

— Dar nu uita că experienţa este doar una dintre dovezi, m-a atenţionat el. Mai trebuie să-ţi clarifici obiectul credinţei, să determini dacă ai motive valide pentru a crede acel adevăr. Dar testul final al prăjiturii este atunci când o mănânci. Budismul dă rezultate în unele privinţe; ateismul dă rezultate în altele. Dar dacă mergi pe calea lui Isus, descoperi că învăţăturile Lui dau întotdeauna rezultate, pentru că sunt adevărate. Creştinismul nu este adevărat pentru că dă rezultate, ci dă rezultate pentru că este adevărat.

Am zâmbit.

— S-ar părea că vorbiţi din experienţă.

— Ei bine, să-ţi spun ceva – credinţa mea este într-o stare mult mai bună acum decât a fost în urmă cu treizeci de ani. Am rezolvat toate necunoscutele? Ar fi o exagerare să susţin aşa ceva. Dar înţeleg mult mai bine cine este Dumnezeu, sunt mult mai încrezător că mă aflu în braţele Lui şi cred că El îmi acceptă încercările fragile de a-L glorifica cu viaţa mea.

— Mai aveţi momente de îndoială?

— O, Doamne, da! a exclamat el. Mă străduiesc să descopăr motivele pentru care nu progresez mai mult pe calea victoriei asupra păcatelor mele preferate. Cu siguranţă că nu din vina lui Dumnezeu – dar, pe de altă parte, de ce face să-mi fie atât de greu? Am acest gen de îndoieli. De asemenea mă lupt cu lucrurile oribile care se întâmplă în Kosovo, în Indonezia şi în unele părţi ale Africii, unde sunt anihilate rase întregi de oameni – unele în numele religiei. De ce nu rezolvă un

Dumnezeu iubitor toate aceste situaţii? Nu spun că nu cred în El. Spun doar că nu deţin răspunsul complet şi final la această întrebare.

— Există speranţă pentru scepticii înnăscuţi, ca dumneavoastră?

Anderson s-a arătat ferm în această privinţă.

— Da, da, a insistat el. Categoric. Când spun că mă lupt cu îndoielile şi cu păcatele mele, nu vreau să par un om înfrânt sau fără speranţă. Cineva din Biserica pe care o frecventez a citit cartea mea despre îndoială şi a spus: „O, nu! Vrei să spui că nu crezi cu adevărat?" La care eu i-am răspuns: „Nu; cred cu adevărat - dar vrei să mă ajuţi în necredinţa mea?"

Zilele acestea trăiesc mai mult ca oricând experienţe cu Dumnezeu. Pot să văd harul lui Dumnezeu chiar şi în acele momente când pare absent de lângă mine, la fel cum calităţile soţiei mele mi se par mai reale atunci când sunt departe de ea, pentru că îi port dorul. Acum mă rog mai mult şi văd răspunsul lui Dumnezeu la rugăciune mai clar ca oricând în viaţa mea. Simt mai puţin nevoia de a-I controla pe alţii sau evenimentele, pentru că ştiu că Dumnezeu deţine controlul.

Şi ca o ironie, mă simt mai puţin pregătit să răspund tuturor obiecţiilor care vin din partea scepticilor foarte inteligenţi. Dar ştii ceva? Acum nu mă mai deranjează ca înainte. Deoarece ştiu că acesta este adevărul. Văd asta. O văd în viaţa mea, în căsnicia mea, în copiii mei, în relaţiile mele, în vieţile altor oameni schimbate de puterea lui Dumnezeu, înnoite de El şi eliberate de adevărul Lui.

Vocea lui Anderson era străbătută de o autoritate încrezătoare. Apoi a încheiat pe un ton concluziv:

— Lee, am gustat toate astea. Îţi spun – le-am gustat! Şi am văzut că Domnul este bun.

Mi-a revenit în minte imaginea tânărului ţăran canadian chinuit de îndoieli, căutând cu disperare o bază spirituală trainică pe care să-şi zidească viaţa. Şi acum – *nu în ciuda îndoielilor, ci tocmai datorită lor* – a găsit-o. Experienţa lui personală cu Dumnezeu îi confirmă mereu şi mereu ceva ce nici o dovadă empirică nu i-ar putea garanta.

Am întins mâna şi mi-am închis casetofonul.

— Mulţumesc că aţi fost atât de sincer, am spus

CREDINŢĂ ÎN MIJLOCUL ÎNDOIELII

Continuam să derulez în minte caseta interviului meu cu Anderson în timp ce zburam înapoi la Chicago cu o cursă de noapte pe jumătate goală. Eram de acord cu evaluarea pe care a făcut-o îndoielii. Deşi

poate fi deconcertantă şi chiar să devină distructivă dacă rămâne nerezolvată, îndoiala poate avea totuşi în mod clar şi avantaje. Îi dădeam întru totul dreptate lui Gary Parker, care a spus în cartea lui, *The Gift of Doubt*:

> Dacă credinţa nu întâlneşte niciodată îndoiala, dacă adevărul nu se luptă niciodată cu eroarea, dacă binele nu se înfruntă niciodată cu răul, cum poate credinţa să-şi cunoască propria putere? Pe calea vieţii mele, dacă ar trebui să aleg între credinţa ce a privit în ochi îndoiala făcând-o să clipească şi credinţa naivă care nu a cunoscut niciodată linia de foc a îndoielii, aş alege-o de fiecare dată pe prima".[10]

Şi eu la fel. Ştiam că încrederea mea fundamentală în Isus este mai puternică, mai sigură, mai încrezătoare, mai statornică deoarece a fost rafinată de focul purificator al îndoielii. În final, în ciuda întrebărilor, provocărilor şi obstacolelor, credinţa mea nu numai că va supravieţui, dar va şi creşte.

Mi-am amintit iarăşi de Charles Templeton. Erau oare obiecţiile lui intelectuale la adresa lui Dumnezeu cu adevărat responsabile de dispariţia credinţei lui – sau în spatele îndoielilor lui se ascundea ceva, nişte motivaţii nerostite, subterane, care-i alimentau în taină criticile împotriva creştinismului? Nu aveam cum să ştiu sigur. Şi nici nu doream să scormonesc în viaţa lui particulară pentru a găsi răspunsul la această întrebare. În situaţia dată, cel mai bun lucru pe care-l puteam face era să-i iau obiecţiile în serios. Dar mai exista o implicaţie importantă în interviul cu Anderson. Dacă îndoiala şi credinţa pot să coexiste, aceasta înseamnă că oamenii nu trebuie să rezolve toate obstacolele ce se interpun între ei şi Dumnezeu pentru a avea o credinţă autentică.

Cu alte cuvinte, dacă preponderanţa tuturor dovezilor înclină decisiv în favoarea lui Dumnezeu şi omul face apoi alegerea raţională de a-şi pune încrederea în El, fiinţa umană poate să mai aibă încă unele obiecţii marginale, până în ziua când acestea îşi vor găsi rezolvarea.

Între timp, omul poate decide să creadă – şi să-I ceară lui Dumnezeu ajutor în necredinţa lui.

Deliberări

Întrebări pentru reflecţie sau studiu în grup

- Cu care aspect din povestea vieţii lui Anderson vă puteţi identifica în mod deosebit? Ce asemănări sau deosebiri există între călătoria dumneavoastră spirituală şi cea a lui Anderson?
- Cu ce fel de îndoieli vă confruntaţi? Sunt ele alimentate de vreo motivaţie ce vă împinge să nu credeţi? Dacă da, aţi reuşit să identificaţi ceea ce vă face să vă împotriviţi credinţei în Cristos?
- Cum a fost afectată imaginea dumneavoastră despre Dumnezeu de familia în care aţi crescut sau de Biserica pe care aţi frecventat-o în copilărie? Privind retrospectiv, aţi crescut cu o concepţie despre Dumnezeu corectă din punct de vedere biblic?
- Anderson a sugerat mai multe posibilităţi prin care poate fi depăşită criza îndoielii în viaţa spirituală – a lua decizia de a crede, a merge acolo unde este credinţa, a-ţi umple mintea cu lucruri care întăresc credinţa, a-ţi clarifica obiectul credinţei şi a-ţi pune credinţa în practică, urmând învăţăturile lui Isus. Care dintre aceşti paşi credeţi că v-ar ajuta cel mai mult şi de ce?

Pentru dovezi suplimentare

Mai multe resurse pe această temă

Lynn Anderson, *If I Really Believe, Why Do I Have These Doubts?*, ediţia a II-a, West Monroe, La., Howard, 2000.

Gary E. Parker, *The Gift of Doubt*, San Francisco, Harper & Row, 1990.

Os Guinness, *In Two Minds*. Downers Grove, Ill., Inter-Varsity Press, 1976.

Gary R. Habermas, *The Thomas Factor*, Nashville, Broadman & Holman, 1999.

CONCLUZIE: PUTEREA CREDINŢEI CREŞTINE

Cineva, de undeva, iubeşte-mă!

Repetat de mai multe ori în jurnalul regretatei Madalyn Murray O'Hair, atee[1]

Omul nu-L respinge pe Dumnezeu nici din motive intelectuale, nici din lipsa dovezilor. Omul Îl respinge pe Dumnezeu din cauza împotrivirii sale morale, refuzând să-şi recunoască nevoia de Dumnezeu.

Ravi Zacharias, creştin[2]

Mi-a trebuit toată ziua ca să revin acasă după interviul meu în Texas. Zborul a fost amânat din cauza unei furtuni, apoi anulat din motive tehnice şi a trebuit să mă abat prin două oraşe pentru a ajunge acasă. Călătoria a fost aglomerată şi zbuciumată. Eram epuizat fizic – dar mintea îmi lucra fără oprire.

În sfârşit terminasem reconstituirea călătoriei mele spirituale cu ajutorul unor interviuri obţinute de la experţi în domeniu pe tema celor opt mari obiecţii la adresa creştinismului. Încă o dată, credinţa s-a uitat ţintă în ochii îndoielii – şi singura întrebare care mai trebuia rezolvată era care dintre ele avea să clipească prima.

M-am afundat în fotoliul preferat, cu mintea zbârnâind în încercarea de a asimila toate datele, opiniile şi dovezile pe care le adunasem în ultimul an. Umplusem deja un teanc de hârtii cu investigaţiile mele. Colecţia de casete cu interviuri umplea până la refuz două cutii de pantofi. Biroul meu era plin de cărţi.

Toate cele opt obstacole în calea credinţei ridicau probleme grele. Dar experţii pe care i-am intervievat mi-au oferit cu multă competenţă răspunsuri satisfăcătoare. În câteva împrejurări mi-au dat explicaţii clare, care au rezolvat definitiv întrebările din mintea mea. Iar pentru subiectele care nu se pretau la soluţii decisive, au reuşit să reducă forţa obiecţiilor, plasându-le într-un cadru adecvat şi oferindu-mi informaţii importante. Au respins concepţiile greşite, au lămurit lucrurile dificile şi în final au reuşit să reducă puterea tuturor criticilor.

Pentru mine personal două dintre obstacole – prezenţa suferinţei şi doctrina despre iad – s-au dovedit a fi cele mai supărătoare. Cu cât mă adânceam mai mult în ele, cu atât era mai mare pericolul de a-mi

pierde perspectiva justă. Închizând ochii şi meditând la rezultatul cercetărilor, mi-am amintit de trei scene – prima dintre ele fiind o scurtă discuţie prin care J. P Moreland m-a ajutat să-mi redobândesc echilibrul.

SCENA 1: GĂSIREA PERSPECTIVEI

Eram pe punctul de a părăsi casa lui Moreland după interviul nostru pe tema doctrinei despre iad. Ştiam că trebuie să ajungă la Seminar, aşa că i-am mulţumit pentru timpul acordat şi am început să-mi adun echipamentul de înregistrare. Dar încă mă mai rodea ceva. Când ne-am ridicat amândoi în picioare, Moreland a întrebat dacă mai poate adăuga o idee.

— Lee, mai trebuie să menţionez ceva, a spus el, căutând în minte cuvintele potrivite. A oftat, vădit frustrat că nu găsea cea mai bună modalitate de a-şi formula ideea. Apoi, în timp ce mă sprijineam de cadrul uşii şi îl ascultam atent, a făcut o analogie pe care am putut-o înţelege imediat.

— Când vrei să iei o decizie şi cântăreşti argumentele pro şi contra, este important să ţii seama de toate aspectele relevante şi nu doar de câteva dintre ele, a început el.

Părea logic, dar l-am întrebat de ce se simte obligat să facă această afirmaţie.

— Deoarece, a explicat el, noi ne-am concentrat asupra unei singure obiecţii, foarte frecventă, la adresa creştinismului – anume existenţa iadului. Însă dacă ne concentrăm asupra unui singur obstacol, pierdem din vedere imaginea de ansamblu.

Permite-mi să-ţi dau un exemplu. Să presupunem că aş vedea-o pe soţia mea ţinându-se de mână cu un alt bărbat la magazin. Ar fi oare rezonabil să trag concluzia că mă înşală? Ei bine, depinde de dovezile pe care le iau în considerare. Dacă singura dovadă pe care mă bazez este ce am văzut la magazin, aş putea spune că: „Nu văd nimic care să-mi sugereze că nu mă înşală". Dar în felul acesta pierd ceva din vedere, nu-i aşa?

Această concluzie ignoră un număr uriaş de dovezi care nu au nici o legătură cu situaţia de la magazin, dar care au o legătură foarte mare cu ultimul sfert de veac pe care l-am trăit împreună cu ea. Am ajuns s-o cunosc suficient de bine, zi de zi, ca să fiu sigur că nu m-ar putea înşela niciodată aşa. Deci dacă mi se permite să includ dovezile care s-au acumulat de-a lungul vieţii, voi spune: „La prima vedere s-ar părea că

este ceva ciudat la mijloc, dar pur şi simplu nu poate fi adevărat că mă-nşală. Trebuie să existe o altă explicaţie".

Ei bine, să presupunem că, fără ştiinţa mea, ea a primit un telefon de la un bărbat pe care acum douăzeci de ani îl ajutase să devină creştin. S-a întâmplat ca bărbatul respectiv să fie în oraş şi ea nu l-a mai văzut de două decenii, aşa că s-au întâlnit la magazin şi şi-au arătat unul altuia poze cu familiile lor şi au depănat amintiri. El era pe punctul de a pleca în străinătate şi exista posibilitatea ca ea să nu-l mai vadă niciodată. Şi aşa s-a făcut că s-au luat de mână într-un mod inocent, ca un frate cu sora lui, şi au stat de vorbă în magazin.

Ei bine, tot aşa trebuie să analizăm şi noi raţionalitatea iadului. Îţi pui întrebarea: „Să cred în iad sau nu?" Dacă singurul element pe care îi iei în calcul în deliberarea ta sunt argumentele pro şi contra existenţei iadului în sine este ca şi cum eu aş decide situaţia soţiei mele admiţând doar dovezile pro şi contra a ceea ce am văzut la magazin.

Vreau să spun că ar trebui să iei în calcul multe alte dovezi care nu au nici o legătură cu iadul *per se*, dar care sunt relevante. Care sunt ele? Sunt toate acele dovezi care confirmă că Dumnezeu există, că El te-a creat, că Noul Testament este credibil din punct de vedere istoric, că Isus a făcut minuni şi a înviat din morţi, că Dumnezeu vrea să petreacă veşnicia cu tine în cer.

Dacă ţii cont de toate aceste elemente, s-ar putea să-ţi spui: „Deşi nu am încă o explicaţie acceptabilă şi completă la întrebarea de ce există iadul, ştiu că trebuie să existe una, deoarece am prea multe dovezi că Isus Cristos este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, şi El ne-a vorbit despre iad.

Întrucât pot să mă încred în El şi în dragostea Lui adâncă pentru oameni – pe care a dovedit-o prin moartea Lui pe cruce pentru noi – pot avea încredere că iadul va avea în final o explicaţie, că voi pricepe justeţea lui şi că în cele din urmă voi recunoaşte că este cea mai bună alternativă morală".

O înlănţuire de dovezi

Ilustraţia simplă a lui Moreland mi-a fost extrem de utilă. Când mă adânceam asupra celor mai dificile obstacolele la adresa credinţei creştine, acestea deveneau atât de mari în mintea mea, încât izgoneau orice alte informaţii relevante. Şi poate că la fel ţi se întâmplă şi ţie când te concentrezi asupra unei probleme deosebit de iritante pentru tine.

Cercetarea creştinismului presupune ceva mai mult decât simpla încercare de a găsi fisuri în el, prin ridicarea a tot felul de obiecţii. Aceasta din cauză că există un întreg cadru de dovezi relevante care formează o convingere puternică în favoarea credinţei în Isus Cristos.

Simpla examinare a fiecărei critici luate individual nu este suficientă; când se face analiza fiecărei obiecţii în parte trebuie să se ţină seama de întreaga înlănţuire a dovezilor.

Ce fel de dovezi? Interviurile mele cu specialişti în diferite domenii au scos la lumină următoarele fapte convingătoare ce indică puternic în direcţia existenţei lui Dumnezeu şi a unicului Său Fiu, Isus Cristos:

• *Big Bang*-ul. William Lane Craig, coautor al lucrării *Theism, Atheism, and Big Bang Cosmology* publicată la Oxford University Press, a arătat că universul şi timpul însuşi au început la un moment dat în trecutul finit. Oamenii de ştiinţă numesc acest moment Big Bang. Craig a argumentat că orice lucru care începe să existe are o cauză; universul a început să existe, deci are o cauză – adică un Creator care este necauzat, imuabil, atemporal şi imaterial. Până şi renumitul ateu Kai Nielsen a spus odată: „Să presupunem că auzi brusc un zgomot puternic... şi mă întrebi: «Ce a produs acel zgomot?» Şi eu aş răspunde: «Nimic, doar s-a produs.» Nu ai accepta acest lucru." Făcând referire la cuvintele lui Kai Nielsen, Craig a argumentat că dacă este necesar să existe o cauză pentru un „bang" mic, atunci nu este logic că ar trebui să existe o cauză pentru Big Bang?

• *Acordarea fină a universului*. În ultimii treizeci şi cinci de ani, oamenii de ştiinţă au fost uimiţi să descopere că viaţa în univers stă în echilibru pe o muchie de cuţit. Big Bang-ul a fost un eveniment extrem de ordonat, care a necesitat o cantitate enormă de informaţii; şi încă din primul moment al existenţei sale, universul a fost acordat cu o precizie extraordinară pentru a face posibilă existenţa vieţii, inclusiv a noastră. O diferenţă infinitezimală în rata expansiunii iniţiale a universului, în forţa gravitaţională sau în forţa nucleară slabă, sau în zeci de alte constante şi cantităţi, ar fi generat mai degrabă un univers care să împiedice viaţa în loc s-o susţină. Toate acestea duc la concluzia că în spatele creaţiei există un Proiectant Inteligent.

• *Legea morală*. Fără Dumnezeu, moralitatea este doar produsul evoluţiei socio-biologice şi în esenţă o problemă de gust sau de preferinţă personală. De exemplu, violul poate să devină tabu în dezvoltarea omului pentru că nu este avantajos din punct de vedere social, dar este totuşi imaginabil că violul ar fi putut evolua şi în ceva benefic pentru supravieţuirea speciilor. Cu alte cuvinte, fără Dumnezeu nu există un bine şi un rău absolut care să se impună conştiinţei noastre. Dar în adâncul nostru noi ştim că valorile morale obiective *există* – acţiuni precum violul şi torturarea copiilor, de exemplu, sunt orori morale universale – şi, prin urmare, aceasta înseamnă că Dumnezeu există.

• *Originea vieţii.* Darwiniştii nu pot oferi o teorie credibilă prin care să explice cum a putut apărea viaţa în mod natural din substanţe chimice fără viaţă. Atmosfera primară a Pământului ar fi blocat dezvoltarea elementelor necesare apariţiei vieţii şi asamblarea chiar şi a celei mai primitive materii vii ar fi fost atât de dificilă, încât pur şi simplu nu ar fi putut rezulta din procese întâmplătoare sau aleatorii. Pe de altă parte, cantitatea vastă de informaţie specifică din interiorul fiecărei celule vii – codificată în alfabetul chimic de patru litere al ADN-ului – confirmă categoric existenţa unui Proiectant Inteligent aflat în spatele creării miraculoase a vieţii.

• *Credibilitatea Bibliei.* Norman Geisler a dovedit convingător că credibilitatea Bibliei este sprijinită mai mult decât a oricărei alte cărţi din antichitate. Veridicitatea ei esenţială a fost confirmată în repetate rânduri de descoperirile arheologice, „dacă putem avea încredere în Biblie când ne vorbeşte despre lucruri pământeşti evidente care pot fi verificate, atunci ne putem încrede în ea şi în domeniile în care nu o putem verifica direct, empiric", a zis el. Mai mult, originea divină a Bibliei a fost dovedită în două moduri. În primul rând, în ciuda tuturor probabilităţilor matematice, zeci de prorocii antice despre Mesia – inclusiv momentul exact al venirii Sale – au fost împlinite miraculos într-o singură Persoană din toată istoria: în Isus din Nazaret. În al doilea rând, prorocii biblici au făcut minuni pentru a-şi confirma autoritatea divină, iar miracolele lui Isus au fost recunoscute chiar şi de duşmanii Lui. Prin contrast, în Coran, când necredincioşii i-au cerut lui Mahomed să facă o minune, el a refuzat şi le-a spus să citească un capitol din Coran, deşi a admis: „Dumnezeu are desigur puterea să trimită un semn".

• *Învierea lui Isus.* Craig a dovedit dincolo de orice îndoială că Isus Cristos a înviat din morţi ca o ultimă autentificare a pretenţiei Lui la divinitate. El a oferit patru adevăruri, care sunt general acceptate de istorici ai Noului Testament aparţinând unui spectru larg. În primul rând, după ce a fost răstignit, a fost înmormântat de Iosif din Arimatea într-un mormânt. Aceasta înseamnă că locul mormântului le era cunoscut evreilor, creştinilor şi romanilor. În al doilea rând, în duminica de după răstignire, un grup de femei, ucenice ale lui Isus, a găsit mormântul gol. De fapt, nimeni nu a afirmat vreodată că mormântul nu ar fi fost altfel decât gol. În al treilea rând, cu mai multe ocazii şi în împrejurări diferite, oameni şi grupuri de oameni L-au văzut pe Isus înviat din morţi. Acest adevăr nu poate fi respins ca o simplă legendă, ţinând seama de datarea foarte timpurie a acestor relatări. În al patrulea rând, primii ucenici au crezut imediat şi sincer că Isus a înviat

din morți, în ciuda predispoziției lor de a crede contrariul. Au fost gata să moară proclamând că Isus a înviat, dovedind astfel că este Fiul lui Dumnezeu – și nimeni nu moare cu bună știință și de bunăvoie pentru o minciună.

În plus, cei treisprezece savanți și experți pe care i-am intervievat pentru cartea mea anterioară, *Pledoarie pentru Cristos*, au dovedit că biografiile lui Isus din Noul Testament rezistă oricărei investigații minuțioase; că ele au fost transmise în mod credibil de-a lungul istoriei; că există dovezi extrabiblice care atestă existența lui Isus; că Isus nu a fost dezechilibrat psihic când a pretins că este Dumnezeu și că a îndeplinit toate atributele divinității. [Vezi „Apendice: Pe scurt din *Pledoarie pentru Cristos*" de la sfârșitul acestei cărți, pentru o trecere în revistă a acestor argumente.]

Evaluarea dovezilor

Fiecare obiecție din cele opt pe care le-am discutat în cartea de față trebuie să fie analizată în lumina dovezilor copleșitoare în favoarea existenței lui Dumnezeu și a divinității lui Isus Cristos. De exemplu, așa cum a admis Peter Kreft în interviul nostru, argumentul suferinței din această lume se constituie oarecum ca o dovadă împotriva existenței lui Dumnezeu – dar în final este copleșit de o avalanșă de *alte* dovezi ce atestă că El există, că ne iubește și că poate să răscumpere suferința noastră și să scoată ceva bun din ea. Acest munte de dovezi ne poate da certitudinea că, deși probabil nu înțelegem pe deplin de ce este atâta suferință în lume sau de ce există iad, putem avea încredere că Dumnezeu este drept, că acționează just și că într-o zi vom avea o explicație mai profundă.

Deși fiecare obstacol este serios, nici unul nu a reușit să învingă celelalte argumente care dovedesc convingător că creștinismul este adevărat. Pe când eram ateu, mi-am dat seama că pentru a demonta creștinismul, era nevoie de ceva mai mult decât niște obiecții aleatorii, că trebuia să alcătuiesc un scenariu nonteist care să se armonizeze mai bine cu toate adevărurile pe care tocmai le-am enumerat. Dar ateismul nu poate explica credibil Big Bang-ul, rigurosul echilibru al universului, apariția vieții, existența legilor morale, confirmarea supranaturală a Bibliei și învierea lui Isus. Singura ipoteză care le explică pe toate este că există un Creator divin, al cărui unic Fiu este Isus din Nazaret.

Am examinat fiecare obstacol pe baza propriilor merite, intervievând experți care puteau să-mi ofere explicații și analize mulțumitoare. Apoi am evaluat fiecare obiecție în contextul dovezilor convingătoare care atestă că creștinismul este adevărat și că, prin

urmare, Dumnezeu este cu totul demn de încredere şi că ne iubeşte foarte mult.

Concluzia mea este că creştinismul a ieşit nevătămat din această probă de foc. După ce am cercetat timp de un an de zile cele opt mari obiecţii, am rămas ferm convins că pasul cel mai raţional şi mai logic pe care pot să-l facă oamenii este să-şi investească credinţa în Isus din Nazaret.

SCENA 2: LUAREA UNEI DECIZII

La Universitatea din Carolina de Sud, într-o clădire din cărămidă roşie ce poartă inscripţia „Adevărul vă va face liberi", Leslie şi cu mine ne-am trezit şezând într-un birou care arăta ca un parc de rulote după o tornadă. În jurul nostru – pe birou, pe podea şi pe scaunele neocupate – zăceau teancuri înalte de hârtii. Rafturile gemeau de tomuri grele, reviste îndoite la colţuri şi diferite suveniruri. Şi în mijlocul tuturor acestora stătea liniştit filozoful Dallas Willard, unul dintre cei mai influenţi gânditori creştini ai zilelor noastre.

Era o ocazie rară să stau de vorbă cu autorul a două dintre cele mai celebre cărţi creştine ale ultimelor decenii: *The Spirit of the Disciplines* şi *The Divine Conspiracy*. Discuţia noastră cu profesorul de filozofie cărunt şi cu ochelari s-a concentrat asupra modului în care credinţa se exercită prin rugăciune.

La un moment dat, discutând cum Îi răspund oamenii lui Dumnezeu, Willard a făcut o observaţie deosebit de interesantă:

— Problema este ce vrem. Biblia spune că dacă Îl cauţi pe Dumnezeu cu toată inima ta, atunci sigur Îl vei găsi. *Sigur* Îl vei găsi. Dumnezeu i Se descoperă omului care vrea să-L cunoască. Şi dacă cineva nu vrea să-L cunoască pe Dumnezeu – ei bine, Dumnezeu a creat lumea şi mintea omenească în aşa fel încât nu este obligat să-L cunoască.

A întins mâna şi a căutat printr-un teanc de hârtii de pe birou, scoţând o singură bucată de hârtie.

— Am dat această foaie studenţilor care frecventează cursul meu, a spus el. Am luat coala de hârtie şi am citit următoarele cuvinte:

> Marţea viitoare, imediat după micul dejun, toţi oamenii din această lume vom fi loviţi de o bubuitură de tunet percutantă, care ne va zdruncina urechile, făcându-ne să cădem în genunchi. Vor urma viscole puternice, frunzele vor cădea din copaci, pământul se va cutremura şi se va disloca, clădirile şi turnurile se vor prăbuşi. Cerul va

arde într-o lumină argintie sinistră şi în timp toţi vor avea privirile aţintite spre ceruri, acestea se vor deschide, norii se vor da la o parte lăsând să se vadă o figură incredibil de strălucitoare şi de imensă, cu înfăţişare de Zeu, care se va înălţa deasupra noastră cât o sută de Everesturi unul peste altul. El se va încrunta cu asprime, în timp ce fulgerul va juca peste trăsăturile feţei lui michelangeleşti şi apoi va arăta în jos spre mine şi va rosti în auzul fiecărui bărbat, femeie şi copil: „M-am săturat de flecărelile tale logice şi inteligente şi de despicarea firului în patru în probleme de teologie. *Te asigur, Norwood Russell Hanson, că exist de-adevăratelea!*"[3]

— Deci i-am întrebat pe studenţi: „Ce-ar răspunde Hanson dacă lucrul acesta s-ar întâmpla cu adevărat?"

M-am încumetat să sugerez:

— Credeţi că ar încerca să găsească o explicaţie plauzibilă care să-i justifice necredinţa?

— Fără nici o îndoială! a răspuns Willard. Este foarte regretabil, dar cred că va găsi tot felul de justificări. Trebuie să fim conştienţi că în aproape toate cazurile imaginabile, rugăciunea ascultată poate fi explicată prin tot felul de raţionalizări. Şi tocmai aşa procedează oamenii de obicei. Ei spun: „Sunt un om foarte deştept şi nu mă las prostit cu asemenea lucruri."

Mă puteam identifica cu o atare situaţie. I-am povestit lui Willard despre ziua în care fiica mea nou-născută a fost dusă în grabă la terapie intensivă, din cauza unei boli misterioase care-i ameninţa viaţa. Medicii nu au putut să pună un diagnostic. Deşi eram ateu, am fost atât de disperat încât m-am rugat şi L-am implorat pe Dumnezeu – dacă exista – s-o vindece. La scurt timp după aceea, fetiţa i-a uimit pe toţi revenindu-şi brusc şi complet. Medicii au rămas nedumeriţi.

— Răspunsul meu, i-am spus lui Willard, a fost să găsesc o explicaţie raţională. Mi-am zis: „Ce coincidenţă! Trebuie că a avut o bacterie sau un virus care a dispărut spontan." Nici măcar nu am vrut să iau în calcul posibilitatea că Dumnezeu a acţionat. În schimb, am rămas la ateismul meu.

Willard a zâmbit ascultându-mi povestea.

— Nu vreau să calific cazul în prezenţa ta, a spus el cu delicateţe, dar nu cumva mândria te-a împiedicat să crezi? Erai prea deştept! Nu te puteai lăsa păcălit de aşa ceva. Băbuţele n-aveau decât să se lase prostite dacă voiau, dar nu tu. Aşa răspunde orice om atâta vreme cât adoptă această atitudine.

Asta e! Drept la ţintă. Chiar dacă ar fi existat o mulţime de dovezi

care se ateste că Dumnezeu a intervenit, eu tot aş fi căutat *orice* explicaţie – oricât de bizară, oricât cât de ilogică – numai ca să nu accept posibilitatea că El a răspuns la rugăciunea mea. Eram prea mândru să-mi plec genunchiul în faţa cuiva şi prea prins în viaţa mea imorală, ca să vreau să mă schimb.

— Îţi garantez, a continuat Willard, că nu ar fi nevoie de mai mult de cinci minute pentru a nega o minune evidentă cum a fost coborârea focului din cer ca să mistuie altarul înălţat de Ilie în Vechiul Testament. Şi ştii ceva? Oamenii într-adevăr au respins-o! Dacă nu ar fi respins-o, istoria lui Israel ar fi fost cu totul alta.

Şi Dumnezeu a instituit rugăciunea în aşa fel încât, dacă vrei, poţi s-o conteşti. Aşa este mintea umană. Dumnezeu a creat-o astfel cu un motiv, şi anume: *Dumnezeu a rânduit ca oamenii să fie stăpâniţi în ultimă instanţă de ce vor ei.*

Voinţa de a crede

Adevărul enunţat de Willard a atins esenţa călătoriei mele spirituale. Dacă voiam, puteam să găsesc în continuare tot felul de explicaţii pentru cuvintele experţilor pe care-i intervievasem, oricât de bizare sau de critice ar fi devenit până la urmă argumentele mele. Şi, fără discuţie, mintea mea este foarte capabilă să producă tot felul de scuze şi contraargumente sofisticate – chiar şi în faţa adevărului evident.

În final, însă, credinţa nu înseamnă să ai răspunsuri perfecte şi complete la toate cele opt obiecţii. La urma urmei, nu cerem atâta claritate în nici un domeniu al vieţii. Avem suficiente dovezi despre Dumnezeu pe baza cărora să acţionăm. Şi în ultimă instanţă *aici* este problema. Credinţa presupune alegere, exercitarea voinţei, decizia de a-L cunoaşte personal pe Dumnezeu. Credinţa înseamnă să spui: „Cred – te rog, ajută necredinţei mele!" Aşa cum a spus Willard: „Dumnezeu i Se revelează celui care vrea să-L cunoască". La rândul său, Lynn Anderson a zis: „Când treci dincolo de aparenţe, acolo găseşti fie voinţa de a crede, fie voinţa de a nu crede. *Aceasta* este esenţa credinţei".

Eram bucuros că nu trebuia să renunţ la intelect pentru a deveni creştin. Dovada clară a faptului că Isus este unicul Fiul al lui Dumnezeu şi răspunsurile convingătoare la cele opt mari obiecţii mi-au deschis calea spre acest pas. Dar *trebuia* să-mi înving mândria. *Trebuia* să-mi înfrâng egoismul şi aroganţa care ameninţau să mă oprească. *Trebuia* să renunţ la preocuparea şi adularea de sine care-mi închideau inima faţă de Dumnezeu.

Pentru a-mi aplica mie însumi cuvintele lui Willard, cea mai mare întrebare era: „Ce voiam eu de fapt?" *Voiam* eu să-L cunosc personal pe Dumnezeu – să fiu eliberat de vină, să trăiesc aşa cum am fost creat să trăiesc, să urmăresc scopurile Lui pentru viaţa mea, să mă alimentez cu puterea Lui zi de zi, să mă unesc cu El în viaţa aceasta şi în cea viitoare? Dacă da, existau suficiente dovezi pe care să-mi întemeiez decizia raţională de a-I spune „da".

Depindea de mine – la fel cum depinde de fiecare. William Lane Craig a spus:

> Dacă Dumnezeu nu există, viaţa este zadarnică. Dacă Dumnezeul Bibliei există, atunci viaţa are sens. Numai a doua alternativă ne dă posibilitatea să trăim fericiţi şi plenar. Prin urmare, chiar dacă dovezile în sprijinul acestor două alternative ar fi absolut egale, cred că o persoană raţională ar trebui să aleagă creştinismul biblic. Mi se pare absolut iraţional ca cineva să prefere moartea, inutilitatea şi distrugerea în locul vieţii, al semnificaţiei şi al fericirii. După cum a spus [Blaise] Pascal, nu avem nimic de pierdut, dar infinit de mult de câştigat.[4]

SCENA 3: SCHIMBAREA VIEŢII

Al treilea episod s-a petrecut după interviul meu din Atlanta cu Craig, referitor la minuni. Am urcat în maşina mea închiriată şi am condus fără grabă pe şoseaua 75 spre Rome, Georgia. Dimineaţa următoare era rece dar senină; m-am îmbrăcat şi am plecat la biserică, pentru serviciul religios de duminică.

În faţa bisericii stătea William Neal Moore, care-i saluta politicos cu o strângere de mână pe toţi cei ce soseau. Arăta bine în costumul lui cafeniu cu dungi închise, cu o cămaşă albă impecabilă şi cravată maro. Faţa îi era de culoarea mahonului, avea părul negru tuns scurt, dar ce-mi amintesc cel mai bine este zâmbetul lui: în acelaşi timp timid şi cald, blând şi sincer, fermecător şi iubitor. M-a făcut să mă simt binevenit.

— Slavă Domnului, frate Moore! a exclamat o doamnă mai în vârstă, strângându-i mâna, după care a intrat înăuntru.

Moore este pastorul ordinat al Bisericii, care se aduna într-o clădire înghesuită într-un cartier de locuinţe sociale unde îşi duce traiul o comunitate multirasială. Pastorul Moore este un tată care-şi iubeşte enorm copiii, un soţ devotat, un administrator credincios pentru familia lui, un angajat harnic, un om plin de compasiune şi dedicat rugăciunii, care-şi petrece timpul liber ajutând oamenii suferinzi şi părăsiţi de toţi. Pe scurt, este un cetăţean model.

Dar să ne întoarcem în timp, în luna mai a anului 1984. La vremea

aceea, Moore era închis în celula condamnaţilor la moarte din Penitenciarul Statului Georgia, situată pe acelaşi coridor cu scaunul electric, unde viaţa lui trebuia să fie curmată în mai puţin de şaptezeci şi două de ore.

Nu era nicidecum un om nevinovat căzut victimă sistemului judiciar. Moore era fără discuţie un criminal, lucru pe care l-a recunoscut el însuşi. După o copilărie trăită în sărăcie şi delicte ocazionale minore, Moore se înrolase în armată, iar mai târziu a suferit o depresie din cauza necazurilor conjugale şi financiare. Într-o noapte s-a îmbătat şi a intrat prin efracţie în casa lui Fredger Stapleton, de şaptezeci şi şapte de ani, despre care se ştia că ţine sume mari de bani în dormitorul lui.

Din spatele unei uşi, Stapleton a tras cu o puşcă şi Moore i-a ripostat cu un pistol. Stapleton a fost omorât pe loc şi peste câteva minute Moore luat-o la fugă cu cinci mii şase sute de dolari. Un informator a dezvăluit totul poliţiei şi dimineaţa următoare Moore a fost arestat în rulota lui din afara oraşului. Prins cu banii de la locul crimei asupra lui, Moore şi-a recunoscut vina şi a fost condamnat la moarte. Îşi irosise viaţa şi devenise violent, iar acum el însuşi avea să sfârşească printr-o moarte violentă.

Dar William Neal Moore care-şi număra orele până la programata execuţie nu mai era aceeaşi persoană cu el care îl omorâse pe Fredger Stapleton. La scurt timp după ce a fost închis, doi pastori l-au vizitat pe Moore la rugămintea mamei sale. Aceştia i-au vorbit despre iertarea şi speranţa pe care oricine le putea găsi în Isus.

— Nimeni nu-mi spusese vreodată că Isus mă iubeşte şi că a murit pentru mine, mi-a explicat Moore în timpul vizitei mele în Georgia. Era o dragoste pe care o puteam realmente simţi. O dragoste pe care mi-o doream. O dragoste de care aveam *nevoie*.

În ziua aceea Moore a acceptat darul fără plată al iertării şi al vieţii veşnice şi a fost botezat imediat într-o cadă mică, folosită de administratorii închisorii. Şi de atunci s-a schimbat complet.

Aşteptându-şi execuţia timp de şaisprezece ani, Moore era un misionar printre ceilalţi deţinuţi. Ţinea studii biblice şi conducea întruniri de rugăciune. Îi consilia pe deţinuţi şi a adus pe mulţi dintre ei la credinţa în Isus Cristos. Unele biserici trimiteau efectiv oameni în închisoare la Moore pentru a fi consiliaţi de el. A făcut zeci de cursuri biblice prin corespondenţă. A obţinut iertarea de la familia victimei sale. A ajuns să fie cunoscut drept „Făcătorul de pace" fiindcă celula sa, mereu aglomerată cu deţinuţi care deveniseră creştini sub influenţa lui, era întotdeauna cea mai sigură, cea mai liniştită şi cea mai îngrijită.

Între timp, Moore se apropia tot mai mult de momentul execuţiei. Juridic vorbind, cazul lui era lipsit de speranţă. Întrucât pledase vinovat, nu exista nici un temei legal care să-i aducă eliberarea prin recurs şi instanţele judecătoreşti au reconfirmat de fiecare dată condamnarea la moarte.

„Un om sfânt"

Atât de profundă a fost însă transformarea lui Moore, încât oamenii au început s-o observe. Maica Tereza şi alţii au iniţiat o campanie pentru a-i salva viaţa. „Billy nu este ca înainte", a declarat un fost deţinut care-l cunoscuse pe Moore în închisoare. „Dacă-l omorâţi azi, veţi omorî un corp, dar un corp cu o minte schimbată. Ar fi ca şi cum aţi executa un alt om."[5]

Lăudându-l nu numai pentru că s-a reabilitat pe sine, ci şi fiindcă a fost „un agent al reabilitării altora", un editorial din publicaţia *Atlanta Journal and Constitution* a declarat: „În ochii multora, este un om sfânt".[6]

La doar câteva ore înainte ca Moore să fie legat de scaunul electric, cu puţin înainte de a i se rade capul şi gamba dreaptă, pentru a i se putea aplica electrozii letali, instanţele de judecată au surprins aproape pe toată lumea cu decizia de a opri temporar execuţia.

Şi mai uimitor, Comitetul de Graţieri şi Eliberări Condiţionate al statului Georgia a hotărât mai târziu în unanimitate să-i cruţe viaţa, comutându-i pedeapsa în închisoare pe viaţă. Dar *cu adevărat* uluitor – de fapt, fără precedent în istoria modernă a Georgiei – a fost când Comitetul de Graţieri şi Eliberări Condiţionate a decis ca Moore, un hoţ şi un criminal înarmat, care îşi recunoscuse vina şi fusese condamnat deja, să fie eliberat. Aşa se face că Moore a părăsit închisoarea la 8 noiembrie 1991.

Pe când stăteam cu Moore în casa lui, de unde puteam admira o privelişte luxuriantă cu pini, l-am întrebat care a fost sursa uluitoarei sale metamorfozări.

— A fost sistemul de reabilitare al închisorii, nu-i aşa? am întrebat.

Moore a izbucnit în râs.

— Nu, nicidecum, a răspuns el.

— Atunci un program de dezvoltare a sinelui sau o atitudine mentală pozitivă, am sugerat eu.

A clătinat energic din cap.

— Nu, nici asta.

—Prozacul*? Meditaţia transcedentală? Consilierea psihologică?

---

*Un medicament antidepresiv foarte cunoscut în Statele Unite ale Americii

— Încetează, Lee, a spus el. Ştii bine că nu a fost nici una din acestea.

Avea dreptate. Ştiam adevăratul motiv. Voiam doar să-l aud pe el menţionându-l.

— Atunci cărui fapt i s-a datorat transformarea lui Billy Moore? am întrebat.

— Pur şi simplu a fost Isus Cristos, a declarat el ferm. El m-a schimbat cum nu m-aş fi putut schimba niciodată singur. Mi-a dat un motiv să trăiesc, m-a ajutat să fac ce este bine, mi-a dat o inimă simţitoare la nevoile altora, mi-a mântuit sufletul.

Aceasta este puterea credinţei care schimbă vieţi omeneşti. „Căci – a scris apostolul Pavel – dacă este cineva în Cristos, este o făptură nouă. Cele vechi s-au dus; iată că toate lucrurile s-au făcut noi."[7]

Billy Moore creştinul nu mai este acelaşi cu Billy Moore criminalul. Dumnezeu a intervenit cu iertarea Lui, cu mila Lui, cu puterea Lui, cu prezenţa permanentă a Duhului Său. Acest har transformator este la dispoziţia oricui acţionează pe baza dovezilor ample în favoarea lui Isus Cristos, luând decizia de a renunţa la păcatele lui, şi apelează la El pentru iertare şi călăuzire.

Harul divin îi aşteaptă pe toţi cei care spun „da" lui Dumnezeu şi căilor Lui.

Reafirmarea credinţei

Aceste trei scene rezumă întreaga mea căutare desfăşurată timp de un an de zile după răspunsuri la cele opt mari obiecţii. Prima scenă subliniază amploarea dovezilor în favoarea lui Cristos şi existenţa unor răspunsuri solide la cele mai grele întrebări privind credinţa creştină. Cu alte cuvinte, o persoană raţională are o mulţime de motive să-şi pună încrederea în Isus. A doua scenă evidenţiază tendinţa noastră omenească de a căuta tot felul de justificări raţionale în faţa acestor dovezi, din cauza mândriei sau a unor interese personale. La urma urmei, credinţa este exerciţiu de voinţă; Dumnezeu ne va da ce vrem noi. A treia scenă foloseşte un exemplu radical în intenţia de a arăta că Dumnezeu vrea să schimbe vieţile celor care răspund dovezilor existente, care-şi înving mândria şi-şi deschid inima Lui.

Toate acestea pot fi reduse la un proces exprimat în trei cuvinte – *investigare… decizie… transformare* – pe care l-am experimentat eu însumi în călătoria mea spirituală. Am răspuns acestor dovezi pentru prima dată în 1981, când am luat decizia de a abandona ateismul şi de a mă alipi de Cristos. Şi la fel ca Moore, nu am mai fost niciodată acelaşi om. Deschizându-mi viaţa tot mai mult lui Dumnezeu şi căilor Lui, am

descoperit că valorile, caracterul, priorităţile, atitudinile, relaţiile şi dorinţele mele s-au schimbat în timp – în bine.

Astăzi, când îmi retrăiesc acele căutări de început, sunt şi mai convins că în 1981 am luat decizia corectă. Întrebările incomode nu mi-au zdruncinat credinţa, ci mai degrabă mi-au întărit-o. Cercetarea „punctelor slabe" ale creştinismului mi-a reafirmat trăinicia fundamentală şi integritatea logică a credinţei. Purificată printr-o investigaţie intelectuală riguroasă, credinţa mea a ieşit mai profundă, mai bogată, mai viguroasă şi mai sigură ca oricând.

Şi totuşi, lăsându-mă pe spate în fotoliul din sufragerie şi derulând în minte întreaga investigaţie, mi-am dat seama că sarcina mea nu era încă finalizată. Charles Templeton, predicatorul devenit sceptic, care a negat categoric existenţa unui Dumnezeu iubitor dar care a plâns de dorul lui Isus, mi-a furnizat o mare parte a elanului cu care am realizat această înmănunchere de interviuri pe tema celor opt mari obstacole în calea credinţei creştine.

Prin această investigaţie am urmărit să obţin răspunsuri la întrebările care m-au frământat cel mai mult în călătoria mea spirituală, nu să răspund punct cu punct argumentelor şi scrierilor lui Templeton. Dar exista o suprapunere considerabilă între aspectele care i-au barat lui drumul spre credinţă şi problemele care m-au tulburat pe mine în vremea când căutam adevărurile spirituale.

M-am întrebat cum ar reacţiona Templeton la interviurile mele cu aceşti opt experţi? S-ar arăta oare deschis la dovezile şi argumentele lor? Sau poate că evoluţia inexorabilă a bolii Alzheimer l-a privat deja de capacitatea de a regândi problemele spirituale?

O licărire de speranţă

Era după-amiaza unei zile însorite de primăvară în districtul Orange, California, unde Leslie şi cu mine ne mutaserăm de curând. Tocmai tipărisem la imprimantă cele aproape cinci sute de pagini ale manuscrisului acestei cărţi şi le împachetam într-o cutie, când Leslie şi-a vârât capul în biroul meu.

— Ce faci? m-a întrebat.

Am făcut un gest spre manuscris.

— Vreau să trimit asta cuiva, am răspuns.

Leslie a pus cana de ceai pe masă şi s-a apropiat de mine, cuprinzându-mi umerii cu braţul.

— Lui Chuck Templeton, nu-i aşa? a spus ea. Mă gândesc la el din când în când. De fapt, chiar mă rog pentru el.

Asta nu m-a surprins.

— Şi ce anume ceri în rugăciune? am întrebat.

— Să fie încă suficient de sănătos să-şi reconsidere concluziile despre Dumnezeu. Să fie deschis la explicaţiile pe care le-ai primit de la experţi. Să răspundă la acea zvâcnire din interiorul lui ce pare să-l tragă spre Isus.

Am dat din cap aprobator. Şi eu mă rugam pentru el.

— Am vorbit cu soţia lui la telefon acum câteva minute, am spus. Mi-a spus că boala Alzheimer nu a fost prea îngăduitoare cu Chuck şi că acum are şi alte probleme de sănătate. Când am avut ocazia să vorbesc cu Chuck şi să-l întreb cum evoluează boala, mi-a răspuns cu un singur cuvânt, pe un ton foarte deprimant: „*Devastator*".

— Oh, îmi pare foarte rău, a spus Leslie încet.

— Şi mie, am oftat. E foarte trist. Am mai adăugat câteva pagini în cutie. Soţia lui mi-a mai spus că şi Billy Graham a fost să-l vadă pe Chuck acum câteva luni.

Leslie a făcut ochi mari.

— Adevărat? Şi ce s-a întâmplat?

— Nu se mai văzuseră de multă vreme. Mi-a spus că atunci când Chuck l-a recunoscut, a fost cuprins de un fior, a început să plângă şi l-a îmbrăţişat pe Billy. Repeta mereu cât de bun şi de plin de dragoste era Billy. Au stat o vreme de vorbă şi apoi au luat masa împreună. Billy s-a rugat înainte de a începe să mănânce. Şi ea a continuat: „A fost prima dată când la masa noastră s-a spus o rugăciune." Apoi, înainte să plece, Billy s-a rugat pentru Chuck.

Am observat că Leslie avea lacrimi în ochi.

— Mă bucur atât de mult că au putut să stea puţin de vorbă, a adăugat ea. Poate va ieşi ceva din asta.

Am aprobat din cap şi am continuat să împachetez manuscrisul.

— Madeleine a spus că abia aşteaptă să-mi vadă cartea şi a promis că i-o va citi lui Chuck, am zis. Sper să nu fi aşteptat prea mult şi ca mintea lui să fie încă suficient de limpede pentru a înţelege ce au spus aceşti experţi. Dar simt că trebuie s-o trimit – pentru orice eventualitate.

Cu aceste cuvinte, m-am aşezat să-i scriu o scrisoare, dorindu-i numai bine şi încurajându-l ca atât cât poate, să-şi păstreze mintea deschisă şi să analizeze încă o dată dovezile în favoarea lui Isus. M-am semnat şi am pus stiloul jos, dar ezitam să împăturesc scrisoarea. Mai voiam să adaug ceva; dar nu ştiam ce ar mai fi de spus.

M-am uitat pe fereastră. Muntele Saddleback se înălţa maiestos pe fundalul cerului albastru. O vreme am rămas pe gânduri. Apoi, deodată, cuvintele mi-au năvălit în minte. Am apucat iarăşi stiloul şi în

timp ce Leslie se uita peste umărul meu, am adăugat repede un post scriptum:

> Chuck, sper că vei ţine seama de ce spune Proverbe 2:3-5: „Dacă vei cere înţelepciune şi dacă te vei ruga pentru pricepere, dacă o vei căuta ca argintul şi vei umbla după ea ca după o comoară, atunci vei înţelege frica de Domnul şi vei găsi cunoştinţa lui Dumnezeu."

Am pus scrisoarea într-un plic şi am aşezat-o în cutie, apoi am luat cheile de la maşină.

— Hai să mergem s-o expediem, am spus.

APENDICE: PE SCURT DIN *PLEDOARIE PENTRU CRISTOS*

În *Pledoarie pentru Cristos*, am refăcut şi relatat pe larg călătoria mea de la ateism la creştinism în anii 1980-1981, intervievând treisprezece experţi creştini asupra dovezilor în favoarea istoricităţii lui Isus Cristos. În continuare urmează un rezumat al răspunsurilor la problemele pe care le-am investigat.

• SUNT BIOGRAFIILE LUI ISUS VREDNICE DE CREZARE?

Cândva am auzit că Evangheliile sunt doar propagandă religioasă, alterate iremediabil de o fantezie debordantă şi de mult zel evanghelistic. Dar Craig Blomberg de la Seminarul Denver, una din autorităţile de primă importanţă în privinţa biografiilor lui Isus, a adus argumente convingătoare că ele reflectă mărturiile unor martori oculari şi poartă însemnele inconfundabile ale acurateţei. Aceste relatări ale vieţii lui Isus sunt atât de timpurii, încât nu pot fi explicate ca invenţii legendare. „Se pare că deja în primii doi ani de după moartea Lui, a spus Blomberg, un număr semnificativ de ucenici ai lui Isus au formulat o doctrină a ispăşirii, erau convinşi că Isus a înviat din morţi în trup, L-au asociat pe Isus cu Dumnezeu şi credeau că găsesc sprijin pentru toate aceste convingeri în Vechiul Testament." Un studiu arată că nu a existat pur şi simplu suficient timp pentru formarea legendei şi pentru dispariţia unui miez solid de adevăr istoric.

• REZISTĂ BIOGRAFIILE LUI ISUS LA O ANALIZĂ AMĂNUNŢITĂ?

Blomberg a argumentat convingător că intenţia evangheliştilor a fost să ofere o relatare credibilă, că au fost capabili să facă lucrul acesta, că au fost oneşti şi dispuşi să includă şi materiale mai greu de explicat şi că nu au permis ca prejudecăţile să le influenţeze prea mult relatările. Armonia dintre Evanghelii cu privire la faptele esenţiale, cuplată cu

divergenţele legate de unele detalii incidentale, dă relatărilor credibilitate istorică. Mai mult, Biserica primară nu ar fi putut prinde rădăcini şi nu s-ar fi putut dezvolta la Ierusalim dacă ar fi afirmat despre Isus lucruri pe care contemporanii Lui le-ar fi putut dovedi ca fiind exagerate sau false. Pe scurt, Evangheliile au putut să treacă toate cele opt teste la care au fost supuse, dovedindu-şi credibilitatea esenţială ca documente istorice.

• AU FOST PĂSTRATE CU ACURATEŢE BIOGRAFIILE LUI ISUS?

Bruce Metzger, expert de talie mondială, profesor emerit la Seminarul Teologic Princeton, a spus că în comparaţie cu alte documente antice, există un număr fără precedent de manuscrise ale Noului Testament şi că acestea pot fi datate extrem de aproape de scrierile originale. Noul Testament modern este în proporţie de 99,5 la sută fidel originalului şi nici una din doctrinele creştine majore nu este nesigură. Criteriile folosite de Biserica primară pentru a stabili căror cărţi trebuie să li se recunoască autoritatea ne-au asigurat cele mai bune relatări despre Isus.

• EXISTĂ DOVEZI CREDIBILE ÎN SPRIJINUL LUI ISUS ÎN AFARA BIOGRAFIILOR SALE?

„Avem pentru Isus o documentaţie istorică mai bună decât pentru fondatorul oricărei alte religii antice", a afirmat Edwin Yamauchi de la Universitatea Miami, expert în istoria antică. Sursele extrabiblice atestă că mulţi oameni credeau că Isus a făcut vindecări şi că era Mesia, că a fost răstignit şi că în ciuda morţii Sale ruşinoase, ucenicii Lui, care erau convinşi că trăieşte, I se închinau ca unui Dumnezeu. Un expert a documentat treizeci şi nouă de surse antice care confirmă peste o sută de fapte legate de viaţa, învăţăturile, răstignirea şi învierea lui Isus. Şapte surse laice şi mai multe crezuri creştine timpurii se referă la divinitatea lui Isus, o doctrină „categoric prezentă în Biserica primară", conform dr. Gary Habermas, expertul care a scris *The Historical Jesus*.

• ARHEOLOGIA CONFIRMĂ SAU CONTRAZICE BIOGRAFIILE LUI ISUS?

John McRay, profesor de arheologie de peste cincizeci de ani şi autorul cărţii *Archaeology and the New Testament*, a declarat că descoperirile arheologice au întărit dincolo de orice îndoială credibilitatea Noului Testament. Nici o descoperire nu a dovedit vreodată falsitatea vreunei informaţii biblice. Mai mult, arheologia a stabilit că Luca, cel care a scris

aproximativ un sfert din Noul Testament, a fost un istoric deosebit de atent. Un cercetător a afirmat: „Dacă Luca a fost atât de exact în relatarea unor fapte istorice [minore], pe ce bază logică putem să presupunem că a fost credul sau inexact în relatarea unor lucruri mult mai importante nu numai pentru el, ci şi pentru alţii?" De exemplu, învierea lui Isus – evenimentul care a autentificat pretenţia Lui de a fi unicul Fiu al lui Dumnezeu.

• ESTE ISUS AL ISTORIEI IDENTIC CU ISUS AL CREDINŢEI?

Gregory Boyd, un erudit care şi-a făcut studiile la Yale şi Princeton, autor al lucrării premiate *Cynic Sage or Son of God,* a adus o critică devastatoare Seminarului Isus, un grup care contestă faptul că Isus a spus sau a făcut majoritatea lucrurilor care-I sunt atribuite. El a arătat că Seminarul este constituit dintr-un „număr extrem de mic de experţi radicali, situaţi la extrema stângă a gândirii neo-testamentare". Seminarul a exclus din start posibilitatea miracolelor, a folosit criterii investigative îndoielnice şi unii participanţi au promovat documente alterate de mituri şi având o calitate extrem de discutabilă. În plus, ideea că naraţiunile despre Isus sunt rezultatul mitologiei nu rezistă în faţa unei cercetări minuţioase. Boyd a spus: „Dovezile că Isus a fost cine au spus ucenicii că a fost... se situează la ani-lumină de motivele care mă determină să cred că experţii de stânga ai Seminarului Isus au dreptate". Pe scurt, Isus al credinţei este identic cu al istoriei.

• ERA ISUS CU ADEVĂR CONVINS CĂ ESTE FIUL LUI DUMNEZEU?

Revenind la tradiţiile foarte timpurii, din care lipseşte incontestabil orice corupţie legendară, Ben Witherington al III-lea, autorul cărţii *The Christology of Jesus,* a putut să arate că Isus S-a perceput pe Sine într-un mod absolut şi transcendent. Bazat pe dovezi, Witherington a spus: „A crezut Isus că este Fiul lui Dumnezeu, Unsul lui Dumnezeu? Răspunsul este da. S-a considerat Fiul omului? Răspunsul este da. S-a perceput drept Mesia absolut? Da, aşa S-a văzut pe Sine. A crezut El că cineva mai prejos de Dumnezeu ar putea salva omenirea? Nu, nu cred că a crezut acest lucru".

Conform experţilor, referirea repetată a lui Isus la Sine ca Fiul omului nu era o dovadă de umilinţă, ci mai degrabă o trimitere la Daniel 7:13-14, unde se spune că Fiul omului are autoritate universală şi că primeşte închinarea tuturor popoarelor. Un cercetător a spus: „Aşadar, afirmaţia Lui că este Fiul omului reprezintă de fapt o pretenţie la divinitate".

• A FOST ISUS NEBUN CÂND A PRETINS CĂ ESTE FIUL LUI DUMNEZEU?

Gary Collins, profesor de psihologie timp de douăzeci de ani şi autor a patruzeci şi cinci de cărţi pe teme legate de psihologie, a declarat că Isus nu manifesta sentimente nepotrivite, că era în contact cu realitatea, că a fost genial şi a avut cunoştinţe uimitoare despre natura umană şi Se bucura de relaţii profunde şi trainice. „Pur şi simplu nu văd semne că Isus ar fi suferit de vreo boală mentală cunoscută", a concluzionat el. În plus, Isus Şi-a susţinut pretenţia de a fi Dumnezeu prin vindecări miraculoase, prin demonstraţii uimitoare de putere asupra naturii, prin învăţături fără egal, printr-o înţelegere divină a oamenilor şi prin propria Sa înviere, care a fost dovada supremă a dumnezeirii Lui.

• A ÎMPLINIT ISUS ATRIBUTELE LUI DUMNEZEU?

Deşi întruparea – Dumnezeu devenit om, infinitul devenit finit – ne depăşeşte imaginaţia, proeminentul teolog D. A. Carson a arătat că există o mulţime de dovezi că Isus manifesta caracteristicile dumnezeirii. Bazaţi pe Filipeni 2, mulţi teologi cred că Isus a renunţat de bunăvoie la folosirea independentă a atributelor Sale divine pentru a-Şi duce la îndeplinire misiunea de răscumpărare a omenirii. Chiar şi aşa, Noul Testament confirmă clar că Isus a deţinut la modul absolut toate calităţile dumnezeirii, inclusiv omniscienţa, omnipotenţa, omniprezenţa, eternitatea şi imuabilitatea.

• SE POTRIVEA ISUS – ŞI NUMAI ISUS – CU IDENTITATEA LUI MESIA?

Cu sute de ani înainte de naşterea lui Isus, prorocii au prezis venirea lui Mesia sau a Unsului, Cel care avea să răscumpere poporul lui Dumnezeu. Drept urmare, zeci de profeţii vetero-testamentare au creat o amprentă care se potrivea numai adevăratului Mesia. Aceasta a dat Israelului posibilitatea de a respinge orice impostor şi de a valida acreditările adevăratului Mesia. În ciuda oricăror şanse – una la un trilion de trilioane, trilioane, trilioane, trilioane, trilioane, trilioane, trilioane, trilioane, trilioane, trilioane, trilioane, trilioane – această amprentă profetică I s-a potrivit numai lui Isus, în toată istoria umană, fapt care confirmă identitatea lui Isus cu un grad incredibil de certitudine. Expertul pe care l-am intervievat în legătură cu acest subiect, Louis Lapides, este un exemplu tipic pentru cineva crescut

într-o familie conservatoare de evrei care a ajuns să creadă că Isus este Mesia după un studiu sistematic al prorociilor. Astăzi, el este pastorul unei Biserici din California, după ce anterior a fost preşedintele unei reţele naţionale de cincisprezece Biserici mesianice.

• A FOST MOARTEA LUI ISUS UN FALS ŞI ÎNVIEREA LUI O FARSĂ?

Analizând datele medicale şi istorice, dr. Alexander Metherell, un medic care deţine şi un doctorat în inginerie, a ajuns la concluzia că Isus nu ar fi putut supravieţui chinurilor îngrozitoare ale răstignirii, cu atât mai puţin rănii profunde care I-a perforat plămânul şi inima. De fapt, chiar şi înainte de răstignire era într-o stare gravă, aproape critică şi suferea de şoc hipovolemic ca urmare a biciuirii înspăimântătoare. Ideea că Isus ar fi leşinat pe cruce şi că ar fi simulat moartea nu este susţinută de nici o dovadă. Călăii romani erau cumplit de eficienţi, ştiind că ei înşişi ar fi plătit cu moartea dacă vreuna din victimele lor ar fi coborât vie de pe cruce. Chiar dacă Isus ar fi supravieţuit torturii, starea Lui jalnică nu ar fi putut inspira niciodată o mişcare mondială bazată pe premisa că El a triumfat glorios asupra morţii.

• LIPSEA CU ADEVĂRAT TRUPUL LUI ISUS DIN MORMÂNT?

William Lane Craig, care deţine două doctorate şi a scris mai multe cărţi despre învierea lui Isus, a adus dovezi uimitoare că simbolul perpetuu al Paştelui – mormântul gol al lui Isus – a fost o realitate istorică. Mormântul gol este menţionat sau se face aluzie la el în surse extrem de timpurii – în Evanghelia după Marcu şi într-un crez din 1 Corinteni 15 – care datează dintr-o perioadă atât de apropiată de evenimentul în sine, încât este imposibil să fie produsul unei legende. Faptul că Evangheliile relatează că femeile au descoperit mormântul gol sprijină autenticitatea întâmplării, deoarece mărturia femeilor nu era credibilă în secolul I şi prin urmare nu exista nici un motiv să se spună că ele au găsit mormântul gol, dacă acest lucru n-ar fi fost adevărat. Mormântul lui Isus era cunoscut de creştini, de evrei şi de romani, deci scepticii ar fi putut verifica. De fapt, nimeni – nici măcar autorităţile romane sau conducătorii evreilor – nu au afirmat vreodată că mormântul ar mai fi conţinut trupul lui Isus. Dimpotrivă, au fost obligaţi să inventeze povestea absurdă că ucenicii Lui au furat trupul, în ciuda faptului că nu aveau nici motiv, nici ocazia s-o facă – o teorie pe care astăzi n-o mai crede nici cel mai sceptic critic.

• A FOST ISUS VĂZUT VIU DUPĂ MOARTEA SA PE CRUCE?

Dovezile în sprijinul arătărilor de după înviere ale lui Isus nu s-au dezvoltat treptat de-a lungul anilor, ca nişte amintiri denaturate de mit despre viaţa Lui. Mai degrabă, a spus renumitul expert în problema învierii lui Isus, Gary Habermas, învierea Lui a fost „încă de la început proclamaţia centrală a Bisericii primare". Crezul foarte vechi din 1 Corinteni 15 menţionează persoane specifice care L-au întâlnit pe Cristos înviat, iar Pavel i-a îndemnat pe scepticii din secolul I să stea de vorbă personal cu respectivele persoane, ca să decidă ei înşişi adevărul în această privinţă. Cartea Faptele Apostolilor este plină de afirmaţii extrem de timpurii despre învierea lui Isus, în timp ce Evangheliile descriu în detaliu numeroase întâlniri. Concluzia teologului britanic Michael Green a fost: „Arătările lui Isus sunt la fel de bine autentificate ca orice alt eveniment din antichitate... Nu poate exista nici o îndoială raţională că ele s-au produs".

• EXISTĂ FAPTE CE SUSŢIN ÎNVIEREA?

Profesorul J. P. Moreland a adus dovezi circumstanţiale care asigură o documentaţie solidă pentru învierea lui Isus. În primul rând, ucenicii s-au aflat în situaţia unică de a şti dacă învierea a avut cu adevărat loc şi au mers la moarte proclamând că învierea este reală. Nimeni nu moare cu bună ştiinţă şi de bunăvoie pentru o minciună. În al doilea rând, cu excepţia învierii lui Isus, nu există alt motiv întemeiat pentru care sceptici precum Pavel şi Iacov să se fi convertit şi să fi murit pentru credinţa lor. În al treilea rând, în decurs de câteva săptămâni de la răstignire, mii de evrei s-au convins că Isus este Fiul lui Dumnezeu şi au început să-L urmeze, abandonând practici sociale esenţiale, care timp de secole avuseseră o importanţă socială şi religioasă deosebită. Ştiau că riscă osânda veşnică dacă greşeau. În al patrulea rând, primele sacramente, Cina Domnului şi botezul, afirmau învierea şi divinitatea lui Isus. Şi în al cincilea rând, apariţia miraculoasă a Bisericii în ciuda brutalei persecuţii romane „face o gaură mare în istorie, o gaură de mărimea şi de forma învierii lui Isus", a spus C. F. D. Moule.

Analizând toate argumentele am ajuns la concluzia că aceste mărturii calificate reprezintă o dovadă convingătoare că Isus Cristos a fost cine a pretins că este – singurul Fiu al lui Dumnezeu. Ateismul la care aderasem atâta vreme s-a prăbuşit sub greutatea adevărului istoric.

Pentru detalii care susţin acest rezumat, vezi *Pledoarie pentru Cristos*.

CITATE

Adams–Candace Adams, „Leading Nanoscientist Builds Big Faith", *Baptist Standard,* Martie 15, 2000.

Albright–William F. Albright, *Archaeology and the Religion of Israel,* Baltimore, John Hopkins Press, 1953.

Alston–William Alston, „Religious Diversity and Perceptual Knowledge of God", *Faith and Philosophy* 5, 1988.

Anderson–Lynn Anderson, *If I Really Believe, Why Do I Have These Doubts?,* Minneapolis, Bethany House, 1992.

Angeles–ed. Peter A. Angeles, *Critiques of God,* Buffalo, Prometheus Books, 1997.

Atlanta Journal and Constitution–„*When* Mercy Becomes Mandatory", *The Atlanta Journal and Constitution,* August 21, 1990.

Bacchiocchi–Samuele Bacchiocchi, „Hell: Does it Have an End?", *Signs of the Times,* August 1999.

Barker–Dan Barker, *Losing Faith in Faith,* Madison, Wis., Freedom from Religion Foundation, 1992.

Behe–Michael Behe, *Darwin's Black Box,* New York, The Fress Press, 1996).

Boyd–Gregory A. Boyd and Edward K. Boyd, *Letters From a Skeptic,* Wheaton, Ill., Victor, 1994.

Bradley–Walter L. Bradley and Charles B. Thaxton, „Information and the Origin of Life", *The Creation Hypothesis,* Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1994.

Boudreaux–Richard Boudreaux, „Pope Apologizes for Catholic Sins Past and Present", *The Los Angeles Times,* March 13, 2000.

Buell–eds. J. Buell and G. Hearn, *Darwinism: Science or Philosophy?,* Dallas, Foundation for Thought and Ethics, 1994.

Bultmann–Rudolf Bultmann, *Jesus,* Berlin, 1926.

Cairns-Smith–A. G. Cairns-Smith, *Genetic Takeover and the Mineral Origins of Life,* New York, Cambridge University Press, 1982.

Campbell–eds. John H. Campbell and J.W. Schoff, *Creative Evolution,* New York, James and Bartlett, 1994.

Chicago Tribune–„Cardinal's Yom Kippur Letter Seeks Atonement for Church Anti-Semitism", *The Chicago Tribune,* September 21, 1999.

Chicago Tribune–„Catholic Clerics Apologize for *Past* Cruelties," *The Chicago Tribune,* November 14, *1999.*

Colson–Charles Colson, *How Now Shall We Live?, Wheaton,* Ill., Tyndale House, 1999.
Copan–Paul Copan, *True for You, But Not for Me,* Minneapolis, Bethany House, 1998.
Craig–William Lane Craig, *God, Are You There?,* Norcross, Ga., Ravi Zacharias International Ministries, 1999.
Craig–William Lane Craig, *Reasonable Faith,* Wheaton, Ill., Crossway, 1994.
Crick–Francis Crick, *Life Itself,* New York, Simon and Schuster, 1981.
Darwin–Charles Darwin, *Origin of Species,* a şasea ed., New York, New York University Press, 1988.
Darwin–Francis Darwin, *The Life and Letters of Charles Dar-win,* New York, D. Appleton, 1887.
Dauvillier–A. Dauvillier, *The Photochemical Origin of Life,* New York, Academic Press, 1965.
Davies–P. C. W. Davies, „The Anthropic Principle", *Particle and Nuclear Physics 10,* 1983.
Davies–P. C. W. Davies, *Other Worlds,* Londra, Dent, 1980.
Dawkins–Richard Dawkins, *The Blind Watch Maker,* New York, Norton, 1987.
Day–William Day, *Genesis on Planet Earth,* East Lansing, Mich., House of Talos, 1979.
Dembski–William Dembski, *The Design Interference,* Cambridge, Cambridge University Press, 1998.
Dembski–William Dembski and Michael Behe, *Intelligent Design,* Downers Grove, Ill., InterVarsity Press,1999.
Denton–Michael Denton, *Evolution: A Theory in Crises,* Chevy Chase, Md., Adler & Adler, 1986.
Dose–Klaus Dose, „The Origin of Life: More Questions Than Answers", *Interdisciplinary Science Reviews 13,* 1988.
Eddington–Arthur Eddington, *The Expanding Universe,* New York, Macmillan, 1933.
Forsyth–P. T. Forsyth, *Justification of God,* Londra, Duckworth, 1916.
Fowler–trad. H. W. Fowler and F. G. Fowler, *The Works of Lucian of Samosata,* 4 vol., Oxford, The Clarendon Press, 1949.
Futuyma–Douglas Futuyma, *Evolutionary Biology,* Sunderlan Mass, Sinauer, 1986.
Geivett–R. Douglas Geivett şi Gary Habermas, *In Defense of Miracles,* Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1997.
Geisler–Norman L. Geisler, *Baker Encyclopedia of Christian Apologetics,* Grand Rapids, Mich., Baker Books, 1999.

Geisler–Norman L. Geisler şi J. Yutaka Amano, *The Reincarnation Sensation*, Wheaton, Ill., Tyndale, 1986.

Geisler–Norman L. Geisler şi Thomas Howe, *When Critics Ask,* Grand Rapids, Mich., Baker Books, 1992.

Glynn–Patrick Glynn, *God: The Evidence,* Rocklin, Calif., Forum, 1997.

Gomes–Alan Gomes, „Evangelicals and the Annihilation of Hell, Part II", *Christian Research Journal* 13, Summer 1991.

Gould–Stephen Jay Gould, „Will We Figure Out How Life Began?" *Time,* 10 Aprilie, 2000.

Grafton–Anthony Grafton, cu April Shelford şi Nancy Siraisi, *New Worlds, Ancient Text,* Cambridge, Mass., Belknap Press, 1992.

Graham–Billy Graham, *Just As I Am,* Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1997.

Greig–ed. J. Y. T. Greig, *The Letters of David Hume,* Oxford, Clarendon Press, 1932.

Guinness–Os Guinness, *In Two Minds,* Downer's Grove, Ill., InterVarsity Press, 1976.

Gumble–Nicky Gumble, *Searching Issues,* Eastbourne, Kingsway Publications, 1994.

Habermas–Gary R. Habermas şi J. P. Moreland, *Beyond Death: Exploring Evidence for Immortality,* Wheaton, Ill., Crossway, 1998.

Haeckel–Ernst Haeckel, trans. J. McCabe, *The Wonders of Life,* Londra, Watts, 1905.

Hanegraaff–Hank Hanegraaff, *The Face that Demonstrates the Farce of Evolution,* Nashville, Word, 1998.

Hawking–Stephen W. Hawking, *A Brief History of Time,* New York, Bantam Books, 1988.

Hawking –Stephen W. Hawking and Roger Penrose, *The Nature of Space and Time,* Princeton, N.J., Princeton University Press, 1996.

Hemer–Colin J. Hemer, *The Book of Acts in the Setting of Hellenistic History,* Winona Lake, Ind., Eisenvrauns, 1990.

Herschel–J. F. W. Herschel, *Preliminary Discourse on the Study of Natural Philosophy,* Londra, Longman, Rees, Orme, Brown and Green, 1831.

Hick–eds. John Hick and Paul F. Knitter, *The Myth of Christian Uniqueness,* Londra, SCM Press, 1987.

Horgan–J. Horgan, „In the Beginning..." *Scientific American,* February 1991.

Hunter–W. Bingham Hunter, *The God Who Hears,* Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1986.

International Herold Tribune–„*Why* Are We Here: The Great Debate", *International Herold Tribune,* 26 Aprilie, 1999.

Jastrow–Robert Jastrow, „The Secret of the Stars", *New York Times*, 25 iunie, 1978.

Johnson–B. C. Johnson, *The Atheist Debator's Handbook*, Buffalo: Prometheus, 1979.

Johnson–George Johnson, „Science and Religion: Bridging the Great Divide", *New York Times*, June 30, 1998.

Johnson–Luke Timothy Johnson, *The Real Jesus*, San Francisco, Calif., Harper San Francisco, 1996.

Johnson–Philip E. Johnson, *Darwin on Trial*, a II-a ed., Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1993.

Jones–Charles T. Jones, „DNA Tests Clear Two Men in Prison", *The Oklahoman*, 16 aprilie, 1999.

Kaiser–Walter C. Kaiser Jr., Peter H. Davids, F. F. Vruse şi Manfred T. Brauch, *Hard Sayings of the Bible*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1996.

Kennedy–D. James Kennedy; *Why I Believe*, Dallas, Word, 1980.

Kenny–Anthony Kenny, *The Five Ways: St. Thomas Aquinas' Proofs of God's Existence*, New York, Schocken Books, 1969.

Kenyon–Dean Kenyon şi G. Steinman, *Biological Predestination*, New York, McGraw Hill, 1969.

Knechtle–Cliffe Knechtle, *Give Me an Answer*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1986.

Kok–Randall A. Kok, John A. Taylor, and Walter L. Bradley, „A Statistical Examination of Self-Ordering of Amino Acids in Proteins", *Origins of Life and Evolution of the Biosphere* 18, 1988.

Kreeft–Peter Kreeft şi Ronald Tacelli, *Handbook of Christian Apologetics*, Downers Grove, Ill., InterVarsity, 1994.

Kreeft–Peter Kreeft, *Making Sense Out of Suffering*, Ann Arbor, Mich., Servant, 1986.

Kushner–Harold Kushner, *When Bad Things Happen to Good People*, New York, Schocken Books, 1981.

Larsen–Dale and Sandy Larsen, *Seven Myths about Christianity*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1996.

Leslie–John Leslie, *Universes*, Londra, Routledge, 1989).

Lewis–C. S. Lewis, *The Problem of Pain*, New York, Macmillan, 1962.

Ludemann–Gerd Ludemann, trad. John Bowden, *What Really Happened to Jesus?*, Louisville, Westminster John Knox Press, 1995.

Maas–Peter Maas, „Top Ten War Crimes Suspects", *George*, June 1999.

Martin–Michael Martin, *The Case Against Christianity*, Philadelphia, Temple University Press, 1991.

Martyr–Justin Martyr, eds. Alexander Roberts and James Donaldson,

First Apology: Ante-Nicene Fathers, Grand Rapids, Mich., William B. Eerdmans, 1973.

McCullagh–C. Behan McCullagh, *Justifying Historical Descriptions,* Cambridge, Cambridge Universtiy Press, 1984).

Mills–Gordon C. Mills, Malcolm Lancaster, and Walter L. Bradley, „Origin of Life and Evolution in Biology Textbooks – A Critique", *The American Biology Teacher,* februarie 1993.

Mills–Steven Mills and Ken Armstrong, „Convicted By a Hair", *The Chicago Tribune,* 18 Novembrie, 1999.

Montgomery–Bill Montgomery, „U.S. Supreme Court Halts Execution: Even Victim's Family Pleaded For Mercy", *The Atlanta Journal and Constitution,* 21 august, 1990.

Neff–David Neff, „Our Extended, Persecuted Family", *Christianity Today,* 29 aprilie, 1996.

Nielsen–Kai Nielsen, *Reason and Practice,* New York, Harper & Row, 1971.

Noll–Mark A. Noll, *A History of Christianity in the United States and Canada,* Grand Rapids, Mich., William B. Eerdmans, 1992).

Novak–Michael Novak, David N. Livingstone, David Lyle Jeffrey, şi alţii, „Where Would Civilization Be Without Christianity?" *Christianity Today,* 6 decembrie, 1999.

O'Neill–ed. Gerard O'Neill, Dick Lehr, and Bruce Butterfield, „A Judgment on Sentences: Some Judges Balk at Present Penalties", *The Boston Globe,* September 27, 1995.

Palau–Luis Palau, *God is Relevant,* New York, Doubleday, 1997.

Parker–Gary E. Parker, *The Gift of Doubt,* San Francisco, Calif., Harper & Row, 1990.

Polk–Peggy Polk, „Papal State: Despite His Recent Ills, Pope John Paul II is Focused on the Future", *The Chicago Tribune,* 5 iunie, 1995.

Polkinghorne–John Polkinghorne, *Serious Talk: Science and Religion in Dialogue,* Londra, Trinity Press International, 1995),

Poole–Garry Poole and Judson Poling, *Tough Questions 4,* Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1998).

Possley–Maurice Possley, „Records Charge Deals by Judge: 'We Can Make $1,000 a Week,' Olson Quoted", *The Chicago Tribune,* 21 februarie, 1985.

Possley–Maurice Possley, „Court Hears How FBI Agents Bugged Judge", *The Chicago Tribune, 26* aprilie, 1985.

Possley–Maurice Possley, „Judge Liked 'People Who Take Dough,' Greylord File Shows", *The Chicago Tribune,* April 27, 1985.

Prigogine–Ilya Prigogine and Isabelle Stengers, *The End of Certainty: Time, Chaos, and the New Laws of Nature,* New York, Free Press, 1997.

Radetsky–Peter Radetsky, „How Did Life Start?", *Discover,* November 1992.

Ramsay–William M. Ramsay, *St. Paul the Traveler and the Roman Citizen,* Grand Rapids, Mich., Baker Books, 1982).

Rana–Fazale R. Rana and Hugh Ross, „Life from the Heavens? Not this Way,„ *Facts for Faith,* October 2000. Robertson–Archibald Robertson, *The Origins of Christianity,* New York, International Publishers, 1954.

Ross–Hugh Ross, *Creator and the Cosmos,* Colorado Springs, Navpress, 1993.

Ruse–Michael Ruse, „Evolutionary Theory and Christian Ethics", *Darwinian Paradigm,* Londra, Routledge, 1989.

Ruse–Michael Ruse, *Darwinism Defended,* Londra, Addison-Wesley, 1982.

Russell–Bertrand Russell, *Why I Am Not a Christian,* New York, Touchstone, 1957.

Sagan–Carl Sagan, *Broca's Brain,* New York, Random House, 1979.

Shapiro–Robert Shapiro, *Origins,* New York, Summit Books, 1986.

Shelley–Bruce L. Shelley, *Church History in Plain language,* a II-a ed., Dallas, Word, 1995.

Sherwin-White–A. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in the New Testament,* Oxford, Clarendon Press, 1963).

Smith–George H. Smith, *Atheism: The Case Against God,* Amherst, N.Y., Prometheus Books, 1989.

Sproul–R.C. Sproul, *Reason to Believe,* Grand Rapids, Mich., Lamplighter Books, 1991.

Stott–John R. Stott, *The Cross of Christ,* Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1986.

Stott–John R. Stott and David L. Edwards, *Essentials: A Liberal-Evangelical Dialogue,* Londra, 1988.

Strobel–Lee Strobel, „Thanksgiving Near; Only Food Rice", *The Chicago Tribune,* 25 noiembrie, 1974.

Strobel–Lee Strobel, „Reformed Hood Comes Back to Pay His Dues", *The Chicago Tribune,* 27 octombrie, 1977.

Strobel–Lee Strobel, *The Case for Christ,* Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1998.

Strobel–Lee Strobel, *God's Outrageous Claims,* Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1997.

Strobel–Lee Strobel, *Inside the Mind of Unchurched Harry and Mary,* Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1993).

Taylor–Paul S. Taylor, *The Illustrated Origins Answer Book,* a IV-a ed., Meda, Ariz., Eden, 1993.

Tax–ed. S. Tax, *Evolution After Darwin,* Chicago, University of Chicago Press, 1960.
Templeton–Charles Templeton, *Farewell to God,* Toronto, McClelland & Stewart, 1996.
Thaxton–Charles B. Thaxton, Walter L. Bradley şi Roger L. Olsen, *The Mystery of Life's Origin,* Dallas, Lewis and Stanley, 1984.
Time–„Iconoclast of the Century, Charles Darwin (1809-1882)", *Time,* 31 decembrie, 1999.
Tolstoy–Leo Tolstoy (David Patterson, trad.), *Confession,* New York, W. W. Norton & Co., 1996.
Vallery-Radot–R. Vallery-Radot, trans. R. L. Devonshire, *The Life of Pasteur,* New York, Doubleday, 1920.
Vardaman–ed. E. Jerry Vardaman, *Teacher's Yoke,* Waco, Tx., Baylor University, 1964.
Vitz–Paul C. Vitz, „The Psychology of Atheism" *Truth: An Inter-national Interdisciplinary Journal of Christian Thought,* vol. 1, 1958.
Wagman–Robert J. Wagman, *The First Amendment Book,* New York, Pharos Books, 1991.
Wiersbe–Warren Wiersbe, *Classic Sermons on Suffering,* Grand Rapids, Mich., Kregel Publications, 1984.
Wilford–John Noble Wilford, „Sizing Up the Cosmos: An Astronomer's Quest", *New York Times,* March 12, 1991.
Wilson–Clifford A. Wilson, *Rocks, Relics and Biblical Reliability,* Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1977.
Witherington–Ben Witherington III, *The Christology of Jesus,* Minneapolis, Fortress Press, 1990.
Yancy–Philip Yancy, *Where Is God When It Hurts?,* Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1990.
Yockey–H. P. Yockey, „A Calculation of the Probability of Spontaneous Biogenesis by Information Theory", *Journal of Theoretical Biology 67.*
Zacharias–Ravi Zacharias, *Can Man Live Without God,* Nashville, Word, 1994.

NOTE

INTRODUCERE: PROVOCAREA CREDINŢEI CREŞTINE

1. George H. Smith, *Atheism: The Case Against God*, Amherst, N.Y., Prometheus Books, 1989, pag. 51.
2. Charles Colson, *How Now Shall We Live?*, Wheaton, Ill., Tyndale House, 1999, pag. 31-32.
3. „Billy Graham Indiana Crusade". Disponibilă pe site-ul: www.billygraham.org/newsannouncement12.asp [4 iunie 1999].
4. Billy Graham, *Just As I Am*, Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1997, pag. 137/138.
5. Charles Templeton, *Farewell to God*, Toronto, McClelland & Stewart, 1996, pag. 3.
6. Ibid., pag. 11.
7. Ibid., pag. 9.
8. Ibid., pag. 5-6.
9. Billy Graham, *Just As I Am*, pag. 139.
10. George H. Smith, *Atheism: The Case Against God*, pag. 98.
11. W. Bingham Hunter, *The God Who Hears*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1986, pag. 153.
12. Charles Templeton, *Farewell to God*, pag. vii.
13. Ibid., pag. 200-202.

PE CALEA SPRE RĂSPUNSURI

1. Michael Martin, *The Case Against Christianity*, Philadelphia, Temple University Press, 1991, pag. 3, 5.
2. Patrick Glynn, *God: The Evidence*, Rocklin, Calif., Forum, 1997, pag. 20.
3. Vezi: Lee Strobel, *The Case for Christ*, Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1998, pag. 131-143; Ben Witherington III, *The Christology of Jesus*, Minneapolis, Fortress Press, 1990 şi William Lane Craig, *Reasonable Faith*, Wheaton, Ill., Crossway, 1994, pag. 233-254.
4. Vezi: 1 Corinteni 15:3-8.
5. Vezi: Lee Strobel, *The Case for Christ*, Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1998, pag.35, 208-211, 229-233, 264-265.
6. Ieremia 29:13.

OBIECŢIA 1: DE VREME CE EXISTĂ RĂU ŞI SUFERINŢĂ, UN DUMNEZEU IUBITOR NU POATE SĂ EXISTE

1. John R. W. Stott, *Crucea lui Cristos*, Societatea Misionară Română, Wheaton, Illinois, SUA, 1992, pag. 307.

2. Vezi: Lee Strobel, „Thanksgiving Near; Only Food Rice", *The Chicago Tribune*, 25 noiembrie 1974.

3. Peter Maas, „Top Ten War Crimes Suspects", *George*, iunie 1999.

4. Peter Kreeft, *Making Sense Out of Suffering*, Ann Arbor, Mich., Servant, 1986, pag. viii.

5. Philip Yancey, *Where Is God When It Hurts?*, Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1990, pag. 15.

6. Ibid., pag. 20, citându-l pe romancierul Peter De Vries.

7. The OmniPoll, sondaj făcut de Barna Research Group, Ltd., ianuarie 1999.

8. Charles Templeton, *Farewell to God*, pag. 201-202.

9. Vezi Matei 7:7.

10. Vezi Peter Kreeft şi Ronald K. Tacelli, *Handbook of Christian Apologetics*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1994, pag. 48-88.

11. Vezi Leo Tolstoy, trad. David Patterson; *Confession*, New York, W. W. Norton & Co., 1996, ediţie retipărită.

12. Harold Kushner, *When Bad Things Happen to Good People*, New York, Schocken Books, 1981, pag. 43.

13. Vezi Romani 5:3-4.

14. Evrei 5:8: „Măcar că era Fiu, a învăţat să asculte prin lucrurile pe care Le-a suferit...".

15. 2 Petru 3:9: „Domnul nu întârzie în împlinirea făgăduinţei Lui, cum cred unii, ci are o îndelungă răbdare pentru voi şi doreşte ca nici unul să nu piară, ci toţi să vină la pocăinţă".

16. C. S. Lewis, *The Problem of Pain*, New York, Macmillan, 1962, pag. 93.

17. Vezi Matei 9:12-13.

18. Ieremia 6:13a.

19. Isaia 64:6a.

20. Charles Templeton, *Farewell to God*, pag. 201.

21. Filipeni 3:8: „Ba încă şi acum privesc toate aceste lucruri ca o pierdere, faţă de preţul nespus de mare al cunoaşterii lui Cristos Isus, Domnul meu. Pentru El am pierdut toate şi le socotesc ca un gunoi, ca să-L câştig pe Cristos".

22. Philip Yancey, *Where Is God When It Hurts?*, pag. 255-256.

23. Warren W. Wiersbe, *Classic Sermons on Suffering*, Grand Rapids, Mich., Kregel Publications, 1984, pag. 92.

24. Isus a spus în Ioan 16:33: „V-am spus aceste lucruri ca să aveţi pace în Mine. În lume veţi avea multe necazuri, dar îndrăzniţi, Eu am biruit lumea".

25. John R. W. Stott, *Crucea lui Cristos*, Societatea Misionară Română, Wheaton, Illinois, SUA, 1992, pag. 330, ultima propoziţie citându-l pe P. T. Forsyth, *Justification of God*, Londra, Duckworth, 1916, pag. 32.

OBIECŢIA 2: DE VREME CE MINUNILE CONTRAZIC ŞTIINŢA, ELE NU POT FI ADEVĂRATE

1. Richard Dawkins, „Snake Oil and Holy Water". Disponibil pe site-ul: www.forbes.com/asap/99/1004/235.htm [19 noiembrie 1999].

2. R. Douglas Geivett şi Gary R. Habermas, *In Defense of Miracles*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1997, pag. 280.

3. Charles Templeton, *Farewell to God*, pag. 21.

4. Citat în Nicky Gumble, *Searching Issues*, Eastbourne, East Sussex, UK: Kingsway Publications, 1994, pag. 99.

5. ______Interviews." Disponibil pe site-ul: www.pbs.org/faithand-reason [21 noiembrie 1999].

6. Dale and Sandy Larsen, *Seven Myths about Christianity*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1996, pag. 86.

7. Michael Ruse, *Darwinism Defended*, Londra, Addison-Wesley, 1982), pag. 322.

8. Vezi William Dembski, *The Design Interference*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998; Michael Behe, *Darwin's Black Box*, New York, The Fress Press, 1996 şi William Dembski şi Michael Behe, *Intelligent Design*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1999.

9. Rudolf Bultman, *Jesus*, Berlin, 1926, pag. 159.

10. George H. Smith, *Atheism: The Case Against God*, pag. 215.

11. Archibald Robertson, *The Origins of Christianity*, New York, International Publishers, 1954, pag. 82, citat în George H. Smith, *Atheism: The Case Against God*, pag. 216.

12. Norman L. Geisler, *Baker Encyclopedia of Christian Apologetics*, Grand Rapids, Mich., Baker Books, 1999, pag. 512: „Majoritatea pretenţiilor că Mahomed a făcut minuni nu apar în *Qur'an* (sau Coran), singura carte din islamism despre care se pretinde că este inspirată divin... Marea majoritate a aşa-ziselor miracole sunt relatate în *Hadit* (tradiţia islamică), despre care musulmanii consideră că cuprinde multe tradiţii autentice. În *Hadit* există sute de relatări despre miracole".

13. Richard Robinson, „Religion and Reason", în *Critiques of God*, ed. Peter A. Angeles, Buffalo, N.Y., Prometheus Books, 1997, pag. 121.

14. Alvin Plantinga, „Two Dozen (or so) Theistic Arguments", discurs ţinut la cea de-a XXXIII-a Conferinţă Anuală de Filozofie, Wheaton College, Wheaton, Illinois, 23-25 octombrie 1986.

15. Pentru o broşură ce rezumă cele cinci motive pentru care Craig crede că Dumnezeu există, vezi William Lane Craig, *God, Are You There?*, Norcross, Ga., Ravi Zacharias International Ministries, 1999.

16. Stephen W. Hawking şi Roger Penrose, *The Nature of Space and Time*, Princeton, N.J., Princeton University Press, 1996, pag. 20.

17. Anthony Kenny, *The Five Ways: St. Thomas Aquinas' Proofs of God's Existence*, New York, Schocken Books, 1969, pag. 66.

18. David Hume către John Stewart, februarie 1754, în *The Letters of David Hume*, ed. J. Y. T. Greig, Oxford, Clarendon Press, 1932, vol. 1, pag. 187.

19. Kai Nielsen, *Reason and Practice*, New York, Harper & Row, 1971, pag. 48.

20. Arthur Eddington, *The Expanding Universe*, New York, Macmillan, 1933, pag. 124.

21. Stephen W. Hawking, *A Brief History of Time*, New York, Bantam Books, 1988, pag. 123.

22. Pentru o listă de exemple, vezi: John Leslie, *Universes*, Londra, Routledge, 1989.

23. P. C. W. Davies, *Other Worlds*, Londra, Dent, 1980, pag. 160-161.

24. Ibid., pag. 168-169.

25. De exemplu, vezi: P. C. W. Davies, „The Athropic Principle" în *Particle and Nuclear Physics* 10 (1983), pag. 28 şi Patrick Glynn, *God: The Evidence*, pag. 29-31.

26. John Polkinghorne, *Serious Talk: Science and Religion in Dialogue*, Londra, Trinity Press International, 1995, pag. 6.

27. Patrick Glynn, *God: The Evidence*, pag. 53-54, 26.

28. Michael Ruse, „Evolutionary Theory and Christian Ethics", *Darwinian Paradigm*, Londra, Routledge, 1989, pag. 262, 269.

29. John Healey, scrisoare în scopul strângerii de fonduri, 1991.

30. Vezi 1 Corinteni 15:4 şi urm.

31. Gerd Ludemann, *What Really Happened to Jesus?*, trad. John Bowden, Louisville, Ky., Westminster John Knox Press, 1995, pag. 8.

32. Luke Timothy Johnson, *The Real Jesus*, San Francisco, Calif., Harper San Francisco, 1996, pag. 136.

33. Pentru o listă a respectivelor dovezi istorice, vezi C. Behan McCullagh, *Justifying Historical Descriptions*, Cambridge, Cambridge

University Press, 1984, pag. 19. Pentru a vedea cum împlinește învierea lui Isus aceste criterii, vezi William Lane Craig, *God, Are You There?*, pag. 46-47.

34. John Hick, *Introduction*, în *The Existence of God*; ed. cu o Introducere de John Hick, Seria Problems to Philosophy, New York, Macmillan, 1964, pag. 13-14.

35. Vezi William Alston, „Religious Diversity and Perceptual Knowledge of God", în *Faith and Philosophy* 5, 1988, pag. 433-448.

36. Romani 8:16: „Însuși Duhul adeverește împreună cu duhul nostru că suntem copii ai lui Dumnezeu".

OBIECȚIA 3: EVOLUȚIA EXPLICĂ VIAȚA, DECI NU ESTE NEVOIE DE DUMNEZEU

1. „Iconoclast of the Century, Charles Darwin (1809-1882)", *Time*, 31 decembrie 1999.

2. Michael Denton, *Evolution: A Theory in Crises*, Chevy Chase, Md., Adler & Adler, 1986, pag. 77.

3. Vezi Charles T. Jones, „DNA Tests Clear Two Men in Prison", *The Oklahoma*, 16 aprilie 1999.

4. Vezi Steven Mills și Ken Armstrong, „Convincted By a Hair", *The Chicago Tribune*, 18 noiembrie 1999.

5. Ibid.

6. Patrick Glynn, *God: The Evidence*, pag. 2-3.

7. „Iconoclast of the Century, Charles Darwin (1809-1882)", *Time*, 31 decembrie 1999.

8. Charles Templeton, *Farewell to God*, pag. 232.

9. Francisco Ayala, *Creative Evolution*, John H. Campbell și J. W. Schoff, ed., New York, James and Bartlett, 1994, pag. 4-5.

10. Michael Denton, *Evolution: A Theory in Crises*, pag. 67.

11. Ibid., pag. 66.

12. Douglas Futuyma, *Evolutionary Biology*, Sunderland, Mass., Sinauer, 1986, pag. 3.

13. Richard Dawkins, *The Blind Watch Maker*, New York, Norton, 1987, pag. 6.

14. Philip E. Johnson, *Darwin on Trial*, ed. a II-a, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1993, pag. 126-127.

15. Michael Behe, *Darwin's Black Box*, New York, The Fress Press, 1996, pag. 232.

16. Ibid., pag. 193, 251, 243 (accentuarea în original).

17. Introducerea lui Bill Hybels la Lee Strobel, *Inside the Mind of*

Unchurched Harry and Mary, Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1993, pag. 7.

18. David M. Raup, „Conflicts Between Darwin and Paleontology”, *Bulletin, Field Museum of Natural History*, ianuarie 1979, citat în Paul S. Taylor, *The Illustrated Origins Answer Book*, ed. a IV-a (Meda, Ariz.: Eden, 1993), pag. 108 şi în Hank Hanegraaff, *The Face that Demonstrates the Farce of Evolution*, Nashville, Tenn., Word, 1998, pag. 34.

19. Philip E. Johnson, *Darwin on Trial*, ed. a II-a, pag. 54.

20. Charles Darwin, *Origin of Species*, ed. a VI-a, New York, New York University Press, 1988, pag. 154.

21. George Johnson, „Science and Religion: Bridging the Great Divide”, *New York Times*, 30 iunie 1998.

22. Charles B. Thaxton, Walter L. Bradley şi Roger L. Olsen, *The Mystery of Life's Origin*, Dallas, Tex., Lewis and Stanley, 1984, coperta spate.

23. Ibid.

24. Francis Darwin, *The Life and Letters of Charles Darwin*, New York, D. Appleton, 1887, pag. 202.

25. R. Vallery-Radot, *The Life of Pasteur*, tradus de R. L. Devonshire, New York, Doubleday, 1920, pag. 109.

26. Robert Shapiro, *Origins*, New York, Summit Books, 1986, pag. 99.

27. William Day, *Genesis on Planet Earth*, East Lansing, Mich., House of Talos, 1979, pag. 7.

28. Citat în: S. Tax, ed., *Evolution After Darwin*, Chicago, University of Chicago Press, 1960, 1:57.

29. Vezi: Gordon C. Mills, Malcolm Lancaster şi Walter L. Bradley, „Origin of Life and Evolution in Bilogy Textbooks – A Critique”, *The American Biology Teacher*, februarie 1993.

30. Ernst Haeckel, *The Wonders of Life*, tradus de J. McCabe, Londra, Watts, 1905, pag. 111, citat în Stephen C. Meyer, „The Explanatory Power of Design”, în *Mere Creation*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1998, pag. 114.

31. Klaus Dose, „The Origin of Life: More Questions Than Answers”, *Interdisciplinary Science Reviews* 13, 1988, pag. 348.

32. Francis Crick, *Life Itself*, New York, Simon and Schuster, 1981.

33. „How Did Life Begin?” *Newsweek*, 6 august 1979.

34. J. Buell şi G. Hearn, ed., *Darwinism: Science or Philosophy?*, Dallas, Tex., Foundation for Thought and Ethics, 1994, pag. 68-69; citat în Stephen C. Meyer, „The Explanatory Power of Design”, în *Mere Creation*, pag. 126.

35. Vezi Dean Kenyon şi G. Steinman, *Biological Predestination*, New York, McGraw Hill, 1969.

36. Vezi Randall A. Kok, John A Taylor şi Walter L. Bradley, „A Statistical Examination of Self-Ordering of Amino Acids in Proteins", *Origins of Life and Evolution of the Biosphere* 18, 1988.

37. Ilya Prigogine şi Isabelle Stengers, *The End of Certainty: Time, Chaos, and the New Laws of Nature,* New York, Free Press, 1997, pag. 71.

38. H. P. Yockey, „A Calculation of the Probability of Spontaneous Biogenesis by Information Theory", *Journal of Theoretical Biology* 67, pag. 380.

39. Vezi Charles B. Thaxton, Walter L. Bradley şi Roger L. Olsen, *The Mystery of Life's Origin,* Dallas, Tex., Lewis and Stanley, 1984.

40. Ibid., pag. 194.

41. Philip E. Johnson, *Darwin on Trial,* pag. 111.

42. A. Dauvillier, *The Photochemical Origin of Life,* New York, Academic Press, 1965, pag. 2.

43. Peter Radetsky, „How Did Life Start?", *Discover,* noiembrie 1992.

44. Fazale R. Rana şi Hugh Ross, „Life from the Heavens? Not This Way", *Facts for Faith,* octombrie 2000.

45. Ibid. (subl. în original).

46. Peter Radetsky, „How Did Life Start?", *Discover,* noiembrie 1992.

47. Ibid.

48. Ibid.

49. Vezi A. G. Cairns-Smith, *Genetic Takeover and the Mineral Origins of Life,* New York, Cambridge University Press, 1982.

50. Citat în Walter L. Bradley şi Charles B. Thaxton, „Information and the Origin of Life", *The Creation Hypothesis,* Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1994, pag. 194.

51. William A. Dembski, ed., *Mere Creation,* pag. 46.

52. Fazale R. Rana şi Hugh Ross, „Life from the Heavens? Not This Way", *Facts for Faith,* trimestrul 1, 2000.

53. Klaus Dose, „The Origin of Life: More Questions Than Answers", *Interdisciplinary Science Reviews* 13, 1988, pag. 348.

54. Robert Shapiro, *Origins,* pag. 99.

55. Francis Crick, *Life Itself,* pag. 153.

56. J. Horgan, „In the Beginning...", *Scientific American,* februarie 1991.

57. Vezi Stephen Jay Gould, „Will We Figure Aut How Life Began?", *Time,* 10 aprilie 2000.

58. J. F. W. Herschel, *Preliminary Discourse on the Study of Natural Philosophy,* Londra, Longman, Rees, Orme, Brown and Green, 1831, pag. 149.

59. Carl Sagan, *Broca's Brain,* New York, Random House, 1979, pag. 275.

60. Phillip E. Johnson, *Darwin on Trail,* pag. 103.

61. Vezi Candace Adams, „Leading Nanoscientist Builds Big Faith", *Baptist Standard*, 15 martie 2000.

62. Michael Denton, *Evolution: A Theory in Crisis*, pag. 358.

OBIECŢIA 4: DUMNEZEU NU MERITĂ ÎNCHINARE, DACĂ OMOARĂ COPII NEVINOVAŢI

1. Citat în Garry Poole şi Judson Poling, *Tough Questions 4*, Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1998, pag. 12.
2. Psalmul 86:15.
3. Charles Templeton, *Farewell to God*, pag. 71.
4. George H. Smith, *Atheism: The Case Against God*, 77.
5. Ibid., pag. 76.
6. Thomas Paine, *Age of Reason*, partea I (prima apariţie 1794; retiparită de The Freethought Press Association, New York, 1954), pag. 18-19, citat în George H. Smith, *Atheism: The Case Against God*, pag. 78.
7. Judecători 19:25,29.
8. 2 Samuel 12:31.
9. Maleahi 3:6a.
10. 1 Samuel 15:3.
11. Marcu 10:14.
12. Vezi 2 Împăraţi 2:23-25.
13. Walter C. Kaiser jr., Peter H. Davids, F. F. Bruce şi Manfred T. Brauch, *Hard Sayings of the Bible*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1996, pag. 233, 234.
14. Ibid. Vezi de asemenea 1 Împăraţi 20:14-15.
15. Charles Templeton, *Farewell to God*, pag. 198, 199.
16. Geneza 1:29-30. După Potop, Dumnezeu i-a spus lui Noe şi fiilor lui, în Geneza 9:3: „Tot ce se mişcă şi are viaţă să vă slujească de hrană: toate acestea vi le dau, ca şi iarba verde".
17. Isaia 65:17, 25.
18. Proverbe: 12:10.
19. George H. Smith, *Atheism: The Case Against God*, pag. 210-211.
20. Charles Templeton, *Farewell to God*, pag. 38.
21. Ioan 3:12.
22. Vezi Clifford A. Wilson, *Rocks, Relics and Biblical Reliability*, Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1977, pag. 42.
23. William F. Albright, *Archaeology and the Religion of Israel*, Baltimore, Md., John Hopkins Press, 1953, pag. 176.
24. Vezi Colin J. Hemer, *The Book of Acts in the Setting of Helenistic History*, Winona Lake, Ind., Eisenbrauns, 1990.

25. William M. Ramsay, *St. Paul the Traveler and the Roman Citizen*, Grand Rapids, Mich., Baker Books, 1982, pag. 8.

26. A. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in the New Testament*, Oxford, Clarendon Press, 1963, pag. 189.

27. Vezi: William F. Albright, „Retrospect and Prospect in New Testament Archaeology", în *The Teacher's Yoke*, E. Jerry Vardaman, Waco, Tx., Baylor University, 1964, pag. 288 şi urm.

28. Norman L. Geisler, *Baker Encyclopedia of Christian Apologetics*, Grand Rapids, Mich., Baker Books, 1999, pag. 544.

29. Vezi: Bertrand Russell, „What Is an Agnostic?", revista *Look*, 1953, citat în Norman L. Geisler, *Baker Encyclopedia of Christian Apologetics*, pag. 455-456.

30. Ioan 10:37.

31. Ioan 3:2.

32. Vezi Sura 2:118; 3:181-184; 4:153; 6:8; 9:37 în Coran.

33. Sura 6:37.

34. Ibid.

35. Luca 7:22.

36. Norman L. Geisler şi Thomas Howe, *When Critics Ask*, Grand Rapids, Mich., Baker Books, 1992.

37. Matei 16:16, Marcu 8:29; Luca 9:20.

38. Gregory A. Boyd şi Edward K. Boyd, *Letters From a Skeptic*, Wheaton, Ill., Victor, 1994, pag. 120.

39. Versiunea Cornilescu.

40. John Noble Wilford, „Sizing Up the Cosmos: An Atronomer's Quest", *New York Times*, 12 martie 1991, citat în Hugh Ross, *Creator and the Cosmos*, Colorado Springs, Navpress, 1993, pag. 116.

41. Hugh Ross, *Creator and the Cosmos*, pag. 17.

42. Robert Jastrow, „The Secret of the Stars", *New York Times Magazine*, 25 iunie 1978, citat în Hugh Ross, *Creator and the Cosmos*, pag 116.

43. Vezi Bertrand Russell, „What Is an Agnostic?", revista *Look*, 1953, citat în Norman L. Geisler, *Baker Encyclopedia of Christian Apologetics*, pag. 455-456.

44. Gregory A. Boyd şi Edward K. Boyd, *Letters From a Skeptic*, pag. 189.

45. Ioan 6:68.

46. Ioan 8:58.

OBIECŢIA 5: ESTE O OFENSĂ SĂ SE PRETINDĂ CĂ ISUS ESTE SINGURA CALE LA DUMNEZEU

1. Disponibil pe site-ul: http://cnn.com/Transcripts/0001/12/lkl.00.html [12 ianuarie 2000].

2. R. C. Sproul, *Reason to Believe*, Grand Rapids, Mich., Lamplighter Books, 1991, pag. 44-45.

3. Vezi Robert J. Wagman, *The First Amendment Book*, New York, Pharos Books, 1991, pag. 106. Vezi, de asemenea, Chapkinsky v. New Hampshire, 315 U.S. 568, 1942.

4. Vezi Cohen v. California, 403 U.S. 15, 1971.

5. Ioan 14:6.

6. Vezi John Kick şi Paul F. Knitter, ed., *The Myth of Christian Uniqueness*, Londra, SCM Press, 1987, pag. 141, citat în Paul Copan, *True for You, But Not for Me*, Minneapolis, Minn., Bethany House, 1998), pag. 78.

7. Disponibil pe site-ul: http://cnn.com/Transcripts/0001/12/lkl.00.html [13 ianuarie 2000].

8. Citat în Paul Copan, *True for You, But Not for Me*, pag. 34.

9. Ravi Zacharias, *Can Man Live Without God*, Nashville, Tenn., Word, 1994, din *Introduction*, de Charles Colson, pag. ix.

10. Fapte 4:12.

11. Charles Templeton, *Farewell to God*, pag. 27.

12. Charles Templeton, *Farewell to God*, pag. 27, subl. noastră

13. Citat în Ravi Zacharias, *Can Man Live Without God*, coperta spate.

14. 2 Petru 1:16.

15. Vezi „The Exclusivism of Religious Pluralism", în Paul Copan, *True for You, But Not for Me*, pag. 71-77.

16. Ioan 1:1,14.

17. Geneza 18:25c.

18. Vezi Psalmul 24:3-4.

19. Vezi Matei 20:1-16.

20. Vezi Luca 7:36-50.

21. Fapte 17:26-27.

22. Romani 1:20.

23. Romani 2:14-15.

24. Romani 10:14-15.

25. Ieremia 29:13.

OBIECŢIA 6: UN DUMNEZEU IUBITOR NU I-AR CHINUI NICIODATĂ PE OAMENI ÎN IAD

1. Bertrand Russell, *Why I Am Not a Christian*, New York, Touchstone, 1957, pag. 17.

2. Citat în Cliffe Knechte, *Give Me An Answer*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1986, pag. 42.

3. Această istorie, inclusiv interviul cu judecătorul Cortland A. Mathers, a fost relatată inițial într-o investigație excelentă asupra condamnării obligatorii, realizată de echipa de știri de la *The Boston Globe*. Vezi Gerard O'Neill, ed., Dick Lehr și Bruce Butterfield, „A Judgment on Sentences: Some Judges Balk at Present Penalties", *The Boston Globe*, 27 septembrie 1995.

4. B. C. Johnson, *The Atheist Debater's Handbook*, Buffalo, N.Y., Prometheus, 1979, pag. 237.

5. Ezechiel 33:11: „Spune-le: «Pe viața Mea, zice Domnul Dumnezeu, că nu doresc moartea păcătosului, ci să se întoarcă de la calea sa și să trăiască...»"

6. George H. Smith, *Atheism: The Case Against God*, pag. 300.

7. Vezi: Alan Gomes, „Evangelicals and the Annihilation of Hell, Part II", *Christian Research Journal* 13 (vara 1991), pag. 8-13.

8. Luca 10:27.

9. Vezi Samuele Bacchiocchi, „Hell: Does it Have an End?", *Signs of the Times*, august 1999, pag. 8-10.

10. Daniel 12:2 „Mulți din cei care dorm în țărâna pământului se vor scula: unii pentru viața veșnică și alții pentru ocară și rușine veșnică".

11. John R. Stott și David L. Edwards, *Essentials: A Liberal-Evangelical Dialogue*, Londra, 1988, pag. 316.

12. Vezi Evrei 9:27.

13. Vezi 2 Petru 3:9.

14. Vezi Evrei 11:6.

15. Pentru o analiză suplimentară a dovezilor privitoare la reincarnare, vezi Gary R. Habermas și J. P. Moreland, *Beyond Death: Exploring Evidence for Immortality*, Wheaton, Ill., Crossway, 1998, pag. 237-253 și Norman L. Geisler și J. Yutaka Amano, *The Reincarnation Sensation*, Wheaton, Ill., Tyndale, 1986.

16. C. S. Lewis, *The Problem of Pain*, Glasgow, William Collins Sons, 1983, pag. 107.

17. Vezi Lee Strobel, *The Case for Christ*, pag. 164-166.

OBIECȚIA 7: ISTORIA BISERICII ESTE PLINĂ DE ASUPRIRE ȘI VIOLENȚĂ

1. Ken Schei, „What Is an Atheist for Jesus?", disponibil pe site-ul: www.atheists-for-Jesus.com/about.htm [10 ianuarie 2000].

2. D. James Kennedy, *Why I Believe*, Dallas, Word, 1980, pag. 118, 121.

3. Maurice Possley, „Court Hears How FBI Agents Bugged Judge", *The Chicago Tribune*, 26 aprilie 1985.

4. Maurice Possley, „Judge Liked «People Who Take Dough», Greylord File Shows", *The Chicago Tribune*, 27 aprilie 1985.

5. Maurice Possley, „Records Charge Deals by Judge: «We Can Make $ 1.000 a Week», Olson Quoted", *The Chicago Tribune*, 21 februarie 1985.

6. Bertrand Russell, *Why I Am Not a Christian*, New York, Touchstone, 1957, pag. 25-26.

7. „Why Are We Here: The Great Debate", *International Herald Tribune*, 26 aprilie 1999.

8. Charles Templeton, *Farewell to God*, pag. 127, 129.

10. Vezi Richard Boudreaux, „Pope Apologizes for Catholic Sins Past and Present", *The Los Angeles Times*, 13 martie 2000.

11. Peggy Polk, „Papal State: Despite His Recent Ills, Pope John Paul II is Focused on the Future", *The Chicago Tribune*, 5 iunie 1995.

12. Matei 7:21-23.

13. Patrick Glynn, *God: The Evidence*, pag. 157.

14. Vezi Lucian, *The Death of Peregrine*, pag. 11-13, în *The Works of Lucian of Samosata*, trad. în engl. de H. W. Fowler şi F. G. Fowler, 4 vol., Oxford, The Clarendon Press, 1949, vol. 4.

15. Vezi: Justin Martyr, *First Apology: Ante-Nicene Fathers*, ed. Alexander Roberts şi James Donaldson, Grand Rapids, Mich., William B. Eerdmans, 1973.

16. Filipeni 1:21.

17. Bruce L. Shelley, *Church History in Plain Language*, Dallas, Tex., Word, 1982, 1995, ediţia a doua revizuită, pag. 189.

18. În ultimii ani ai mileniului al II-lea, preoţii şi călugăriţele spaniole au cerut public iertare pentru „acei lucrători religioşi, care au lucrat îndeaproape cu Inchiziţia şi pentru călugării care au fost soldaţi". Vezi „Catholic Clerics Apologize for Past Cruelties", *The Chicago Tribune*, 14 noiembrie 1999.

19. David Neff, „Our Extended, Persecuted Family", *Christianity Today*, 29 aprilie 1996, pag. 14.

20. Mark a Noll, *A History of Christianity in the United States and Canada*, Grand Rapids, Mich., William B. Eerdmans, 1992, pag. 51.

21. Dale and Sandy Larsen, *Seven Myths about Christianity*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1996, pag. 110.

22. Grafton – Anthony Grafton, April Shelford şi Nancy Siraisi, *New Worlds, Ancient Text*, Cambridge, Mass., Belknap Press, 1992, pag. 132.

23. Ibid., pag. 136. Protestanţii nu consideră cartea Eclesiasticul sau Sirah o carte inspirată divin, deşi ea face parte din canonul romano-catolic şi din cel ortodox. Cartea mai este cunoscută şi sub titlul „Înţelepciunea lui Isus, fiul lui Sirah", după autorul ei, un cărturar care se pare că a scris cartea între anii 195 şi 171 î.Cr.

24. „Cardinal's Yom Kippur Letter Seeks Atonement for Church Anti-Semitism", *The Chicago Tribune*, 21 septembrie 1999.

25. Luis Palau, *God Is Relevant*, New York, Doubleday, 1997, pag. 23, 82.

26. Vezi Michael Novak, David N. Livingstone, David Lyle Jeffrey şi alţii, „Where Would Civilization Be Without Christianity?", *Christianity Today*, 6 decembrie 1999, pag. 50-59.

27. Ibidem., pag. 56.

28. Matei 12:7.

OBIECŢIA 8: ÎNCĂ MAI AM ÎNDOIELI, DECI NU SE POATE SĂ FIU CREŞTIN

1. Dan Barker, *Losing Faith in Faith*, Madison, Wis., Freedom from Religion Foundation, 1992, pag. 106, 109.

2. Lynn Anderson, *If I Really Believe, Why Do I Have These Doubts?*, Minneapolis, Minn., Bethany House, 1992, pag. 60, sublinierea noastră.

3. Vezi Lee Strobel, „Reformed Hood Comes Back to Pay His Dues", *The Chicago Tribune*, 27 octombrie 1977 şi Lee Strobel, *God's Outrageous Claims*, Grand Rapids, Mich., Zondervan, 1997, pag. 63-67.

4. Os Guinness, *In Two Minds*, Downer's Grove, Ill., InterVarsity Press, 1976, pag. 61.

5. Andre Resner, *Grief and Faith – Three Profiles of Struggle in the Face of Loss*, conferinţe anuale, Universitatea Pepperdine, 19 aprilie 1989, citat în: Lynn Anderson, *If I Really Believe, Why Do I Have These Doubts?*, Minneapolis, Minn., Bethany House, 1992, pag. 60, sublinierea în original.

6. Vezi Paul C. Vitz, „The Psychology of Atheism", *Truth: An International Interdisciplinary Journal of Christian Thought*, vol. 1, 1958, pag. 29.

7. Vezi Marcu 9:14-27.

8. Sublinierea noastră.

9. Ioan 8:31-32: „Şi le-a zis iudeilor, care crezuseră în El: «Dacă rămâneţi în Cuvântul Meu, sunteţi în adevăr ucenicii Mei; veţi cunoaşte adevărul şi adevărul vă va face slobozi»."

10. Gary E. Parker, *The Gift of Doubt*, San Francisco, Calif., Harper & Row, 1990, pag. 69.

CONCLUZIE: PUTEREA CREDINŢEI CREŞTINE

1. Citat în revista *Leadership*, primăvara 1999, pag. 75.
2. Citat în revista *Servant*, primăvara 1999, pag. 8.
3. Din eseul „What I do Not Believe", de Russell Hanson, citat în William A. Dembski, *Intelligent Design*, Downers Grove, Ill., InterVarsity Press, 1999, pag. 27, sublinierea noastră.
4. William Lane Craig, *Reasonable Faith*, Wheaton, Ill., Crossway, 1994, pag. 72.
5. Bill Montgomery, „U.S. Supreme Court Halts Execution: Even Victim's Family Pleaded For Mercy", *The Atlanta Journal and Constitution*, 21 august 1990.
6. „When Mercy Becomes Mandatory", *The Atlanta Journal and Constitution*, 21 august 1990.
7. 2 Corinteni 5:17.

MULŢUMIRI

Le sunt profund recunoscător multora pentru contribuţia lor într-un fel sau altul la realizarea acestei cărţi. Mulţumirile mele se îndreaptă în special către Rick Warren, pentru atmosfera caldă şi încurajatoare în care este foarte preţuită producerea de materiale creştine, şi către Bill Hybels, a cărui îndrumare m-a modelat mai mult decât voi fi în stare să înţeleg vreodată. Îi admir pe amândoi mai mult decât pot exprima cuvintele.

La fel ca întotdeauna, Mark Mittelberg a avut grijă să mă motiveze mereu atunci când responsabilităţile producerii acestei cărţi şi ale celorlalte lucrări creştine în care eram implicat mi se păreau copleşitoare. Este pur şi simplu cel mai bun prieten pe care l-am avut vreodată.

Iar la Zondervan Publishing House nu îi voi putea niciodată mulţumi suficient lui John Sloan pentru îndrumările pe care mi le-a dat în scopul realizării cărţii *The Case for Christ* şi a acesteia. Lui i se datorează mai mult decât oricui felul excelent în care au apărut ambele lucrări. Iar Scot Bolinder, Stan Grundry, John Topliff, Greg Stielstra, Bob Hudson şi ceilalţi din echipa de la Zondervan au fost pentru mine cei mai buni colegi pe care mi i-am putut vreodată imagina.

Le mulţumesc, de asemenea, lui Kay Warren, Jim Mellado, Hank Hanegraaff, Paul Young, Bob Gordon, Garry poole şi lui Paul Braudakis pentru încurajările lor; lui Bob şi lui Gretchen Pasantino pentru sfaturile lor deosebite, lui Jodi Walle, Parker VanderPloeg şi lui Barbara Hoglund pentru tot ajutorul acordat; de asemenea, personalului angajat şi membrilor Bisericilor Comunitare Saddleback Valley şi Wilow Creek, în special lui Glen Kreun, Doug Slaybaugh, Forrest Reinhardt, Brad Johnson şi John Ortberg.

Le sunt profund recunoscător pentru participare tuturor experţilor care au acceptat să fie intervievaţi pentru cartea de faţă. Înţelepciunea şi caracterul lor m-au influenţat nespus. Şi, desigur, cartea aceasta nu ar fi putut deveni niciodată realitate fără soţia mea, Leslie, fără fiica mea Alison şi fără fiul meu Kyle, a căror dragoste înseamnă imens pentru mine.

DESPRE AUTOR

Lee Strobel, deţinător al unui masterat în studii juridice la Şcoala de Drept Yale, precum şi al unei diplome de jurnalist de la Universitatea din Missouri, a fost editorul pe probleme juridice al publicaţiei *The Chicago Tribune*. A fost răsplătit de United Press International cu cele mai înalte distincţii ale statului Illinois pentru reportajele sale de investigaţie şi pentru servicii jurnalistice în sprijinul comunităţii. Drumul său de la ateism la creştinism este relatat amplu în *The Case for Christ: A Journalist's Personal Investigation of the Evidence for Jesus*, devenită *bestseller* şi răsplătită cu Medalia de Aur. Cartea a fost tradusă de Editura Cartea Creştină în 2004, sub titlul *Pledoarie pentru Cristos: Investigaţia personală a unui jurnalist asupra dovezilor în favoarea lui Isus.*

Actualmente Lee este pastor-învăţător la Biserica Comunitară Saddleback Valley din Lake Forest, California, şi membru în bordul Asociaţiei Willow Creek. Înainte de aceasta a fost pastor-învăţător la Biserica Comunitară Willow Creek de lângă Chicago şi a predat Primul Amendament la Universitatea Roosevelt.

Printre alte lucrări ale lui devenite *bestseller*-uri se numără: *Inside the Mind of Unchurched Harry and Mary*, care a fost şi ea răsplătită cu o Medalie de Aur, *What Jesus Would Say* şi *God's Outrageous Claims*, toate publicate la Zondervan Publishing House. Iar *Reckless Homicide* a fost folosită ca lectură suplimentară în mai multe şcoli de drept.

Lee şi soţia lui, Leslie, sunt căsătoriţi de douăzeci şi opt de ani şi au doi copii ajunşi la vârsta maturităţii: Alison, absolventă a unei şcoli pedagogice pentru clasele elementare din cadrul Universităţii Illinois, şi Kyle, absolvent al unor cursuri de studii biblice la Colegiul Judson.

A SPUS DUMNEZEU ADEVĂRUL CÂND A AFIRMAT: „MĂ VEŢI CĂUTA ŞI MĂ VEŢI GĂSI, DACĂ MĂ VEŢI CĂUTA CU TOATĂ INIMA"?

În primul său best-seller, *Pledoarie pentru Cristos*, Lee Strobel a cercetat afirmaţiile lui Isus, ajungând după numeroase investigaţii la verdictul că Isus este singurul Fiu al lui Dumnezeu.

Dar în ciuda dovezilor convingătoare pe care le-a prezentat Strobel, mulţi oameni încă se mai zbat în incertitudini serioase când se pune problema credinţei în Dumnezeu şi, la fel ca într-o sală de judecată, vor să strige: „Obiecţie!" Ei se întreabă: „Dacă Dumnezeu este dragoste, atunci de ce există atâta suferinţă în lume?"

În *Pledoarie pentru credinţa creştină*, Lee Strobel îşi consacră talentul dezbaterii câtorva dintre cele mai persistente întrebări emoţionale asupra credinţei – celor opt bariere ale „inimii" în calea credinţei. *Pledoarie pentru credinţa creştină* se adresează oamenilor care sunt atraşi de Isus Cristos, dar care se confruntă cu serioase obstacole intelectuale. Creştinilor, pe de altă parte, le va întări convingerile şi îi va încuraja să discute aceste probleme dificile chiar şi cu cei mai sceptici dintre prietenii lor.

Lee Stobel, fost ateu, deţine un masterat în ştiinţe juridice de la Şcoala de drept Yale şi a fost răsplătit cu numeroase premii pentru activitatea sa ca editor pe probleme juridice la *Chicago Tribune*. Actualmente este pastor la Biserica Comunitară Saddleback Valley din Orange County, California, şi membru în bordul Asociaţiei Willow Creek. A scris numeroase cărţi, între care se remarcă *The Case for Christ*, distinsă cu Medalia de Aur, şi *Inside the Mind of Unchurched Harry and Mary*.

ISBN 973-9317-73-1

EDITURA CARTEA CREŞTINĂ

www.ecc.ro